

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

107495

OSMANLI ORDU TEŞKİLÂTINDA AKINCI OCAĞI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

107495

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Adem TUTAR

HAZIRLAYAN
Arif KODAY

Eylül-2001
ELAZIĞ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

OSMANLI ORDU TEŞKİLÂTINDA AKINCI OCAĞI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Bu tez ~~28~~ 29/2001 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/~~Oy çokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

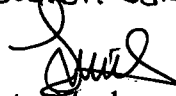
Danışman
Yrd. Doç. Dr. Adem FUTAR

Yukarıdaki jüri üyelerinin imzaları tasdik olunur.

Üye

Yrd. Doç. Dr. Sami KILIÇ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN

Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÜNALAN
İslam Trh. ve Sanatları Böl. Bşk.

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
SUMMARY	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AKINCI OCAĞININ KURULUŞU VE ÜNLÜ AKINCI AİLELERİ

A-AKINCI OCAĞININ KURULUŞU	9
1-Akinci Kelimesinin Anlamları	9
a-Sözlük Anlamı İtibâriyle Akıncılık	9
b-Terim Anlamı İtibâriyle Akıncılık	9
2-Akinci Ocağının Yapılanması	10
3-Akinci Olmanın Şartları	11
4-Akıncıların Görevi	12
5-Akinci Karâkteri	14
6-Akıncıların Kullandığı Silah ve Teçhizatı	19
a-Kılıç	22
b-Kalkan	22
c-Ok	23
d-Yay	24
e-Mızrak	24
f-Gürz	25
g-Pala	25
h-Zırh	25
ı-Akinci Kıyafeti	28
B-ÜNLÜ AKINCI AİLELERİ	29
1-Evrenos Oğulları	30
2-Mihâl Oğulları	35
3-Malkoç Oğulları	39
4-Turhan Oğulları	40
5-Kasım Voyvoda	44

İKİNCİ BÖLÜM**AKINCI OCAĞININ FAALİYETLERİ VE ORTADAN KALDIRILIŞI****A-OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞUNDAN FETRET DEVRİNE KADAR****AKINCILARIN FAALİYETLERİ-----49**

1-Osman Bey Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 49

2-Orhan Bey Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 55

3-I. Murat (Hüdâvendigâr) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 59

4-Yıldırım Bâyezid (Bâyezid I) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 66

B- FETRET DEVRİNDEN OSMANLININ YÜKSELİŞ DÖNEMİNE KADAR**AKINCILARIN FAALİYETLERİ-----71**

1-Fetret Devrinde Akıncıların Faaliyetleri----- 72

2-I. Mehmet (Çelebi) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 74

3-II. Murat Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 76

C-OSMANLI DEVLETİNİN YÜKSELİŞ DÖNEMİNDE AKINCILARIN**FAALİYETLERİ-----87**

1-Fatih Sultan Mehmet (Mehmet II) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 88

2-II. Bâyezid Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 97

3-Yavuz Sultan Selim Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 102

4-Kânûnî Sultan Süleyman Döneminde Akıncıların Faaliyetleri----- 106

D-AKINCI OCAĞININ KALDIRILIŞI VE NEDENLERİ----- 123**SONUÇ-----128****BİBLİYOGRAFYA-----131****EKLER-----144****ÖZGEÇMİŞ-----168**

Ö Z E T**Yüksek Lisans Tezi****OSMANLI ORDU TEŞKİLATINDA AKINCI OCAĞI****Arif KODAY****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı****İslam Tarihi Bilim Dalı****2001, Sayfa: 168**

Akıncılık, Osmanlı Devletinin ilk zamanlarında kurulan ve bu devletin kullandığı, bir çeşit hafif süvarilere verilen bir isimdir. Akıncılara, hareket ve manevra kabiliyeti çok yüksek olduğu için bu ad verilmiştir. Akıncılar genellikle sınırlara yakın bölgelerde bulunur, yapılacak savaştan önce devletin isteğiyle düşman topraklarına hücum ederek bol miktarda ganimet ve esir elde ederlerdi. Düşmanlara âit yol, köprü, araziler ve onların askerî güçleri gibi hususlarda devlet için lazım olan bilgileri toplayıp devlete haber vererek istihbârat görevi yaparlardı. Böylece akıncılar, öncü birlikler olup, savaşta asıl ordudan dört beş gün önde giderek keşif hizmeti de görürlerdi.

Akıncı dediğimiz bu Osmanlı süvarileri, Osman Gazinin yakın silah arkadaşları olan ünlü kumandanların neslinden devam etmiştir. Akıncılık, babadan oğula geçen bir meslek olduğu için bu ocağa akıncı sülalesinden olmayan kimseler belirli şartlara göre dahil edilirdi. Akıncılar sınır boylarında ve stratejik açıdan önem taşıyan belirli noktalardaki şehirlerde bulunurlardı. Her bir akıncı beyinin karargâhı önemli şehirler olmuştur. Akıncıların sayıları zaman zaman ihtiyaca göre değişmiştir. Önceleri yüz bin kadar mevcudu bulunan akıncılar, 1595 yılında uğramış oldukları talihsiz bir yenilgi üzerine tamamen erimişler ve bundan sonra eski önemlerini kaybederek yerlerini sınır bölgelerindeki serhat kulu askerlerine terk etmişlerdir. Bu tarihten sonra ise akın hizmetleri Kırım Tatarlarına verilmiştir. Gün geçtikçe sayıları azalan akıncılar ismen bir süre daha devam etmiştir. Bir müddet devam eden Akıncı Teşkilatı, 1826 senesine gelindiğinde tamamen kapatılmıştır.

S U M M A R Y

AKINCI OCAĞI OF ORGANİZATIÖN İN OTTOMAN

MİLİTARY

Arif KODAY

The University Of Firat

Social Sciences İnstitute

Main Science Branch Of İslamic History

2001, Page:168

Akıncılık used to be an Ottoman military establishment which was founded in the early period of the Ottoman state, comprising freelance light cavalry. This name was given to the Akıncıs because of their very high ability to mobilize and maneuver at a short notice. Akıncıs were usually deployed near the frontiers of the state borders and by the order of the state authorities they used to raid enemy positions before the all-out war started and capture significant amount of booty as well as slaves. Akıncıs also served as an intelligent unit by collecting and providing information to state about the strategic roads, lands in the enemy territory and about the volume military force of the enemy.

These freelance light cavalry or akıncı forces descended from the close warrior friends of Osman Gazi, their lineage and from famous commanders. Since becoming an akıncı was inherited from the father, the people descending from other families were accepted to the force only under the special circumstances. Akıncıs were deployed in the frontiers and in the towns which were regarded as strategically important. Headquarters of the each akıncı commanders became important towns. The numbers of akıncıs varied according to the need for them in different periods. Their numbers reached up to a hundred thousand. However, after a serious defeat in 1595 their numbers as well as their importance diminished significantly. Serhat Kulu forces replaced the Akıncıs and after this date Crimean Tatars were commissioned to conduct the raids and related duties. Their numbers gradually decreased and akıncılık only survived in name for while. Finally, Akıncı Establishment were closed down in 1826.

Ö N S Ö Z

İnsanlık tarihini incelediğimizde devletlerin kurulması, büyük medeniyetlerin ve kültürlerin oluşmasında askerî faaliyetlerin önemli rol oynadığı görülmektedir. Fetihler ve onu takip eden kültür akımları askerinin sancağı altında yükselip gidebileceği yere kadar ulaşır ve bu sayede birçok medeniyetlerin ortaya çıktığını ve yeni yeni iklimlerin aydınlığa kavuştuğunu da görmek mümkün olur. İşte Osmanlı Devleti'nin de küçük bir beylikten kıtaları saran cihan hakimiyetine sahip olan bir devlet haline gelmesinde şairin “ Biz kasırga oğulları, biz kanatlı süvariler ” diye nitelendirdiği Akıncıların büyük katkısı olmuştur. On dördüncü yüzyıldan başlayıp on altıncı yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı Devletinde askeri birliğin çekirdeğini oluşturan Akıncılar, Balkanların fethedilmesi ve Rumeli'nin bir Türk yurdu haline gelmesinde yine Akıncıların birinci derecede yaralılık gösterdiklerini söyleyebiliriz.

Araştırmamızda “Osmanlı Ordu Teşkilâtında Akıncı Ocağı” adlı konuyu seçmemdeki amaç; Akıncı Ocağının kuruluşu, Osmanlı ordusundaki önemi ve tarihi süreç içerisindeki yeri hakkında detaylı bir bilgiye sahip olabileceğimiz derli-toplu bir kaynak bulunmamasıdır. Çalışmamız sırasında konuyla ilgili bütün kaynaklara imkan dahilinde ulaşmaya çalıştık. Ancak, bu konuda hemen hemen bütün kaynaklarda akıncılarla ilgili teferruatlı bir bilgi verilmemiştir. Akıncılara, çeşitli olaylar içerisinde birkaç satırla değinilerek geçiştirilmiştir.

Çalışmamızın konusu olan “ Osmanlı Ordu Teşkilatında Akıncı Ocağı” isimli bu çalışmamız giriş, iki bölüm ve eklerden oluşmaktadır. Giriş kısmında Türk ordusunun tarihî gelişim sürecinden ve Osmanlı Devletinin kuruluş yıllarında ortaya çıkan akıncılardan bahsedilecektir. Çalışmamızın birinci bölümünde, akıncı ocağının kuruluşu ve meşhur akıncı kumandanlarından bahsedilecektir. İkinci bölümde ise, akıncı ocağının Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarındaki faaliyetleri, fetret devrinden Osmanlı'nın yükseliş dönemine kadar yapmış oldukları faaliyetlerden, Osmanlı Devleti'nin yükseliş yıllarındaki faaliyetleri ve akıncı ocağının kaldırılışı ele alınıp incelenmeye çalışılmıştır. Eklerde ise Akıncılarla ilgili bazı Şiir, Türkü, resimler ve arşiv belgelerine yer verilmiştir.

Araştırmamız konusu itibari ile bir literatür tarama çalışması gerektirdiğinden, Akıncıları anlatan, onlarla ilgili bilgiler içeren kaynaklara ulaşabilmek için, Milli Kütüphane, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Türk Tarih kurumu Kütüphanesi, İstanbul üniversitesi Kütüphanesi, Bâyezid Kütüphanesi, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (İRCİCA), çeşitli kitapçılar ve sahaflara bizzat gidilerek bu araştırma yapılmıştır. Bunun yanında Tarih ve İslâm Tarihi uzmanları ile de görüşülerek araştırmamızın konusu hakkında bilgiler toplamaya çalıştık. Elde edilen veriler İslâm Tarihinin deskriptif metodu ile objektiflik esas alınarak yazıya dökülmüştür.

Tez çalışmam sırasında yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Ş. Tufan Buzpınar'a, Dr. Talip Küçükcan'a, bilgilerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Abdülkadir Özcan ve Prof. Dr. Nesimi Yazıcı'ya, konuya ışık tutarak araştırmamı kolaylaştıran değerli hocam Prof. Dr. Osman Çetin'e, yardımlarını esirgemeyen arkadaşlara, özellikle tezin yazımında ve müsveddelerini okuyarak önemli katkılarda bulunan değerli dostum Abdülkadir Arı'ya, konunun seçimi aşamasından başlayarak tezimin sonuna kadar değerli fikirlerinden istifade ettiğim danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Adem TUTAR Bey'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.md.	Adı Geçen Madde
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AÜDTCF	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
AÜSBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Bşk.	Başkanlığı
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
EÜSBE	Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haz.	Hazırlayan
İRCİCA	İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İÜEF	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Matb.	Matbaa/Matbaası
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Mecm.	Mecmuası
M.Ö.	Milattan Önce
nr.	Numara
s.	Sayfa
Sad.	Sadeleştiren
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TOEM	Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
TTK	Türk Tarih Kurumu
Ünv.	Üniversitesi
vb.	ve benzeri/ ve benzerleri
vd.	ve devamı
Yay.	Yayını/Yayınları
Yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Türkler yeryüzünde en çok devlet kuran millet olma unvanına sahiptir. Devlet kurmak ise insanlar arasında bir hukuk düzeni meydana getirmek anlamına gelmektedir. Asya Hun İmparatorluğundan günümüze kadar Türklerin kurmuş olduğu devlet sayısı yüzü bulmuştur. Yüzyıllar boyunca Asya, Afrika ve Avrupa'da Türk bayrağı dalgalanmış, Türk töresi devam etmiş ve bu töre geçerli olmuştur. Eski Türk düşüncesine göre, ezilen ve horlanan insanların kurtarılması yabancıların sömürgesi olan toprakların tekrar asıl sahiplerine verilmesi kutsal bir görev olup, bu da Türk devletlerinin genel politikası olmuştur. Göktürk yazıtlarında Oğuz han destanı anlatılırken temel prensibin bu görüş olduğu belirtilir. Attila, Bilge Kaan, Melik Şah, Timur, Bâyezid, Fatih, Yavuz ve Kanuni gibi şahsiyetler de hep bu ideal uğruna çaba sarf etmişlerdir.¹ Türk ordularının geniş topraklarda at koşturmasına neden olan bu ideal, büyük bir insani değer taşımaktaydı.

Hakimiyeti altındaki tüm insanlara karşı adil davranış sebebi ile adaletin simgesi haline gelen Türkler, fethetmiş oldukları her ülkede bir kurtarıcı olarak karşılanmışlardır. Türk ordusunun başlangıcı, Türkmenistan ve Horasanda kurulduktan sonra Anadolu'yu fetheden Selçuklu ordusu olduğu söylenmektedir. Bu bilgiler Türk ordusunun gerçek başlangıç zamanını net olarak vermemektedir. Çünkü Anadolu Selçukluları Büyük Selçuklulardan, onlarda sırasıyla Karahanlılar, Uygurlar, Göktürkler, Avarlar, Tapkaçlar ve Hunlardan gelmektedir. Kaynakların verdiği bilgiye göre M.Ö. 220 yılında Teoman'ın başbuğ olmasıyla Türk tarihi başlamıştır.² Bundan önceki Türk tarihi hakkında kesin bir bilgi ve delil yoktur. Türk ordusunun tarih boyunca süre gelen teşkilatı (bilinen onlu teşkilat yani on, yüz, bin ve on bin kişilik birliklerin kurulması) Teoman'ın oğlu Mete tarafından oluşturulmuştur. Bu bilgiler ışığında Türk ordusunun, Türk milleti kadar eski olduğu ve M.Ö. 209 yıl önce Türk ordusunun bulunduğu ortaya çıkmaktadır.³

Çin, Hint, İran, Kafkasya ve Batı Avrupa coğrafyasına hakim olan Türk kavmi dünyanın merkezi olan bu bölgelerden etrafa yayılırken eski çağlarda Çin ve Hint

¹ Mevlüt Bozdemir, *Türk Ordusunun Tarihsel Kaynakları*, AÜSBF Yayınları, Ankara-1982, s.7.

² İbrahim Kafesoğlu, "Türk Ordusu", *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı.22, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1964, s.7-10.

³ Cengiz Eroğlu ve Diğerleri, *Osmanlı Ordu Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara-1999, s.19-21.

cephesinde, orta çağda İran, Doğu Avrupa ve Kafkasya cephelerinde asırlarca millet halinde savaşmıştır. Yeni çağların başında ise Osmanlılar Anadolu'dan Balkanlara geçerek Osmanlı ordusunun önemli bir kısmını teşkil eden akıncılar sayesinde Tuna ve Orta Avrupa cephesini kurmuşlardır. Böylece Türkler Avrupa'ya Hunlar'dan itibaren Karadeniz'in kuzeyinden hakim olmaya başlamalarından sonra Asya'nın yarım adası olan Balkanlar üzerinden girmişlerdir. Bu cephelerde Türkler 600 yıl Türklüğü dünyanın hakim milleti olarak yaşatmak ve hak tanıdığı bir din için daha doğrusu İslamiyet için çarpışarak Allah'ın verdiği gaza görevini bütün gücüyle yerine getirmeye çalışmıştır.⁴

Bir devlet ordusu olarak Osmanlı Ordusu ise, Türk milletinin ve İslam dünyasının yüksek menfaatleri için çarpışmış, lüzumsuz yere kan dökmekten daima kaçınmıştır. Türk hükümdarları savaştan önce düşmana savaş teklifinde bulunurlardı. Osmanlılar da savaş açmadan önce daima düşmanlarına karşı barış ve anlaşma tekliflerinde bulunmuşlardır.⁵

İnsanlık tarihine baktığımızda büyük medeniyetlerin askeri hareketlerle başladığını görürüz. Fetihler ve onu takip eden kültür akımları, onun sancağı ile her tarafa yayılarak yeni medeniyetler oluşup bir çok iklimler aydınlığa kavuşur. Osmanlı'nın da küçük bir beylikten cihan devletine sıçramasında şairin: “ Biz kasırga oğulları, biz kanatlı süvariler ” diye nitelendirdiği akıncıların rolü büyük olmuştur.⁶

Yeni çağlarda Türk ordusunun önemli kuvvetlerini Hıristiyanlara karşı uç denilen batı serhatlarındaki gazi (akıncı) kuvvetleri meydana getiriyordu. Bu kuvvetler Anadolu'dan din yolunda savaşmak ve yerleşecek yeni yurtlar açmak için akıp gelen gönüllülerden, Alp erenlerden ve gazi akıncılardan meydana geliyordu.⁷ Bu ilk ordunun piyade ve atlılardan kurulmuş olduğunu Bizans kronikleri bildirmektedirler. Ayrıca Türklerin Tanrı yolunda ölümü bir mutluluk saydıklarını da söylemektedirler. Düşman bile bu akıncıların ve gazilerin imân kuvvetini kabul etmiştir.⁸

⁴ A. Mertol Tulum, “Asker Millet Olarak Yaşamının Sırrı”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı. 46, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1966, s.17-18.

⁵ M. Necmettin Hacıeminoğlu, “ Türk Milleti ve Ordusu ”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı. 46, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1966, s. 9-11.

⁶ Dursun Yaşa, *Kahramanlık Şiirlerimizden Bir Demet*, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Yorum Matbaası, Ankara-1972, s.74.

⁷ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisâdî ve İçtimâî Tarihi*, C.I, Cem Yayınevi, İstanbul-1995, s.221; Emel Esin, “ Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü ”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı.70, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1968, s.77.

⁸ Aydın Taneri, *Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1981, s.93.

Âşık Paşa-Zâde de bunu şöyle dile getirmektedir:

“Gazâ kim ettiler Allahu ekber.

Dediler her nefes Allahu ekber.”⁹

Uç gazileri engebesiz araziye süratle işgal ederler, köylere ve açık arazilere hakim olurlar, sonra hisarlar etrafında küçük kuleler yaparak uzun bir kuşatma sonucunda düşmanı düşürürlerdi. Bursa, İznik, İzmit gibi önemli kaleler de bu şekilde alınmıştır. Orhan Bey Bursa’yı fethettikten sonra (6 Nisan 1326) uç beyleri kumandasında Gazi Akıncıların yetmediğini görür ve çiftçi Türk köylülerinden yaya ordusunu meydana getirir. (bunlar barış zamanı kendilerine vergi muafiyetiyle verilen çiftliklerden ziraatla uğraşırlar, savaş zamanında ise orduya katılırlardı.) Gazi Akıncıları, Trakya’nın Türkleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Trakya’nın Türkleşmesinden sonra, Ahiler, Fatihler, yurt açan Dervişler ve Anadolu çiftçileri her yerde kendi adlarına köyler kurarak bu bölgenin Türkleşmesini daha da ilerletmişlerdir. 1361 yılında Trakya’nın merkezi olan Edirne alınarak akıncıların Tuna’ya kadar ilerlemesi sağlanmıştır.

Balkanlarda süratli bir yayılma politikası izleyen Osmanlılara karşı Bulgarlar ve Sırp lar 1364 ‘te Sırp Sındığı ve 1371 de Meriç muharebeleriyle karşı koymuşlardır. I. Murat akıncı ve yaya kuvvetlerinin yanında daimi bir kuvvete ihtiyaç duydu ve 1363’ te de Yeni Çeri ordusunu kurmak zorunda kalmıştır.¹⁰ (Yeni asker, yeni ordu demek olan Yeni Çeri ilk önce Türk geleneklerine göre yetiştirilmiş savaş esirlerinden 1000 kişilik bir bölükten meydana geliyordu. Bu kuvvet doğrudan doğruya padişahın emrinde olup onunla beraber gider ve her an askeri hizmete hazır bulunurlardı.)

1402 yılına doğru gelindiğinde Çin hudutlarından Macaristan’a kadar hakim olan ordulardan birisi de Gazi Akıncıları idi.¹¹ Akıncılar Osmanlı Devletinin kurulmasın da ve yükselmesinde önemli yararlılıklar göstermişlerdir. Akıncı, devamlı orduya katılmış bir kuvvet olmadığı gibi Osmanlı devletinin devamlı ordu örgütü içerisinde akıncılığın yeri de yoktur. Devlet bunlar için kışlalar oluşturmamış. ve bunlara aylık vermemiş, donanım ve silahlarını da düşünmemiştir. Bunlar kendi evlerinde, kendi işleri

⁹ Aydın Taneri, a.g.e., s.93.

¹⁰ Dimitri Kantemir, Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi, C.I, (Çev., Özdemir Çobanoğlu), Çağ Yayınları, Çınar Matbaası, İstanbul-1998, s.88-91; Halil Cin-Ahmet Akgündüz, Türk İslam Hukuk Tarihi, C.I, Timaş Yayınları, İstanbul-1990, s.249; Ümit Aktaş, Osmanlı Çağı ve Sonrası, Bakış Yayınları, İstanbul-1998, s.102-106.

¹¹ Paul Wittek, Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu, (Çev., Fatmagül Berktaş), Pencere Yayınları, İstanbul-1995, s.62.

başında serbest yaşarlardı. Silahlarını ve diğer savaş aletlerini kendileri temin ederlerdi. Fakat örgütsüz bir yapıda da değillerdi. Akıncı olabilmek için devletin iznini almak ve akıncı defterine yazılmak gerekiyordu. Akıncı defterine yazılan Akıncı kanununa uyma zorunluluğu vardı. Akıncıların Akıncı Beyi denilen başkanlarını devlet seçerdi. Bundan dolayı Akıncıların ordunun genel kuvvetleri arasında önemli bir yerleri vardı. Savaşlarda yararlılık gösteren akıncılara tımar verilirdi. Akıncı kanununda buna ait hükümlerin bulunması yanında akınların yapılma şekli, savaş sonunda alınacak ganimetler hakkında ne yapılacağı akıncı kanunnamesinde yer almıştır.

Sefer zamanında Akıncılar on kişilik gruplar halinde teşkilatlanırlardı. On kişiye “onbaşı”, “yüz kişiye “subaşı”, bin kişiye de “binbaşı” adı verilen kişiler komutanlık ederlerdi.¹² Bunların hepsi birden Akıncı Beyine bağlı idiler. Düşman topraklarında yollarına devam etmek için küçük gruplara ayrılırlardı. Her birliğin kolaçan edeceği şehir ve yerleşim birimleri daha önceden belirlenirdi. Dönüşlerinde ise birlikler ayrıldıkları mevki olmamak kaydıyla belirledikleri yerde birleşir ve birkaç birleşmeden sonra Akıncı beyinin nezaretinde Osmanlı topraklarına dönerlerdi. Akıncıların bu özellikleri düşman ülkesini dehşet içinde bırakmıştır. Çünkü nerede ve ne zaman olacaklarını belirleyebilmek mümkün olmamaktaydı. Akıncıların silahları ise pala, mızrak, kılıç, kalkan ve atların eğerlerine takılan başı topuzlu bozdoğanlardan ibaret olan hafif silahlardır. Başlarına kızıl börg takar ve bazıları da hafif zırh giyerlerdi.¹³

Akıncılar, barış zamanlarında ise çeşitli zamanlarda savaş eğitimi yaparlardı. Bunlar binicilik, yaya ve özellikle at üzerinde ve at bütün sürati ile giderken ok ve kılıç kullanmak, atlı ve yaya sarp yerleri kolaylıkla geçmek, atları buralardan aşırarak, hızlı ve akışlı olan derin suları yüzerek geçmek vesaire gibi işler akıncıların savaş eğitimlerini oluşturmaktaydı.¹⁴

Akıncılar, akınlarını genellikle baharda ve yaz aylarında yaparlardı. Bunlar zorunlu bir gereklilik olmadıkça kışın ailelerinin yanında kalarak kendi işleriyle zaman zamanda eksikliklerinin tamamlamak için savaş eğitimi ile uğraşarak bahar geldiğinde akıncı beyinin emrine hazır bulunurlardı. Devlet nereye ve hangi yönde akın yapmaları gerektiğini akıncı beylerine bildirir ve akınlar gerçekleşirdi. Harekatlar sınırlara kadar

¹² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, Coşkun ofset, İstanbul-1988, s.270.

¹³ Bernard Lewis ve Diğerleri, “ The Emergence of The Ottomans ”, *The Cambridge History of Islam*, C.I, Cambridge University Press, London-1970, s.292.

¹⁴ Halil İnalçık, “ Osmanlı Devletinde Türk Ordusu ”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı. 22, Ayyıldız Matb., Ankara-1964, s.49-55.

gizli olup sınırlarda beklenmeyen ve çoğu zaman düşmanın müdafaa kuvveti bulunmayan yerleşim biriminden düşman arazisine saldırı yapılır, ve onlara panik verilirdi. Akıncıların gelmekte olduğunu haber alan düşman şehirlerini boşaltıp değerli olan eşyalarına kurtarmaya çalışırlardı. Akıncılar yerleşim birimlerinden gerekli ganimetleri aldıktan sonra geriye kalanı yakarlardı. Bunun sebebi ise buraların düşman için yaşanması imkansız bir hale getirerek düşmana korku verilmesini sağlamaktır. Bundan da anlaşılıyor ki akıncıların uğrayıp geçtikleri her yer harabe halini alıyordu.¹⁵

Düşman arazisine ani baskınlar yapan akıncılar karşı tarafa tedbir alma imkanını vermezdi. Bundan dolayı akıncıların önünde hiçbir şey duramaz ve onların hareketlerine hiçbir şeyde engel olamazdı. Akıncıların memleketlerine girdiğini haber alan düşman ancak akıncıların geçtiği yerlerde ve dar boğazlarda kuvvetlerini toplayarak akıncıları engellemeye çalışırlardı. Fakat akıncılar ise düşmanın beklemedikleri yerlerden süratli bir şekilde düşmandan alacaklarını alıp geldikleri yönlerin tersi istikametinde düşmanın ummadığı bir yoldan, memleketlerine dönerlerdi. Gerekliğinde sarp kayalıklardan, ormanlık ve ıssız bölgelerden geçerek kendilerine tuzak kurmuş olan düşmanlarını gafil avlardı. Akıncıların dönüşleri de düşman ülkelerine girişleri gibi toplu ve düzenli olurdu. Memleketlerine dönen akıncılar getirdikleri ganimetlerden devlete vermeleri gerekeni verdikten sonra kalanlarını kendileri kullanırlar ve bir daha ki sefere kadar normal yaşantılarını devam ettirirlerdi.¹⁶

Akıncıların savaş taktikleri de kendilerine göre idi. Düşman ülkesine saldırı toplu halde olur, sonra önemli bir merkezde toplanarak bölüklere ayrılırlardı. Bir kısmı bu merkezlerde kalarak buranın güvenliğini sağlarken diğerleri birkaç günlük uzaklıktaki bölgelere akınlar düzenlerlerdi. Akın yapmış oldukları bu bölgelerde ilerleyerek keşif hizmetlerini de yerine getirmiş oluyordular. Akıncıların görevi kaleleri almak değildir. Çünkü silah ve donanımları kale kuşatmaya elverişli değildir. Akıncılar düşmanları ile karşılaştıkları zaman toplu ve düzenli bir şekilde olmaya dikkat ederlerdi ve Akıncı beyleri akıncıları motive ederek düşmanları ile savaşmalarını sağlardı. Savaş sırasında akıncıların bir kısmı stratejik noktalarda bekleyerek gerekli görüldüğü zamanlarda saldırılara katılarak savaşın akışını etkilerlerdi.¹⁷

¹⁵ Necati Tacan, *Akıncılar ve Mehmet II, Bâyezid II, Zamanlarında Akınlar*, Askeri Matbaası, İstanbul-1936, s.3-5.

¹⁶ Ahmet Refik, *Türk Akıncıları*, Milliyet Matbaası, İstanbul-1933, s. 5-9.

¹⁷ Tahsin Ünal, "Osmanlı Ordusunun Savaşa Çıkışı", *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı.46, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1966, s.857.

Akıncı demek düşman ülkelerine akın yaparak yayılan daha doğrusu akın eden asker demektir. Türkler daha orta Asya da yaşarlarken düşman ülkelerini akınları ile ele geçirmişlerdir. Türklerin Orta Asya da bulunduğu tarihlerde Çin topraklarına sık sık akın düzenledikleri için bu akınlardan korkan Çinliler tarihte bilinen Çin settini inşa etmişlerdir. Orta Asya Türkleri asker gibi yaşayarak bu tür akınlarla hem korunmuşlar hem de düşmanlarına büyük bir korku vermişlerdir. Türkler yapmış olduğu büyük akınlar neticesinde Avrupa'nın merkezi sayılabilecek Macaristan ovalarına kadar ulaşarak oradan Avrupa'nın çeşitli yerlerine akınlar düzenlemişlerdir. Büyük Türk Hakanı Attila Paris önlerine kadar ilerleyerek Türklerin yenilmezliğini ve varlığını ispat etmiştir.¹⁸

En son Anadolu da devlet kuran Türklere burası da dar gelip Avrupa içlerine kadar ilerlemişlerdir. Ülkelerini genişletmek için düzenli ordular meydana getirirken atalarından kalma Akıncılığı da unutmuyarak bu düzenli ordu yanında bir de Akıncı askeri oluşturmuşlardır. O tarihlerde Türk ordusunda yeniçeri ve Sipahi olmak üzere iki çeşit asker bulunuyordu. Yeniçeri askerleri yaya, Sipahiler ise atlıydı. Bunların yanında topçu askerlerde vardı.¹⁹ Akıncı askerleri atlı olmakla beraber işlevleri onları daha önemli kılmaktaydı.

Yeniçeriler İstanbul da, Sipahiler Anadolu ve Rumeli de otururken Akıncılar ise hem memleketin çeşitli yerlerinde hem de sınırlarda bulunurlardı. Savaş yapılacağı zaman sınır boylarında Akıncılar, düşmanın haberi olmadan ansızın akınlar düzenleyerek ortalığı yakıp yıkarak düşmana büyük bir korku verirlerdi.

Öncü demek olan Akıncılar, bir savaşta ordudan dört beş gün önde giderek keşif hizmetleri ile birlikte düşmanın pusu kurmasına da mani olurlardı.²⁰ Bununla birlikte düşmanın ekonomisini çökerterek düşman ordusunun gücünü yıpratırlardı. Ordunun istihbarat işini de akıncılar üstlenirdi. Bu kahraman Akıncıların bir çoğu Osman Gazinin yakın silah arkadaşları olan kumandanların soyundan gelmektedir.²¹ Akıncılık, genellikle babadan oğul a geçen meslek şeklinde devam ederdi. Akıncı ocağına alınacak kişiler ise akıncı beyinin kararı ile seçilirdi. Akıncı beyinin vermiş olduğu bu karara

¹⁸ Bahaeddin Ögel, *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi*, C.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1981, s.233-235.

¹⁹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic'ül-Vukuat*, C.I, Uhuvvet Matbaası, İstanbul-1327, s.7.

²⁰ Hikmet Kıvılcımlı, *Osmanlı Tarihinin Maddesi*, C.I, Tarihsel Maddecilik Yay., İstanbul-1974, s.208.

²¹ İbrahim Atay, "Kanatlı Süvariler Akıncılar ve Deliler", *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.37, İhlâs Yayınları, Rehber Matbaası, İstanbul-1997, s.59-60.

divan karışmazdı. Akıncı beylerinin yetkileri geniş olup doğrudan padişah'tan emir alırlar, aynı zamanda rütbeleri de Sancak Beyi derecesinde idi.

Akıncı ocakları sınır boylarının stratejik yerlerinde olup akın yapacakları yerleri kendi aralarında paylaşırlardı.²² Her ocağın başında Osmanlı devletinin kuruculuğunu yapmış soylu ailelerden gelen beyler bulunurdu. Akıncıların durumlarını belirten defter tutulup bu defterlerin bir nüshası devlet merkezinde diğeri de şer'î mahkemelerde saklanırdı. Savaşlarda ölen ve sakat kalanların veya yaşlanıp savaşamayacakların yerine oğulları ya da gönüllü yakın akrabaları tercih edilirdi.²³ İhtiyaç duyulduğunda Saruhan Aydın, Menteşe çevrelerinden gözü pek at ve silah kullanmakta usta Anadolu çocukları itibarlı kefil gösterilmek şartı ile Akıncı ocağına alınırlardı. Akıncıların bir çoğu Avrupa ve Balkan Ülkelerinin konuştuğu dillerden bir kaçını ana dili gibi bilirdi. Bundan dolayı da devletin gizli haber alma teşkilatını da oluştururlardı.

Yiyecek ihtiyaçlarını ise eğerlerine aslı olan kuşhane ile çoğu zaman pirinç, kavurma veya koyun pastırması kavurarak karşılarırdı. Savaşa çıkacakları zaman yanlarında dört-beş yedek at daha bulundurmayı ihmâl etmezlerdi. Yedek götürülen bu atları seferleri esnasında sırasıyla binmek ve ganimetleri taşımak amacıyla kullanırlardı. Bazen Akıncı beyleri Padişah'tan veya Serdardan geri dönmeme emri de alabilirlerdi. Bu nedenle akıncılık teslimiyeti ve hayatı tehlikeye atmayı gerektiren, canını feda etmeyi göze almışların mesleği olarak kabul edilirdi.

Fatih Sultan Mehmet, son yıllarında, yirmi beş kadar devletle aynı anda tek başına savaşa girişmiştir. Bu savaşı kazanmak için, akıncı ordusundan çok yararlanmıştı. Venedik, Macaristan, Polonya ve Almanya gibi Osmanlılar ile savaş halinde olan önemli Avrupa devletleri, akıncılar tarafından yıldırılmıştı. Bu akınların önemi hakkında fikir edine bilmek için, büyük akıncı beylerinden Mihaloğlu Gazi Alaeddin Ali Paşa'nın hayatı boyunca Tuna'yı kuzeye doğru bir çok defa geçtiğini hatırlamak yeterli olacaktır. Fatih Sultan Mehmet döneminde Akıncı Beyi olan Ali Paşa'nın 1473 yılında Macaristan'a 18.000 Akıncı ile yaptığı seferde 60.000 esir ve 900.000 baş hayvanla geri döndüğünü göz önüne aldığımızda Akıncıların düşmanın iktisadî gücüne ve sonuç bakımından savaşa etkisini anlayabiliriz.²⁴

²² Yaşar Yücel-Ali Sevim, *Türkiye Tarihi*, C.II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1990, s.319.

²³ Âtîf Kahraman, *Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları*, Ankara-1995, s.34.

²⁴ Abdülkadir Donuk, "Kuruluşunun 2200. Yılında Türk Ordusu", *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı. 340, Ankara Üniv. Basım Evi, Ankara-1991, s.5-12.

Yıldırım Bâyezid zamanında önemli bir askeri sınıf halini alan Akıncı ocağı 1595 deki köprü faciasına kadar etkin rol oynamışlardır.²⁵ XVI. Yy da sayıları yüz bine yaklaşan Akıncılar XVII. Yy gelindiğinde küçük bir süvari sınıfı oluşturmuşlardır. XVIII. Yy da ise artık Akıncı ocağı işlevini yitirmiştir. Bilinen Akıncı beyleri Rumeli'deki evlerinde dedelerinden kendilerine kalan servetle yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bundan sonra savaş yerine yoksulları korumak, eserler yapmak, ilim, sanat, musiki ve edebiyatla uğraşmışlardır. Tuna ve Adriyatik'ten Meriç sınırına çekilen Akıncı nesli bugünkü Türkiye topraklarına yerleşmişlerdir. Her şeye rağmen Türk süvarisi yakın tarihlere kadar akıncılık ruhunu hâlâ koruduğunu İstiklal savaşı gibi birçok savaşlarda ve bağımsızlık uğrunda ispat etmişlerdir.²⁶

²⁵ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, C. VII, (Sadeleştiren, Mümin Çevik), Üçdal Yayınları, Tasvir Matbaası, İstanbul-1985, s.57.

²⁶ İbrahim Ethem Akıncı, *Demirci Akıncıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1989, s.129.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKINCI OCAĞININ KURULUŞU VE ÜNLÜ AKINCI AİLELERİ

A-AKINCI OCAĞININ KURULUŞU

Akıncı, Osmanlı Devleti zamanında düşman ülkelerine akın yapan süvarilere verilen bir isim olup, akmak mastarından yapılmış askerlikle ilgili bir terimdir. Akın ve akıncı sözcükleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü akın da, genellikle tedirgin etmek, yıldırım, yağma, düşman topraklarına ansızın ve beklenmedik bir zamanda yapılan baskın anlamlarına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında akın ve akıncı kelimeri arasındaki ilişkiyi anlamak mümkündür. Fakat bu sözcükler değişik anlamlar ifade etmektedir. Şimdide akıncı kelimesi ne demektir? Akıncı kelimesinin sözlük ve terim olarak ne tür anlamlara geldiğini açıklayalım.

1-Akıncı Kelimesinin Anlamları

a- Sözlük Anlamı İtibâriyle Akıncılık

Akıncı, düşman ülkesine akın yapan savaşçı, görevi karşı tarafa top sürmek ve sayı yapmak olan ön sıradaki forvet oyuncusu demektir.²⁷ Diğer bir ifade ile akıncı, düşman ülkesine akına çıkan süvari demektir. Takımın rakip tarafın kalesine hücum eden elemanı, muhacim, forvet anlamlarına da gelir.²⁸

b-Terim Anlamı İtibâriyle Akıncılık

Akıncı olma hali, akın esnasına dayanan savaş usulü demektir.²⁹ Akıncı olma anlamına gelip, akıncılık etmek, düşman ülkesinde karşı güçleri yıldırım tedirgin etmek gibi manaları ifade eder.³⁰ Daha geniş anlamı itibari ile akıncı, Osmanlı Türklerinin hafif süvari kuvvetlerine verilen bir isim olup, bunlar çok hızlı hareket ettikleri için bu isimle adlandırılmışlardır.³¹

Akmak mastarından yapılmış bir askerlik terimi olan akıncılık düşman memleketine girerek çok çabuk hareketlerinden dolayı Osmanlılar dönemindeki bir sınıf hafif atlı süvarilerine akıncı ve bunların yaptıkları taarruzlara da akın denilmektedir.³²

²⁷ İsmail Parlatır ve Diğerleri, *Türkçe Sözlük*, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1998, s.59; Ali Püsküllüoğlu, *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınları, Ankara-1994, s.42.

²⁸ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayınları, Ankara-1996, s.29.

²⁹ D. Mehmet Doğan, *a.g.e.*, s.29.

³⁰ Nevzat Gözaydın ve Diğerleri, *Türkçe Sözlük*, C.I, TTK Yayınları, Ankara-1998, s.59.

³¹ Mithat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lügati*, Enderun Yayınları, Eskin Matbaası, İstanbul-1986, s.12.

³² İsmet Parmaksızoğlu ve Diğerleri, *Türk Ansiklopedisi*, C.I, MEB Yayınları, İstanbul-1968, s.337.

Diğer bir ifade ile akıncılık, keşif, yağma ve tahrip amacıyla yabancı ülke topraklarına yapılan akınlara verilen bir isimdir.³³

2- Akıncı Ocağının Yapılanması

Osmanlı Devleti, kuruluş yıllarında düzenli bir askerî birliğe sahip değildi. Çünkü bu devlet gaza ve cihat esası üzerine kurulmuştu. Osman Gazi ile babası Ertuğrul Bey dönemleinde eli silah tutan, savaşa gücü yeten herkes, gerek duyulduğu zaman silâh altına alınarak savaşa katılırdı. Osmanlı beyliğinin devrinde ilk fetihleri aşîret kuvvetleri aracılığıyla yapılmıştı. Fakat bu ordu düzenli bir birliğe sahip olmayıp, savaş esnasında toplanır, muharebe sona erince herkes kendi işine gücüne bakardı. Bu durum bize o tarihlerde bir gönüllüler ordusunun varlığını göstermektedir. Osmanlı beyliğinin genişlemesiyle birlikte bu gönüllü savaşçıların sayısı da artmaya başlamıştı. Askerî görevlerin tamamı at üstünde yerine getirildiğinden, o devirlerdeki Osmanlı ordusunun hemen hepsi süvari ve akıncıydı.³⁴ Devlet müesseseleri devamlı savaş halinde olan ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için teşkilatlanmıştı. Osmanlı askeri teşkilâtında, İlhanlılar ve Memlûklülerin askeri teşkilatına benzer özellikleri görürüz.³⁵ Genel olarak merkeze bağlı her beyin kendisine bağlı aşîret kuvvetleri ile savaş yapılmıştır. Osmanlı'nın kuruluş yıllarındaki ilk fetihler bu şekilde gerçekleşmişti. Aşîret kuvvetleri atlı birliklerden olmaları sebebi ile kale kuşatmasında fazla etkili olamamışlardır.³⁶

Bu sebeple devamlı savaşa hazır yaya ve atlı bir kuvvetin oluşturulması mecburiyeti doğmuştur. Türk gençlerinden meydana getirilen bu ordunun atsız olan askerine “yaya” ve atlı olan askerine de “müsellem” adı verilmiştir.³⁷ Bu şekilde ilk askeri teşkilat fikrinin ortaya atan kişi Çandarlı Halil Paşa olmuştur.³⁸ Osmanlı Devleti güçlü bir orduya sahip olma fikrini hiçbir zaman elden bırakmamıştır. Yeryüzünde ilk düzenli orduyu Türkler kurmuştur. Türk devletlerinin tarihine baktığımızda hepsi varlıklarını güçlü bir ordu sayesinde devam ettirmişlerdir.³⁹ Bu durumu Hun

³³ Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, MEB Yay., İstanbul-1971, s.36.

³⁴ Mahmut Şevket Paşa, *Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyesi*, C.I, Mektebi Harbiye Matbaası, İstanbul-1325, s.11.

³⁵ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, Boğaziçi Yayınları, Coşkun Matbaası, İstanbul-1998, s.109; Abdülkadir Özcan, “Osmanlı Askerî Teşkilâtı”, mad., *Osmanlı Teşkilatı*, C.VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-1999, s.551-554.

³⁶ M. Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta-1997, s.69-73.

³⁷ Halime Doğru, *Osmanlı İmparatorluğunda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilatı*, Eren Yayınları, İstanbul-1990, s.2-7.

³⁸ Abdülkadir Özcan, “Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi”, mad., C.I, IRCICA, Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul-1994, s.337-357; Ümit Aktaş, a.g.e., s.102-106.

³⁹ Mehmet Yaman, *Büyük Türk Akıncısı, Evliyâsı, Hekîmi Karaca Ahmet*, Ufuk Matbaası, İstanbul-1989, s.19.

devletlerinden başlayarak bu günkü devletimiz Türkiye Cumhuriyetine kadar yayabiliriz. Büyük devletleri gözden geçirdiğimizde bu devletlerin varlıklarını devam ettirmeleri sağlam ve güçlü bir ordu sayesinde olduğu görülmektedir. Osmanlının cihan devleti haline gelmesi de güçlü bir orduya sahip olması ile mümkün olmuştur.

Osmanlı askeri teşkilatının temeli olarak kabul edilen Akıncı ocağının kuruluşu yapmış olduğumuz araştırmalara göre Osmanlı devletinin ilk zamanlarına kadar gitmektedir. Bu ocağın temeli Osman Gazi zamanında Müslüman olan Köse Mihal tarafından atıldığı rivayet edilmektedir.⁴⁰ Düzenli ordu kuruluncaya kadar askeri birliklerin çekirdeğini oluşturmaktaydı. Yeniçeri ocağı kurulduktan sonra akıncılar sınır boylarında görevlendirilmişlerdir. Bu kuvvetlerin askeri bir ocak haline gelmesinde özellikle Evrenoz Beyin (Ölüm-1417) büyük gayretleri olmuştur.⁴¹ Köse Mihal tarafından kurulduğu rivayet edilen akıncı ocağı Orhan Bey zamanında daimi piyade ve süvari askerlerinin kuruluşuna kadar savaşlarda akıncılar görev yapmıştır. Fakat Osmanlı uç beyliğinin kısa zaman içerisinde bir devlet haline gelmesi akıncılar sayesinde olmuştur.⁴² Osmanlılarda akıncıların sayısı akıncılara duyulan ihtiyaca bağlı olarak zaman zaman değişiklik göstermiştir. Bazı zamanlarda bu sayı yirmi binlerde iken bazı zamanlarda ise yetmiş bine kadar çıkmıştır.⁴³

3- Akıncı Olmanın Şartları

Akıncıların kendilerine has şartları olduğu için her isteyen akıncı olamazdı. Akıncılar genel olarak Anadolu'daki gözü pek Türk gençlerinden seçilirdi. Akıncının oğlu da normal şartlarda akıncı olurdu. Bu da bize gösteriyor ki akıncılık babadan oğula geçen ünvanıdır. Böyle bir şart olmasına rağmen akıncı ailesinden olmayanların akıncı olabilmesi için belirli bir kriter oluşturulmuştur. Bu kritere göre güvenilir, kuvvetli, iyi ahlâk sahibi ve sağlam kefil göstermek şartı ile akıncı ailesi dışından olanlar da akıncı ocağına girebiliyordu. Genellikle köy imamının yada köy kethüdasının (Osmanlı esnaf teşkilatının "loncalarda" idari işlerine başkanlık eden kimselere verilen isimdir.⁴⁴

⁴⁰ Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, C.I, (Çev., Mümin Çevik-Erol Kılıç), Üçdal Yayınları, Gündoğdu Matbaası, İstanbul-1989, s.60-75.

⁴¹ Abdülkadir Özcan, "Akıncı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.II, TDV Yayınları, İstanbul-1989, s.249-250.

⁴² Abdullah Saydam, **Osmanlı Medeniyeti Tarihi**, Derya Kitapevi, Trabzon-1999, s. 329-330.

⁴³ Abdurrahman Şerif Efendi, **Osmanlı Devleti Tarihi**, C.I, (Yayına Hazırlayanlar, Ahmet Demir-Mehmet Kafkas), Kaynak Yayınları, İzmir-1995, s.219; Mustafa Nuri Paşa, a.g.e., C.I, s.147.

⁴⁴ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Âhilik**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1997, s.135; Vahit Çabuk, **Osmanlı Devletinde Esnaf Teşkilatı ve Lonca**, Vadi Yayınları, İstanbul-1987, s.19.

Bunlara Kâhya da denilmektedir.) onayı alınması gerekiyordu.⁴⁵ Akıncılar içerisinde devşirme yoktur. Bu sınıfa Arnavut ve Boşnak gibi Osmanlılar aracılığı ile Müslüman olanlar da alınmazdı. Akıncı olmanın en önemli şartlarından biriside Osmanlı Türkü olmak gerekirdi. Akıncılar tarihine baktığımızda akıncı beylerinin çoğu Osman Gazinin yakın silah arkadaşları olan önemli komutanların çocuklarıdır. Akıncı beyleri istediklerini ocağa alır, istemediklerini de ocağa almazlardı.⁴⁶ Divan akıncı ocağına alınacak kişiler konusunda beyleri serbest bırakmış ve onların bu yetkilerine karışmamıştır. Akıncı beyleri geniş bir yetkiye sahip olup doğrudan padişahın emir alırlardı. .

4- Akıncıların Görevi

Akıncıların başlıca görevleri ordunun keşif hizmetini görmek, düşman sınırlarındaki araziye keşfederek yol açmak, gerekli istihbâratı toplamaktır. Akıncıların çoğu Avrupa ve Balkan dillerini bilir, yine birçoğu bir veya birkaç dili ana dili gibi telaffuz yanlış yapmadan rahatça konuşabilirlerdi. Bumdan dolayı Divan-ı Hûmayun'un (Osmanlı bakanlar kurulu) gizli haber alma teşkilatını genellikle akıncılar ve leventler yürütüyorlardı. Tarihçi Babinger akıncıların haber alma gücüyle ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: “ Akıncılar dünyaca korkulan bir oluşumdur. Hayrete şâyân derece de iyi düzenlenmiş bu gizli hizmet şebekesinin kolları Osmanlı İmparatorluğunun dışında dahi dal budak salmıştı. Bilhassa Sultan Fatih'in İtalya da sahip olduğu haber alma teşkilâtı çeşitli İtalyan devletlerinin en yüksek çevresine kadar nüfuz etme imkânını bulmuştu.”⁴⁷

Bunlar gönderildikleri ülkelerde bazen yıllarca kalıyorlardı. Ülkenin dilini çok iyi biliyor, aynen o ülke halkı gibi yaşayabiliyorlardı. Tercihen keşiş, papaz, sofı bir burjuva veya tüccar gibi kimliklere bürünürlerdi. Oldukça zeki idiler. Akıncı ajanlar Avrupa da dolaştıktan sonra, yazılı ve sözlü raporlarını beylerine veya beylerbeylerine verirler, gereken bilgiler de İstanbul'a iletilirdi. II. Bâyezid devrinde İskender adındaki akıncı Türk ajanının Fransa'ya dair raporu bu gün elimizde arşiv malzemesi olarak bulunmaktadır. Akıncı casuslarının özellikleri hakkında bize bilgi verecek bir kaynak bulunmamakla birlikte ünlü tarihçi Kalkaşendi, “Sübhü'l-A'sa” adlı eserinde Mısır

⁴⁵ Nesimi Yazıcı, “ Lonca Sisteminde İşsizlik Sigortası ”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.7, İhlâs Yayınları, İhlâs Matbaası, İstanbul-1994, s.60.

⁴⁶ Cemal Kantar, “Akıncılar”, *Diyanet İşleri Başkanlığı (Dîni-Alâkî-Edebî ve Meslekî) Aylık İlmî Dergi*, C.X, Sayı. 110-111, TDV Yayınları, Gaye Matbaası, Ankara-1971, s.287-290.

⁴⁷ İbrahim Refik, *Köklerden Göklere*, Genel Dağıtım Yayınları, Melisa Matb., İstanbul-1997, s.57.

Türk Memlûklülerinde kullanılan ajanların özelliklerini bahsetmektedir. Ancak Memlûklülerin istihbârata olan ihtiyacı Osmanlılara göre daha sınırlıydı. Çünkü Osmanlılar gibi Avrupa ülkelerinin bir çoğu ile komşu değillerdi. Biz burada Osmanlı'nın bir ajandan aynı yetenekleri beklediğini düşünebiliriz.

Yazara göre bir ajanda bulunması gereken özellikler şunlardır. Mutlak bir sadakat, bütün davranışlarında samimiyet, zeka, akıl, kurnazlık, hile ve düzen yeteneği, seyahat tecrübesi, gideceği ülkeyi iyi tanınması (daha önce bilmesi, biliyorsa bütün bilgileri edinerek oraya gitmesi), ülkenin dilini çok iyi konuşması, işkenceye tahammül, yakalandığı zaman hiçbir baskıda devletine ihanet etmeyecek direnme kabiliyeti gibi vasıflar bulunmalıydı.⁴⁸ Bununla birlikte Türk casuslarının yüksek zeka ve yeteneğe sahip oldukları bilinmektedir. Türk casusları İmparatorluk meclislerine girecek yeteneğe sahip idiler. Bundan dolayı bu işleri Türkler, dönmelere ve maceraperestlere bırakmazlardı. Türkler sadece kale içerisindeki askerlerin sayısı yada sahip oldukları mühimmat ile ilgili bilgiler vermiyor, kalede bulunan askerlerin psikolojik durumlarını da tahlil edip bildiriyorlardı.⁴⁹

Akıncıların en önemli görevi düşmanın gözünü korkutup asıl orduya kolaylık sağlamak, ordunun geçeceği yerlerdeki tarım ürünlerini emniyet altına almak, elde edilen esirlerden düşmanın durumunu öğrenmek, nehirlerde geçiş noktalarını tespit ederek köprüler kurmaktır.⁵⁰

Akıncılar, bu görevleri ile beşinci kol kuvvetinin de görevini yerine getirmiş oluyorlardı. Ayrıca düşman ülkelere yaptıkları akınlarda düşmanın yiyecek ve içeceğini tahrip ve talan ederek düşmanın moral bakımından çökmesini sağlıyorlardı. Akıncıların görevi, meydan savaşı mı yapılacak, kale mi düşürülecek, ülke mi fethedilecek, devlet siyaseti ne ise onu yerine getirmek ve daha büyük kolaylıklar gerçekleştirmektir. Bu sayılan görevlerle vazifeli askeri sınıfa karada akıncı denizde ise korsan (Denizde haydutluk, soygunculuk yapan kimse, deniz haydudu. Harp zamanı düşman gemilerini yağmalamakla görevlendirilen gemi ve bu gemide bulunan

⁴⁸ Kalkaşendî, *Sübbü'l-A'sâ*, C I, Mısır-1418, s.123-124.

⁴⁹ Suat İlhan, *Türk Askerî Kültürünün Tarihi Gelişmesi* (Kutsal Ocak), Ötüken Yayınları, Özener Matbaası, İstanbul-1999, s.183; Ziya Kazıcı, *İslam Müesseseleri Tarihi*, Kayıhan Yayınları, Bozkaya Matbaası, İstanbul-1996, s.271; Cumhuriyet Asparuk, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri*, C.III, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara-1995, s.288.

⁵⁰ Ziya Kazıcı-Mehmet Şeker, *İslam Türk Medeniyeti Tarihi*, Çağrı Yay., İstanbul-1981, s.197-198.

denizcilere) denilmektedir.⁵¹ Milli mücadeledeki çeteler ile ikinci dünya savaşındaki komanda denilen sınıfın amaçlarını karşılaştırdığımızda geniş ölçüde bir paralellik arzettiğini görürüz.

Akıncılar, esas ordudan dört beş gün daha ileride bulunarak günümüzün motorize kuvvetleri gibi seri ve hızlı hareket ettikleri için düşman ülkelerinin içlerine kadar ilerlerler, etrafa korku saçar ve onların maneviyatı üzerinde çok etkin psikolojik baskıda bulunurlardı.⁵²

Akıncıların Avrupalılar üzerindeki etkisini anlamak için İbrahim Refik'ten vereceğimiz şu bilgilere göz atmak herhalde yeterli olur. “ Akıncının Orta Avrupa'nın vicdan ve muhayyilesinde bıraktığı tesir, müthiş ve efsanevidir. Akıncılardan korunmak için Avrupalılar hususi dualar okurlar, bu akıncı duaları Avrupa şuurunda ayrı bir tür oluşturmaktadır. 1930 yılında dahi Avusturya da ağlayan çocukları sus, Türkler geliyor! Cümlesi ile korkutmak adeti devam etmekteydi. Viyana'da ki St. Stephan Katetralinin çan kulesinde 1534 yılında yapılmış Osmanlı akıncılarının yaklaştığını görüp çan çalarak Viyanalılara haber vermekle görevli bir memuriyet ancak 1956 yılında Viyana Belediye meclisinde artık bir Osmanlı tehlikesi kalmadığından ve bu görevin lüzumu olmadığı için kaldırılmıştır.”⁵³

Akıncılar, ordu seferden dönerken de düşmanın herhangi bir baskını önlemek için gerekli olan tedbirleri alır ve düşmanların Türk topraklarına girmesini engellerlerdi. Avrupa fetihleri geniş ölçüde akıncıların eseri olduğu gibi bunların korunması da, akıncıların görevleri arasında yer alıyordu. İslâmî şuurdan kaynaklanan bir ruha sahip olan akıncılar için savaşmak (cihat etmek) hem dinî hem de millî bir görevdir. Asker bunun için savaşır ve onun bundan başka bir düşüncesi yoktur.⁵⁴

5- Akıncı Karakteri

Osmanlı devletinin kuruluş döneminde hafif süvari kuvvetleri olan akıncılar, iyi bir binici olan atlılardan meydana gelip çok seri hareketlerinden dolayı bu sıfatla tanımlanmışlardır.⁵⁵ Türk ordusu atlı birliklerden meydana gelmekte idi. Bir İngiliz

⁵¹ Şemseddin Sâmî, *Kâmus-i Türkî*, Bedir Yayınları, Pamuk Ofset, İstanbul-1316, s.1095; Emrullah Nutku, “Osmanlı Donanmasının Akıncı Kolları”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Sayı.10, Işık Matb., İstanbul-1978, s.44-47.

⁵² Metin And, “ XVI. Yüzyılda Eyâlet Askerleri ve Deliler ”, *Hayat Tarih Mecmuası*, C.I, Sayı.4, Tifdruk Matbaası, İstanbul-1970, s.11-13.

⁵³ İbrahim Refik, *Tarih Şuuruna Doğru*, C.III, Genel Dağıtım Yay., İstanbul-2000, s.85.

⁵⁴ Mehmet Zeki Pakalın, “ Akıncılar ve Akıncılar ”, *Tarihî Osmânî Encümeni Mecmuası*, TOEM, C.VIII, Sayı. 47, Enderun Yayınları, İstanbul-1335, s.290-296.

⁵⁵ Ahmet Râsim, *Osmanlı Tarihi*, (Haz., İsmet Parmaksızoğlu), MEB Yay., İstanbul-1968, s.19-20.

XVIII. Yy Türk Süvarisi için şunları söylüyor: “...Türk süvarileri atlarına çok hakimdiler. Günlerinin çoğu at üstünde geçirdi. Eğitimleri sert ve çok disiplinlidir. Atlarını daima savaş meydanlarının gereklerine göre eğitirdi. Eğitimde Türk süvarisi atını alevlerle bürünmüş fiçlara, silah ateşlerine doğru sürer ve düz duvarlardan aşardı. Bu yüzden Türk atı savaş alanına girince ürkmezdi. Türk süvarisinin atını sürmekteki kabiliyeti kadar dört nala giderken nişan alması ve çok keskin bir nişancı olması da meşhurdur...”⁵⁶ Bunlar bazılarının zannettiği gibi sırf yağma için düşman memleketine saldıran serseriler (çapulcu) değillerdir. Avrupalı ve Çinli yazarlar Türkler hakkında geniş bilgilere sahip olmadan büyük bir önyargı ile Türkleri barbarlık ve çapulculuk ile suçlamışlardır. Her ne kadar devlet kurmadaki örgütlenme yeteneğimiz askerî gücümüz ve başarılarımız kendilerini hayran bıraksa da Avrupa ve Çin medeniyeti milletimizi asırlar boyu istilâcı ve barbar olarak nitelendirmiştir.

L. Ligetti'nin Göktürkler hakkındaki sözleri “ Köktürk kavimi gerçi sadece istilâcı bir asker kavmidir. Fakat bu işin tam eri, en mükemmel bir örneğidir. Teşkilâtçılık kudretine, devlet kurma kabiliyetine ne kadar hayran olsak azdır.”⁵⁷ ve Ubiru'nin de hayranlığının bir belirtisi olan “İnanılmaz şey! Barbarlar diyarında ve muazzam batakhanesinde ne cinayet, ne cebir ve ne de şiddet oluyor; herkesin hukuku eşitlik esasına göre karşılanıyor; bütün bedbahtlar emin bir melce buluyor ve büyük küçük, Müslüman Hıristiyan hep aynı adâlete tâbi tutuluyor.”⁵⁸ Sözleri sarf etseler de zamanla yaygınlaşan bu görüş silinmez bir kara leke olarak hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Avrupa da Türk kelimesi şu anda bile barbar çapulcu anlamını çağrıştırmaktadır. Aradan yıllar geçmesine rağmen haklılığımızı ve nasıl bir yapıya sahip olduğumuzu bu güne kadar ifade etmekten yoksun olmuşuz. Bu konudaki yetersizliğimizi ve acınacak halimizi her fırsatta dile getirmemize rağmen yetersizliğimizin hâlâ geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz.

Akıncılar, daimâ Türklüğü dünyaya hâkim olan bir millet olarak yaşatmak ve doğru bildiği din uğruna, İslâmiyet için savaşarak Allah'ın kendilerine vermiş olduğu gazâ vazifesini bütün gücü ile yerine getirmek için çarpışmışlardır.⁵⁹ Osmanlı ülkesinde

⁵⁶ Cemalettin Taşkıran, “ Yükselme Döneminde Osmanlı Ordusu ”, mad., **Osmanlı Teşkilatı**, C.VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-1999, s.562.

⁵⁷ L. Ligetti, **Bilinmeyen İç Asya**, C.I, (Çev., Sadrettin Karatay) MEB Yayınları, İstanbul-1990, s.33.

⁵⁸ İsmail Hami Danişmend, **Garb Membaalarına Göre Eski Türk Seciyye ve Ahlâkı**, Yeni Matbaa, İstanbul-1961, s.21, vd.

⁵⁹ Ahmet Temir, “ Tarihte Türk Askeri Benliği ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 22, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1964, s.28.

ulemânın, kalem erbâbının artması, İslâmî kurumların gelişmesi, uç boyu akıncılarında da din uğruna, İslâm'ın yayılması, hâkim olması ve kültürünün genişlemesi uğruna savaşıma bilincini doğurdu. Türkçe akıncı teriminin karşılığı Arapça da “Gâzi” kelimesi idi. Gâzi, gazâyâ katılan, savaşa koşan kişi anlamına gelmektedir. Osmanlılardan önce gâzi kelimesi her savaşıya değil özellikle sınır boylarında bulunup sınırı koruyanlara verilirdi. Osmanlı da bu kavram dinî bir mahiyet kazanmaya başlamıştı. Orhan Bey zamanında akıncılara resmî yazışmalarda gâzi denilirdi. Bütün uç boyları gâzi olduğu gibi Orhan Bey'e de “Gâziler Sultanı Gazi Orhan Bin Osman ” diye isim verilmiştir.⁶⁰

Belirli bir plân doğrultusunda yaz ve kış aylarında akınlar yaparak esir ve ganimet alırlardı. Akıncı kanununa göre 1000 akıncıya bir bin başı 100 akıncıya bir subaşı ve on akıncıya bir onbaşı görevlendirilirdi. Düşman topraklarına yapılan bir seferin akın ismini alabilmesi için o taarruzun mutlaka akıncı beyinin emri altında bulunan tüm akıncı kuvvetleri ile yapılması şarttır. Şâyet akıncı kumandanı kendisi gitmeyerek akına gönderdiği birliklerin sayısı yüz veya daha fazla akıncı ile yapılırsa bu akına harâmîlik denirdi.⁶¹ Akıncılardan akına katılanlar 100 kişiden az olduğu takdirde bunlara çete ismi verilirdi.⁶² İspanyolların gerilla kavramı ile Osmanlılardaki çete kavramını karıştırmamak lazım. Gerilla dağ savaşıdır. Osmanlı akıncısı ise ova adamıdır. Akarsuları atı ile takip edip geçer, dağlardan hoşlanmaz, dağlık araziden kaçınmaya dikkat eder.⁶³ Akıncı hiçbir yerde durmaksızın savaş eder. Düzenli bir düşman ordusunun yerini öğrenip baskına uğramamak için bir yerde birkaç saatten fazla kalmak istemezlerdi.

Akıncılar arasında (Toyça) “Taviçe” adı verilen kıdemli ve fedâkâr serdengeçtiler bulunmaktaydı.⁶⁴ Bu “Taviçeler”, akıncıların kaza merkezlerinde bulunan çeri başları idi. Çeri başları akıncı beylerine akına çıkmaları için bir emir geldiği zaman hızlı bir şekilde bölgede yaşayan diğer akıncılara bu emri duyurur ve sefere hazır olmalarını sağlardı.

Akıncılar, düşman topraklarında önemli ve stratejik noktalara geldiklerinde küçük birliklere ayrılarak yollarına devam ederlerdi. Her birliğin kolaçan edeceği şehir ve kasabalar önceden kararlaştırılır ve dönüşte birlikler daha önce belirledikleri

⁶⁰ Metin Kunt, “Siyasal Tarih 1300-1600”, Türkiye Tarihi, C.II, Cem Yayınları, Başaran Matbaası, İstanbul-1988, s.36.

⁶¹ Abdülkadir Özcan, “Akıncı”, mad., TDV İslâm Ansiklopedisi, C.II, s.250.

⁶² Fethi Tevetoğlu ve Diğerleri, Türk Ansiklopedisi, C.I, MEB Yayınları, İstanbul-1968, s.337.

⁶³ Hikmet Kıvılcımlı, a.g.e., C.1, s.207-208.

⁶⁴ Abdullah Saydam, a.g.e., s.330.

noktalarda fakat ayrıldıkları mevkilerde olmamak kaydı ile birleşirler ve birkaç birleşmeden sonra akıncı beyinin gözetiminde geri dönerlerdi.⁶⁵

Akınlarda elde edilen esirlerden beşte bir miktarında ve Pençik denilen vergi alınır. Bu vergileri toplamak için akıncı beyinin yanında akıncı kadısı veya Pençik başı denilen devlet memurları bulunurdu. Pençik kanunu savaşlarda alınan esirlerle ilgili bir kanun olup buna göre seferlerde alınan her beş esirden biri devlete aitti. Bunlara pençik oğlanı denirdi. Her esir için 125 akçe bir meblağ konulmuştur. Esir sahibi esir yerine bunun beşte biri olan 25 akçe vergi de ödeyebilirdi. Bu alınan vergiye beşte bir anlamına gelen Pençik akçesi denilmiş ve bu vergiyi almak için pençik kadıları atanmıştır. Seferlerde akınlarda çok sayıda esir alındığından pençik oğlanları acemi ocağı için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Akıncıların maaşları olmayıp buna karşılık kendilerinden vergi alınmazdı. Akıncılar arasında savaşlarda başarılı olan akıncılara dirlik verildiği de olmuştur.⁶⁶

Ganîmet ve esirler için akıncılar savaşa giderken gerektiğinde yanlarında iki yahut daha fazla at götürürlerdi. Gece yol alabilme yeteneğine sahip oldukları ve birden fazla atları olması nedeni ile yakalanma olasılıkları çok azdı. Sürekli hareket halinde olan akıncılar dinlenmek için çok az zaman ayırırlardı. Tek kötü akıncı, birliğin yok olmasına neden olabilirdi.⁶⁷ Akıncının, hızla düşünüp karar verebilecek, kararını yıldırım hızıyla uygulayabilecek, komutanın “öl” emrine gözünü kırpmayacak yapıda olması gerekiyordu. Ayrıca atına ve silahına hakim olması ve onları maharetli bir şekilde kullanması lazımdır.

Akıncılar, Türk ırkından gelmektedir. Akıncı olmak için Osmanlı Türkü olmak şarttır. Akıncı beylerinin ekserisi Osman Gazinin yoldaşları, bilinen komutanların çocuklarıdır. Yani Osmanlı devletinin kurucularının neslindedirler. Kadroları eksik olduğu takdirde eksik kadroyu çevik iyi binici ve kuvvetli gençlerle takviye ederlerdi. Ocağa şehit düşmüş yada akına çıkamayacak hale gelmiş akıncıların oğullarının tercihen alınması kanun haline getirilmiştir. Bu kanun ve akıncılığın babadan oğula geçmesi (zira bir akıncıyı ancak daha tecrübeli bir akıncı yetiştirebilirdi.) akıncıların

⁶⁵ Ahmet Rasim, *Osmanlı, Umut Matbaası, İstanbul-1999, s.257.*

⁶⁶ Mücteba İlgürel, “Yeniçeriler”, mad., *İslâm Ansiklopedisi, C.XIII, MEB Yayınları, İstanbul-1986, s.387; İ. Haakı Uzunçarşılı, “Murat I”, mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VIII, MEB Yay., İstanbul-1979, s.589.*

⁶⁷ Sâmiha Ayverdi, *Ah Tuna Vah Tuna, Kubbealtı Yayınları, Özal Matbaası, İstanbul-1996, s.14.*

çoğunluğunun akıncı soyundan gelmesini sağlamıştır.⁶⁸ Akıncı aileleri çocuklarının eğitimi üzerinde önemle dururlardı. Çünkü bir akıncının erkek çocuğu da gelenekler doğrultusunda akıncı olacaktı. Evliya Çelebi çocuk terbiyesinde Osmanlı-Türk geleneğinin en ilgi çekici bir noktasını şöyle ortaya koymaktadır: “ Avusturya-Macaristan sınırında yaşayan, halkı tamamen akıncı olan bir sınır kalesin de akıncılardan biri, her kesin bulunduğu bir ortamda ulu orta çocuğunu tokatlar. Diğer akıncılar da buna tepki göstererek, “sen bu çocuğun gururunu kırmakla ileride akıncı olmasını engelliyorsun” diyerek, oğlunu döven babayı eleştirirler.”⁶⁹

Akıncı ailelerinden bir çoğu birden fazla erkek çocuğunu akınlarda kaybetmiştir. Akıncı beyleri fevkalade yetkilerle donanmış doğrudan doğruya padişaha bağlı ve Sancak Beyi rütbesine (tümgeneral) sahiptirler. Birkaç akıncı ocağı vardır. Her birisinin ayrı bir karargahı vardır. Bunlar sınırı ve sınır ötesini aralarında paylaşmışlardır. Gerektiğinde akıncı ocakları birleşirlerdi. Her akıncı ocağının başında asil bir bey bulunurdu.⁷⁰ (Evranoşoğulları, Malkoçoğulları, Mihaloğulları, Turhanoğulları, vb.)

Bir tek akıncı eri bile, diğer bir çok ocağın subayından daha imtiyazlıdır. Bu ayrıcalık canlarını bir çok defa çekinmeden tehlikeye atmalarından gelmektedir. Bundan dolayı akıncılara (fedai, dalkılıç, serdengeçti deli) gibi adlar verilirdi.⁷¹ Akıncıların bir çoğu Avrupa ve Balkan dillerinin birçoğunu bilir, geneli birden fazla yabancı dili ana dili gibi konuşurdu.⁷² Avrupa ve Balkan dilleri dışında, okumayı sevenler Arapça ve Farsça da öğrenmişlerdir. Avusturya ve Almanya gibi ülkelere birçok akınlar yaptıkları için hem bu şehirleri hem de birkaç ülkenin dilini çok iyi bilirlerdi. Akıncıların hepsi (Sırpça, Bulgarca, Macarca, Almanca, Yunanca, İtalyanca, Latince, vb.) gibi dilleri rahatlıkla konuşabilirlerdi.⁷³ Bundan dolayı akıncıları hem konuşmaları hem de yaşamları bakımından buldukları ülkenin halkından ayırt etmek oldukça zordu. Akıncılar Anadolu'nun en ateşli çocuklarından geliyorlardı. Akıncılar musiki ve şiire aşıktı. En güzel Rumeli türküleri akıncı türküleridir. İçlerinde öyleleri vardır ki İtri veya Dede Efendi o kompozisyon formunda daha başarılı olmazdı. Musikimizin anonim

⁶⁸ Franz Babinger, “En Marge Deun Acte Cocernant Le Penğyek Et Les Aqıngı”, Irene Beldiceanu-Stainherr, REİ, C.XXXVII, Sayı.1, Paris-1969, s.21-43.

⁶⁹ H. Hüsrev Hâtemî, Hoşça Bak Zatına, İşaret Yayınları, İstanbul-1989, s.55.

⁷⁰ İbrahim Atay, “ Akıncılar ve Deliler ”, Tarih ve Medeniyet Dergisi, s.59-60.

⁷¹ Mehmet Zeki Pakalın, a.g.m., TOEM, C.VIII, Sayı.47. s.293.

⁷² Hoca Saadettin Efendi, Tâcû't-Tevârih, C.III, (Haz., İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1999, s.184.

⁷³ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VI, s.533.

şaheserleridirler. Aynı zamanda akıncının, serhat insanının ne kadar duygulu ve yüksek estetik çizgide bulunduğunu gösterirler.

Akıncı karakterini Sâmiha Ayverdi şöyle anlatmaktadır: “Akıncıların hayatı mertlik ve kutsiyetle yoğrulmuş bir savaş idi. Öyle ki gencecik ve tertemiz insanlar, beş vakit namazlarını kılan, oruçlarını tutan, ırza namusa saygılı, İslam’ın beş şartına uygun düşen hayatları ile tev’hîdi küfre galip çıkaracak savaşçılar idi. Osmanlıların Avrupa da binlerce mesafe uzunluğunda olan hudutları boyunca dizi dizi sıralanmış kalelerin, palangaların bekçiliğini yapan Akıncılar ordusu, cesaret, yiğitlik ve kahramanlıkları ile yeni yetişmekte olan gençleri de aralarına almakta hiç zorluk çekmezlerdi. Ölümü dahi hiçe sayan bu yiğitler, göz kamaştırıcı hayatları ile ve kendilerine katılan delikanlıların âdetâ yoksul denecek kadar fakir bulduklarını bildikleri için onları giydirip kuşandırırldı. Öyle ki bu yeni gelenler tıpkı eskiler gibi bir akın sonunda ganimet sahibi olurlardı ve böylece de atlarında atları, bellerinde yatağanları, ellerinde de kılıçları, kılık kıyafetleri ile patlamaya hazır bir volkan haline girerlerdi.”⁷⁴

Akıncı Beyleri sınır şehirlerindeki (Budin, Belgrat, Silistre vb.) saraylarında atalarından kalma çok değerli eşyalar, şahıslarına bağlı muhafız birlikleri, yüzlerce attan oluşmuş ahırları, uçsuz bucaksız toprakları ile gerçek bir hükümdar hayatı yaşarlardı. Akıncılık her ne kadar tehlikeli bir meslek olarak görünse de aslında kârlı bir meslekti.⁷⁵

6- Akıncıların Kullandığı Silah ve Teçhizâtı

Akıncının ne demek olduğunun şimdiye kadar verilen açıklamalarla anlaşıldığı kanaatindeyim. Fakat daha iyi izah edilmesi ve bunların görmüş olduğu önemli hizmetler nazarı dikkate alınarak diğer askeri birliklerden ayırt edilmesi gerekir. Akıncılar ile diğer süvari birlikleri arasında fark vardır. Akıncı çağdaş ordularda ki komanda sınıfının karşılığıdır. Atlı ve hafif silahlı bir komanda... hareket yeteneği olağan üstü yüksek... görevi, düşman ülkesini taramak düşmanın maddi ve manevi gücünü vurmak, orduya yol açmak, düşmanın Osmanlı sınırına sarkmasını önlemektir. Bu hayati önem taşıyan görevler de akıncıların kullandığı silah ve teçhizatın diğer askeri birliklere kıyasla daha hafif ve farklı olmasını gerektirmiştir.⁷⁶ Bu açıklamadan sonra akıncıların, silah ve teçhizatlarının neler olduğu üzerinde duralım.

⁷⁴ Sâmiha Ayverdi, *Ah Tuna Vah Tuna*, s.13.

⁷⁵ Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, C.I, (Hazırlayan, Bekir Sıtkı Baykal), Kültür Bakanlığı Yayınları, Özkan Matbaası, Ankara-1999, s.92-93, 103-106.

⁷⁶ Abdülkadir Donuk, a.g.m., *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı.340, s.465.

Bozkır Türk kültür tarihine göz attığımızda Türklerin yüksek ovalar ve yaylalar olan bozkırlar coğrafyasının iklim şartları gereği, çobanlık ve hayvan besleyiciliğinden meydana geldiğini görmekteyiz. Türklerin sosyal ve kültürel tarihinde atçılık ve binicilikte en önde gelen topluluklardan biri olduğu görülür. Ufukları görülmez engin bozkırları atları üzerinde kolayca dolaşmışlardır, yüksek sıra dağları aşip geniş ırmakları aşip giriştikleri akın ve fetih hareketlerini atları sayesinde gerçekleştirmişlerdir.⁷⁷

Bahaeddin Ögel, At'ın Türkler için vazgeçilmez bir unsur olduğunu şöyle anlatmaktadır: “At ve Türkler başlangıçtan beri birbirlerini tamamlayan iki varlık idiler. Tarihin çeşitli medeniyetlerinde at görülmüştür. Ancak yiyeceği, giyeceği ve bütün varlığı ile at sürülerine dayanan kavimler, yalnızca Türkler ve komşuları olmuşlardır. At sırtında geçen bir hayat baş döndüren bir sürat, yayladan kışlağa ve kışlaktan yaylaya doğru sürüp giden bir kovalamaca onların günlük ve olağan hayatları idi. Onlar için olağan olamayan şey, ufuktaki dağlar ile vadilerin ötelinde uzanan ülkeleri görememe ve çeşitli zenginlikleri de elde edememe idi.”⁷⁸

Yine Bahaeddin Ögel'in ifadelerine göre atlı göçebe hayatı şöyle anlatılmaktadır: “Atlı göçebe aynı zamanda insanlara görülmemiş derecede bir vücut kuvveti, canlılık, sağlamlık ve savaş kabiliyeti de veriyordu. Daima at üstünde ve hareket halinde olma onların vücutlarını geliştiriyor ve enerjilerini artırıyor.”⁷⁹

Büyük alim Kaşgarlı Mahmut'un “At, Türkün kanadadır.”⁸⁰ sözü Türklerin bu asil hayvana nasıl bir gözle baktığının açık bir göstergesidir. At akıncılar için de vazgeçilemez bir ihtiyaçtı. Türk süvarileri günlerinin çoğunu at üzerinde geçirirler eğitimde atlarını alevli fiçılar üstüne sürer duvarlardan atlatırlar, dört nala giderken hedefi vurabilirlerdi. Cirit atmakta ve diğer at oyunlarında Türkler kadar başarılı olan başka bir ırk ve kavim yoktur. Bu açıklamalar bize gösteriyor ki Türkler at yetiştirmekte ve binicilikte eski devirlerden beri usta ve aynı zamanda öncü de olmuşlardır. Türklerin sosyal ve kültürel hayatını incelediğimiz zaman önem bakımından at birinci sırada yer alır. Yukarıda Kaşgarlı Mahmut'un söylediği atla ilgili sözü Türklerin at'a vermiş olduğu değer için açık bir göstergesidir. Türk kültür tarihine baktığımızda ve Türk kültürü

⁷⁷ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Bozkır Kültürü*, TKAE, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1987, s.1; Faruk Sümer, *Türklerde Atçılık ve Binicilik*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1983, s.1; İbrahim Kafesoğlu, “At”, mad., *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.IV, TDV Yayınları, İstanbul-1991, s.26.

⁷⁸ Bahaeddin Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Pamuk Ofset, İstanbul-1988, s.1-2.

⁷⁹ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, C.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1978, s.71.

⁸⁰ Yusuf Küçükdağ-Caner Arabacı, *Selçuklular ve Konya*, Mikro Yayınları, Konya-1999, s.153.

içerisinde at ve Türkler hakkında yazılmış eserleri karıştırsak Türklerin at'a vermiş olduğu önemi belirten yazılar görmek mümkündür.

Türklerin tarihine baktığımız zaman Türk ile atın birbirini tamamlayan iki unsur olduğu göze çarpar. Çünkü Türkler için at, vazgeçilmez bir hayat tarzıdır. Zamanlarının çoğu at üzerinde geçen Türkler ve at için IX. Asrın ünlü İslâm âlimi Câhiz tarafından şöyle ifade edilmektedir: “ Türk'ün silahı, hayvanı, koşum takımları ile ilgili her şeyi yanında bulunur... Öyle at sürer ki onun dışındakiler geride kalır ve Türk hızla koşan at üzerinde dört bir yana ok atar... Türk atını kendisi terbiye eder, yetiştirir, adını söylediği zaman at kendisini takip eder... Türk'ün ömrünün çoğu atı üzerinde geçer... Türk hem çoban, hem seyis, hem cambaz, hem baytar, hem de süvaridir... Velhasıl bir Türk başlı başına bir millettir...”⁸¹

Nitekim batılılarda Avrupa'nın en iyi süvarisi olarak Osmanlı süvarisini kabul etmektedir.⁸² İslâmiyet'ten önce Türkler arasında var olan atla ilgili inançlar ve efsaneler Türklerin İslâmî dönemlerinde de devam etmiştir. Eski Türklerle göre gökten indiği kabul edilen at, âdetâ kutsallaştırılarak çoğu kere ya sahibinin yanına veyahut hususi mezarlar yaptırılarak oraya gömülmüştür. Bu durum özellikle aşiretler ve tanınmış kişiler arasında, sevdikleri at için mezar yaptırmak şeklinde kendini göstermiştir.⁸³

Akıncılar savaşa gidecekleri zaman yanlarına birkaç at alırlardı. Bu atları hem savaş esnasında kullanırlar hem de savaş sonunda elde ettikleri ganimeti taşıma amacını güderlerdi. Akıncıların, çevik kuvvetli olması gerektiğinden ağırlıksız hafif süvari idiler. Atlarının uzun mesafe koşmaya elverişli, dayanıklı ve çevik cins Arap atı olmalarına önem gösterirlerdi.⁸⁴

Akıncıların ve süvarilerin atları cenk atı idi. Türklerde atlar kullanıldıkları yerlere göre sınıflara ayrılmıştır. “ Ilgar atı: Mühim haberleri getiren süvarilerin bindikleri atlardır. Menzil atı: Süvarilerin posta vazifesini görürken bindikleri attır. Cenk atı: Akıncı ve süvarilerin bindiği attır. Yedek atı : Süvarilerin yedeklerine verilen isimdi. Semer atı : Yük atlarına denirdi. Aşı atı : Damızlıkta kullanılan atlardır. Çekim

⁸¹ el- Câhiz, *Hilâfet Ordusunun Menkabeleri ve Türklerin Fazîletleri*, (Çev., Ramazan Şeşen), TKAE Yayınları, Sayı.21, Ankara-1988, s.67-68; Yusuf Halaçoğlu, “ At ”, mad., TDV İslâm Ansiklopedisi, C.IV, TDV Yayınları, İstanbul-1991, s.28.

⁸² Ahmet Cevdet Paşa, *Tarihi Cevdet*, C. IV, Tasviri Efkâr Matbaası, İstanbul-1286, s.325.

⁸³ Bahaeddin Ögel, *İslâmiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara-1991, s.196.

⁸⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, “Akıncı”, mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.I, MEB Yayınları, İstanbul-1978, s.239.

atı : Çekme işlerinde kullanılan attır. Alay atı : Merasimde kumandanın ve zabitanın bindiği atlardır.”⁸⁵

Akıncıların kullandığı başlıca silahları şunlardır: Kılıç, kalkan, gürz, mızrak, pala, ok, yay, zırhlı göğüslük, yaka ve atlarının eğer kayışına asılı olarak taşıdıkları bozdoğan ismi verilen kısa saplı topuz idi. Hafif olması bakımından çoğu özel şekilde yapılmış ağaç topuzlar taşırlardı. Akıncıların bazıları da hafif zırh gömlek de giyerlerdi. Daha sonraları da tüfek kullanmışlardır.⁸⁶ Her askerî birliğin kendine göre silah ve teçhizatı olduğu gibi akıncıların da kendilerine göre kullandıkları silahları olmuştur. Şimdi de bu silahlar hakkında bilgi vermeye çalışalım.

a- Kılıç

Kılıç, en eski silahlardan birisi ve kesici bir taarruz silahıdır. Kılıç: Kabza, korkuluk, namlu diye anılan üç esas bölümden oluşmaktadır. Kabza, kullanılırken kılıcın elde tutulan kısmıdır. Ağaç, boynuz, kemik veya mâdenî maddelerden yapıldı. Kabzanın süslü olmasına ayrıca önem verilirdi. Korkuluk kılıç kullananın elini herhangi bir darbeye karşı koruyacak kısmıdır. Namlu, kılıcın uzun mâdenî kısmıdır.

Türk kılıçlarının namluları çoğunlukla eğridir. Eğri namlular daha büyük yara açtığından öldürücü tesiri daha çoktur. Bazı kılıç namlularının iki kısmı da keskindir. Ucu sivri, düz veya yuvarlak olan namlular vardır... Namlunun keskin yanına kılıç ağzı veya kılıç “*yalmağı*” denir. Balçak sözü de kılıçla ilgilidir... Kılıçlar kullanılmadığı zamanlarda namlu kısmı kın denilen bir kılıf içerisine konularak taşınırdı.⁸⁷

b- Kalkan

Türklerin savaşlarda düşmanlardan korunmak için kullandığı silahların en önemlilerinden birisi de kalkandır. Türkler mâdeni kalkandan başka koruyucu bir âlet kullanmışlar mıdır? Sorusuna net bir cevap veremiyoruz, çünkü Türklerin böyle bir korunma silahı kullandıklarına dair delil olabilecek bir kaynak gösteremiyoruz. Fakat deriden yapılmış kalkan kullandıkları ihtimalini söyleyebiliriz.⁸⁸

⁸⁵ Mustafa Kalkan, *Orta Asya Türk Devletlerinde Ordu ve Savaş Stratejileri*, Kaynak Yayınları, Dağıtım Matbaası, İzmir-1995. s.90.

⁸⁶ Rene Giraud, *Göktürk İmparatorluğu*, (Çeviren, İsmail Mangaltepe), Ötüken Yayınları, Özener Matbaası, İstanbul-1999, s.140.

⁸⁷ Arslan Ergüç, “ Dede Korkut Kitabında Silah”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı.46, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1966, s.884; Ahmet Temir, “ Eski Türklerde Sosyal Teşkilât ve Askerlikle İlgili Sözler ”, *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı. 22, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1964, s.37.

⁸⁸ Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Tifdruk Matb., İstanbul-1981, s.335.

Kalkan, koruyucu bir silahtır. Kılıç, ok, kargı ve mızrak gibi silahlardan korunmak için siper olarak kullanılırdı. Savaşçılar, kalkanı sol elleri ile tutarlardı. Kalkanlar, kullanıldıkları hizmete göre yuvarlak, dikdörtgen şeklinde göbekli veya düz olurlardı. Türkler kalkanı demirden, bakırdan fil veya gergedan derisinden, kaplumbağa kabuğundan, hasırdan, söğüt kabuğundan, kamıştan ipten ve ağaç kabuğu gibi ok ve kılıç ile kesilmeyen sert ve elastikî maddelerden yaparlardı. Kalkan üzerinde süslerde yaparlardı.⁸⁹

Türklerin, Kalkan kelimesini eskiden beri kendisine gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı siper yapmak için kullandıklarını önemli kaynaklardan biliyoruz. Türkler, “ Kalkan yapınmak ” deyimini, kapatmak anlamına gelen “ Yapmak ” mastarı ile ilgili olarak kullanmışlardır. Zira Yusuf Hâs Hâcib de eserinin çeşitli yerlerinde, mastarı bu anlamda kullanmıştır.⁹⁰

c- Ok

Türkler, savaşlarda kullanmış oldukları ok, yay ve demirle ilgili silahları kendileri yapıyorlardı. Türklerin milli bir silahı olan ok Türk tarihinin başlangıcından günümüze kadar aynı ismi koruya gelmiştir. Ok, yay vasıtası ile uzaklara atılabilen bir çubuktur. Türk icadı olduğu yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır. Aslında ok başlı başına bir silah değildir. Yayla kullanılabilen savaş malzemesidir. Ama öteden beri başlı başına bir silahmış gibi anlatıla gelmiştir. Okun gövdesi ağaçtan yapılırdı. Bu gövdenin baş tarafına “ Temren ” denilen bir uç eklenirdi. Talim olunca temren olmazdı. Bu oka da temrensiz ok denilirdi. Temren, okun hedefe saplanmasını sağlardı.

Temren, demir, kemik, çakmak taşları, fil dişi gibi maddelerden yapılırdı. Gövdenin diğer ucuna tavuk veya kuş tüyleri konurdu ki buna “ Yellek ” (Yelek Rüzgârlık) denirdi. “Peylek” (Arkalık) denildiği de olurdu. Yellek okun hedefe gitmesini sağlardı. Okun kirişe geçecek gediğine “Gez” gez kertiği açmaya gez çıkarmak, oku atmak için kirişe geçirmeye “gezlemek” denilirdi.

Türkler ok yapmakta ve ok atmakta usta idiler. Ok, savaşta tesirli bir silah olduğu gibi barış zamanlarında da bir spor ve eğlence aracı idi.⁹¹

⁸⁹ Arslan Ergüç, a.g.m., s.884-897.

⁹⁰ Yusuf Has Hâcib'in eserinde mastarı bu anlamda kullandığı yerler için bkz. 1563'te kapug yaptı=Kapıyı kapattı; 3232'de yapar bu kapug=Kapıyı kapatır; 4003'te yapılmış kapug=Kapatılmış kapı örnekleri örnekleri vardır. —Yusuf Hâs Hâcib, *Kutadgubilig*, (Çev., Reşit Rahmeti Arat), Türk Tarih Kurumu Yayınları, TTK Basım Evi, Ankara-1988, s.121, 137, 290.

⁹¹ İsmail Kayabalı-Cemender Arslanoğlu, “ Tarih Boyunca Türk Ordusunu Meydana Getiren Cemiyet ” *Türk Kültürü*, TKAE, Sayı.130, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1973, s.859; Ünsal Yücel, *Türk Okçuluğu*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Anlara-1999, s.9, vd.

d- Yay

Yay, bir atıcı silahtır. Taarruz silahıdır. Oku ileriye atmakta kullanılır. Türkler tarafından çok eski çağlardan beri kullanıla gelmiştir. Ağaçtan yapılan kısma kemen veya yay denilir. Bu kısım kolay bozulmayan ağaçlardan yapılır. Kemenin sert olması kadar esnek olması da gerekir. Kemen ne kadar sert ve esnek olursa ok o kadar uzağa gider. Bu kavisli ağacın iki ucuna öküz, inek gibi hayvanların ayak sinirlerinden veya kurutulmuş bağırsaktan yapılan bir kiriş gerilir. Ok'un gez denilen kertiği bu kirişe geçirilerek atılır. Kemenin orta kısmında elle tutmaya mahsus bölüme yay kabzası, kabzanın iki yanında kalan kemen parçalarına yay kolları denir.⁹²

e- Mızrak

Mızrak veya Kargı eş anlamlıdır. Mızrak Arapça, Kargı Türkçe'dir. Her ikisini de kullanmakla beraber mızrak kelimesi dilimize daha çok yerleşmiştir. Mızrak, 2-5 metre uzunluğunda olup, ahşap bir gövdenin ucuna yerleştirilmiş dar veya geniş yaprak, yahut daha değişik şekilde uç kısmı sivri demirden meydana gelir. Temren adı verilen ve mızrağın delici etkisini sağlayan bu bölümü ise 20-25 cm kadar uzunluğunda bir boru veya iki parça şerit demirle gövdeye sağlam bir şekilde bağlanır. Bu bağlama işlemi boru içerisine veya iki şerit demir arasına sokulan ağaç gövdeyi demirler üzerindeki karşılıklı delikler aracılığı ile perçinleştirmek sureti ile yapılır. Temrenlerin genellikle sivri uçlu bitki yapraklarından esinlenerek meydana getirilen yassı ve iki kenarlı iki yüzlü şekillerde silahın tesir gücünü artırmak için zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. Kenarları testere ağzı gibi sap tarafına eğimli ve dişli olanlar veya tepeye doğru incelerek en uçta birleşen dört birimli temrenler bu değişikliklere örnek olarak verilebilir.⁹³

Osmanlılar Orta Asya Türk kültürüne bağlı kalarak mızrakların uç kısmına perçem adı verilen kırmızı renkli kumaş veya kıl püsküller takmışlardır.⁹⁴ Osmanlıların kullandıkları mızraklar arasında temren altında sapa dikey olarak yerleştirilmiş ve temren ucu yönünde sağa sola açılan iki bıçağa sahip mızrak ilgi çekicidir.⁹⁵

⁹² Arslan Ergüç, a.g.m., s.890.

⁹³ T. Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, TTK Basım Evi, Ankara-1993, s.50-51.

⁹⁴ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, C.VI, s.251.

⁹⁵ Ahmet Cevat, *Tarih-i Asker-i Osman-i*, C.I, İstanbul-1299, s.4.

f- Gürz

Osmanlı ordusunda özel adı Bozdoğan olan gürz kelimesi Farsçadan gelmektedir. Türkçe karşılığı ise topuzdur. Vurucu silahların en eskilerinde birisi olan topuz baş ve gövde olmak üzere iki kısımdan meydana gelir. Silahın silah olarak etkili kısmı küre veya beyzi formda yapılmış olan baş kısmıdır. Demir pirinç veya tunç gibi mâden ve alaşımlardan yapılan bu kısmın yaralama ve ezme gücünü artırmak için bazılarında 2-4 cm uzunlukta konik veya piramidal çivi ve çıkıntılar konularak etkileri geliştirilmiştir. Gövde veya sap kısmı diyebileceğimiz baş kısmının üzerine takıldığı ve hareketlerini sağlayan kısım ise 2-3 cm çapında ve baş kısmının ağırlığı ile orantılı uzaklıkta ahşaptan veya mâdenî bir sopa görünümündedir. Gürz veya topuzun aynı anlamı taşımalarına karşılık Celal Zadenin gürzü uzun saplı ve ağır başlı bir topuz olarak tarif ettiğini görüyoruz ki bu da bize bu tür silahların ağır uzun saplarının hafif ve kısa saplılarına da topuz adı verilerek sınıflandırıldığını göstermektedir. Mızraklarda olduğu gibi gürz ve topuzlarda da sapın elden çıkmasını önlemek amacı ile sap üzerine yuvarlak çıkıntılar, uç kısmın küçük bir küre ile sonuçlanması gibi tedbirlere başvurulmuştur. Süvariler (Akıncılar) tarafından eğrin sol tarafında taşınan ağır gürzlerin hafifleri olan topuzlar piyadeler tarafından elde veya bele asılmış olarak taşınırdı. Gürz veya topuz taşımamanın bir üstünlük veya asâlet göstergesi olduğu çeşitli kaynaklarda geçmektedir.⁹⁶

g- Pala

Pala da kılıç türlerinden birisidir. Bazı kaynaklar Arapların bu tür kılıçlara zülfikâr adını verdiklerini yazarlar. Pala kılıç gibi kabza ve namludan meydana gelmiştir. Kılıçtan farkı hafif eğimli olan namlunun balçakta dar olarak başlayıp gittikçe enlişmesi, uca doğru en geniş halini aldıktan sonra tekrar daralarak uçta sivrileşmesidir. Bu namlu aynı zamanda kılıç namlusundan daha kısadır.⁹⁷

h-Zırh

Zırh kelime olarak Farsçadır. Cevşen de zırh anlamında kullanılmıştır. Kelime anlamı olarak Zırh, demirden örme veya dökme savaş elbisesine denir.⁹⁸ Tarih boyunca Türklerde zırh seçkin, makam ve şöhrat sahibi kişilerce giyilen, kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak görülen bir araçtır. Divân-ı Lûgati't-Türk'te zırha genel anlamda Yarı

⁹⁶ T. Nejat Eralp, a.g.e., s.46.

⁹⁷ T. Nejat Eralp, a.g.e., s.71.

⁹⁸ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitap Evi Yayınları, Adâlet Matbaası, Ankara-1995, s.1185.

veya Yaruk adı verilmiştir. Bunlardan bütün vücudu kaplayan zırha Kübe Yaruk, yalnızca gövdeyi kaplayan zırha da Say Yaruk denilmiştir.⁹⁹

Vücudu koruyan zırhın yanında başı koruyan börg (Işuk-Aşuk, Tulga) adı verilen giysilerde vardı.¹⁰⁰ **Börg:** Başa giyilen savunma teçhizatlarıdır. Tulga (Tuhulga, miğfer) çelik başlık savaşlarda ok, kılıç, mızrak vs. darbelerinden korunmak için başa giyilen çelik zırh demektir. Bir çok çeşitleri vardır.¹⁰¹

Zırh, iki bölümde incelenir. Birincisi çok eski dönemlerden itibaren kullanılan insan zırhları, ikincisi XV. yüzyıl ve genellikle XVI. yüzyıl ve XVII. yüzyıllar da kullanılan hayvan zırhlarıdır. Hayvan zırhları kare dikdörtgen veya kare şeklindeki demir plâkaların üste üste bindirilmesi ve çelik iki sıralı örgülerle birbirlerine bağlanması suretiyle yapılmıştır.¹⁰²

Yiyecekleri de kendileri gibi hafif olup, çoğu zaman pirinç, kavurma veya koyun pastırması gibi şeylerden ibaretti. Yiyecek işlerini gidermek (Yanlarında taşıdıkları pirinç, kavurma...vb. şeyleri pişirmek) için akıncı taifesinden her biri yanlarında hafif tencere bulundurup yemek ihtiyaçlarını bu şekilde görürlerdi.¹⁰³

Nişancı Celal Oğlu Mustafa, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1538 yılında Boğdan seferine giderken, orduya katılan Mihâl Oğlu Hızır Beyin Akıncılarını ve giysilerini şöyle anlatıyor: “ Akıncıların başında Mihâl Oğlu Hızır Bey bulunuyordu. Mihaloğulları Osmanlı Devletinin kuruluşundan bu yana kadar bütün savaşlarda bulundular ve her zaman büyük yararlılık gösterdiler. Akıncılar, başlarına kurt derisinden takyeler giymişlerdi. Ellerinde kalkan, üzerlerinde ayı ve kaplan postundan yapılmış elbiseler, sırtlarında iki taraflı kartal kanatları olup, Kerbelâ tespihli, çikrik mahmuzlu ucu zincir topuzlu tuhaf kıyafetli deliler idi. “Deli” akıl hastası olan kimselere deriz. Böyle kimselerin şuuru olmadığından düşünerek normal insanlar gibi hareket edemezler. Ya çok korkak olurlar veya hiç korku nedir bilmezler. Milletimiz lakâp takmaya meraklı olduğu için akıllı insanların korkarak yapamayacağı işleri yapan atılgan gözü pek, çok cesur ve yiğit kişilere de “deli” takma adını veririz. Osmanlı tarihinde deli lakabı ile anılmış pek çok kahramanlar vardır.

⁹⁹ Şerif Başstav, “ Eski Türklerde Harp Taktiği ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı.22, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1964, s.39-48.

¹⁰⁰ Cevat Heyet, **Türklerin Tarih ve Kültürüne Bir Bakış**, (Çev., Melek Müderiszade), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1996, s.55.

¹⁰¹ İsmail Kayabalı-Cemender Arslanoğlu, **a.g.m.**, s.868.

¹⁰² T. Nejat Eralp, **a.g.e.**, s.167-168.

¹⁰³ Ziya Kazıcı, **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti, (Siyasî-Dini-Kültürel-Sosyal) İslâm Tarihi**, C.X, Kayihan Yayınları, Kerem Matbası, İstanbul-1995, s.377.

Türbesi Yeni Bahçe de olan Çümdi Deli Hüsrev Paşa (ölüm. 1447) İran Şahının gönderdiği çok sert yayı çekip parça parça eden ve savaşlardaki kahramanlıkları ile ün yapan ama Köprülü Mehmet Paşanın siyasetinden kurtulamayarak öldürülen Deli Hüseyin Paşa (ölüm 1660) ve Deli Dilaver Paşa böyle yiğitlerden birkaçıdır.”¹⁰⁴ Osmanlı ordusunda pervasızca, canlarını tehlikeye atarak düşman içlerine saldıran süvari birlikleri bulunmakta idi. Kendilerini tehlikeye atmak suretiyle savaştıklarından ve harikülade cesaretlerinden dolayı kendilerine “Deli” lakabı verilen bu kişiler için gerçektende akıllarını kaybetmiş, mecnun (deli) anlamı çıkarmanın yanlış olacağı kanaatindeyim. Bazı tarihlerde bunlara ”delil”den galat olarak deli denildiği yazılmış ise de çoğu tarihçilere göre, deli imiş gibi pervasızca düşmana saldırmaları ve gözlerini hiçbir şeyden esirgemeyerek hayatı hiçe saymaları, savaş esnasında akıllı insanın yapmayacağı işler yapmış olmaları kendilerine bu lakabın verilmesine sebep olmuştur.¹⁰⁵

Evliya Çelebi yakından tanıdığı Deli Dilaver Paşayı şöyle anlatıyor: “ Kara Mustafa Paşa sadrazam (Keman Kaş) olunca, tuğ ile Dilaver Paşaya Tortum Sancağını ihsan etmiştir. Sonra Tortum Sancağı Seydi Ahmet Paşaya verildiğinden (1646) ağustosunda Dilaver Paşa mazulen Şuşek, Günye fetihlerinde, Mekkristan yağmasında bulunup bir çok kahramanlıklar gösterdi. Hilesiz, deli görünüşlü bir adam idi. Ama savaş meydanında gözünü budaktan sakınmaz, iyi silah kullanan ve iyi ata binen bir kişi idi. Şu hikayesi çok tuhaftır:

Bir kere Revan hanı tarafından Tokmak Ali Han adında bir dilâver, çok ilginç hediyeler ile paşamıza (Erzurum valisi Defterdar-zade Mehmet Paşaya) elçiler gelip hediyelerini takdim edince, hepsi vezirin hoşuna gider ve memnun olur. Sanat eseri şah kılıçlarından mücevher kılıflı bir kılıcı elçi çok metheder. Paşa efendimiz de kılıcı Dilâver Paşaya gösterip: “ Paşa! Kılıçtan anlar mısınız?” der. O da, “ Kılıcın iyisi diş tutmayanıdır.” Diyerek, kılıcı alıp dişine götürür, çatır çatır kırar atar. Zavallı elçi kılıcı övdüğüne pişman olur. Yemekten sonra. Dilâver Paşaya özel fincan içinde bir fincan kaynar kahve gelir. Paşa hiç beklemeden hepsini bir çekişte bitirir. Sonra buhurdan ve gülâbdan gelince, güzel kokudan sonra buhurdamı açıp, içindeki ateşleri büyük bir iştahla yer. Elçi bu duruma hayret edip Defterdar Zade efendimize hitaben: “ Sultanım

¹⁰⁴ Celaloğlu Mustafa, *Tabakatül Memâlik ve Deracâtül Mesâlik*, Yayın Kodu 29a (Milli Kütüphane Mfa (A) 2189 Numaralı Nüsha).

¹⁰⁵ Niyazi Ekremoğlu, “ İhtişamın Tapusu Osmanlı Ordusunda ”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.53, İhlâs Yayınları, İhlâs Matbaası, İstanbul-1998, s.52.

bunların isimleri nedir?" der. Paşa da : " Dilâver Paşa kardeşimiz" diye cevap verir. Elçi hayretler içinde" buna: Semender Paşa denilse daha iyi olur. Çünkü ateş yemek semender kuşuna mahsustur" der. Dilâver Paşa, yiğit ve gâzi bir kimse idi."¹⁰⁶

i- Akıncı Kıyafeti

Evliya çelebi, Peçevi şehrini anlatırken, halkının serhat gâzileri (Akıncılar) gibi giyindiklerini şöyle anlatır: " Bütün halkı serhat elbisesi gibi göğsü ve yenleri gümüş düğmeli, kısacık dolamalar ve çok sıkıca kopçalı çakşırlar ve tülbent ipek kuşaklar ve ökçesi bir sıra yüksek kubâdî pabuçlar giyip, başlarına beyaz çuhadan samur kalpaklar koyup, pür silah gezerler. Silahları kılıç, şeştuper(?), şiş ile gürzdür. Ama bütün serhat halkı arasında bu Peçevi ahalisi, başlarında beyaz kalpak, bellerinde abdal han-vâri murassa, kayış, yeşim ve balgami tatlı kuşaklar olup, ayrıca bellerinde kurtlar adlı bıçakları vardır. Leventlerin ellerinde kopuz bulunur. Kopuz sazını çalmak bu Peçevî gâzilerine mahsustur. Ama Allah bilir o derece suzinak makamı ile çalarlar ki dinleyenler coşku içinde kalıp birbirlerini coştururlar.

Bu Peçevi şehrinde saz çalmak içki içmek tutmak, asmak, basmak, kesmek ayıp değildir. Çoğunlukla çete ve potura giden yiğitleri Macar elbisesi giyip, Ta Macar ülkesine kadar giderler. Çok iyi Macarca konuşurlar."¹⁰⁷ Sancak beylerinin ve kale muhafızlarının kapı askerleri ise belirli ve bir çeşit fakat tamamen serhatlara uygun giysiler giyinirlerdi. Bu tür giysiler çoğunlukla akınlarda düşmana korku verecek şekilde olurdu. Yine Evliya Çelebi, Kara Hasan Paşa ile Viyana'ya (Beç) Gidişlerini anlatırken şu bilgileri veriyor:

" Bizimle beraber gelen Budin, Eğri, Kanije, İstolni, Belgrat ve Estergon ağalarının vekilleri geçtiler. Bunlarda silahlı, zırhlı, kaplan postlu, kartal kanatlı, arkalarında ve başlarında Salihli, Yahyalı, Porçalı ve Gürzüilyas taçları ile yelken takkeler giymiş olup, atları Hasanî ve Hüseyinî, Tuna geçti kınalı atlar ve yedekleri idi. Elllerinde kurt tüyü sarıllı yaylar ve ince sarıllar üzerinde ipekli bayraklar, ellerinde ve bellerinde karabine tüfekler ile at başı beraber geçtiler. Sonra delilleri ve gönülleri temiz, silahlı olarak düzgünce geçtiler. Onların arkasından altı çift alay çavuşları acayip görünüşleriyle, silahlı olarak altın işlemeli kaftanlar giyinip, altın ve gümüş işlemeli kemerler takıp, kadife şalvarları, turna ve şahin telli sarılları ile süslenip, atları dahi

¹⁰⁶ Evliya Çelebi, a.g.e., C.II, s.665-666.

¹⁰⁷ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VI, s.533.

takımları ve çulları ile son derece gösterişli olarak, ikişer ikişer “ Allah-ü Ekber ” diyerek geçtiler.”¹⁰⁸

Serhat gazilerinden akıncılarise, kendi yörelerine ait geleneksel elbiseler giyinirlerdi. Yine Evliya Çelebi dağlık olan Karadağ, Bosna ve Hersek bölgelerindeki akıncıların yaşantılarını ve giysilerini şöyle anlatıyor. “ Gaziler (akıncılar) daima kılıcı belinde, tüfeği elinde adamlar olup, gece ve gündüz silahları ile yatarlar. Hatta, yıkanırken ve namaz kılarken bile, âlet ve silahları yanlarında hazır bulunurlardı. Buraları ot yetişmez, taşlık yerler olduğundan elbiseleri kırmızı, “Pramkona,” “Çuka”, daracık yelekleri giyip göğüslerinde okka gümüş halkaları var; kuşakları çoğunlukla “Zinar” dedikleri “Kınbet” kuşaktır, gerçi bu haramdır ama lazımdır. Bir esir yakalayınca onunla bağlarlar. Bir kuyudan su çekecekleri zaman kuşakları ile çekeler. Bir çok gaziler esir olduktan sonra kuşağını kement edip, düşman kalelerinden kaçmışlardır. Kısacası bu kuşak bunlara lazım olduğundan giymeleri için izin verilmiştir. Bellerinden aşağı bolca, beyaz, “*Dimidin Şalvar*” giyip kırmızı Çukadan, kopçalı, daracık serdelye giyerlerdi. Ayaklarına bir çeşit nazik çarık giyerler ki, o yalcın kayalıklardan her biri ceylan gibi sekerlerdi. Başlarında yine kırmızı çuka hırvat irakiyesi giyerlerdi. Velhasıl bunların hepsi değerli yiğitlerdir.”¹⁰⁹

B- ÜNLÜ AKINCI AİLELERİ

Akıncılar çeşitli savaşlarda büyük yararlıklar gösterdikleri için bir çok aileler, akıncılıkla ün kazanmışlardır. Türklerde asırlar boyu yaşayan akıncı aileleri vardır. Bunlarda akıncı beyliği babadan oğula geçerek yıllarca devam etmiştir. Örneğin Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Turhanoğulları ve Malkoçoğulları gibi. Bu aileler Osmanlı savaşlarında göstermiş olduğu kahramanlıkları ile dillere destan olmuşlardır. Bu ailelerin isimleri Türk toprağının bulunduğu her yerde saygı ile anılmıştır. Bunların savaşlarda göstermiş olduğu yararlılıklara ve yiğitliklere karşılık olmak üzere kendilerine birçok köyler ve meralar verilmiştir. Kendilerine verilen bu yerlerde kendi kılıç kuvveti ile aldıkları yerlerdi.¹¹⁰ Bu aileler kendilerine verilen yerlere, elde ettikleri gelirlerle çeşitli camiler, medreseler ve çeşmeler yaptırmışlardır. Şimdi de tarihimizde yer alan ünlü akıncı aileleri kimlerdir? Bunlar hakkında bilgi vermeye çalışalım:

¹⁰⁸ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VII, s.137.

¹⁰⁹ Evliya Çelebi, a.g.e., C.V, s.356.

¹¹⁰ M.Tayyib Gökbilgin. *Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İÜEF Yayınları, No. 748, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul-1957, s.9.

1- Evrenosoğulları

Evrenos Bey, Karesi Beyi Aclan Beyin adamlarındandır. Karesi Osmanlıların eline geçtiğinde Evrenos Bey de Osmanlı hizmetine tabi olmuştur.¹¹¹ Karesi Beyliğinin Osmanlı hakimiyetini kabul etmesiyle birlikte Hacı İl-beyi, Ece Halil, Gazi Fazıl ve Akıncı komutanı Evrenos gibi beyler kendilerini tamamıyla Osmanlı devletinin hizmetine vererek bu devletin Balkanlarda yapmış olduğu savaşlarda önemli rol oynamışlardır.¹¹² Evrenos Beyin babası Prangi lakabı ile anılan İsa Beydir. Bazı kaynaklara göre Bozoklu Han'ın oğlu olan İsa Bey Makedonya fethi sırasında Vrinya'ya bağlı Prangi (Frankı ya da Pranko) denilen yerde şehit düşmüştür. Osmanlı Tarihinde Evrenos (Evrenuz) diye de kaydedilen Evrenos Beyi Batılı tarihçiler Bursa muhafızının oğlu olarak gösterirler ve Bursa'nın fethinden sonra Türklerin hizmetine girdiğini ileri sürerler. Ayrıca Evrenos Beyin Akkoyunlu Türkleri'nden olduğu veya Kıpçaklar'ın Uran kabilesine mensup olduğu da söylenmektedir.¹¹³ Türklerin Rumeli'ye geçmesi ile birlikte Orhan Beyin oğlu Süleyman Beyle bir çok fedakarlık ve kahramanlıklar gösteren beyler arasında bulunuyordu.¹¹⁴

Süleyman Beyin ölümünden sonra Şehzade Murat ile birlikte Rumeli'deki fetihlere devam etti. Orhan Beyin ölümünden sonra Rumeli'nden ayrılan Murat, yerine bölgenin kontrolünü Hacı İlbey ile birlikte Evrenos Beye bırakmıştır. Sultan Murat'ın Rumeli'ye geçmesi ile birlikte fetihler yeniden hızlandı. Evrenos Bey Keşan'ı fethetti.¹¹⁵ Rumeli'deki Osmanlı kuvvetlerinin sol kolunu komuta eden Evrenos Bey Edirne'nin fethi için yapılan hazırlıklar sırasında Malkara ve İpsala'yı ele geçirdi. Sultan Murat'ın emri ile Dimetoka ve Gümölcine'yi Osmanlı topraklarına kattı.¹¹⁶

Sırp Sındığı zaferinden sonra Sultan Murat fetih hareketlerine üç koldan başladı. Evrenos Bey batı bölgesi komutanı olarak Serez'i fethetti. 1372 Çirmen savaşının ardından Makedonya'nın fethiyle görevlendirilen Evrenos Bey bu hareket sonunda Ferecik, İskeçe, Kavala, Karaferye, Drama ve Zihne'yi Osmanlı topraklarına kattı.

¹¹¹ Ahmet Refik, *Türk Akıncıları*, s.20-21.

¹¹² Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1997, s.308; Yavuz Bahadıroğlu, *Osmanlı Padişahları Ansiklopedisi*, C.I, Yeni Asya Yayınları, Seçil Matbaası, İstanbul-1986, s.31.

¹¹³ Fahamettin Başar, " Evrenos Oğulları ", mad., TDV *İslâm Ansiklopedisi*, C.XI, İstanbul-1995, s.539-541.

¹¹⁴ M. Fuat Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, TTK Yayınları, Ankara-1988, s.102, vd.

¹¹⁵ Hoca Sadettin, a.g.e., C.I, s.115.

¹¹⁶ Sâmîha Ayverdi, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul-1999, s.148.

Serezi ikinci defa aldıktan sonra Vezir Çandarlı Halil Paşa ile birlikte Makedonya fethine başladı.

I. Kosova savaşında üstlendiği öncü rolü ile savaşın kazanılmasında önemli rol oynadı.¹¹⁷ Savaşın sona Vedona ve Çitros kasabalarını fethetti. Yıldırım Bâyezid'in Balkanlardaki hakimiyetini güçlendirmek için akıncı teşkilatını yenilemesi Evrenos Bey, Paşa Yiğit Bey, Firuz Bey gibi kumandaların, başta Bosna olmak üzere Eflak ve Tuna'nın kuzey taraflarına akınlar düzenlemesine vesile olmuştur. Bayezid'in seferlerine katılan Evrenos Bey Eflak ve Niğbolu savaşlarında padişaha tecrübesi ile yardımcı oldu.¹¹⁸ Ankara savaşı sırasında Amasya Sancak Beyi Çelebi Mehmet'in yanında yer almıştır.

Yıldırım Bâyezid'in ölümünden sonra oğullar arasında çıkan taht kavgalarında Süleyman Çelebiyi destekledi. Süleyman Çelebinin ölümünden sonra Musa çelebinin yaptığı çağrıya bahane göstererek uymadı. Daha sonra Mehmet Çelebiye yardım ederek tahtı ele geçirmesinde etkili oldu.¹¹⁹

Evrenos Bey Şevval 820 de (Kasım 1417) Yenice-i Vardar da vefat etti ve burada yaptırmış olduğu türbeye defnedildi. Öldüğü zaman yüz yaşını geçmiş bulunuyordu. Yenice-i Vardar'da cami, imaret, medrese, gibi tesisler yaptırmıştır. Evrenos Beyin oğullarından Ali ve İsa Beyler Osmanlıların Rumeli'deki akıncı beyleri olarak hizmete devam etmişlerdir.¹²⁰

Yıldırım Bâyezid zamanında Ali Bey'e Rumeli'deki başarılarından dolayı Ergiri sancağı verilmiş, Arnavut uç beyliği de kendisine bırakılmıştır. II. Murat döneminde Arnavutlukta faaliyetlerine devam etti. Selânik'in fethinde büyük yararlılık göstermesi, 1432'den sonra Maceristan ve Erdel üzerine düzenlediği akınlar ününün daha da artmasına neden olmuştur. 1441 yılında Belgrat kalesini ilk defa kuşattı. 1444 yılında Arnavutluk isyanında İskender Bey üzerine gönderildi. Fatih devrinde ise, son olarak 1462 yılında Eflak seferine katıldığı ve bu tarihte vefat ettiği, türbesi de Yenice-i Vardar'dadır.¹²¹

¹¹⁷ İlhan Şahin, "Kuruluşun Fetret Devrine Kadar Osmanlı Siyasî Tarihi", mad., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, Çağ Yayınları, Çağ Matbaası, İstanbul-1993, s.154-155.

¹¹⁸ Feridun Emecen, "Kuruluşun Küçük Kaynarca'ya Osmanlı Siyasî Tarihi", mad., *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.I, Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul-1999, s.17-19.

¹¹⁹ Ahmet Refik, *Tarih-i Osmânî*, Kitaphâne-i Askerî, Matbaa-i Hayriye, İstanbul-1330, s.10.

¹²⁰ Halûk Abbasoğlu ve Diğerleri, "Evrenosoğulları", mad., *Ana Britannica*, C.XII, Ana Yayıncılık, Hürriyet Matbaası, İstanbul-1994, s.30-31.

¹²¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Evrenosoğulları", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.IV, MEB Yay., İstanbul-1977, s.416-417.

Ali Beyin oğullarından Şemseddin Ahmet Bey, babası ve kardeşi Evranos Beyle birlikte akıncı beyi olarak 1462'de yapılan Eflâk seferine katılmış, daha sonraki yıllarda Arnavutluk taraflarına düzenlenen akınlara iştirak etmiştir. 1466 yılında Tırhala sancağının tahririnde görevlendirildiği anlaşılan Ahmet Bey Yenice-i Vardar da cami, medrese ve imaret yaptırmış, bunlar için 1498'de bir vakfiye hazırlatmıştır. Bundan bir yıl sonra da vefat etmiştir. Oğulları İsa ve Süleyman Beyler Osmanlı ordusuna çeşitli hizmetlerde bulunmuşlar ve 1488 de yapılan Osmanlı Memluk savaşında şehit düşmüşlerdir.¹²²

Ali beyin diğer oğlu Evranos Bey de 1462 Eflak seferine katıldıktan sonra Boğdan sınırlarında akıncı kumandanı olarak savaşmıştır. Bundan sonraki faaliyetleri ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Evrenos Gazinin oğullarından İsa Bey ise sancak beyi olarak 1434-1438 yılları Arnavutluk üzerine yapılan akınlara ve 1443 yılındaki Mora savaşına katılmış, Fatih Sultan Mehmet devrinde Arnavutlukta meydana gelen olaylarda önemli rol oynamıştır.¹²³

Fatih'in Sırbistan seferini fırsat bilen Arnavutluk Beyi İskender Bey Napoli kuvvetleri ile Berat şehrini kuşatınca (1455) Fatih Evrenos oğlu İsa Beyi kırk bin kişilik bir kuvvetle derhal İskender Beyin üzerine gönderdi.¹²⁴ Yapılan savaşta İskender Beyin kuvvetleri 26 Temmuz 1456'da büyük bir yenilgiye uğratılmıştır.¹²⁵ İsa Bey, kardeşi Ali Beyden sonra vefat etmiştir. Onun türbesi de Yenice-i Vardardadır. Ayrıca bu şehirde imareti ve camisi de vardır. İsa Beyin Mehmet Bey adındaki oğlunun 1501 yılında İlbasan sancak Beyi olduğu ve Drac'ı fethettiği bilinmektedir. Rumeli'nin fethinde ve Türkleşmesinde büyük yararlılıklar gösteren Evrenos oğulları Yenice-i Vardar da yerleşerek burayı kendilerine merkez yapmışlardır. Evrenosoğulları, Tırnova kazâsı (Tırhala Sancağı) yörükân taifesindedir.¹²⁶

1668 yılı baharında Yeniceyi ziyaret eden Evliya Çelebi burasının Evrenosoğulları, sayesinde oldukça zengin ve gelişmiş bir yer haline geldiğini belirtmektedir. " Evrenos Bey yöresi " olarak anılan Yenice-i Vardar'da Gazi Evrenos ve Gazi Ahmet Beylerin türbeleri, büyük camii, Evranos hamamı ve saat kulesi

¹²² Neşet Çağatay, *İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara-1992, s.235-236.

¹²³ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devl. ve Medeniyeti (Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal) İslâm Tarihi*, C.XI, s.74.

¹²⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1988, s.15.

¹²⁵ Nazım Tektaş, *Osmanlı (Çadırdan Saraya)*, C.I, Burak Yayınları, İstanbul-1999, s.77, vd.

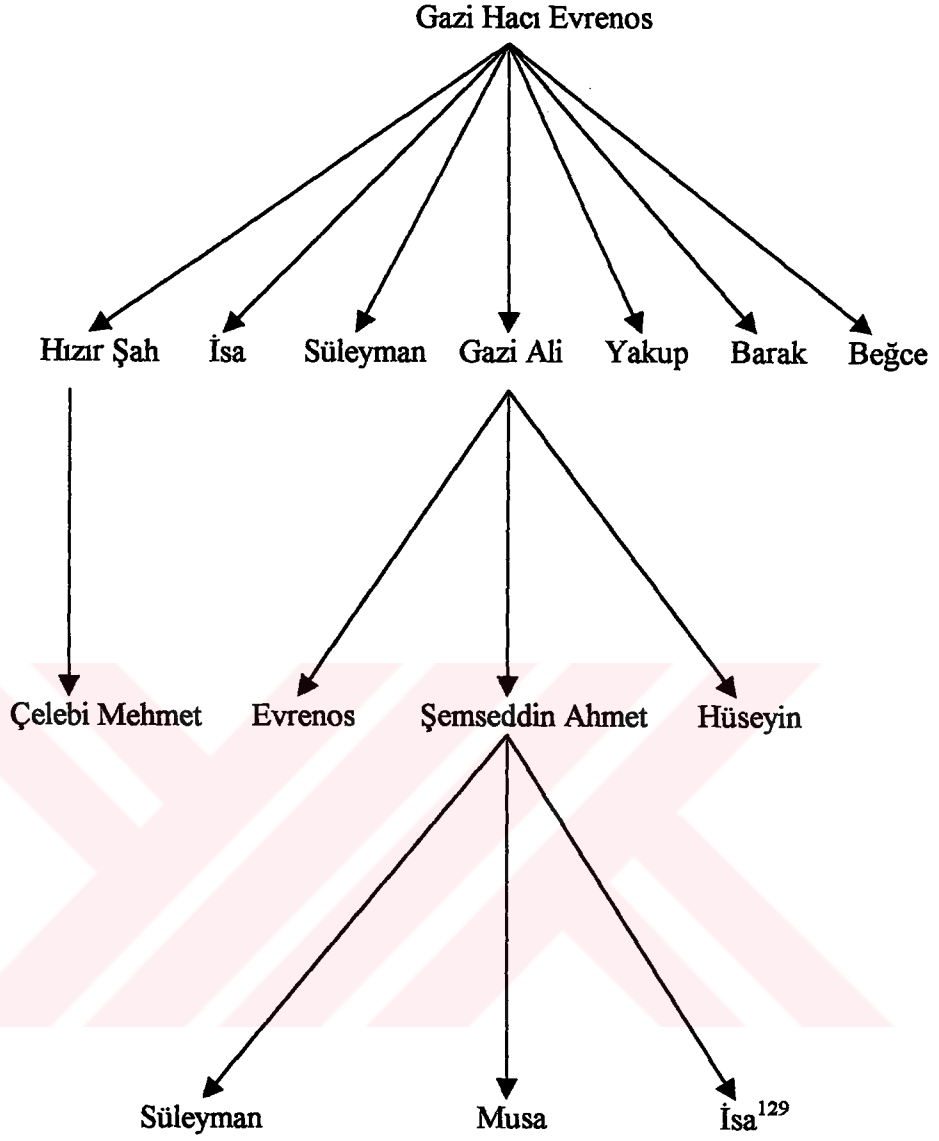
¹²⁶ Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemâtlar*, Ana Yayınları, Garanti Matbaası, İstanbul-1979, s.361.

günümüze kadar gelmektedir.¹²⁷ Akıncılığın yavaş yavaş önemini kaybetmesi üzerine Evrenosoğullarının önemi ve şöhreti giderek azaldı. Ancak XVIII. Yüzyılın başlarında bu aile fertlerinden bazıları “ Evlad-ı Fatihan ” da denilen Rumeli Yörük teşkilatında idarecilik yapmış, aile mensupları çeşitli kollar halinde günümüze kadar gelmişlerdir.¹²⁸

¹²⁷ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VIII, s.94-96.

¹²⁸ M. Tayyib Gökbilgin, a.g.e., s.283.

¹²⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Evrenosoğulları", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.IV, s.417.

2- Mihâloğulları

“ Mihaloğulları da Evrenosoğulları ile at başı beraber yürürlerdi. Bazen düşman memleketini bir koldan Evrenos, bir koldan da Mihaloğulları, etrafi ateşe verip yakar geçerlerdi. Mihaloğulları, onlar da Evrenosoğulları gibi Osmanlı devletinin kuruluşundan itibaren akıncılıkla nam kazanmışlardır. Köse Mihal, ailenin atası ve Rum asıllıdır. Bizans İmparatorluğu zamanında Harman Kaya Derebeyi idi.¹³⁰

Osmanlı imparatorluğunun kuruluş yıllarından başlayarak bir çok ünlü komutan çıkarmış olan akıncı ailesi 1595'e kadar yaklaşık 300 yıl imparatorluğun doğu sınırlarında ve Rumeli de önemli sefer, fetih ve akınlara katıldılar. Genellikle Niğbolu, Sofya, Semendire ve Plevneye akınlar yaptılar. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Macaristan'a ve Avusturya'ya yapılan seferlerde Plevne, Tırnova ve İhtiman'daki Mihal oğullarının emrinde 50 000 kadar akıncı bulunmaktaydı.¹³¹

İnönü derebeyinin ziyafetinde Osman Beyi basmaya gelenler arasında Köse Mihal da bulunmaktaydı. Fakat Osman Beyin eline ilk düşen o oldu. Osman Beye düşmanlık etmeme kaydı ile Osman Beyin elinden kurtuldu. Köse Mihal Müslüman oluncaya kadar sözünde durdu.¹³² Osman Beyin dostluğunu kazanan Köse Mihal'in yardımı ile Bilecik alındı. 1307 yılında Osman bey babasının yerine geçince Köse Mihal atalarının dinin bırakarak Müslüman oldu. Müslümanlığı kabulünden sonra Osman'ın yükselmekte olan gücünün sağlam dayanaklarından biri oldu. Onun rehberliğinde Geyve taraflarında bir çok yerler alındı.¹³³

“ Köse Mihal'in oğulları Ali, Aziz ve Balta Beyler ailenin ilk akıncı komutanları idi. Balta Beyin oğlu İlyas Bey Yıldırım Bayezit devri fetihlerinde büyük yararlılıklar gösterdi. 1402 Ankara savaşına katıldı. Aziz Beyin oğlu Gazi Mihal de Rumeli fetihlerinde önemli rol oynadı. Bunun oğlu Mehmet Bey 1402 Ankara savaşından sonra Osmanlı Şehzadelerinin saltanat mücadelelerinde Musa Çelebiye Beylerbeyi oldu. Ancak sonradan Mehmet Çelebiyi destekledi ve onun iktidarı ele geçirmesi ile hizmetine girdi. Şeyh Bedrettin isyanı sırasında iftiraya uğrayarak bir süre tutuklu kaldı. Sultan ikinci Murat'ın saltanatı sırasında Evrenos, Turhan ve

¹³⁰ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.65, vd.

¹³¹ Oya Adalı ve Diğerleri, “ Mihâloğulları “, mad., *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, C.XVI, Gelişim Yayınları, Milliyet Matbaası, İstanbul-1986, s.8151.

¹³² Ahmet Cevdet Paşa, *Kısa-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ*, C.II, Bedir Yayınları, Söğüt Matbaası, İstanbul-1994, s.497.

¹³³ M. Tayyib Gökbilgin, “ Mihâl-Oğulları ”, mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.VIII, MEB Yayınları, İstanbul-1979, s.285-292.

Güllüoğlu gibi akıncı komutanları Düzmece Mustafa'nın yanında yer aldılar. Bursa'ya kadar gelen bu kuvvetler Osmanlı ordusunu parçalayarak büyük bir güce erişmişlerdir. Hapisten çıkarılan Mehmet Bey Ulubat Suyu kenarında Rumeli beyleri ile birebir konuşarak onların Mustafa Çelebi tarafından Murat tarafına geçmelerini sağlamıştır.

İkinci Murat Han 1422 yılında İstanbul'u muhasara ettiği zaman bu defa da kardeşi Şehzade Mustafa isyan ederek İznik'i almıştı. Bunu haber alan padişah Mihaloğlu Mehmet Beyi akıncıları ile İznik'e gönderdi. Mehmet bey İznik'e girdiği sırada Mustafa çelebinin komutanı Taceddin Oğlu Mahmut'u da saklandığı yerde yakalatıp katlettiler. Mehmet Beyin Oğulları Yahşi ve Hızır Beyler de akıncı kumandanlıklarında bulunmuşlardır. Bunlardan Hızır bey Plevne de Yahşi Bey ise İhtiman'daki kuvvetlerin başındaydı. Hızır Beyin Oğulları Bali, Gazi Ali, İskender ve Gazi Firuz Beyler Fatih Sultan Mehmet devrinde önemli başarılar kazandılar.”¹³⁴

Mihaloğullarının en ünlü beyi sayılan **Gazi Ali Bey** Gazi Mihal oğullarından Hızır Beyin oğludur. 1462 Eflak seferine katıldı. 1464 yıllarında Mehmet Paşa ile birlikte Bosna'da Yayça kalesinin kuşatmasına katıldı. Semendre'deki bir çatışmada Macar komutanı Szilagyi Mihaly'yi esir aldı. Fatih'in Uzun Hasan ile yaptığı savaşta önemli rol oynayan Ali Bey savaştan önce imparatorluğun doğu sınırlarında görevlendirilerek kendisine Sivas Eyaleti verildi. 1473 yılında Otluk belı savaşında da büyük yarlıklar göstermiştir.¹³⁵ Ertesi yıl kardeşleri Bali ve İskender Beylerle birlikte Rumeli'ye geçerek 7000 akıncıları ile Macaristan, Venedik ve Arnavutluk üzerine akınlar düzenledi. 1476 Bağdat seferinden önce yüz bin akıncıyla bu ülkeye gönderildi. 1478 Mayısında İşkodra'yı muhasara eden Gazi Ali Bey kuşatmaya Rumeli Beyler beyi Davut Paşanın gelmesi üzerine Venedik'e akınlar düzenledi.¹³⁶

İkinci Bâyezid Han döneminde Eflak ve Boğdan'a akınlar düzenleyen Gazi Ali Bey 1492'de Alman İmparatoru Maksimilyan'ın kumandalarından Rodolf dö Keves'in kendisinden kat kat üstün kuvvetlerine karşı giriştiği muharebede de şehit düştü. Gazi Ali Beyin oğullarında Mehmet Bey Çaldıran savaşında öncü birliklerin komutanlığını

¹³⁴ Aytaç Eker ve Diğerleri, "Mihaloğulları", mad., **Yeni Rehber Ansiklopedisi**, C.XIV, İhlâs Yayınları, İstanbul-1994, s.126-127; J.V. Hammer, **Osmanlı Tarihi**, C.I, (Çev., Mehmet Ata, Sadeleştiren, Abdülkadir Karahan), MEB Yayınları, İstanbul-1991, s.3-5.

¹³⁵ Âgâh Sırrı Levend, **Gazavât-Nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-Nâmesi**, TTK Yayınları, Ankara-2000, s.188.

¹³⁶ Ragıp Şevki Yeşim, "Fâtihin Bosna Seferine Yol Açan Akıncılar", **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı.4, Tifdruk Matbaası, İstanbul-1968, s.20.

yapmıştır.¹³⁷ Hersek sancak beyliğinde bulundu. Kardeşi Hızır Bey de 1542’de Segedin sancak beyi idi. Akıncılar, Mihaloğulları soyu ihtiman ile Plevneli olarak iki koldan günümüze kadar gelmişlerdir.

Yazdığı “ Tarih ve Rivayetlerde Mihalbey Oğulları ” adlı makalesinde Mihal Beyin Bulgar olduğunu savunan ve Mihal Bey ile Gazi Mihal Beyin ayrı kişiler olduğu tezini ortaya atan Bulgar Profesörlerinden Yordan Trifonov da Ali Bey Hakkında bazı enteresan iddialarda bulunmuştur:

“ Şehirlerimizde Vakıflar tesis eylemiş ve böylelikle isimlerini tarihimize bağlamış Mihalbey Oğulları içinde en dikkate şayan ve en maruf olanı Plevne’li Gazi Ali Bey’dir. Tarihi malumatla da mukayesesi yapılmış olan vakıf hakkındaki vasiyetnamesi, bize onun kim ve nasıl bir zat olduğunu, neden Gazi lakabını taşıdığını, nasıl tesis ettiği vakfa Plevne, Niğbolu ve Vidin’deki emlak şöyle dursun, Plevne şehrinin de Plevne ile Lofça civarında, hatta Trakya da yirmi yedi köyün öşrünü de vakfedebilmiş olduğu imkanı veriyor. Otuz yıldan fazla kardeşi İskender Beyin yardım ettiği Gazi Ali Bey, Fatih Sultan Mehmet’in Eflak, Boğdan, Macaristan ve Venedik’te yaptığı savaşlarda Akıncıların baş kumandanlığı vazifesini görmüş, arka arkaya zaferler kazanmış, sayısız insanlar esir etmiş, vakıf sureti ile haleflerine bıraktığı muazzam servetler toplamıştır. Gazi Ali Bey varislerine iradın üçte birini bırakmış. Diğer üçte birini hayır işlerine tahsis etmiş ise de yine vakfettiği emlakla ahfadını hacizlerden ve sultan iradesi ile arazisinin başkalarına devredilmesinden korkmuştur. Bu sebeple Gazi Ali Bey kurmuş olduğu vakıfla ister istemez tarihimizde önemli bir mevki almıştır.

Gazi Ali Bey ile kardeşi İskender, önce 1462 yılında Fatih Sultan Mehmet’in Tisapas (Cellât, Kazıklı Voyvoda) denilen Eflak Voyvodası Vlad Drakul’a karşı açtığı seferde zikredilmektedir. Sefer, aynı zamanda Voyvodayı, yirmi bin kişiyi kazığa takmak, haça germek, canlı canlı yakmak vesaire gibi akıl almaz cinayetlerden dolayı cezalandırmak için ihtiyar (görevlendirilmiştir) edilmiştir. Gerçi savaş pek muvaffakiyetli olmamışsa da Mihaloğlu kardeşlerin akıncıları vazifelerini yapmışlardır. Zira düşman memleketini esir ve tahrip etmişler ve bu suretle Voyvoda dan, bir yıl önce Şimali Bulgaristan’ın istilası sırasında götürdüğü bir çok eserlerle beraber yaptığı zulümlerin ve tahriplerin intikamını almışlardır. Ali Beyin aynı akıncıları 1466 da Simenderovo yanında Macarlara karşı mühim bir galibiyet kazanmış ve hatta kral

¹³⁷ İsmet Miroğlu, “ Fetret Devrinden II. Bâyezid’e Kadar Osmanlı Siyasî Tarihi ”, mad., **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C.X, Çağ Yayınları, Çağ Matbaası, İstanbul-1992, s.294.

Mateyaş Korvin'in yakın akrabası olan Mihail Slağıyi esir edebilmişlerdir. Fakat on sene sonra iki Mihalbey oğlu kardeşler Macar Voyvodaları olan Peter ve Frantsizk Dosi kardeşler tarafından mağlup edilmiş olduklarından Ali Bey Tuna'daki Türk gemilerine ancak kaçabilmiştir. 1477-78 tarihinde Mihalbeyoğlu kardeşler akıncıları ile Venediklilerle savaşmış ve İzontso nehri bölgesini yağma ve tahrip etmişlerdir.

1479 yılında Fatih Sultan Mehmet Transilvanya'ya taarruz kararını verince o zaman Niğbolu Sancakbeyi olan Ali Bey, bu mıntıkeyi Eflâk'dan vurmak üzere askerini Niğbolu'da toplamıştı. Eflak Voyvodası genç Basarab ikinci gün İstanbul'dan dönmekte olan elçilerini, bütün asker Tuna'yı geçinceye kadar, hazırladığı seferi haber vermesinler diye, tevkif etmiştir. Ordusunu Eflak'a naklettikten sonra Ali Bey Boroşov (Kronştat)'a doğru harekete hazır görünce Eflak Voyvodası ayaklarına kapanarak Boroşov'lular kendilerinin dostu olduğu için, bunu yapmamasını rica ettiklerinde o da askerini Sibin'e doğru yönlendirmiştir. Esasen buradan geçmesi de lazımdı. Zira, Türk askerleri Transilvanya'nın garp kısmında toplanıyordu. Türk ordusu müthiş bir mağlubiyete uğramış olmasına rağmen Ali Bey hiç yılmamış ertesi sene 1480 yılında kerdeşi İskender ile birlikte Moldavya'ya karşı açılan sefere katılmış ve burayı akıncıları ile yağma edebilmiştir.

1482 senesinde Türk tahtına II. Bâyezid çıkınca, Ali Bey Eflak Voyvodası vasıtası ile, mütarekeye hazır olduğunu beyan etmiş, filvaki, sultan da gerek Moldavya'lularla ve gerekse Transilvanya'lularla sulh yapmıştır. Zamanı tam olarak bilinmese de bundan bir müddet sonra Mihâl Oğlu Ali Bey Niğbolu sancağını terk etmiş, buraya ancak 1492 de tekrar geri dönmüştür. Niğbolu'yu terk ettikten sonra nerede vakit geçirmiş olduğu bilinmiyor ise de Vidin'de bulunan ve ora vakfına vasiyet ettiği mütaaddid emlak düşünülecek olursa, bir müddet için Vidin sancak Beyliği etmiş olacağını kabul etmemiz gerekir. Niğbolu da bulunduğu müddetçe Ali Bey Eflak'ta olup biten işler üzerinde kuvvetli tesirlerde bulunmuştur. Voyvodalar da onun dostluğunu arar ve onunla iftihar ederlermiş. 1492 den sonra Gazi Ali Bey artık görevden çekilmiş olacaktır. Zira 1496 da tesis ettiği vakıf hakkındaki vasiyetnamesini meydana getirmiştir.”¹³⁸

¹³⁸ Yordan Trifanov, “ Tarih ve Rivayetlerde Mihâl Bey Oğulları ”, (Çev., Türker Acaroğlu), *Ülkü Mecm.*, Sayı.96, Zerbamat Matbaası, Ankara-1941, s.538-539; İsmet Bozdağ, “ Osman Gazinin Can Kardeşi Köse Mihâl ”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.56, İhlâs Yayınları, İhlâs Matbaası, İstanbul-1998, s.32-35.

Harman kayada başlayıp imparatorlukla beraber çeşitli ülkelere dağılan Mihaloğullarına ait bir çok yerlerde eserler bulunmaktadır. Mihaloğulları akıncı kumandanlığı ve yapmış oldukları eserlerle tarihimiz de önemli rol oynamışlardır. Günümüze kadar gelmiş olan Mihaloğullarına ait eserler şunlardır. Gölpazarı, göynük ve Bilecik emlâki, Amasya Vakfi, Edirne Vakfi, İhtiman ve Samakov Vakfi, Plevne ve Niğbolu Vakfi, Tırnova Vakfi, camiiler ve çeşitli eserler, türbeler ve mezarlar Mihaloğullarından kalma başlıca eserler arasında yer almaktadır.¹³⁹

3- Malkoçoğulları

Osmanlılar zamanında hizmetleri ve kahramanlıkları ile meşhur akıncı ailesidir. Malkoç oğullarının merkezi Silistre olup Slivri kazası (Vize Sancağı) yörükân tâifesindedir.¹⁴⁰ Yıldırım Bâyezıt, Fatih Sultan Mehmet, Sultan II. Bâyezıt, Yavuz Sultan Selim Han zamanlarında önemli hizmet ve kahramanlıkları görülen bu ailenin atası, Malkoç Mustafa Beydir. Turhan Beyoğulları, Mihaloğulları ve Evrenosoğulları gibi Rumeli'ye sefer yapan ve akınlar düzenleyen Malkoç oğulları, kısa zamanda büyük ün yaptı. Yıldırım Bayezıt Han şehzadesi Çelebi Süleyman'ın yerine Malkoç oğlu Mustafa Beyi Sivas kale komutanlığına tayin etti. 1402' de Timur Hanın Anadolu'ya düzenlediği¹⁴¹ sefer sırasında Sivas'ı on sekiz gün savunan Malkoç Mustafa Bey sonunda kaleyi teslim etti. Kale muhafızlarıyla birlikte Mustafa Bey de Timur'un emri ile öldürüldü. Malkoç Mustafa Beyin torunu Bâli bey sayesinde, ailenin ünü Fatih Sultan Mehmet Han ve Sultan ikinci Beyazıt Han zamanlarında da devam etmiştir.¹⁴²

Bâli Bey Boğdan Voyvodası üzerine yaptığı akınlar sonunda bu Voyvodanın Lehistan'a kaçmasına sebep oldu.¹⁴³ 1498 Nisanında Lehistan'a düzenlediği akında Baltık denizinin 220 km yakınına kadar giderek Akkerman'a geçmiştir. Aynı yılın ekim ayında Galiçya ile Podalya topraklarını yağmaladı. Fakat Vistül'e kadar çıkamadı. Kendisine " Varşova Fatihisi " de denilirdi. Bu başarılarından dolayı Bâli Bey'e Vezirlik verildi. Ölüm tarihi konusunda farklı görüşler vardır. Bâli Bey câmisinin tarihini incelediğimiz zaman bu câmiyi yaptıran ve 909'da (1503) vefat etmiş olan Silistre Beylerbeyi Malkoçoğlu Bâli Bey olmalıdır. Bazılarına göre ise câminin kurucusu olan

¹³⁹ Yaşar Gökçek, *Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilâtı ve Gazi Mihaloğulları*, Alagöz Yayınları, Yeni Matbaası, Konya-1997, s.105-107.

¹⁴⁰ Cevdet Türkay, a.g.e., s.574.

¹⁴¹ Robert Mantran, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (Çev., Server Tanilli), İstanbul-1992, s.67.

¹⁴² Tanju Gökçel-Teoman Tunçdoğan, *Gelişim Ünlü Kişiler Sözlüğü*, C.I, Gelişim Yayınları, Ağaoğlu Matbaası, İstanbul-1978, s.507.

¹⁴³ İbn-i Kemâl, *Tevârîh-i Âl-i Osman*, VIII. Defter, (Sadeleştiren, Ahmet Uğur), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1997, s.95.

Bâli Bey, Yahya Paşa'nın iki oğlundan biri olup Kânûnî Sultan Süleyman'ın yanında 1521 yılında Belgrat fethine ve 1526 tarihinde Mohaç savaşına katıldıktan sonra Budin Beylerbeyi olmuş ve 1543'te vefât etmiştir.¹⁴⁴ Oğullarından ikisi de Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran meydan muharebesinde akıncı tümgenareli idiler. Birbiri ardı sıra birkaç dakika ara ile vurulup şehit oldular.

Yavuz Sultan Selim Hanın 1414 Çaldıran (İran) seferine katılan Malkoçoğlu Bâli Bey ile iki oğlu Ali Bey ve Tur Ali Beyler önemli kahramanlıklar göstermişlerdir. Bâli Beyin iki oğlu Yavuzla Birlikte katıldığı İran seferinde kahramanca çarpışarak vefat etmişlerdir. Bâli Beyin küçük oğlu Silistre Beyi Tur Ali Bey bu savaş sırasında bizzat Şah İsmail Tarafından Şehit edilmiştir.¹⁴⁵ Malkoçoğullarının soyunu Ali Çavuş adı ile de anılan ve III. Mehmet devrinin son akıncı beylerinden biri olan Malkoç oğlu Ali Paşa devam ettirmiştir.

1603 de Mısır Beyler Beyi iken Yemişçi Hasan Paşanın yerine sadrazamlığa getirilen Ali Paşa sert yaratılışlı bir kişi olmasından dolayı Yavuz ünvanı ile de anılmaktadır.¹⁴⁶ Mısır da bulunan Malkoç oğlu Ali paşa kırk günde İstanbul'a gelip görevine başlamış ve ilk iş olarak İran meselesini ele almıştır.¹⁴⁷ O sırada kaptan paşa olan Sinan Paşayı kaptan paşalığı üzerinde kalmak şartı ile serdarlığa tayin ederek İran üzerine yollamıştır. Bir sonraki senede kendisi ordunun başında serdar olarak Macaristan seferine çıkmıştır. Sofya'ya ulaştığı sırada sağlığı bozulmaya başlamış ve Belgrat'a vardıktan dört beş gün sonra vefat etmiştir. Ali Paşanın ölümü ile birlikte Malkoç oğlu sülalesinin şöhreti de son bulmuştur.¹⁴⁸

4- Turhanoğulları

Osmanlı Türk Akıncı Beyi olan Turhan Bey, Rumeli savaşlarında büyük ün yapan ve Mora Akıncılarına kendi adını (Turhanlı) verdirecek derecede tanınan bir gazidir. Turhanoğulları, İçel ve İnebahtı Sancakları, Karaisâli Kazâsı (Adana Sancağı), İncesu Kazâsı (Niğde Sancağı), Çatalca Kazâsı (İnebahtı Sancağından) olup (Turhanlı,

¹⁴⁴ Semavi Eyice, " Bâli Bey Câmii ", mad., TDV İslâm Ansiklopedisi, C.V, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul-1992, s.19.

¹⁴⁵ Ahmet Uğur, Yavuz Sultan Selim, EÜSB Enstitüsü Yayınları, Kayseri-1992, s.72.

¹⁴⁶ Mücteba İlgürel, " II. Selim (Sarı Selim)", mad., Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C.X, Çağ Yayınları, İstanbul-1992, s.409; Orhan F. Köprülü, " Yemişçi Hasan Paşa ", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.V, MEB Yayınları, İstanbul-1977, s.330; M. Tayyib Gökbilgin, " Mehmet II ", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VII, MEB Yayınları, İstanbul-1979, s.545.

¹⁴⁷ Peçevî, a.g.e., C.II, s.260.

¹⁴⁸ H. Dursun Yıldız ve Diğerleri, " Malkoç-Oğulları ", mad., Meydan Larouse Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, C.VIII, Meydan Yayınları, İstanbul-1972, s.302.

Turhanlu, Turhanobası veya Turhanlar) olarak bilinen yörükân tâifesindedir.¹⁴⁹ Dedesi İshak Gazi olup Babası Üsküp sancak Beyi (1392-1411) Paşa Yiğit Bey, Maruf akıncı generalleri idi.¹⁵⁰ Babası Üsküp ucunda akıncı beyi idi. 1402’ de Yıldırım Bayezit’in Mora’ya yaptığı seferde görev almış, onun Anadolu’ya Timur’a karşı dönüşü üzerine bu cepheyi tutarak Osmanlı devletinin batı sınırlarını güven altında bulundurmıştır. Bu tarihlerde babasının sağ olduğu ve Üsküp sancak Beyliğinde bulunduğu bilinmektedir.

1402’de Mora’ya yaptığı büyük akında Ahaia kontu da kendisine katılarak Mizistra despotu Teodorosa karşı büyük bir başarı elde etmiştir. Turhan Beyden el-aman dileyen despot, Mizistra kalesini Saint Jean Şovelyelerine satmıştır. Ancak kale halkı Papazlar da dahil olmak üzere Türk hakimiyeti lehinde birleşince Turhan Bey bu kaleyi işgal ederek buraya Türk ve Müslüman koloniyi yerleştirdi.¹⁵¹ Bu tutumuyla Osmanlı devletinin Mora da kesinlikle yerleşme tasarıları belli oluyordu.

Fetret devrinde Musa ve Süleyman Çelebiler yanında yer alan Turhan Bey, babasının ölümünden sonra Üsküp sancak beyi olarak görülür. Düzmece olayında Turhan Bey de Evrenosoğulları ve Gümlüoğlu gibi Rumeli beyleri ile birlikte başlangıçta Mustafa’ya biat etmişti. Onun II. Murat’a pekte bağlı olmadığı kendi başına buyruk bir akıncı beyi olarak denendiği, tarihi belgelerden belli olmaktadır. Nitekim 1442 de Macar krallığının yönettiği haçlı seferi sırasında Turhan Beyin olumsuz bir tutum içerisinde olduğu buna rağmen II. Murat’ın onun görüşlerine değer verdiği bilinmektedir.

Turhan Bey’in İzladı derbendi bozgunundan önce akıncılara “ Allah’a hamd olsun ki İslam kuvvette olup kâfirin derneğini perişan etmek her zaman kolaydır. Bir uğurdan sonuç alırsanız sonra sizde ne itibar kalır. Sizi değer hanesine kim alır. Sonra çiftimiz sürmeli ve kaydımız görmeli olursunuz diye bir konuşma yapmış, onların Kasım Paşa kuvvetlerine yardıma koşmasına engel olduğu kaydedilir.¹⁵² Bu muhalefeti üzerine Turhan Bey Tokat’a o dönemde ünlü bir sürgün yeri olan Bedevi Çardak’a sürüldü. Turhan Beyin tekrar affa uğrayarak eski görevine, yani kendi adını taşıyan Mora akıncı beyliğine getirilmesini tarihlerimiz Varna zaferinden sonra bu zaferin sevincine bağlarlar. Gerçekte böyle bir affın akıncıların ve taviçaların (Akıncı Beyi)

¹⁴⁹ Cevdet Türkay, a.g.e., s.739.

¹⁵⁰ Bahaeddin Yediyıldız ve Diğerleri, “ Turhanogulları ”, mad., Yeni Türk Ansiklopedisi, C.XI, Ötüken Yayınları, Yedigün Matbaası, İstanbul-1985, s.4222.

¹⁵¹ Hammer, Osmanlı Tarihi, C.I, s.100-102.

¹⁵² Hoca Saadettin, a.g.e., C.II, s.211.

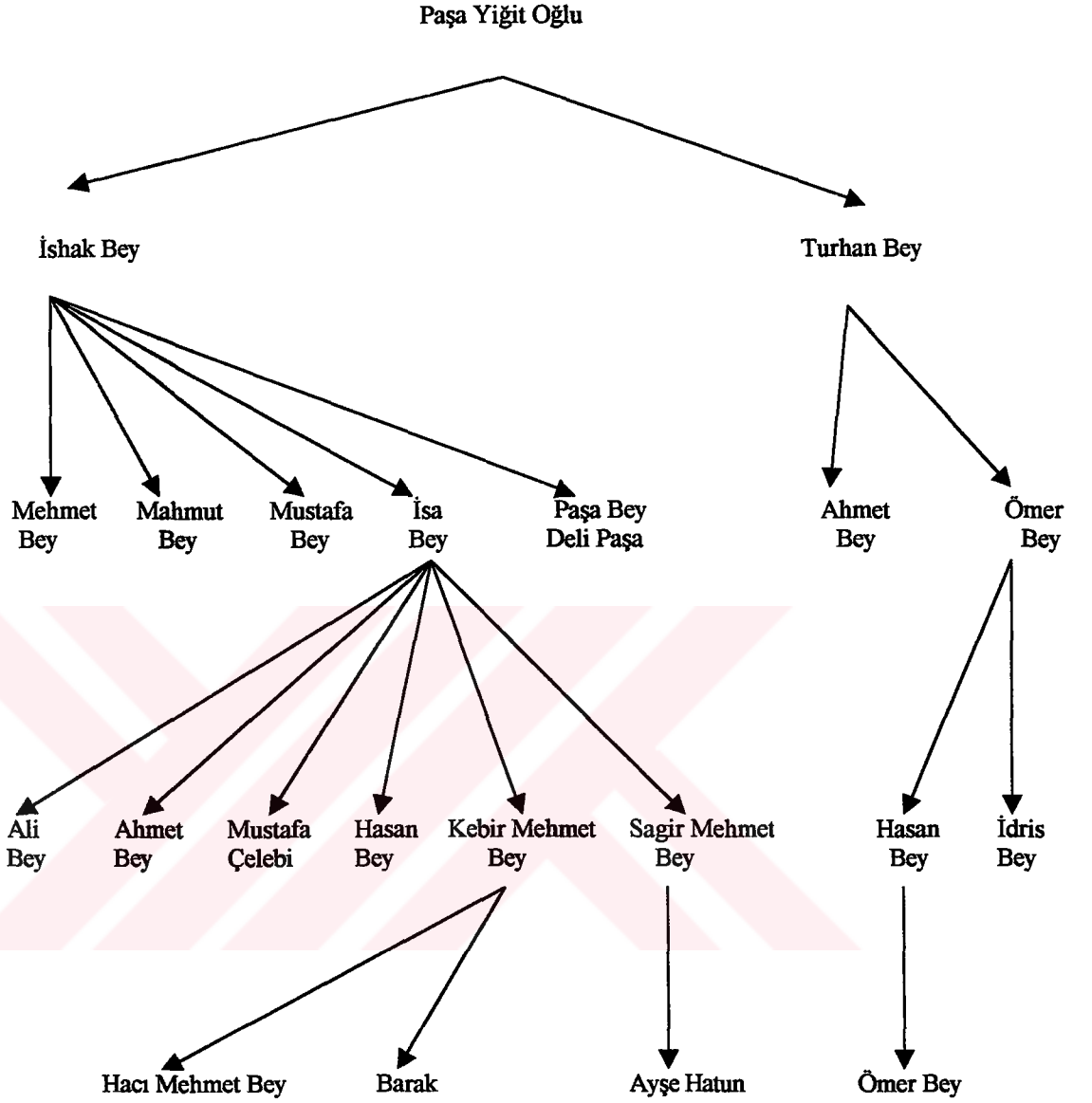
ona olan bağılılığının bir sonucu olduğu daha doğru olur. Sürgün sırasında Üsküp sancak beyliğini kölesi olan İshak Bey üstlenmişti. Hoca Sadeddin de onun akıncı ve Rumeli beylerinin isteği üzerine affedildiğini kaydeder.

Turhan Bey II. Murat'ın 1446'da da yaptığı Mora seferinde önemli hizmetlerde bulundu. II. Kosova meydan muharebesinde ön saflarda savaştı ve öteki akıncı beyleriyle zaferin kazanılmasında hizmet etti.¹⁵³ Fatih Sultan Mehmet'in culusunda (tahta oturmasında) Edirne'de Buçuk tepe olayında yeniçerilerin serkeşliklerini bastırmada etkisi görüldü. İstanbul'un kuşatılması sırasında ise Mora Rum Despotluğunu baskı altında bulundurarak İmparatora yardım etmesini engelledi.¹⁵⁴ Turhan Beyin hangi tarihte öldüğü belli değildir. Ancak 1453'ten sonra ölmüş olduğu sanılmaktadır. Yarım yüzyılı geçen hizmetine bakıldığı zaman öldüğünde yetmiş yaşın üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Edirne civarında vefat ettiği bilinen Turhan Bey, hayır işlerine tahsis edilen birçok binalar yaptırmıştır. Uzun köprüye bağlı, ilk adı Paşa Yiğit, sonra Turhan Bey ve bu gün Kırk kavak olan köyde yaptırdığı cami, medrese ve Serez de bulunan mescidi onun hayır işlerini sevdiğinin açık bir göstergesidir. Ölümünden sonra ise onun yerini yani Üsküp sancak Beyliği ile Turhanlı akıncıları beyliğini oğulları Ahmet ve Ömer beyler devam ettirmişlerdir.¹⁵⁵

¹⁵³ Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Devletinin Tahlili, Tenkitli Siyasî Tarihi, Osmanlı Tarihi*, C.I, Ötüken Yayınları, İstanbul-1994, s.57.

¹⁵⁴ İsmet Miroğlu, a.g.md., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.213.

¹⁵⁵ Franz Babinger, "Turhan Bey", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.XII/II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Mili Eğitim Basım Evi, İstanbul-1988, s.104.

H 961/ 1554'te
Akıncı kumandanı
olarak görülür.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Franz Babinger, "Turhan Bey", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.XII/II, s.106

5- Kasım Voyvoda

Evrenos oğulları, Mihal oğulları ve Molkoç oğulları gibi fermanlı ve beratlı akıncı beylerinin emrinde akıncılık eden Voyvodalar da bulunmakta idi. Kasım Voyvoda da bunlardan birisidir. Kasım Voyvoda Essekli olup Türklerin 1529 Viyana kuşatmasında Türk ordusu ile birlikte savaşmıştır.¹⁵⁷ Türklerin Viyana'yı kuşatma amacı ise Macarların haklarını korumak ve kendi tabirlerine göre Nemçe Kralını uslandırmaktı. Viyana'nın kuşatılmasında Kasım Voyvoda'nın büyük faydaları görülmüştür. Kuşatma sırasında Vienerneuş Tadi taraflarına akınlar yaparak düşman kuvvetinin bu tarafa yönlendirmeye mecbur etmiştir. Ordu geri çekilirken düşman köylerini yağma ederek geri çekilen ordunun güvenliğini sağlamıştır. Nihayet İstirye dağlarına kadar uzanarak emrinde hiçbir akıncı kalmayana kadar düşmanla çarpışmış ve o esnada şehit olmuştur.

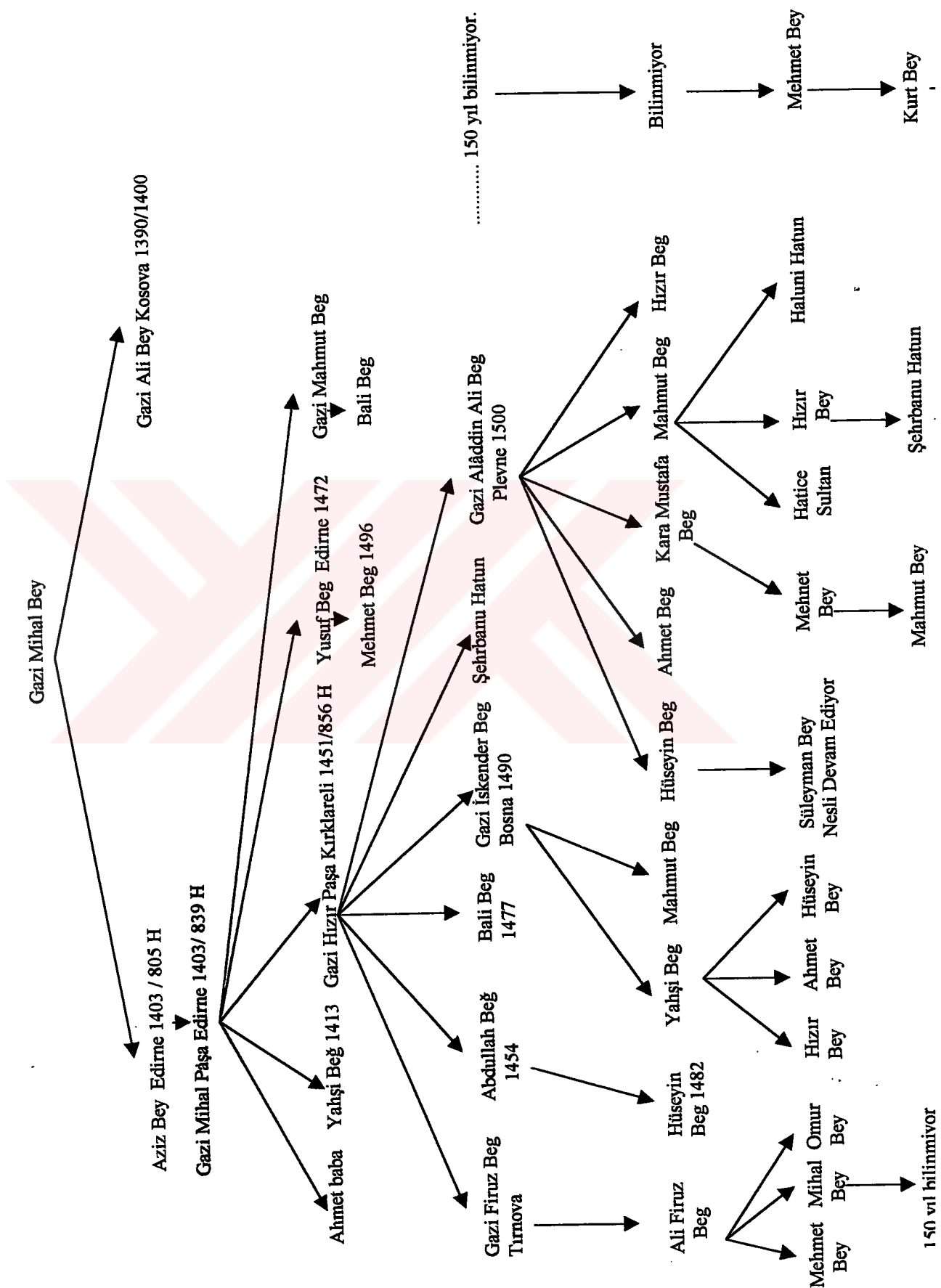
Avusturyalılar Kasım Voyvadanın kılıcını ele geçirerek müzelerinde o günleri hatırlamak için muhafaza etmişlerdir. Kasım Voyvoda'nın hatırasını unutmayan Avusturyalılar hiçbir zaman onu unutmamışlardır. Türk akıncılarının mezarları ise Nemçe topraklarında birer zafer abidesi olarak kalmış ve bu devirden sonra Macaristan ve Avusturya topraklarına giren Türk askerleri bazen sağlam bir kalenin yanındaki mezarlıklarda akıncılar için Fâtiha yazılı bir mezar taşı okuyorlar, bazen de Kânûnî'nin Viyana kuşatmasında otağını kurmuş olduğu yerde kalpleri eski zaferlerle coşarak düşman üzerine hücum ediyorlardı.¹⁵⁸

Macaristan bölgesi Türk akıncılarının mezar taşları ile dolu olduğu gibi Rumeli'nin bir çok yerlerinde akıncı eserlerine rastlamak mümkündür. Bu yerleri akıncı beylerinin oğulları idare ediyorlardı. Rumeli'nin en küçük bir köyünde dahi akıncılardan kalma bir eser görmek mümkündür. Yukarıda isimlerinden bahsetmiş olduğumuz akıncı ailelerin yanında Paşa Yiğit oğlu, Şehsüvar oğlu gibi akıncı aileleri de bulunmaktadır.¹⁵⁹ Bu aileler hakkında bilgilere ulaşmak mümkün olamamıştır.

¹⁵⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.335.

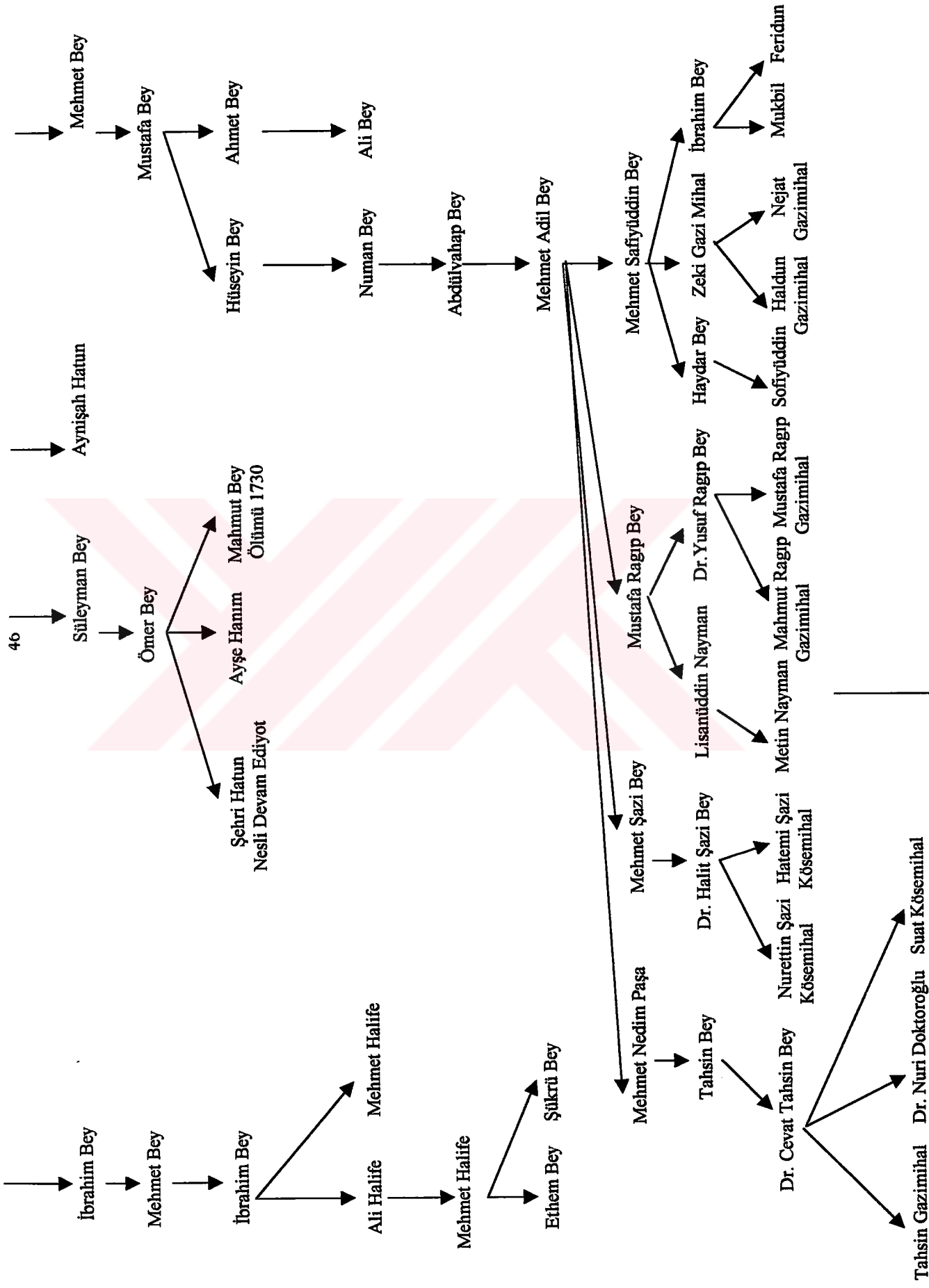
¹⁵⁸ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VII, s.130-133.

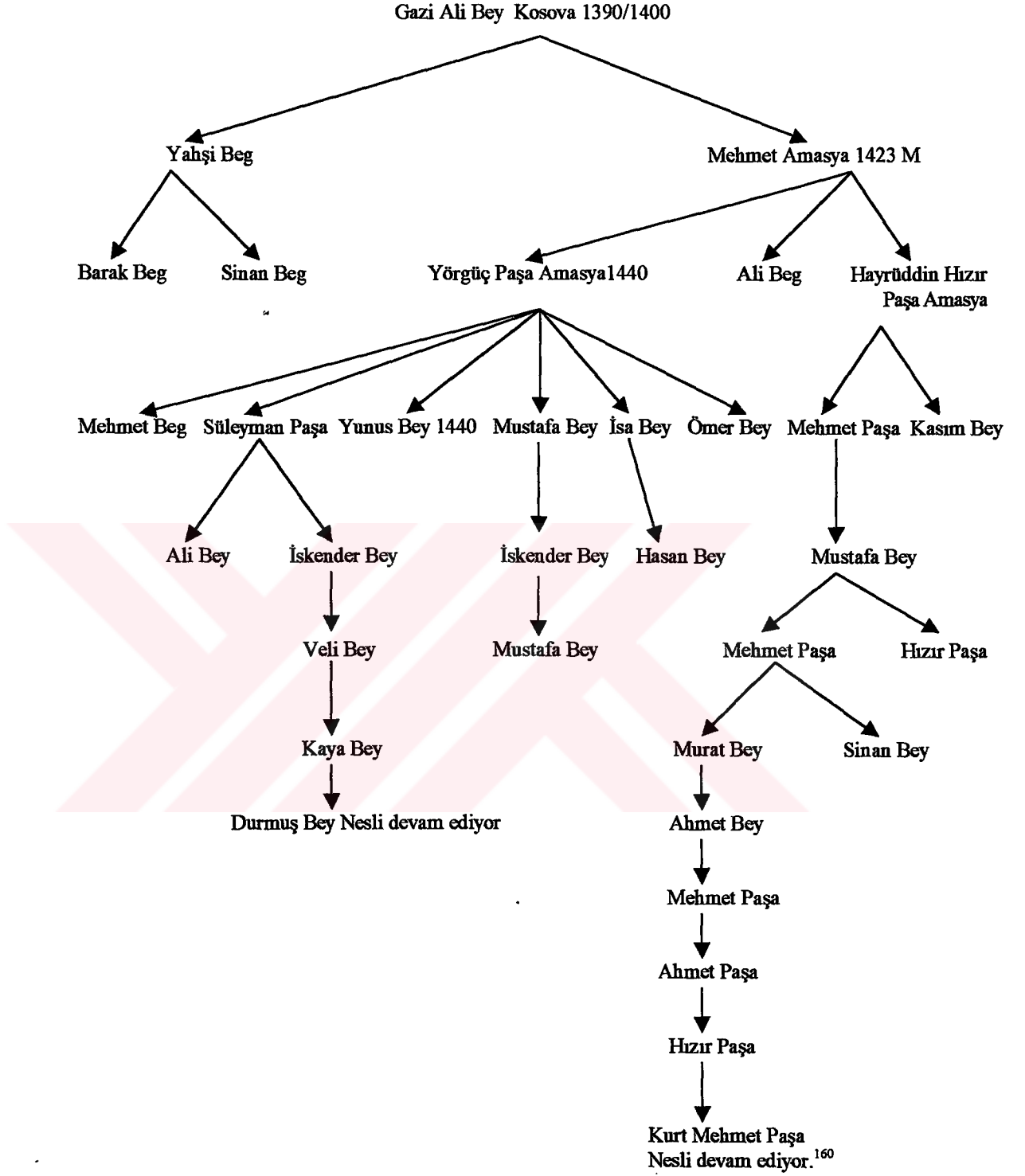
¹⁵⁹ Peçevi, a.g.e., C.I, s 87.

..... 150 yıl bilinmiyor.

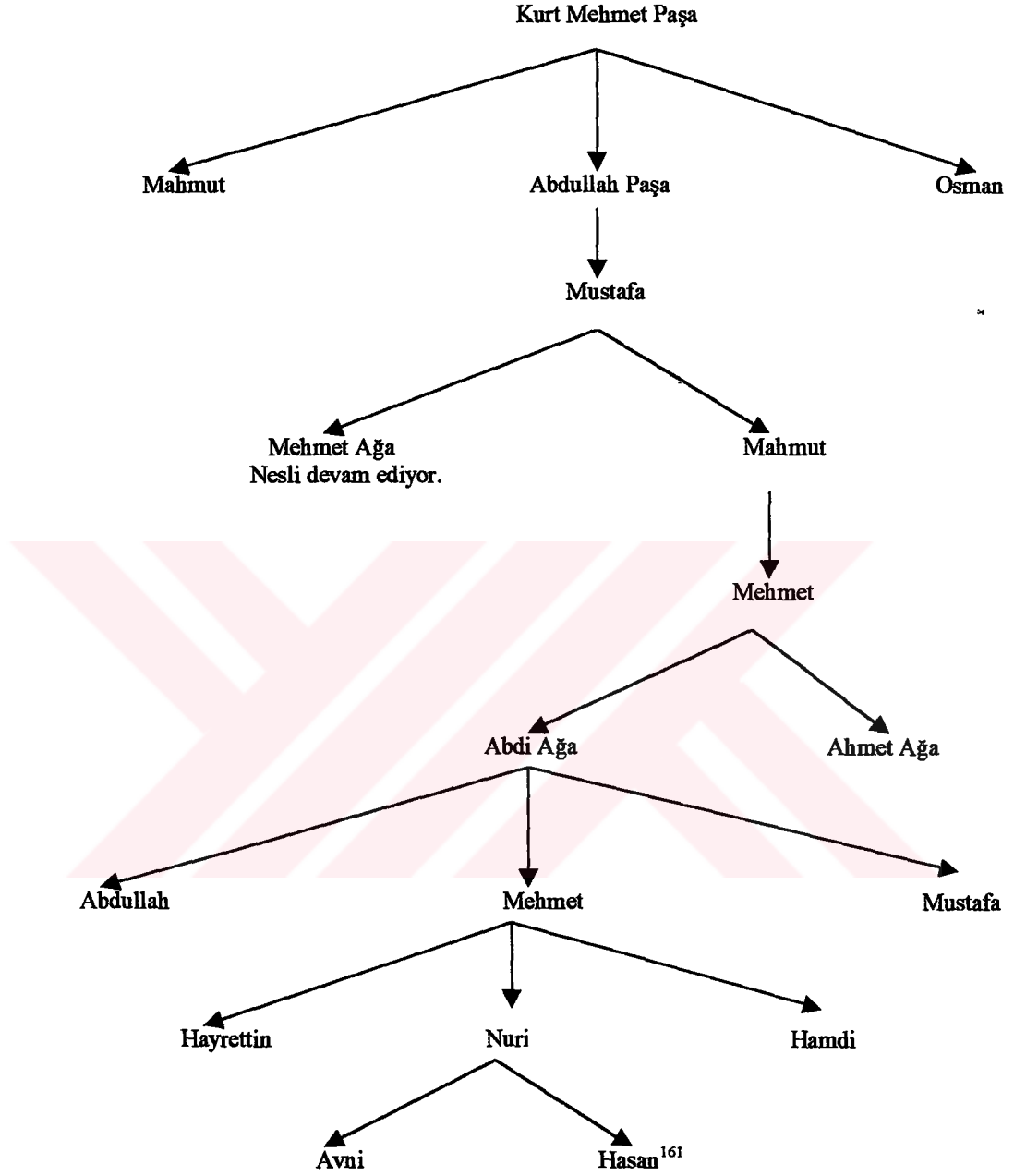
150 yıl bilinmiyor

¹⁶⁰ Yaşar Gökçek, a.g.e., s.117.

Nesli devam etmekte olan Kurt Mehmet Paşanın soyağacı tablo şeklindedir.

¹⁶¹ M. Tayyib Gökbilgin, "Mihâl-Oğulları", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VIII, s.290-291.

İKİNCİ BÖLÜM

AKINCI OCAĞININ FAALİYETLERİ VE ORTADAN KALDIRILIŞI A-OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞUNDAN FETRET DEVRİNE KADAR AKINCILARIN FAALİYETLERİ

Osmanlı Devletinin 1300 yılında ortaya çıkmış olduğu kabul edilir. Anadolu'nun kuzey batısında, Söğüt denen küçük bir kasaba ve civarında Osman Gazi'nin başkanı olduğu bir topluluk aslında 1300 yılından önce de bulunmaktaydı. Hatta Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi de bu topluluğun başkanıydı. XIII. Asrın ikinci yarısında selçuklu Devleti parçalanmaya başlayınca, Anadolu'nun batı sınırlarında birçok yeni beylikler ortaya çıkmıştır. Bunlar, Bizans'a karşı yapmış oldukları savaşlar sonucunda elde edilen topraklar üzerinde meydana gelmişlerdir. Osmanlı beyliği de bu beylikler arasında yer almaktaydı. Osman bey, Anadolu ve Balkanları Osmanlı beyliği altında birleştirmek ve cihanşumûl bir İslâm Devleti haline getirmeyi hedeflemişti. Bunun gerçekleştirilmesi ise askerle mümkün olabilirdi. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında düzenli askerî birlikleri olmadığından eli silah tutan herkes savaşa katılırdı. Daimi ordu kurulmadan önce atlılardan meydana gelen askerlerin tamamı akıncı statüsündeydi. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile birlikte akıncılar faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu kısa açıklamadan sonra Osman Gazi ve daha sonraki yıllarda akıncıların yaptığı faaliyetleri incelemeye çalışalım.

1- Osman Bey Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Emevi ve Abbasi imparatorlukları zamanında Bizans'la yapılan mücadeleler neticesinde serhadlerde hususi teşkilat oluşturulmuştu ki; aynı şekilde Anadolu Selçukluları da memleketlerinin doğu ve batı sınırlarında uç teşkilatları kurulmuştur.¹⁶² Bu teşkilatlar, sınırları düşman saldırılarına karşı koruma amacı yanında fırsat buldukça onların topraklarına akınlar yaparak ganimet elde etmek amacını da taşıyorlardı ve bu teşkilatlar genellikle Türkmen aşiretlerine dayanıyordu. Sultanlar gerek gördükçe uçlardan çağırdıkları kuvvetleri ordularına dahil ederlerdi.

¹⁶² Osman Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, C.II, Boğaziçi Yayınları, Bayrak Matbaası, İstanbul-1998, s.5.

Bu kuvvetler, kendi reislerinin emrinde olan göçebe Türkmen aşiretlerinden oluşuyordu. Uçların idare ediliş biçimi hakkında kesin bilgi verememekle birlikte daha XII. Yüzyılda bile merkezi otoriteye bağılı olmayan bu Türkmen aşiretlerinin Bizanslılara karşı kendi başlarına seferde bulduklarını çapul hareketlerine giriştiklerini binlerce esir aldıklarını biliyoruz.

Bu aşiretler şeklen Selçuklu Sultanına bağılı olmakla birlikte fırsat buldukça onu dinlemiyor ve ferdî hareket etmekten geri durmuyorlardı. Hatta vergilerini dahi çeşitli tehditlerden sonra veriyorlardı. Uçlar sürekli göçebe ve yarı göçebe olarak yaşamıyorlardı. Her aşiretin kendisine ait çeşitli yaylak ve kışlakları vardı. Bunlardan başka Bizanslılardan alınmış büyük şehirlerde yerleşim yerleri bulunmaktaydı.¹⁶³

Arazi çeşitli kıymette tımarlara ayrılmış olup az gelirli tımarlar İslam geleneğine göre Gazi, Türk geleneğine göre de Alp ünvanı almış kişilere verilirdi. Ve bu tımarlar babadan Oğul'a geçirdi. Alplar ve Gaziler bu dönemde Anadolu da faaliyet gösteren önemli dört teşkilattan biridir. İlk Osmanlı Kaynaklarının Osman Gazinin emrindeki kumandaların bir çoğunun ismine Alp lâkabını eklediklerini görürüz. (Türk geleneklerinden gelen bu ünvana sofiyane bir renk vermek için Alp-eren denilmektedir Alp eren olabilmek için dokuz şartın gerekliliğinden bahsedilir ki bu şartlar: “ Kuvvetli olmak, gayret, iyi bir at, özel bir elbise, yay, iyi bir kılıç, süngü, uygun arkadaşı” olarak belirtilmektedir.¹⁶⁴

Anlaşıldığı kadarı ile Batı Anadoludaki Alpler İslam geleneğinde bulunan Gâziler teşkilatından farklıdır. Özellikle Türk geleneklerine bağılıdır. Uç beyliklerinin asıl kuvvetlerini oluşturmaktaydılar. Milli aneleri bozulmamıştır. Uç beylerinin Gazi ünvanını almaları ise, onların artık şehir hayatına geçmiş ve az çok medrese etkisine girmelerinden kaynaklanıyordu. Osmanlının kuruluş döneminde Anadolu'da faaliyet gösteren teşkilatlardan biri de Ahiliktir.¹⁶⁵ İslam dinini benimmeden önce Türkler savaşta kahramanlık gösteren kimseler için “Alp” veya “Alp-eren” ismini vermişlerdi. Bu dinin cihad mefkûresiyle yoğrulan Türkler daha sonra Alp yerine “Gâzilik” kelimesini

¹⁶³ M. Fuat Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s.73; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, Bayrak Matbaası, İstanbul-1998, s.37.

¹⁶⁴ M. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Bşk., Yayınları, Özkan Matbaası, Ankara-1976, s.243; Mustafa Kara, “ Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar ”, mad., *Osmanlı (Tarih-Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi*, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.191.

¹⁶⁵ Sencer Divitçioğlu, *Osmanlı Beyliğinin Kuruluşu*, Eren Yayınları, İstanbul-1996, s.44-48.

kullanmaya başlamışlardı. Türklerdeki Alplik düşüncesi İslam'daki gâzilik mefkûresi için aynı zamanda bir köprü vazifesi görmüştür. Ahilerden de bir kısmı savaşçı olup bellerinde taşımış oldukları kama ve hançer gibi savaş aletleri bunun açık bir göstergesidir. Cihad ve gâzilik ruhu kuruluşundan itibaren Ahilerde bulunmaktaydı. Böyle bir duygu ve düşünce yani savaşçılık ve gazilik ruhu kuruluşundan itibaren Ahilerde var olup savaşlara teşkilât halinde katıldıkları olmuştur.¹⁶⁶

Ahi Arapça da "Kardeş", Türkçe de "Cömert" anlamlarına gelmektedir. Buna rağmen âhî kelimesinin bu dillerden hangisine ait olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ahî birlikleri hakkında ilk bilgilerimiz 1300 yılında Anadolu'yu dolaşan Faslı dünya seyyahı olarak bilinen İbni Batuta'nın anlattıklarına dayanmaktadır. İbni Batuta, âhîlerin Anadolu'da Türkmen kavimlerinin her vilayet, belde ve köylerinde bulunduğunu belirtmektedir.¹⁶⁷

Selçuklular dönemi Anadolu'sunda karşılaşılan âhîlik hakkında kesin bilgiler olmamasına rağmen âhîlerin göçebe ve yerleşik hayat arasında köprü oluşturan, uzlaştıran cemaatlar olduğunu söyleyebiliriz. Ahî birlikleri Osmanlı Devletinin kurulmasında ve siyasi hayatta önemli bir yere sahip olup her zaman devletin yanında yer alarak toplumun huzuru için uzlaşmacı ve uzlaştırıcı tutumlarını siyasi faaliyetlerinin temel felsefesi olarak benimsemişlerdir.¹⁶⁸ Ahî birliklerinin sentezini oluşturan en önemli öğelerden birisi de Fütüvvettir.¹⁶⁹

Bu birliklere aynı zamanda fütüvvet birlikleri adı da verilir. Ahilere "Feta", Ahilerle ilgili kural ve törenlerden söz eden eserlere de "Fütüvvetname" denmesi gibi nedenler, bu birliklerin anlaşılmasında fütüvvetin ne derece önemli olduğunun bir göstergesidir.¹⁷⁰ İslam kültüründe geniş bir anlama sahip olan fütüvvet: Arapça kökenli bir kavram olup tarih içerisinde gelişerek uzun bir dönem boyunca geçerliliğini koruyan bir ideoloji haline almıştır. Sözcük olarak "gençlik, ergenlik çağı, delikanlılık" anlamlarına gelmektedir. Fütüvvet, Kur'an ve Arapça da asil insan değerlerini belirleyen konukseverlik,

¹⁶⁶ Mikâil Bayram, *Ahi Evren ve Tasavvufi Düşüncenin Esasları*, TDV Yayınları, Ankara-1995, s.33.

¹⁶⁷ İbn-i Batuta, *İbn-i Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, (Haz., İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Feryal Matbaası, Ankara-2000, s.5.

¹⁶⁸ Yusuf Ekinci, *Âhîlik*, Sistem Ofset, Ankara1989, s.54.

¹⁶⁹ Sabahattin Güllülü, *Sosyoloji Açısından Âhî Birlikleri*, Ötügen Yay., Şefik Matb., İstanbul-1992, s.36.

¹⁷⁰ Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olan Âhîlik*, s.171-180, 205-215; Mustafa Kara, *Tekkeler ve Zâviyeler*, Dergâh Yayınları, Emek Matbaası, İstanbul-1990, s.121.

yiğitlik, cömertlik gibi özellikleri kapsayan bir kavramdır.¹⁷¹ Osmanlı devletinin kuruluşunda Ahiyân-ı Rum yani Anadolu Ahileri'nin rolleri dikkat çekmiştir. Ahiler ve Alplerden başka Osmanlı'nın kuruluşu, yaşam tarzlarının belirlenmesinde etkili olan diğer teşkilatlarda Abdâlan-ı Rum ve Bâciyan-ı Rum dur.¹⁷²

Bu teşkilatlar özellikle göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçmelerinde köprü, birlik ve beraberliğin sağlanmasında uzlaştırıcı, uç beylerin Bizans'a yaptıkları sefer ve yağmalarda teşvik görevi görüyorlardı. Osmanlı, Anadolu Selçuklularının uç beyliğinden birisi idi. Sınır boyu bölgelerindeki beyliklerin kendilerine özgü bir yaşam tarzları vardı. Bu yaşam tarzı iç kısımlardan oldukça farklıydı. Buna sınır kültürü denirdi. Bu kültürün temelinde İslamî cihat ve gazâ fikri yatıyordu. Allah'ın emri olan gazâ, daru'l-harp denilen Hıristiyan memleketlerine onlar teslim oluncaya kadar devamlı olarak yapılmak zorundaydı. Şeriata göre, bu gazâlarda ele geçen düşman malı ganîmet olarak alınır, yurtları yıkılır halkı da esir edilir ya da öldürülebilirdi. Devamlı gerçekleştirilen akınlar şeyhlerin duasını almış gâzî beylerinin yönettiği bölüklerin oluşmasını zorunlu kılmıştır. Gazi bölükleri beylerin adları ile anılırdı. Sınır boylarındaki hayat tehlikeliydi. Büyük şahsi yetenek gerektiriyordu. Sınırın diğer tarafında da Hıristiyan sınır teşkilatı vardı ki Bizans'ta akritai aynı ruh ile harekete geçiliyordu. Sınır boyu toplumu ırk bakımından çok karışıktı. Bu itibar ile merkezî otoriteden kaçanlarla, macerâperestler ve Rafizî unsurlardan meydana geliyordu. İç kısımlarda muhafazakâr bir kültür hakimken, uç boylarında ise tasavvufî kültür daha geçerliydi. Sosyal açıdan bakıldığında, hayal gücü geniş ve kahramanlığı seven bir yapıya sahip oldukları görülmektedir.¹⁷³

Yaşamlarına baktığımızda bütün fertlerinin kadınlarda dahil olmak üzere savaşçı, yarı göçebe, sürekli olarak Bizans'a akınlar düzenleyen bir yapıya sahip olduklarını görmekteyiz. Yani Osmanlı Beyliğinin tüm fertlerinin akıncı özelliğini taşıdığını söyleyebiliriz. Osman beyin kısa sürede başarı kazanmasında, adalet düşüncesi ile hareket eden Kayı beylerinin ve özellikle Alpler (gaziler)'in büyük yardımları olmuştur. Tamamen

¹⁷¹ Adnan Gülerman-Sevda Taştekil, *Âhî Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Feryal Matbaası, Ankara-1993, s.2.

¹⁷² Osman Çetin, *Anadolu'da İslâmiyet'in Yayılışı*, Marifet Yayınları, İstanbul-1990, s.191.

¹⁷³ Ann K.S. Lampton ve Diğerleri, "The Emergence of The Ottomans", mad., *The Cambridge History of Islam*, C.I, Cambridge University Press, London-1970, s.276.

insani hislerle dolu olan Alp'ler zulüm görmüş insanların yardımına koşmuş dâima fakirlerin yanında yer almışlardır. Osmanlı devletinin kurulmasında pek çok Alp görev almış ve hizmetlerde bulunmuşlardır. Bunların arasında Ertuğrul ve Osman Beylerin silah arkadaşları olan Aykut Alp, Konur Alp, Turgut Alp ve Abdurrahman Gazi gibi emirleri sayabiliriz.¹⁷⁴

Ayrıca Bizans sınırında, Büyük bir fedakarlıkla ve bir ideâl uğruna devlet kurmaya çalışan bu Osmanlı beylerinin arasında onları teşvik etmek ideallerini tazelemek amacıyla bazı tarikat erbabının da bulunduğunu görmekteyiz. Osmanlı devletini kurulmasında alplerin yanında birlikte hareket eden kişiler arasında Şeyh Edabali, Baba Saltuk, Abdal Murat, Musa Baba, Geyikli Baba gibi şahsiyetleri örnek verebiliriz. Osman Beyin, bir âhî lideri olan Şeyh Edebâli'nin kızıyla evlenerek, Anadolu'da büyük bir siyasi ve dini güce sahip olan âhîlerin desteğini alması, Anadolu'da siyasi birliğin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır.¹⁷⁵ Anadolu Selçuklu Devletine bağlı bir uç beyliği iken bağımsızlığını ilan edip devlet kuran Osman Bey, babası Ertuğrul Gazinin devlet politikasını devam ettirerek Kayı aşireti ve komşuları olan Tekfurlarla iyi ilişkiler kurmuştur. Böylece ileride kurulacak olan akıncı teşkilatının temelini oluşturacak akınlarla da Kulcahisar, Karacahisar, İnegöl, Domaniç civarlarını ele geçirmiş ve Anadolu Selçuklu Sultanından sonra Anadolu'da adını duyurmaya başlamıştır. Bu dönemde akıncı teşkilatının kurucusu olarak kabul edilen Harman kaya Tekfuru olan Köse Mihal de Müslümanlığı kabul ederek, Osman Gazi ile birlikte Bizans'a ve çevredeki diğer Tekfurlar üzerine akınlar yaparak Osmanlı'nın gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Osman Bey'in Bizans'a akınlar düzenlemesindeki temel faktörler arasında Germiyan hanedanı tarafından doğuda sıkıştırılması da bulunmaktadır. Bu baskı sonucunda Osman Bey batı sınır bölgelerinde faaliyet göstermek zorunda kalmıştır. XIII. Yy kadar ve sonrası kaynakların belirttiğine göre Osman Gazinin kurduğu beyliği ve gelecekteki başarılarını hazırlayan nedenler önemli bir yere sahiptir. Osman Beyin kişilik ve başarılarına ve aynı zamanda İslam dinine karşı samimi bir duygu besleyen Harman kaya

¹⁷⁴ Ahmet Şimşirgil, "Söğütte Doğan Güneş", Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı.58, İhlâs Yayınları, İhlâs Matbaası, İstanbul-1999, s.9.

¹⁷⁵ Fatih Andı ve Diğerleri, "Osmanlılar'da Devlet Yönetimi", mad., Osmanlı (Tarih- Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.75.

Tekfuru Köse Mihal 1313 yılında Müslümanlığı kabul ederek Osman Beyin hizmetine girmiştir.¹⁷⁶

Ancak bu tekfurun Osmanlılara yakınlığı Ertuğrul Gazi zamanında başlamıştı. İnönü Tekfurunun vermiş olduğu ziyafete giden Osman Beyi esir almaya kalkan Eskişehir Tekfurunun yanında Köse Mihal de bulunmaktaydı. Yapılan çarpışma sonunda Köse Mihal esir alınır. Ancak Osman Bey, kendisine düşmanlık etmeme şartı ile Köse Miheli serbest bırakmıştır. Bu olaydan sonra Köse Mihal'ın Osmanlılara yakınlığı daha da artmıştır.

1299 Yılında Karacahisarı ele geçirerek adına hutbe okutan Osman Gazi hakimiyetini ilan ederek Samsa Çavuş, Sülemiş ve Köse Mihal'i Sakarya boylarına akınlara göndererek Sorkun, Taraklı ve Göynük'ü topraklarına kattı.¹⁷⁷ Ayrıca Köse Mihâl Osman Beye beslediği yakınlık ve dostluk hissini, Bilecik ve Yarhisar Tekfurlarının Osman beyi öldürme planlarını haber vererek açıkça belli etti.¹⁷⁸ İslamiyet'i kabul ettikten sonra Abdullah Mihal adını aldı ve Köse Mihal ya da Mihal Gazi olarak anıldı. Osman Beyin bütün seferlerine katıldı. Bir çok savaşta kılavuzluk yaptı. Özellikle Rumeli'nin fethedilmesinde Mihal oğulları önemli rol oynamışlardır. Osman Bey, Köse Mihal'in yardımı ile Bursa yakınlarında bulunan Leblebici Hisarını ele geçirdi. Lefke, Yenice, Çadırlı, Mekece, Akhisar ve Geyve kalelerinin fethinden sonra Türk kuvvetlerinin Yalova taraflarına yapmış olduğu akınlar Bursa ve Bilecik gibi kalelerin alınması için gerekli zemini oluşturdu.¹⁷⁹ Bursa'nın fethi için Osman bey 1317 yılında kuvvetlerini toplayarak Bursa üzerine yürüdü. Fakat Bursa'nın direnişi ve kuşatmanın uzun sürmesi nedeniyle Bursa'yı alamayıp geride bir miktar asker bırakarak ve Bursa'ya gelecek yardımları kontrol edebilmek için şehrin yakınlarına iki küçük kale yaptırarak geri dönmüştür.

Osman Bey'in sağlığının bozulmaması üzerine fetih hareketlerine oğlu Orhan Bey, Akça Koca, Köse Mihal ve Konur Alp devam etmiştir.¹⁸⁰ İznik yakınlarında bulunan Karaçeyş ve Karategin kalelerinin alınmasından sonra, Akçakocada (Sakarya civarında)

¹⁷⁶ Ahmet Şimşirgil, a.g.m., Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı.58, s.13; Hoca Saadettin, a.g.e., C.I, s.43.

¹⁷⁷ Osman Çetin, Sicillere Göre Bursa da İhtidâ Hareketleri ve Sosyal Sonuçları, TTK Yayınları, Ankara-1999, s.11; Hoca Saadettin, a.g.e., C.I, s.43; Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C.I, s.72.

¹⁷⁸ Hoca Saadettin, a.g.e., C.I, s.33.

¹⁷⁹ Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C.I, s.84.

¹⁸⁰ Yılmaz Taşcıoğlu ve Diğerleri, Osmanlı (Tarih- Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.73.

Abdurrahman Gazi ve Konur Alp akınlara devam ettiler. Bu akınlar sonunda Akça Koca İznik yakınlarına kadar giderek Sapanca ve Kandıra'yı ele geçirirken, Konur Alp önce Akyazı ve Mudurnu'yu, daha sonra da Konurapa'yı fethetti.¹⁸¹ Abdurrahman Gazi ise Yalova'yı alarak bu yönden deniz yolu ile gelecek Bizans Yardımını engellemiş oldu. Yalova dan sonra Abdurrahman Gazi Mudanya limanını da ele geçirerek Bursa'nın dünya ile bağlantısının kesilmesini sağlamıştır.¹⁸² Bursa'nın kuşatılması sırasında rahatsızlanan Osman Bey devlet idaresini oğlu Orhan Beye bırakmıştır. Osman Bey Nikris hastalığına yakalanarak tahmini olarak 1324 yılında vefat etmiştir.

2- Orhan Bey Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Osman Beyin ölümünden sonra yerine devletin ileri gelenleri ve âhîlerin desteği ile oğlu Orhan Bey geçti. On yıl kuşatma altında bulunan Bursa, kan dökülmeden, Köse Mihal'in girişimleri ile 1326 yılında fethedilmiştir. Bursa'nın fethedilmesiyle birlikte Osmanlıların gücü daha da artmıştır. Anadolu'daki Moğol idaresine karşı olan şekli bağımlılık tamamen kopmuş oluyordu. Orhan Beyin ilk yıllarında Osmanlı Beyliği büyük bir başkenti, sınırları ve yerleşik hayatı olan gerçek bir devlet görünümünü aldı. Bursa'nın fethine kadar yapılan fetihler sırasında ele geçirilen yerlerin alınmasında izlenen metotlarla daha önce bahsettiğimiz akıncıların gerçekleştirdiği akınlar arasındaki benzerliği görebilmek mümkündür. Buradan esinlenerek akıncılığın kaynağını ve mantığını Osmanlı'nın ilk yıllarından aldığını söylemek sanırım yanlış olmaz. Daha sonraki yıllarda, özellikle yerleşik bir devlet görünümünü Osmanlılar kazandıktan sonra tam anlamıyla akıncı faaliyetleri de başlamış oldu.

Orhan Bey, Bursa'nın fethinden sonra Konur Alp, Akça Koca ve Abdurrahman Gaziye Akyazı ve Kocaeli taraflarına daha önceden başlamış olan akınlara devam etmelerini emretti. 1326 yılında Konur Alp Akyazı, Konurapa (Düzce), Bolu ve Mudurnu'yu fethetti. Akça Koca da Kandıra'yı Osmanlı topraklarına kattı. Abdurrahman Gazi ise Samandıra yakınlarına kadar ilerlemiş ve burasını Bizanslılardan almıştır. Samandıra dan sonra Kartal civarında bulunan Aydos kalesi de Konur Alp ve Abdurrahman

¹⁸¹ Hoca Sadettin, a.g.e., C.I, s.47-48.

¹⁸² Hüseyin Algül-Osman Çetin, İslam Tarihi, C.IV, Gonca Yayınları, Yayılcık Matbaası, İstanbul-1987, s.530.

Gazi tarafından ele geçirilmiştir.¹⁸³ Aydos kalesinin fethinden sonra Osmanlılar Marmara sahillerine tamamen egemen olmuşlar ve İzmit ile İznik dışında bütün Bizans kalelerini ele geçirmişlerdir.

1329 yıllarına gelindiğinde Orhan gazi Bursa'dan daha büyük bir yerleşim merkezi olan İznik'i Pelekanon savaşı sonunda fethetti. 1334 yılında gemlik bir yıl sonra da Armutlu civarı fethedilerek İznik gölü tamamen kontrol altına alındıktan sonra İzmit Körfezinin güney kıyıları Türk Topraklarına katılmış oluyordu. İzmit üçüncü kuşatma sonunda 1337 yılında tamamen Osmanlıların eline geçmiştir.¹⁸⁴ Bundan sonra Osmanlıların hedefi batıya doğru ilerleyerek İstanbul boğazı ile Çanakkale boğazı olmuştur. Çünkü boğazlar Rumeli'nin fethinde stratejik bir öneme sahipti.

XIV. Yy ortalarına doğru Osmanlı Devleti, sınırlarını Bizans'a doğru genişletmişti. Bizanslılarla yapılan savaşlardan sonra Osmanlı güçlü bir devlet haline gelmiştir. Bundan sonra denizlerde aynı başarıyı gösterebilmek için Karesi Beyliği topraklarının ele geçirilmesi gerekiyordu. Çünkü Karesi Beyliğinin Osmanlı topraklarına katılması, Osmanlıların Rumeli'ye geçmeleri açısından çok yararlı olacaktı. Zira Karesi uç beyliğinin Osmanlı toplumundan fazla bir farkı olmadığı gibi denizcilikte de usta idiler. Her ne kadar Osmanlı akıncıları Marmara kıyılarına ulaştıktan sonra gemiyi kullanmaya başlasalar da Karesi beyliğinin Osmanlı devletine katılması Osmanlı'nın denizlerdeki gücünü artırmış olacaktı. Karesi Beyliğinde baş gösteren karışıklıklar ve karesi beyinin tahta geçmek isteyen kardeşi Dursun Beyin kışkırtmaları neden gösterilerek, Karesi beyliğine seferler düzenlenmiştir. Karesi Beyliğinin 1345 yılında alınması ile Karesi beyinin emrinde bulunan Evrenos Bey, Ece Halil, Hacı İlbeyi ve Gazi Fazıl bey gibi komutanlar Orhan Beyin hizmetine girmiştir. Bu kumandanlardan Evrenos Bey ve oğulları ünlü bir akıncı ailesi olarak Osmanlıya uzun yıllar hizmette bulunmuşlardır. Çanakkale boğazı ile çevresini çok iyi tanıyan bu ünlü komutanlar Rumelide yapılacak fetihleri kolaylaştırmışlardır. Osmanlı, Karesi beyliğinin denizcilik tecrübelerinden askerî ve idarî bilgilerinden de yararlanmışır.¹⁸⁵

¹⁸³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.92.

¹⁸⁴ Yavuz Bahadıroğlu, *Orhan Gazi, (Hayatı-Mefkûresi-Mücadelesi)*, Yeni Asya Yayınları, Seçil Matbaası, İstanbul-1983, s.26-42.

¹⁸⁵ Yavuz Bahadıroğlu, *Osmanlı Padişahları Ansiklopedisi*, C.I, Yeni Asya Yayınları, Seçil Matbaası, İstanbul-1986, s.31; Hoca Sadettin, a.g.e., C.I, s.78, vd.

Orhan Beyin devlet politikasının temelini Balkanlara yerleşmek oluştuyordu. Orhan Bey hızla Balkanları Türkleştirmek için harekete geçti. Türkleştirme hareketi Orhan Beyin ve ileride Osmanlıların izlediği bir iskân politikası ile gerçekleştirilmiştir. Bu iskân politikasının temeli, Türkmenler ve Yörüklerin bu bölgelere yerleştirilmesine dayanıyordu. Yerleştirilecek halk gelişi güzel seçilmeyip yerleştirilmede, bu insanların özellikle göçebe olarak yaşayan Yörükler ve Tatarlardan seçilip bunların yerleşik hayata geçmelerinin sağlanması, göçmenlerin iskân yerine yakın yerlerden alınması (uyum ve göçme işini kolaylaştırma amacıyla), göçmen alınacak yerlerin düzenin bozulmamasına dikkat edilmesi, seçilen ailelerin özellikle anlaşmazlık içerisinde olan ailelerden birisinin olması, yeni yerleşim yerlerinde insanların ihtiyaçlarının karşılanması, gerekli bir neden olmadan eski yerlere dönülmesinin engellenmesi, fethedilen yerlerde özellikle isyan çıkaracak nitelikte olan insanların oradan başka yerlere yerleştirilmesi gibi kriterler baz alınıyordu. Bu iskân bir seferde yapılmaz gerektiğçe tekrar edilirdi.¹⁸⁶

Bu iskân politikası sonucunda XVI. Yy sonlarına kadar Balkanların önemli bir kısmı Türkleştirilmişti. Sahil boylarına özellikle Türklerden oluşan göçmenlerin yerleştirilmesindeki amaç, buraların savunulmasını kolaylaştırmak ve gerekli görüldükçe buralardan düşman ülkelerine akınlar düzenlemektir.¹⁸⁷ Dolayısıyla bu göçmenlere, Osmanlı devleti tarafından akıncı işlevi kazandırılmış oluyordu. Zira akıncılar da uç boylarında yaşayıp gerektiğinde yaşadıkları yerlerden düşman ülkelerine akınlar düzenleyen kişilerdi. Karesi beyliğinin Osmanlılara katılması ile bundan sonraki fetihler Rumeli'de devam etmiştir. Bazı Osmanlı kuvvetleri Mudanya'yı fethettikten sonra akınlarda bulunmak amacıyla Marmaradan Doğu Trakya kıyısına geçerek buralarda bir buçuk yıl akınlar yapmışlardır. Bununla birlikte Bizans İmparatorunun çeşitli zamanlarda kendilerinden yardım istemesi Türklerin Trakya'yı tanımalarını sağlamıştır. Sırp krallığının Trakya bölgesini tehdit etmesi üzerine, Bizans İmparatorunun yardım isteğini Rumeli fetihlerinin başarısı açısından uygun gören Orhan Bey yardım etmeyi kabul ediyor. Bu yardım karşılığında (Kayın pederi Kantakuzen imparatorluk içerisindeki taht kavgalarında, Sırlar

¹⁸⁶ Yusuf Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, TTK Yayınları, Ankara-1988, s.3-4.

¹⁸⁷ M. Münir Aktepe, "XIV. ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânına Dair", Türkiyât Mecmuası, C.IX, İ.Ü. Türkiyât Enstitüsü Yayınları, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul-1951, s.308.

Bulgarların işgaline karşı yardım istiyor.) Çimpe kalesini vermeyi vaad etti. Çimpe kalesi Rumeli'nin fethinde Süleyman Beyin kullandığı önemli üslerin başında geliyordu.¹⁸⁸

Gelibolu adasının fethinden sonra Osmanlı kuvvetleri üç kol halinde Trakya içlerine doğru ilerlemeye başladılar. Birinci kol sahilden Tekirdağ, Çorlu ve İstanbul istikametinde, ikinci kol Konurhisar, (bugünkü Kurudağ) üzerinden Malkara, Hayrabolu istikametinde; Üçüncü kol ise Meriç vadisinden İpsala ve Edirne yönünde fetihlere devam edilmiştir. Bu akınlar esnasında Süleyman Paşa Gelibolu'yu, Hacı İlbeyi ile Evrenos Gazi ise Ödögönlek hisarını kendilerine üs edinmişlerdir. Osmanlılar kısa sürede Malkara ve Tekirdağ sahillerini kontrolü altına alması ile birlikte, Edirne'nin İstanbul'la olan bağlantısı da kesilmiş oluyordu.

Süleyman Paşa Edirne taraflarında fetihlere devam ettiği sırada kardeşi Murat Bey Çorlu üzerine yürüyerek burayı fethetmiştir.(1358) Aynı tarihlerde Süleyman Paşa Hayrabolu'yu, Hacı İlbey'i ile Evrenos Bey de Malkara ve İpsala'yı ele geçirmişlerdir. Süleyman Paşa ve yanındaki akıncı kumandanları Edirne yönlerindeki akınlarına devam etmişlerdir. Bu akınlar sonunda Murat Bey ve Hacı İlbeyi Lüleburgaz'ı feth etmişlerdir. Bu fetihten sonra Süleyman Paşa Edirne fethine hazırlanırken çıktığı bir av takibinde atından düşerek vefat etmiştir.(1359). Süleyman Paşanın ölümünden sonra yerine kardeşi I. Murat geçmiş ve Rumeli'nin ikinci fatihi olarak anılmıştır.¹⁸⁹

Çok hareketli, iş bilir bir kumandan olan Süleyman Paşanın Çimpe kalesinin karşısında ve Anadolu sahillerinde bulunan Viranca Hisardan Rumeli sahiline nasıl adam geçirdikleri ve faaliyetleri Osmanlı kaynaklarında detaylı bir şekilde anlatılır. Bu kaynaklara bakarak fetih hareketlerinde özellikle akıncı beylerinin etkisini ve rolünü anlamak mümkündür. Bunu daha da netleştirmek için Süleyman Paşanın askeri Rumeli'ne nasıl geçirdiğini anlatan Âşık Paşazâdenin verdiği şu bilgileri incelemek yeterlidir. “ Bir gün memleketi gezerken Aydıncık'a geldi. Seyretmeye başladı. Garip binalar gördü ve biraz durakladı. Hiç kimseye söylemedi. Ece Beğ denilen aziz bir er vardı. Hayli bahadır olarak anılırdı. Süleyman Paşaya: “ Hânım düşünceye daldın” dedi. Süleyman Paşa : “ Bu

¹⁸⁸ Mustafa Armağan, “Orhan Gazi ”, mad., Osmanlı (Tarih- Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.87.

¹⁸⁹ Ömer Faruk Yılmaz, Osmanlı Tarihinden Altın Sayfalar, C.I, Osmanlı Yayınları, İstanbul-1998, s.23-24.

denizi geçmeyi düşünüyorum, öyle geçsem ki kâfirin haberi olmaya ” der. Ece Beğ ve Gazi Fazıl : “ Biz ikimiz geçelim, Hânım! Burada bir yer var ki yakındır. Gececek yerlerdir.” Giderler. O yere varırlar ki orası Görece'den aşağı deniz kenarından Viranca Hisarıdır.

Çimpe'nin karşısında Ece Bey İle Gazi Fazıl çabucak bir sal yaparlar. Bindiler, Çimpe Hisarının civarına çıktılar. Bağlarının arasında gezen bir kafiri yakalayıp Süleyman Paşaya getirdiler. Süleyman Paşa Kafiri yedirip, içirip ve kaftan giydirip Hisara Osmanlı akıncılarını gizlice sokması konusunda ikna etti. Kafirin yardımı ile hisara gizlice girip hisar ve yanında bulunan limanı ele geçirdiler. Bir gün Gelibolu'nun kafirleri toplanarak bunların üzerine yürüdüler. Bunlarda hemen karşılık verdiler ve savaş sonunda kafirleri kırdılar. Hisarın kapısını yaptırıldılar. Yakup Eceye ve Gazi Fazıla askerler vererek bunları Gelibolu'ya gönderdiler. Akıncı kumandanları gece gündüz Gelibolu'daki kafirlere huzur vermediler. Gelibolu iskelesinden dahi gemi çıkmaz oldu.”¹⁹⁰

3- I. Murat (Hüdâvendigâr) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

1362 yılında Orhan Gazinin vefat etmesi ile yerine yönetime ahilerin de onayı ile I. Murat getirilmiştir. Orhan Bey vefat ettiğinde Osmanlı Devletinin yüz ölçümü doksanbeş bin kilometre kareydi. Osmanlı fethinden önce küçük bir şehir olan Edirne, Balkanlardan geçip orada tutunmak ve hakimiyet kurmak için stratejik öneme sahip olan bir şehirdi. Süleyman Paşa'dan sonra Rumeli'nin ikinci fatihi diyebileceğimiz Sultan Murat bu şehrin Türklerin Avrupa'ya geçmesindeki önemini kavramış ve Edirne'yi kendisine hedef seçmişti. Kaynakların büyük bir kısmının belirttiğine göre Edirne'nin fethi Osmanlıların Avrupa'ya kesin bir şekilde yerleşmeye çalıştıklarının bir işareti idi. Osmanlı Edirne'nin önemini imparator Kantekuzen'e yardım amacıyla Balkanlara geçtikleri dönemde ve yapılan akınlarda anlamışlardır. Edirne'nin fethini sağlamak amacıyla Lüleburgaz ve Çorlu gibi önemli yerleri ele geçirdiler. Sultan Murat ele geçirilen yerleri iskan politikası ile getirilen göçmenlerle emniyet altına aldı.¹⁹¹

Edirne'nin alınmasında önemli katkıları olan akıncı beyleri bulunmaktaydı. Bunlar içerisinde Hacı İlbeyi ve Gazi Evrenos Bey'i sayabiliriz. Hacı İlbey'i yaptığı akınlarla Enes Körfezi üzerinde ve Meriç'in batısında bulunan Dede ağçı (Megri-Makrı) kasaba ve

¹⁹⁰ Âşıkpaşaoğlu, Âşık Paşaoğlu Tarihi, Nihal Atsız, MEB Yayınları, İstanbul-1992, s.46.

¹⁹¹ M. Tayyib Gökbilgin, “Edirne”, mad., TDV İslâm Ansiklopedisi, C.X, TDV Yayınları, İstanbul-1994, s.426.

limanını aldı. Buradan da kuzeye doğru hareket ederek Didimetihon'u ele geçirdi.¹⁹² Gazi Evrenos Bey ise Bizans'ın almış olduğu Malkara, Keşan ve İpsala'yı tekrar almıştır.¹⁹³ Evrenos Bey ve Hacı İlbeyi yukarıda bahsedilen yerleri ele geçirirken Lala Paşanın isteği ile bir harp meclisi kuruldu. Lala Paşa büyük bir kuvvetle Edirne üzerine yürüdü. Evrenos Bey de Sırların müdahalesini engellemek amacıyla Dimitoka'nın batısına yönelerek burada gerekli önlemleri aldı.¹⁹⁴ Ve Rumlarla yapılan savaş neticesinde Edirne Osmanlı topraklarına katılmıştır (1363). Edirne ve Doğu Trakya'nın fethi, Osmanlı'nın Avrupa'da kesin olarak yerleşmesini gösteren bir olaydır.

Osmanlılar ele geçirilen yerlerde teşkilat kurup buraları Türkleştirip arazi işlerini tanzim ederken, Sırp ve Bulgarlar da Edirne ve Filibe'nin geri alınması için gerekli planlamaları yapıyorlardı. Bu hareketi gerçekleştirebilmek amacıyla Avrupa'da ilk defa bir müttefik ordusu kuruldu. Bu müttefik ordusunun amacı Türkleri Balkanlardan atmaktı. Müttefik kuvvetleri Sırlar, Bulgarlar, Macarlar'dan oluşuyordu. Bunu haber alan Lala Şahin Paşa I. Murat'tan yardım istedi. Bununla kalmayarak Hacı İlbeyi komutasında on bin kişilik bir akıncı birliğini, haçlı ordusunu Meriç nehrini geçtikten sonra yakalamak amacıyla, gönderir.

Hacı İlbeyi Meriç nehrini geçen ve hiçbir direnişle karşılaşmamalarından dolayı tedbirsizce hareket eden ordunun gaflet ve sarhoşluğundan yararlanarak cesurca bir karar verdi. 1371 yılının 25 Eylülünü 26 ya bağlayan gece Hacı İlbeyi on bin kişilik akıncı kuvveti ile gece karanlığından yararlanarak düşman üzerine dört koldan baskın düzenlemiştir. Asıl Türk ordusunun kendilerini bastığını sanan Haçlılar büyük bir paniğe kapıldı. Bir kısmı karanlığın ve paniğin etkisi ile birbirlerini öldürdü, bir kısmı ise çıkan kargaşada akıncı atlarının ayakları altında ezildi, bunlardan kurtulanlar ise kaçarken Meriç nehrinde boğularak can verdiler.¹⁹⁵

¹⁹² İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Murat I", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.VIII, MEB Yay., İstanbul-1979, s.588.

¹⁹³ Seyfettin Ünlü, "Edirne", mad., *Osmanlı (Tarih- Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi*, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.106.

¹⁹⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.153; Yavuz Bahadıroğlu, *Murat I*, Yeni Asya Yayınları, Nesil Matbaası, İstanbul-1984, s.26.

¹⁹⁵ Georg Schreiber, *Edirne'den Viyana Kapılarına Kadar Türklerden Kalan*, (Çev., Esat Nermi Erendor), Aksoy Yayınları, Altan Matbaası, İstanbul-1999, s.24; Erol Güngör, *Tarihte Türkler*, Ötüken Yayınları, Özener Matbaası, İstanbul-1997, s.192-193; Hoca Sadettin, a.g.e., C.I, s.124-125; İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.I, s.167-168; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.152-153.

Sırp Sındığı savaşının kazanılması ile Edirne ve batı Trakya'nın güven altına alınması sağlanmış, Meriç nehri tamamen Osmanlı kontrolüne girmiş, Avrupa'da Osmanlılara karşı kurulan Haçlı ittifakına büyük bir darbe indirilmiş, Türklerin Rumeli'deki ilerlemeleri sağlanarak Balkan devletleri üzerinde hakimiyet kuran Macarların nüfuzu da ortadan kaldırılmış oluyordu. Sırp Sındığı savaşından sonra Balkanlardaki uç bölgelerini Sultan Murat sağ, sol ve orta olmak üzere üçe ayırdı. Ve fetih hareketleri üç koldan yapılmaya başlandı. Sol kanat Evrenos beyin komutası altında idi. Sağ kanat Sultan Murat, orta kanat ise Timurtaş Paşanın komutasındaydı. Sultan Murat Karadeniz kıyılarını denetim altına aldı. Bizans'ın Avrupa ile kara yolu bağlantısı kesilmiş oldu.

Batı bölgesi komutanı Evrenos bey Sırp prenslerinin idaresinde bulunan ve önemli ticaret yollarına sahip olan Makedonya bölgesini almak üzere görevlendirildi. Evrenos Beyin Meriç bölgesinde Çirmen Savaşında Makedonya Sırp Prenslerini yenmesi (1371) Makedonya'nın yollarını Osmanlılara açtığı gibi, Makedonya'daki Sırp prenslikleri, Bulgar Kralı ve Bizans İmparatorluklarının Osmanlı egemenliğini tanımalarına sebep oldu. Bütün bunlar Osmanlıların Balkanlarda yayılma, genişleme ve yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Bu esnada Kavala, Serez ve Selanik gibi şehirler Evrenos Beye bağlı akıncı kuvvetleri tarafından fethedilmiştir. Akıncılar Arnavutluk işlerine kadar ilerlerken Sultan Murat'ın emrindeki kuvvetler de Bulgaristan'a kadar ilerleyerek Sofya'yı almışlardır.¹⁹⁶

Çirmen zaferinden faydalanan akıncılar, bir taraftan Adriyatik sahillerini, diğer taraftan Yunanistan'a inerek Attika yarımadasını taradılar. Bu şekilde Osmanlı devletinin etki alanı hemen hemen bütün Balkanları içine alacak kadar genişlemiş oldu. Karaman seferinden sonra iki oğlunu evlendiren Sultan Murat daha sonra Balkanlarda, Dobruca'daki Moğol Prensiğinin kendisini tanımmasını sağlamış ve böylece Türk hakimiyeti Tuna deltasına dayanmıştı. Karaman oğulları ile müttefiklik oluşturan Bosna krallığını cezalandırmak amacıyla Kula Şahin Paşa, Ploşnik'te bozguna uğramış, emrindeki 20.000 askerden sadece 5.000 asker geri dönebilmiştir. Ploşnik bozgunu Haçlılara cesaret verdi. Haçlılar, sonucu I. Kosova'da belli olacak III. Haçlı ordusunu hazırlamaya başladılar. Durumu kavrayan Sultan Murat, hızla tedbirlere başvurdu. Bu tedbirler arasında Ali Paşaya

¹⁹⁶ D. Mehmet Doğan, "Rumeli", mad., Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.114-115.

30.000 asker vererek Türklerin eline geçmeyen son Bulgar yerlerinin de alınmasına ve Bulgar kuvvetlerinin diğer müttefiklerle birleşmeden yok edilmesini emretti. Ali Paşa kısa zamanda bu işi başarmıştır.

Türk ordusu Yanbolu da Tatarpazarcığı yoluyla Sofya'ya geldi. Güneybatıya doğru hareket edilerek Köstendil'e gelindi ve bu istikamette olduğu bildirilen Haçlı ordusuna doğru yüründü. Gazi Evrenos Paşa ve Paşa Yiğidin akıncıları ordunun önünde gidiyorlardı. Öncü komutanlığını Evrenos Bey yapıyordu. Evrenos Bey bu sıralarda Hacdan yeni dönmüştü. Padişahın savaş hazırlıkları ile meşgul olduğunu görür görmez ileri yaşına aldırmadan cihat farzını yerine getirmek için orduya katılmayı arzu etmişti. Ordu hedefine doğru yürüdüğü sırada düşman ordusundan hiçbir kıta ile karşılaşmadı. Fakat düşman ordusunun asıl kuvvetinin bulunduğu yer hakkında kesin bir bilgi alamamıştı. Bunun için Evrenos Beye büyük ölçüde keşifte bulunması için emir verilir. Evrenos Bey, Paşa Yiğit ile birlikte kırk kişiden oluşan bir keşif kolu hazırlar. Askerlere gerekli talimatı vererek son derece seri bir hareketle Üsküp'e doğru ilerler. Burada esir ettiği birkaç Sırpıyı merkeze gönderir. Padişah esirleri sorguya çekerek Haçlı ordusunun yerini öğrenir ve hazırladığı orduyu o bölgeye yönlendirir.¹⁹⁷ Ali Paşanın 30.000 kişilik kuvvetleri Bulgaristan'ı Türk topraklarına katarak Bulgarların Haçlı ordusuna katılmasını engellemiştir. Haçlı ordusu ile Türk ordusu Piriştinenin güneybatısındaki Kosova düzlüğünde karşılaşırlar.

Sırp, Bosna, Macar, Arnavut, Eflak, Boğdan, Hırvat, Bohemya, ve bir kısım Bulgarlardan oluşan Haçlı ordusunun asker mevcudu, Osmanlı kuvvetlerinin beş katıydı. Bununla birlikte bazı kaynaklar Osmanlı ordusunun 60.000, haçlı ordusunun ise 100.000 askerden oluştuğunu bildirmektedir.¹⁹⁸ Aralarındaki askerî farka rağmen Sultan Murat komutanları ile istişare de bulunur ve kumandanlarından fikirlerini açıkça söylemelerini ister. Kimi komutanlar askerin yorgunluğunu ve kendilerine doğru esen rüzgarı bahane ederek savaşın birkaç gün ertelenmesini isterler. Fakat Sadrazam, Evrenos Bey, Timurtaş Paşa ve Şehzade Bayezit bu fikre karşı çıkarlar. Beklemenin askerin maneviyatını bozacağını savunarak hemen saldırıya geçilmesini isterler. Sultan Murat rüzgarın ters yönde esmesinin Osmanlı ordusunu olumsuz yönde etkileyeceğini fark ederek (hissederek)

¹⁹⁷ Ahmet Refik, *Osmanlı Zaferleri*, s.39.

¹⁹⁸ Sabahattin Doras, *Osmanlı Albümü, Osmanlı Zaferleri*, C.III, (Haz., Abdülkadir Dedeoğlu), Osmanlı Yayınları, Asır Matbaası, İstanbul-1988, s.24.

gece Allah'a yalvarıp ordunun savaşı kazanmasını ve kendisinin de şehitlik mertebesine ulaşması için dua ettiği bazı kaynaklarda şöyle belirtilir:

“ Ya İlahî! İki cihan peygamberi Habibi Ekremin yüzü suyu hürmetine; Kerbela'da akıtılan o yüce peygamberin torununun kanı hürmetine; ayrılık gecesinde ağlayan gözler ve senin aşkınla sürünen yüzler hürmetine. Dert ehlinin hazin gönülleri ve onların cana tesir eden inlemeleri hürmetine. Ya İlahî! Bunca kere huzurunda duamı kabul edip beni mahrum etmedin. Gene benim duamı kabul eyle. Bir yağmur verip üzerimize gelen zulümâtı ve şu tozu-toprağı def edip dünyayı aydınlığa boğ, ta ki kafir askerini açıkça görüp yüz yüze cenk edelim. Ya İlahî! mülk ve kul senindir, sen kime istersen verirsin. Ben dahi bir naçiz kulunum. Benim fikrimi ve esrarımı sen bilirsin. Benim istediğim mülk ve mal değildir. Ben buraya köle ve cariye almaya gelmedim. Temiz kalbimle senin rızanı isterim. Ya Rabb! Beni bu Müslümanlara kurban eyle. Tek bu müminleri küffar elinde mağlup edip helak eyleme. Ya İlahî! Bunca insanın katline beni sebep eyleme! Bunları mansur ve muzaffer eyle! Bunlar için ben canımı kurban ederim. Tek sen kabul eyle! İslam askeri için ruhumu teslim hazırım. Tek bu Müminlerin ölümünü bana gösterme. Ya Rabb! Günahlarımız sebebiyle bizi düşman okuna hedef eyleme! Kahrıyla beni fena ve yüzümü halk içinde kara eyleme. İslâm topraklarını din düşmanlarına çiğnetme ve delâlet ehline yurt eyleme. Ya İlahî! Beni kendi yanına alıp, Müminlerin ruhuna benim ruhumu feda kıl. Şimdiye kadar beni gazi kıldın, sonunda da şahadeti bana göster.”¹⁹⁹

Sabah olunca toz bulutu dağılır ve Osmanlı ordusu şöyle savaşı düzeni alır. Ordunun sağ tarafında Yıldırım Bâyezid, sol tarafında Yakup Bey, orta da ise Sultan Murat görev yapmıştır. Evrenos Beyin akıncıları ordunun sağ kanadında, Anadolu beyliklerinin birlikleri ise sol kanatta bulunmuşlardır. Azap ağası Kurd Ağa, akıncı lideri İnce Balaban sağ kolda Bâyezid'in yanında yer alır. Eyne Bey, Sarıca Paşa ve Hamza Bey Yakup Çelebinin yanında, Malkoç Bey kumandasındaki bin kadar okçu, Sultan Murat'ın emri ile sağ kanatta savaşmıştır.²⁰⁰

¹⁹⁹ Ahmet Şimşirgil, “ Kosova'da Verilen Kurban ”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.50, İhlâs Yayınları, Rehber Matbaası, İstanbul-1998, s.13; Hoca Saadetn, a.g.e., C.I, s.182-183.

²⁰⁰ Muammer Gökçin, “ Rumeli'nde Bir Şehit Sultan Murat Han ”, *Sızıntı Dergisi*, Sayı.148, Nil Yayınları, Çağlayan Matbaası, İstanbul-1991, s.163-166.

Bir çok savaştan zaferle çıkmış ünlü akıncı kumandanlarından Gazi Hacı Evrenos ile Mihâloğlu İskender Bey Sultan Murat'ın Yanına gelerek savaş hakkında müzakerede bulunmuşlardır. Evrenos Bey: “ Hünkârım” dedi, “ eğer kâfirle uğraşırken kaçır gibi olursam gerçekten kaçır sanıp bizi ayıplamayasın. Kâfir savaşının hilesi vardır. Ve hem Peygamberimizde “ Harp hiledir.” Buyurmuşlardır. Bu kafirler gök demir gibi tepeden tırnağa zırhlara bürünüp elde meçle azılı domuz gibi yürüyüp gelince karşı durulmaz. Önlerine kim gelirse biçer giderler. Bunların zırhını delip öldürebilmek için vura vura dövme gerekir. Bunun için de onların her birini alaylarından ayırıp tek düşürmek lazım gelir. Biz kaçır görünüp onları bir birinden ayırarak ardımıza düşürmeliyiz ” diyerek savaşta uygulayacağı taktikler hakkında Sultan Murat ile konuşur.²⁰¹

Kosova savaşı Osmanlılar için bir ölüm kalım savaşı idi. Çünkü burada kazanılacak bir zafer, Osmanlıların Rumeli'ndeki hakimiyetini sağlamlaştırıp bu bölgede kalmalarında önemli rol oynayacaktı. Osmanlı ordusunun savaşı kazanmak için birbirlerine söz verip ant içtikleri sırada söz alan Timurtaş Paşa savaş tecrübelerine dayanarak düşman zırhlarından develerin korkup geriye kaçması halinde bir karışıklığın olabileceğini söylemesi üzerine Sultan Murat Han, yardımcısı Evrenos Beyi çağırarak şöyle der:

“Sen, bu düşmanın ne yapacaklarını hepimizden daha iyi bilirsin. Özellikle senin bu konuda tecrüben daha çoktur. Çünkü onlarla çok savaş yaptın, düşüncen nedir?” diye sorunca, Evrenos Bey tecrübelerine dayanarak şöyle konuşur: “ düşman önce düzenli bir şekilde saldırabilir. Zamanla dağılarak karışabilir. Savaşı kazanacağına inandığı için de tesadüflere güvenir. Tam bu esnada düşman ordusuna karşı harekete geçmenin uygun olacağını, Osmanlı ordusunun bu şekilde savaşı daha kolay kazanacağını, diğer yandan da, düşman taarruzundaki düzenlemeleri dikkate alarak savunmayı ona göre hazırlamanın daha doğru olacağını, birlikleri aynı noktalarda daima üstün tutmanın ve toplu halde olmanın yararlarını” anlatmıştır. Sultan Murat ve diğer kumandanlar Evrenos Beyin fikirlerini uygun görerek bu şekilde savaş kararı almışlardır.²⁰²

Her iki orduda da topçular bulunmaktadır. Fakat o zamanda toplar daha ziyade ortalığı karıştırmak ve atları ürkütmek için kullanılıyordu. Savaş düşmanın top atışı ile

²⁰¹ Erol Güngör, a.g.e., s.198.

²⁰² Ömer Faruk Yılmaz, a.g.e., C.II, s.26-27.

başlar, arkasından Topcu başı Haydar Ağa bunlara karşılık verir. Düşmanın sağ kolu Türkün sol kanadı üzerine hücumla geçer. Daha sonra Hamitoğlu Mustafa Beyin okçuları bunların üzerine yıldırım gibi oklar yağdırmaya başlarlar. Fakat tepeden tırnağa zırha bürünmüş olan düşmana ok işlemiyordu. Düşman ilerleyerek okçuları dağıtır, bunun üzerine göğüs göğüse bir kılıç ve süngü muharebesi başlamış oluyordu. Osmanlı ordusunun bu kolunda Rumeli'nin Osmanlılara bağlı Hıristiyan Beyliklerinden askerler bulunmaktaydı; bunlar fazla dayanamayıp geri çekilmek zorunda kaldılar. Fakat artlarında ordunun ağırlıkları bulunduğu için sıkışık kötü duruma düşmüşlerdir. Sağ kanatta başarılı bir savaş vermekte olan Şehzade Bâyezid Bey bu durumu görünce hemen yıldırım gibi yetişip düşman saflarını dağıtır. Düşman askerinin safi dağılınca zırh gücünün fazla bir değeri kalmıyordu. Hemen Türk ordusunda yüksek sesle kâfir sarsılır, kaçıyor diye bağrışmalar duyulmaya başlaması üzerine daha evvel savunmaya çekilmiş olanlar da dönüp hücumla geçtiler. Bayezid Bey her girdiği yere ölüm saçmıştır. Bir ara atının ayağı sürçüp yere kapaklandı, hazır bir yedek at verdiler, ona atlayıp devam etti.²⁰³

Düşman hücumu bu şekilde durdurulunca Evrenos Bey, Yahşi Bey, Şahin Bey, İsa Bey, Karamukbil, İncecik Balaban ve Toruca Balaban Beylerin akıncı kolları her yandan hücumla geçip düşmanı kısıp alırlar. Sarıca Paşa ve Eğne Beyin yayaları kısıptaki düşmanı kırmağa başladı. İkinci vaktine kadar koskoca Haçlı ordusundan bir yığın ceset ve demirden başka şey kalmamıştı; tek tük kaçmaya fırsat bulanların ardına Yakup Beyin süvarileri düşmüştür. 1389 Yılında yapılan bu savaşta Sırp kralı ve Haçlı Başkumandanı Lazar bile ölümden kurtulamamıştı.²⁰⁴ Savaşın sonuna doğru artık zafer tamamen belli olunca, Sultan Murat, muharebe sahasını gezip son emirlerini verdiği esnada, Miloş ismindeki bir Sırp (Kral Lazar'ın damadı) yerden kalkarak padişaha doğru gelmeye başlar. Padişahın muhafızları bu sırpı heman yakalarlar. Fakat Miloş, Padişahı mutlaka görmek istediğini ve beni bırakınız, korkmanıza gerek yoktur. Padişahın elini öpmeye ve müslüman olmaya geldim ve size birde müjdem var der. Bu durumu gören Sultan Murat korumalarına işaret ederek Miloş'u bırakmalarını söyler. Yaralı taklidi yapan Sırp Miloş, cihan Padişahının yanına kadar yaklaşarak elini öpeceymiş gibi eğilir. Miloş, yanında

²⁰³ Ahmet Şimşirgil, a.g.m., s.15-17.

²⁰⁴ Hoca Sadettin, a.g.e., C.I, s.174-189.

cihan Padişahının yanına kadar yaklaşarak elini öpecekmiş gibi eğilir. Miloş, yanında sakladığı ve daha önceden zehre bulmuş olduğu hançerini çekerek, Gazi Hünkâr'ın göğsüne saplar. Sultan Murat, kalbinden vurularak Miloş tarafından şehit edilmiştir.²⁰⁵

Bir iki saat yaşayan Sultan Murat, etrafında ağlaşan kumandanlara oğlu Yıldırım Bâyezid'e kendisine itaat ettikleri gibi itaat etmelerini vasiyet etmiştir. Osmanlılarda taht kavgalarının çıkmasından korkan kumandanların tavsiyesi ve Yıldırım Bâyezid'in onayı ile takipten dönen şehzade Yakup Bey babasının çadırında boğdurulur. Yıldırım Bâyezid I. Kosova savaşından sonra Padişahlığa getirilmiştir.

4- Yıldırım Bâyezid (Bâyezid I) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Yıldırım Bâyezid'in emriyle, Kosova savaşından hemen sonra Paşa Yiğit ve Firuz Beyler Bosna topraklarına ve Bulgaristan'ın Vidin bölgesine akıncılar yaparak düşmana gözü dağıtılmışler. Kosova meydan muhaberesi Avrupa da Türklere karşı olan kuşkuyu son haddine getirmiştir. Yıldırım Bâyezid Anadolu'da siyasî birliği sağlamak için bir sefer düzenlemeden önce Rumeli'yi emniyet altına almayı düşünüyordu. Bunun içinde Bulgaristan'ın fethedilmemiş olan bazı yerleri ile Bosna'yı ele geçirmek için faaliyetlerde bulunmuştur. Yıldırımın başında bulunduğu kuvvetler Üsküp ve Kratavo şehirlerini fethettiği sırada Firuz Bey Vidin'i aldıktan sonra Tuna'yı geçerek Eflak üzerine yürümüştür. Paşa Yiğit Bey emrindeki akıncı kuvvetleri de Bosna'ya girerek bu yöreleri Osmanlı hakimiyetine katmışlardır. Yıldırımın emri ile Turhan Bey Karadeniz kıyılarındaki Bizans şehirlerine akıncılar düzenleyerek tahrip etmiştir.²⁰⁶ Türk akıncıları Kosova zaferinden sonra Avrupa'yı dehşet içerisinde bırakmışlardır. Neretva vadisine kadar Bosna'yı çiğneyen akıncılar, 1390'da Sirminya'ya girerek ve Galambotz kasabasını almışlardır. Macaristan krallığının güney toprakları çiğnenmiştir.

1390 senesi ile 1391'in ilk aylarında Yıldırım, şahsına ait süratle Anadolu Türkmen Beyliklerini ülkesine katmıştır. Bu başarısı ile Anadolu birliğinin temelini atmış oluyordu. Germiyan, Aydın, Menteşe ve Saruhan Beylikleri'nin Osmanlılara katılışı 1390 yılının şubat ve mart aylarında gerçekleşmişti. Bu nedenle Manisa, Aydın, İzmir, Muğla, Uşak ve denizli Osmanlılara katılmış oldu. Böylece Osmanlılar Menteşe sahillerinden Akdeniz'e

²⁰⁵ Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, C.I, (Sadeleşiren, Vahit Çabuk), Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul-1989, s.69-70; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.189.

²⁰⁶ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C.I, s.260-261.

çıkmiş oldular. Ege'nin en parlak limanı ele geçirilmiş oldu. Aydın, Menteşe, ve Saruhan donanmaları Osmanlılara geçti ve Osmanlılar ilk defa büyük bir donanmaya sahip oldular.²⁰⁷ Bu yıllarda Rumeli tarafları emniyet altında idi. Uç boylarını, Manastır'da Paşa Yiğit, Niğbolu da Firuz Bey, Serez de Evrenos Bey akıncıları ile koruyorlardı. Kuzey Makedonya ve güney Sırbistan'a yeniden büyük ölçüde göçmen yerleştirilmişti.

Yıldırım Karaman seferi ile uğraştığı sırada, Eflak Prensi Mirçe Osmanlılara ait bazı yerlere saldırı düzenlenmiş bunun üzerine Firuz Bey idaresindeki Türk akıncıları Tuna nehrinin kuzey bölgesine girmişlerdir.²⁰⁸ Eflak seferi sırasında Türk akıncıları, Macaristan ve Bosna Krallıklarının Mirçe'ye yardım etmesini engellemek için Bosna bölgesine akınlar yapmışlardır. 1389 Kosova savaşından sonra Türklerin Macar Topraklarına yapmış oldukları ikinci akındır. Bu akın dört kol halinde yapılmış olup bir kol Bosna ve Hersek'i diğer üç kol Macar topraklarını atlayarak Almanya İmparatorluğuna ait Avusturya bölgesini tahrip etmişlerdir. 1391 yılı Türklerin orta Avrupa da göründükleri yıl olmuştur. Bu akınlar sonucunda Macaristan, Bosna ve Hersek ele geçirilmiş ve hatta Avusturya'nın iç bölgelerine kadar ilerlemişlerdir.

1392 Yılına gelindiğinde ise Avusturya içlerine kadar ilerleyen Macarların baskısı dahada artar. Türklerin Balkanlarda tehlikeli bir duruma gldiğini gören Macarlar, kuzeydeki sınır bölgelerine saldırırlar. Tuna'yı güneyden takip ederek ve Niğbolu'ya kadar ulaşan Macarlar, ani bir baskıyla Niğbolu kalesini düşürdüler. Bu sıralar Sultan Bâyezid, Anadolu'da bulunuyordu. Buna rağmen Türk akıncıları, hızlı bir saldırıyla Macar ordusunu perişan etmiştir. Hayatını tesadüfen bir akıncı palasından kurtaran Macar Komutanı Kral Sigismund, Macaristan'a hiç bir başarı sağlayamadan dönmüştür.

Yıldırım Bâyezid, İstanbul Boğazını aşmak sureti ile Avrupa'ya geçmiştir. 1395 yılı yaz ayları boyunca Çandarlızâde Ali Paşa komutasındaki birlikler İstanbul'u kuşattığı sırada (Yıldırım Döneminde ilk kuşatma 1391 yılında yedi aylık bir kuşatmadır. 1391'den 1395 yılına kadar aralıklarla İstanbul sürekli kuşatılmıştır. Yıldırım, fazla yıpranmamak için bütün kuvvetleri ile kuşatma yapmak yerine bu tip kuşatmalarla Bizanslıları yıpratmaya çalışıyordu.) Türk akıncıları ise Mora Yarım adasına akınlar düzenliyorlardı.

²⁰⁷ İlhan Şahin, a.g.md., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.157.

²⁰⁸ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti (Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal) İslam Tarihi*, C.X, s.165.

Bu akınları komuta eden akıncı beyi Evrenos Beydi. Akınlar sonunda yarım adanın büyük bir kısmı fethedilmiştir.²⁰⁹

Yalnız başına Türkler ile yapacağı savaştan hiçbir sonuç elde edemeyeceğini anlayan Macar Kralı Sigismund Türkleri Macaristan'ın geleceği için Tuna'dan uzaklaştırmanın şart olduğunu biliyordu. Bir asır önce Memlûklüler tarafından ortadan kaldırılan Kudüs'ü kurtarmayı ileri sürerek bir Haçlı ordusu meydana getirdi. Meydana getirilen bu ordu geçtikleri yeri kan gölüne çevirerek yakaladıkları Türklerin bir kısmını boğazlayarak bir kısmına da çeşitli işkenceler yaparak şehit ediyorlardı. Haçlı ordularının harekete geçtiğini haber alan Yıldırım İstanbul kuşatmasını durdurarak bütün kuvvetlerini Edirne de toplamıştır.

23 Eylül 1396'da Edirne'den harekete geçen Yıldırım, Tırnova'ya geldiği sıralarda Haçlı ordusunun yiyecek bulmak için bu bölgelere göndermiş olduğu kuvvetlerden bir çoğunu esir almıştır. Bunlardan kaçanların bazıları Sigismund'a Osmanlı ordusunun gelmekte olduğunu haber vermelerine rağmen Kral bunlara inanmamıştır. Türklerin bu kadar kısa bir zaman da ordularını toplayabileceklerine ihtimal bile vermiyorlardı.

Niğbolu'ya yaklaşıldığı sırada Yıldırım, ünlü akıncı komutanı Evrenos Beyi öncü kuvvet olarak göndermiştir. Tecrübeli Evrenos Bey, düşman kuvvetlerine yaklaşarak onların savaş hazırlıkları, sayıları ve diğer durumları hakkında bilgi toplamak için Yıldırım tarafından görevlendirilir. Evrenos Bey düşmanın ileri karakolları ile bir iki ufak çarpışma sonunda iki esir alarak Yıldırıma gönderir. Padişah, Niğbolu civarına geldikten sonra Evrenos Beyi tekrar bir iki esir almak ve kuşatılmış olan Niğbolu kalesinden bilgi almak için görevlendirir. Akıncı beyi bu emri yerine getirmede kusur etmez. Fakat ilk anda gelen ordunun düzeni yerinde olduğundan fazla yaklaşmadığından bilgi alamaz. Yıldırım, Evrenos Bey gibi tecrübeli bir kumandanın görevi yerine getirememesi üzerine, kale ve düşman ordusu hakkında bilgi alamayanca kendisi bu işi yapmaya karar verir ve bir gece kalenin surlarına kadar giderek kale komutanı Doğan bey ile konuşmayı başarır. Yıldırım, beklenmedik bir zamanda ansızın Niğbolu kalesi önüne gelip, “ Bre Doğan... Bre

²⁰⁹ Halil İnalcık, “ Bâyezid I Yıldırım ”, mad., TDV İslâm Ansiklopedisi, C.V, Türkiye Diyanet Vakfı, Yayınları, İstanbul-1992, s.233.

Doğan!.....” diye seslenerek kale muhafızı ve aynı zamanda Akıncı kumandanı Doğan Beye yardıma yetişmiştir.²¹⁰

Kalabalık olan Haçlılar Sırp sındığı, Çirmen ve Kosava savaşlarının intikamını almak isteyen 130.000 Haçlı ordusuna karşılık Türk ordusu 70.000 kişiden oluşuyordu.²¹¹ Sayılarının fazlalığına güvenip zaferden emin olan Haçlı Şövalyeleri Yıldırımın kendilerine karşı koyamayacağını düşünerek aralarında kazanılacak zaferden dolayı pay çıkarma kavgalarına dahi başlamışlardı. Kral Sigismund bir yandan eğleniyor diğer yandan Türkleri Asyadan sürerek Kudüs’e ulaşmanın hesaplarını yapıyordu. Sayılarının fazlalığına güvenerek zaferden emin olan Sigismund, Haçlı prens ve şövalyelerine, “ Sultan Bâyezid ister gelsin, elde edeceğiz ve Kudüs şehri ile bütün Arz-ı Mukaddesi (Filistin) fethetmeye gideceğiz” diyerek hayal ediyordu.²¹²

25 Eylül 1396 yılında Niğbolu ovasına ulaşmış olan Yıldırım, öncü kumandanı Evrenos Beyden düşmanın durumunu öğrendikten sonra ovanın güney bölgesine yerleşerek savaş hazırlıklarına başlamıştır. Yıldırım orduyu üç saf halinde düzenlemiştir. Önde hafif piyade askerleri (Azaplar) ve Evranos Bey, bunların arkasında sağda Rumeli askerleri, Fruz Bey, Malkoç Bey, solda ise Anadolu Beylerbeyi Timurtaş Paşa ve Anadolu askerleri ile birlikte Turhan Bey gibi birçok ünlü komutanlar yer almaktaydı. Orta da ise merkez kuvvetini oluşturan yeniçeriler bulunuyordu.²¹³ Okçular ise uç kısımlarda yerlerini almışlardır. Fransız Şövalyelerinin Osmanlı ordusunun ön safında bulunan azaplara saldırması ile savaş başlamıştır. Osmanlı ordusunun uyguladığı klasik savaş tekniği olan hilâl şeklindeki plân neticesinde zafer kazanılmıştır. Savaş sonucunda haçlı ordusundan yaklaşık 100.000’e yakın kayıp verdirilmiştir. Osmanlı ordusunda ise bazı kaynakların belirttiğine göre 30.000 kayıp olmuştur.²¹⁴

Niğbolu zaferinden sonra Türk akıncıları Eflak ve Macaristan bölgelerini de ele geçirmişlerdir.²¹⁵ Daha önce düşman tarafından alınmış olan kaleler geri alınıyor. Osmanlı

²¹⁰ İsmet Bozdağ, “ Doğan! Bre Doğan!..”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.40, İhlâs Yayınları, Rehber Matbaası, İstanbul-1997, s.58.

²¹¹ Tahsin Tunali, “ Niğbolu Zaferi ve Yıldırım Bâyezid ”, *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı.11, Doğan Kardeş Matbaası, İstanbul-1971, s.18; Ömer Faruk Yılmaz, *a.g.e.*, C.II, s.19.

²¹² Fahamettin Başar, “ Niğbolunun Haçlılara Mezar Olduğu Gün ”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı. 30, İhlâs Yayınları, Mepsan Matbaası, İstanbul-1996, s.18-19.

²¹³ Namık Kemal, *Osmanlı Tarihi*, Hürriyet Yayınları, Yelken Matbaası, Ankara-1971, s.188.

²¹⁴ Hammer, *Osmanlı Tarihi*, C.I, s.58; Tahsin Tunali, *a.g.m.*, s.19.

²¹⁵ Mükrimin Halil Yinanç, “ Bâyezid I ”, *mad.*, *İslâm Ansiklopedisi*, C.II, MEB Yay., İstanbul-1979, s.376.

hakimiyetini kabul etmiş olan Vidin Bulgar Krallığına da son vermişlerdir. Sırp sındığı, Çirmen ve Kosava zaferlerinden sonra bu zaferle Osmanlı devleti Balkanlar da ve Anadolu da daha da güçlendiler. Başka bir anlamda bu zaferler Osmanlı devletinin bir imparatorluk haline gelmesini sağlamış oluyordu.²¹⁶

Yıldırım Bâyezid'emrindeki kuvvetler Edirne'den hareket ettikten sonra Teselya (Yenişehir) ve Farsala'yı da aldılar. Bundan sonra Mora'ya doğru ilerlediler. Yıldırım bu hareket esnasında Atina ve diğer bazı Dukalıkları ele geçirerek geri dönmüştür. Özellikle Despot Theodoros'a Osmanlı hakimiyetini kabul ettirmek için Turhan bey kumandasındaki bir miktar akıncı kuvvetini burada bırakmıştır. Turhan Bey emrindeki akıncılar Mora yarım adasının doğu bölgelerini de ele geçirmişlerdir. Osmanlıların bu başarılı akınları sonucunda Thodoros Osmanlı hakimiyetini kabul ederek vergi vermek zorunda kalmıştır. İlk defa Turhan Beye Padişah 1397'de Mora Akıncı Beyliğini vermiştir. Böylece Mora'ya ilk göçmenler yerleşmeye başlamıştır.

Niğbolu zaferinden sonra Karaman Beyliği üzerine sefer düzenlenerek, Konya da iki gün iki gece süren savaştan sonra Karaman beyliği Osmanlı egemenliğini 1397 yılında tanıdı. Bu yıl aynı zamanda Yunanistan'ın da fethi tamamlanmıştı. 1397 sonbaharına kadar Göksu'ya kadar bütün Konya, Niğde, Aksaray, Develi Karahisar Osmanlı hakimiyetine geçti. Osmanlı sınırları Seyhan Nehrine kadar uzanmıştı. 1398 temmuzunda Kadı Burhaneddin'in Akkoyunlu, Kara Yülük'ün Osman Bey tarafından öldürülmesi sonucunda Sivas savaş yapılamadan halkın isteği ile Osmanlılara katılmıştır. Böylece Orta Anadolu'nun tamamı Osmanlılara geçmiş oluyordu. 1399 yılı yazında Yıldırım Malatya seferine çıktı. Bu sefer sonunda Maraştaki Dulkadir Oğulları Memlûmlüklüler'in hakimiyetinden Osmanlıların hakimiyetine geçmiştir. Böylece Malatya, Adıyaman ve Maraş Osmanlıların eline geçerek Osmanlı sınırı Fırat'a kadar dayanmıştır.²¹⁷

Niğbolu zaferi ile etrafa ün salan Yıldırım üzerine yürümekte tereddüt eden Timur Selçuklu ve İlhanlıların vârisi sıfatı ile Anadolu da ki hakimiyetini korumak istiyordu. Böylece kendisine karşı gelebilecek tüm güçleri ortadan kaldırmayı hedefliyordu. Timur, aynı zamanda Osmanlıları Batı Anadolu da ki uç beylerinden birisi gibi kendisine bağlı

²¹⁶ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti (Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal) İslâm Tarihi*, C.X, s.171.

²¹⁷ İlhan Şahin, *a.g.md., Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.161-163.

olması gereken bir uç beyliği gibi görüyordu. Yıldırım'ın Anadolu'daki başarıları, Timur'un kendisini Selçuklu ve ilhanlıların vârisi görme isteğini tehlikeye düşürüyordu. Ankara yakınlarındaki Çubuk Ovasında iki ordu karşılaşır. Timur ordusunun Osmanlı Ordusundan daha kalabalık olduğu anlaşılıyor. Başlangıçta stratejik bir başarı sağlayan Yıldırım bu fırsatı değerlendiremeyip, Kara Tatarların saf değiştirmesi sonucu (28 Temmuz 1402) yılında savaşı kaybeder. Sekiz ay kadar Timur'un elinde esir olarak yaşayan Yıldırım Bâyezid, Akşehir'de üzüntüsünden Mart 1403 vefat eder.²¹⁸

Savaşın sonra Timur Anadolu'yu dolaşmış ve geçtiği her yeri yakıp yıkarak bir çok esir almıştır. Anadolu'daki tüm beylikleri yeniden canlandırır ve Osmanlılar da dahil olmak üzere kendisine bağlamıştır. Osmanlı Devleti hemen hemen I. Murat dönemindeki sınırlarına kadar gerilemiştir. Timur'un baskısından uzak olan Rumeli, uç beyleri sayesinde bütünlüğünü korumuş ve buralar İmparatorluğun ağırlık merkezi halini almıştır. Savaş sonucunda Yıldırımın hayâli olan merkezi imparatorluk fikri çökmüştür. Bundan sonra Osmanlı hanedanına mensup kişiler arasında iç çekişmeler başlamıştır.²¹⁹

B- FETRET DEVRİNDEN OSMANLININ YÜKSELİŞ DÖNEMİNE KADAR AKINCILARIN FAALİYETLERİ

Daha önceki yıllarda olduğu gibi fetret devrinde de akıncılar faaliyetlerine devam etmişlerdir. Fakat akıncıların fetret fetret devrinde göstermiş oldukları faaliyetler, Yıldırım Bâyezid dönemine kadar yapılan faaliyetlerden daha değişik bir durum arz etmekteydi. Çünkü Yıldırım Bâyezid'in Timur'a yenilmesiyle birlikte Osmanlı Devleti parçalanmış ve Yıldırım Bâyezid'in ölümünden sonra oğulları arasında taht mücadeleleri başlamıştır. Osmanlı tarihinde, kardeşlerin saltanat mücadelesi verdikleri ve 1402'den 1413 yılına kadar devam eden karışıklıklar dönemi diyebileceğimiz fetret devri Timur'un uygulamış olduğu bir siyaset sonucunda ortaya çıkmıştır. Osmanlı ülkesi, şehzadeler arasında paylaşılmış ve kanlı olaylarla dolu bir devir başlamıştır. Yaklaşık on bir sene devam eden fetret devri fetihlerin de durmasına sebep olmuştur. Fetret devrinde akıncılar, düşmanla savaşmak yerine şehzadelerin taht kavgası nedeniyle iç savaşlarda faaliyet göstermişlerdir.

²¹⁸ Ferudun Emecen, a.g.md., *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.I, s.19.

²¹⁹ Cezmi Eraslan ve Diğerleri, *Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi*, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.170.

1- Fetret Devrinde Akıncıların Faaliyetleri

Ankara savaşından sonra Yıldırımın yenilip esir alınması ile birlikte Osmanlı devleti parçalanmış ve onun ölümünden sonra da oğulları arasında taht kavgası başlamıştır. Ankara savaşı yenilgisini gören şehzade emir Süleyman yanında Çandarlızâde Ali Paşa, Subaşı Eğne Bey ve Yeniçeri Ağası Hasan Ağa birlikte önce Bursa'ya oradan İstanbul güzergâhını takip ederek Edirne'ye kaçarlar. Mehmet Çelebi Amasya da Sivas bölgelerinde hakimiyet kurmuştur. İsa Çelebi ise Balıkesir taraflarına çekilmiştir. Mustafa ve Musa Çelebiler ise Babaları ile birlikte Timur'a esir düşmüşlerdir. Timur'un Anadolu'dan ayrılması ile birlikte şehzâdeler arasında saltanat mücadelesi hız kazanmıştır. Bu mücadele 1402 yılından Çelebi Mehmet'in tek başına hükümdar olduğu 1413 yılına kadar devam etmiştir.²²⁰ Osmanlı tarihi için talihsiz bir dönem diyebileceğimiz buhran dönemi olan fetret devri (karışıklık devri) böylece başlamış oluyordu.²²¹

Bu dönemde ilk akıncı hareketinin Evrenos Bey tarafından yapıldığını görmekteyiz. Evrenos Bey Emir Süleyman'ın emri doğrultusunda mahiyetindeki akıncı kuvvetleri ile Karaman Topraklarına akınlar yapmak üzere gönderildi. Bu akınlar sırasında Aksaray bölgesine kadar olan Karaman toprakları akıncılar tarafından tahrip edilmiştir.²²²

Karaman oğlu ile Çelebi Mehmet anlaşarak miras kalan memleketi paylaşmak üzere birleşirler. Bunu haber alan Evrenos Bey durumu Emir Süleyman'a bildirir. Evrenos Bey: " Bize lazım olan budur ki Ankara'ya varıp derneği orada kuralım. Eğer iki müttefik bey üzerimize gelirse sırtımızı kaleye verip savaşmamız daha kolay olur " der. Bu görüş üzerine Ankara'ya varılıp orada ordugah kurulur.²²³ Emir Süleyman ile Musa Çelebi arasında Hasköy civarında yapılan savaşta yenileceğini anlayan Musa Çelebi Eflâk'a kaçar. Zaferin verdiği rahatlık Emir Süleyman'ın hayatî bir hata olan zevk alemine dalmasına neden olur. Musa Çelebi güçlerini toplayarak ve aynı zamanda Rumeli beyleri ile Akıncı beylerinden Mihâl Oğlu Mehmet Bey'i kendi saflarına çekmeyi başarır. Bu başarı Musa Çelebinin güçlenmesine vesile olmuştur. Musa Çelebi, ilk önce kendisine ihanet etmiş olan

²²⁰ Ahmet Akgündüz-Sait Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul-1999, s.62.

²²¹ Vahit Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, Emre Yayınları, Umut Matb., İstanbul-1999, s.159.

²²² Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.392-435

²²³ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, C.II, s.641-642.

Sırlar üzerine yürümüştür. Daha sonra da Edirne'de bulunan kardeşi Emir Süleyman üzerine hareket etmiştir.²²⁴

Evrenos Bey: “ Kardeşin şehre gelmiş ne emredersiniz? ” dediğinde Emir Süleyman: “ Lala! Sen bunamışsın. Musa gibi tokadımız altında büyümüş bir oğlan ne yapabilir.?” Diyerek Evrenos Beye hakâret vari sözler söylemiş ve onu hamamdan dışarı çıkarmıştır. Evrenos Bey bu durum karşısında kalbi kırık ve mahcup bir şekilde dışarı çıkarak durumu diğer devlet adamlarına haber verir.²²⁵ Evrenos Beyin bütün uyarılarını dikkate almayan ve bu uyarılar karşısında Evrenos Beyi azarlayan Emir Süleyman, Musa Çelebinin şehri kuşatmış olduğunu görünce İstanbul yönlerine kaçmaya başlamıştı. Musa Çelebinin adamları tarafından Dügüncüler köyünde yakalanarak boğulmuştur.

Musa Çelebi Edirne'yi ele geçirdikten sonra Rumeli ordusunu ve akıncı beylerini kendi tarafına çekmesi ile daha da güçlenmiştir. Musa Çelebi kardeşi Mehmet Çelebinin Anadolu da ki durumunu bildiği için onunla mücadele etmeyip ilk iş olarak kardeşi Emir Süleyman'ın önemli adamlarını görevden almıştır. Mihâl Oğlu Mehmet Bey'i Beylerbeyliğine, Ünlü Fıkıh âlimi Şeyh Bedrettin'i kazaskerliğe, Emir Şah Meliki de vezirliğe getirmiştir. Musa Çelebi, saltanat mücadelesinde Süleyman Çelebiyi desteklemiş olan Bizans İmparatorundan intikam almak istiyordu. Aynı zamanda Timur olayında da önemli rol oynayan Bizans'ın sorumlu olduğunu düşünen Musa Çelebi İstanbul'u muhasara altına alır. İstanbul'u beşinci defa kuşatan Musa Çelebinin kuşatması babasının yapmış olduğu kuşatmadan daha şiddetli olmuştur. Kuşatmadan kurtulabilmek için İmparator Manuel, Mehmet Çelebi ile anlaşır ve Mehmet Çelebiyi Rumeliye geçirerek Musa Çelebi'nin kuşatmayı kaldırmasını sağlamıştır. Mehmet Çelebi bu şekilde Fatih'ten önce İstanbul'a giren tek Osmanlı hükümdarı olmuştur.²²⁶

Mehmet Çelebi'nin mücadeleden vaz geçmemesi ve sert tavırlar takınması nedeniyle askerlerin ve beylerin kendisine olan bağlılığı azalmıştır. Rumeli'deki bazı Beylerin Mehmet Çelebiden yana tavır koymaları Musa Çelebiyi korkutuyordu ki Mehmet Çelebi ile olan saltanat kavgasını kaybetmesindeki nedenler de bunlardı.

²²⁴ İlhan Şahin, a.g.md., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.170.

²²⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, C.II, s.643.

²²⁶ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti (Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal) İslâm Tarihi*, C.X, s.198.

Evrenoszâde Mehmet Bey, Mihalzâde Yahşi bey gibi en seçkin akıncı beyleri artık Mehmet çelebiyi tutuyorlardı. Bununla beraber Mehmet Çelebi 1412 de ikinci kere Rumeli'ne geçtiği zamanda kardeşine mağlup oldu. Fakat yılacak ve saltanattan vazgeçecek karakterde değildi. Bu sıralarda Rumeli'nde Mehmet Çelebi taraftarlığı son haddini bulmuştu. Sırbistan da Mehmet Çelebiyi tutuyordu. Musa Çelebiye taraftar olarak Mihâl Oğlu Mehmet Paşa, Timurtaş Oğlu Umur Bey gibi birkaç kumandanın başka kimse kalmamıştı. Bu sırada Evrenos Bey ve diğer akıncı beylerinin kendisine katılması ile durumu daha da güçlendi. Evrenos beyin de tavsiyesi ile bir kez daha 30.000 kişilik bir kuvvetle Rumeli'ye geçmeye karar verdi. Evrenos Beyin tavsiyesine uyan Mehmet Çelebi, önce Kara Halil komutasındaki öncü kuvvetlerini bozguna uğratmış, daha sonra da Edirne'yi almıştır.

Kuvvetleri dağılan Musa Çelebi Eflak'a doğru kaçmak istediği sıra da onu takip eden Bâyezid Paşa, Mihâl Oğlu Yahşi Bey ve Burak Bey gibi komutanlar tarafından yakalanarak Çelebi Mehmet'e Teslim edilir. Çelebi Mehmet te kardeşini boğdurmuş, böylece 1413 yılında fetret devrine son vermiştir. Savaşın sonra Mihâl Oğlu Mehmet Bey tutuklanarak hapsedilmek üzere Tokat'a gönderilir.²²⁷ 5 Temmuz 1413'te Musa Çelebinin ölümü ile Mehmet Çelebi, Osmanlı Tahtının tek vârisi olarak kaldı ve fetret devri bu şekilde sona ermiştir. Musa Çelebinin saltanatı yaklaşık iki yıl sürmüştür.

2- I. Mehmet (Çelebi) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Osmanlı Sultanları arasında Mehmet adını taşıyan ilk hükümdar olan Çelebi Sultan Mehmet'in gerek doğumu gerekse Yıldırım Bâyezid'in kaçınıcı oğlu olduğu hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır.²²⁸ Çelebi Mehmet her şeyden önce Timur'un istilası ile parçalanmış, sonra da saltanat kavgaları ile dağılan memleketi tedbirli, ileri görüşlü ve uyanık bir idarecilik dehası ile toparlayan, babası ve kardeşlerinin Bizanslılara, Sırlara, Bulgarlara, Makedonya'ya ve balkanlardaki diğer prensliklere karşı olan devlet politikasına son vererek, ülkeye o yönden gelecek tehlikelere karşı güvence altına almıştır. Çelebi Mehmet, Bizans'a ve diğer ülkelere karşı barış sever, dostane bir politika izlemiştir. Çünkü o böyle davranmak zorundaydı.²²⁹ Çelebi Sultan Mehmet Edirne'de Osmanlı ülkesinin

²²⁷ Erol Güngör, a.g.e., s.214-215.

²²⁸ İ. Hakkı Uzunçarşılı, " Mehmet I ", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VII, MEB Yay., İstanbul-1957, s.496.

²²⁹ Ferudun Emecen, a.g.md., Osmanlı Devleti Tarihi, C.I, s.19-20.

hükümdarı olduğunu ilan etmiştir. Bundan sonra bazı faaliyetlerde bulunarak bozulmuş olan devletin idaresini yeniden düzenlemeye çalışmıştır. İlk iş olarak kardeşi Musa Çelebinin Beyler beyliğini yapan Mihal Oğlu Mehmet Beyi tutuklatarak Tokat kalesine sürgün eder.²³⁰

Mehmet Çelebi Edirne'deki işlerini yoluna koyduktan sonra, Anadolu'ya yöneleceği sırada Emir Süleyman'ın oğlu Orhan Çelebi olayı patlak vermiştir. Bizans'ta rehin bırakılan Orhan Çelebi buradan Eflak'a gitmek üzere Rumeli'ye geçer. Bu sıralarda etrafına bir kısım akıncı kuvvetleri toplayıp Çelebi Mehmet'e karşı koyduysa da amcası tarafından yakalanarak gözlerine mil çekilip Bursa'ya gönderiliyor. Bazı kaynaklara göre de Orhan Beyin çevresine akıncıların toplanmasındaki amaç isyan değil onu korumaktır. Eğer Orhan Bey isyan etmiş olsaydı amcası tarafından öldürülürdü. Fakat öldürülmek yerine gözlerine mil çekilerek Bursa'ya gönderilmiştir.

Çelebi Mehmet her şeyden önce Anadolu'da tekrar birliğin kurulmasına önem veriyor ve bu yönde davranışlarda bulunuyordu. Bu düşünce doğrultusunda kardeşlerinin adamlarını etkisiz hale getirmeye çalışıyor. Mihal Oğlu Mehmet Beyden sonra Simavna Kadısının oğlu Bedreddin Mahmut'u fazl ve keremine hürmeten ona belirli bir maaş bağlayarak İznik'te zorunlu oturmaya memur etmişti. Ki bu şahıs ileride Osmanlı'nın başına büyük belalar açacaktır. Daha sonra Musa Çelebinin adamı olan Cüneyd Bey üzerine sefer düzenler Bursa'yı kuşatır. Karaman Beyliği üzerine yürür. İsfandiyar oğullarının üzerine gider, Çanik bölgesini zapteder ve Yıldırım zamanındaki kadar olmasa da Osmanlı'nın Ankara savaşı ile kaybettiği toprakların büyük bir bölümünde tekrar birliği oluşturur.²³¹

Çelebi Mehmet Döneminin son yıllarında görülen en önemli olaylardan birisi de, Yıldırım Beyazıt'ın oğlu olup, Ankara savaşında Timur'a esir düşen Mustafa Çelebi isyanıdır. Bazı Osmanlı kaynaklarına göre; Mustafa Çelebi Ankara savaşından sonra babasının isteği üzerine Timur tarafında arattırılmış fakat bulunamamıştır. Bundan dolayı I. Mehmet ve II. Murat dönemlerinde saltanatlık iddiasında bulunan bu şahıs gerçekten de şehzade olmadığından dolayı düzme veya düzmece Mustafa denildiği belirtilmektedir.

²³⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, C.II, s.646.

²³¹ İsmet Miroğlu, *a.g.md., Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.176-177.

Mustafa Çelebi saltanatlık iddiasında bulunduktan sonra üzerine yürüyen I. Mehmet'ten kurtulabilmek için Selanik'e sığınır. Oradan da Bizans'a götürülüyor. Bizans İmparatoru, Mehmet Çelebiye hayatta olduğu sürece Mustafa Çelebiyi hapis edeceğine söz vererek, ileride Osmanlıya karşı kullanabileceği bir koz elde etmiş oldu.²³²

Çelebi Mustafa isyanı ve Şeyh Bedreddin meselesini hallettikten sonra Çelebi Mehmet Macaristan ve Eflâk seferlerine hazırlık yaptığı sıralarda Evrenos Oğlu İshak Bey Bosna üzerine akınlar yapmaktaydı. 1414 yılında yapılan Bosna seferinde başarı sağlayan İshak Bey bir yıl sonra Hırvatistan'a girmiştir. Bosna'yı Macaristan'a katmak isteyen Alman İmparatoru ve Macaristan Kralı Sigismund'u Doboj meydan savaşında büyük bir bozguna uğratar. Böylece Bosna, Macaristan ve Hırvatistan bölgeleri Türklerin eline geçmiş oluyordu. İshak Bey bu zaferden sonra Stirya taraflarına 20.000 akıncının katıldığı bir sefer düzenler.²³³ Fakat İshak Bey bu sefer sırasında şehit düşmüştür. 1416 yılında Çelebi Mehmet Bosna'ya gelerek buradaki Türk hakimiyetini sağlamlaştırmıştır.

1420 yılında Mehmet Çelebi İstanbul Üzerinden Bursa'ya dönerken Rumeli'nde bulunan akıncı kuvvetlerine emir vererek, Mustafa Çelebiye yardım etmiş olan Eflâk Voyvodalarını cezalandırmak için Eflâk'a akınlar yaptırmıştır. Edirne'de düzenlemiş olduğu bir av sırasında hastalanarak atından düşen padişah bir daha iyileşemeyerek haziran 1421 yılında vefat etmiştir. Çelebi Mehmet'in vefatı, Sultan II. Murat Bursa'ya gelinceye kadar gizli tutulmuştur.

3- II. Murat Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

1421 Yılında Amasya Sancak Beyliği görevinde bulunan Murat Bey 17-18 yaşlarında iken babası I. Mehmet'in ani ölümü üzerine Bursa'ya çağrılarak yeniçeriler tarafından tahta çıkarılmıştır. Yaş bakımından henüz çocukluktan çıkmış olan II. Murat, hem savaş sanatında hem de siyasî dehâ ve anlayışta çocukluktan çok uzaktı. Genç yaşı, yakışıklı görünüşü, ilişkilerindeki zerâfet ve nezâket, savaş sanatlarındaki ustalığı, yaşlı savaşımlarla yaptığı tartışmalardaki yumuşak başlılığı ve çocuksu görünüşü askerlerin onu hem sevmesine hem de kudretine saygı duymalarına neden olmuştur. Bu da Sultan

²³² Hayati Develi ve Diğerleri, *Osmanlı (Tarih-Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi*, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.199.

²³³ Yaşar Yücel-Ali Sevim, *a.g.e.*, C.II, s. 83-84; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.415-418.

Murat'ın ordunun tek hakimi olmasını sağlamıştır.²³⁴ Tahta geçtiği sırada babası gibi barışçı bir eğilime sahip olduğu anlaşılan Sultan Murat'ın bu eğilimi her zaman olduğu gibi Bizans tarafından farklı bir anlayışla karşılanacaktır. Bizans her zaman olduğu gibi bu sefer de saltanat değişikliğinin meydana çıkardığı nazik durumdan faydalanmaya yeltenecekti.

Sultan Murat döneminde onunla taht mücadelesine girecek kimse bulunmuyordu. İki küçük kardeşi vardı ve onlarda küçük yaşlarda vefat etmişlerdir. Bununla birlikte Çelebi Mehmet döneminde Bizans tarafından elde tutulan Şehzade Mustafa vardı. Sultan Murat kardeşlerinin öldürülmemesi amacıyla Çelebi Mehmet Küçük çocuklarının Bizans'a gönderilmesini vasiyet etmiştir. Fakat devlet erkanı tarafından bir Müslüman Türk çocuğunun Hristiyanlar arasında yetiştirilmesinin doğru olmayacağını belirtilmesi üzerine bu vasiyet yerine getirilmemiştir. Bizans İmparatoru da elinde koz olarak sakladığı şehzade Mustafa'yı çıkacak kargaşadan faydalanmak umudu ile kullanmaya karar verir. Yaptığı anlaşma doğrultusunda Mustafa'yı Osmanlı tahtının asil vârisi olarak kabul edip Şehzâdeyi ve yanındaki Cüneyt Beyi serbest bırakır. Ortaya çıkan yeni taht kavgaları ile ülkenin bütünlüğü bir kez daha bozulacaktı.²³⁵

Mustafa Çelebi Gelibolu halkının ileri gelenlerini davet ederek onları kendisinin Yıldırım Bayezıt'ın oğlu olduğuna ikna ederek Gelibolu ve çevresinin kendisini sultan olarak tanımasını sağlamıştır. Bâyezid Paşayı yanına çekemeyen Çelebi Mustafa, Evrenos oğulları ve Cüneyt Beyin de teşvikleri ile Bâyezid Paşayı öldürtür. Bu olaydan sonra Mustafa Çelebi Edirne'de hükümdarlığını ilan eder.²³⁶ Rumeli halkı ile birlikte Evrenos Oğulları, Turhan Bey ve Oğulları, Gümlü Oğulları, Rumeli Fatihleri ve diğer akıncı Beyleri de Mustafa Çelebiyi Sultan olarak tanırlar. II. Murat Balkanlardaki uç beylerini kendi yanına çekmeye çalışmıştır. Mustafa Çelebi ise bu sırada sadece Trakya'ya hakimdi. Batı sınırlarındaki akıncı beylerine gelince bu karışıklıkta kimin hükümdarlığını kabul edeceklerine karar verememişlerdir. II. Murat akıncı beylerine çeşitli ünvanlar vererek divana dahil etmiştir. Çelebi Mehmet döneminde Rumeli akıncı Beyi iken Şeyh Bedreddin isyanında şüpheli görülerek Tokat kalesine hapsedilmiş olan Mihâl Oğlu Mehmet Bey paşaların tavsiyesi üzerine serbest bırakılarak Rumeli Beylerbeyliğine getirilmiştir. Bu

²³⁴ Sâmiha Ayverdi, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, s.210.

²³⁵ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeny.*, (Siyasi- Dini-Kültürel-Sosyal) *İslâm Tarihi*, C.X, s.229-230.

²³⁶ Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.124.

davranış Rumeli'nde akıncı beylerinin bir kısmının II. Murat tarafına geçmesini sağlamıştır.²³⁷

Cüneyd Beyin tavsiyesi üzerine Mustafa Çelebi II. Murat'tan önce 20 Ocak 1422'de Gelibolu'yu geçip Lapseki'ye gelir. II Murat'da onu karşılamak üzere Bursa'dan hareket eder. Mustafa Çelebi Ulubat gölü civarına geldiğinde burada konaklıyor. Bir müddet sonra 4000 kişilik bir kuvvetle II. Murat üzerine bir baskın yapmak istedi ise de başarısız olup yeniçeri askerleri tarafından birlikleri dağıtılmıştır. Bu sıralarda Sultan Murat'ın ordusunda bulunan Mihal Oğlu Mehmet Bey, bir gece Ulubat çayının kenarına gelerek Rumeli akıncı beylerini isimleri ile çağırmağa başlar. Bunlar çay kenarına gelerek ölmüş olduğunu sandıkları Mihal Oğlunun sağ olduğunu anlarlar. Mihal Oğlu Mehmet Bey: “ Bre Türk Turhan, bre Gümlü Oğlu, bre Evrenos Oğulları, ne olduğu belli olmayan bir kişinin saltanatlık iddiasına kapılıp ta hakkı ile saltanata sahip olan Padişahın emirlerinden çıkmak size yakışır mı? Bu yapmış olduğunuz davranışa sonunda pişmanlık duyacaksınız.” Diyerek bu tesirli konuşması ile akıncı beylerinin ileri gelenlerinden Murat tarafına geçmek üzere söz almıştır.²³⁸

Savaş hiledir sözünden hareket eden vezir Hacı İvaz Paşanın Mustafa Çelebiye gönderdiği mektup, Timurtaş Oğullarından Cüneyd Beye gelen mektup ve akıncı beylerinin Ulubat gölündeki konuşmalarından Çelebi Mustafa'nın haberdar olması ordudaki güven ortamını tamamen ortadan kaldırdı. Mustafa Çelebi bir an önce Rumeli'ye kaçıp kurtulmak istedi. Akıncı Beyleri gelip Murat'a baş eğdiler. Böylece hiç kan dökülmeden Mihal Oğlu Mehmet Beyin vasıtası ile bir savaş kazanılmış oldu.²³⁹ Kan dökülmeden kazanılan savaşın hemen ardından Sultan Murat'ın adamları Mustafa Çelebiyi takip etmeye başladılar. Eflâk'a doğru kaçan Mustafa Çelebi Edirne'nin kuzeyinde ve Tunca Nehrinin kenarındaki Kızılağaç Yenicesinde yakalanarak Edirne'ye getirirler. Sultan Murat Şehzade Mustafa'nın sıradan bir insan gibi meydanda asılarak öldürülmesini ister. Bu davranışın nedeni ise Mustafa Çelebinin Osmanlı hanedanından olmadığını belirtmek içindir.²⁴⁰

²³⁷ İsmet Miroğlu, a.g.md., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.182-183.

²³⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, C.II, s.665; Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.129.

²³⁹ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., s.83.

²⁴⁰ Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.135.

Amcası Mustafa Çelebi isyanını bastırdıktan sonra Çelebiyi isyana teşvik eden Bizans İmparatorluğundan hesap sormak için II. Murat hazırlıklara başlamıştır. Durumu düzeltmek isteyen Bizans imparatorunun elçilerini kabul etmeyen II. Murat Birkaç gün sonra 10.000 kişilik bir orduyu Mihal Oğlu Mehmet Bey komutasında İstanbul çevresine saldırmak üzere göndermiştir. Mehmet Bey ve akıncıları etrafı tahrip edip mahsulleri talan ederek köyleri yağmaladıktan sonra İstanbul önlerine kadar ilerlemiştir. Kendisi de daha sonra 20.000 kişilik orduyla İstanbul üzerine yürür. Altıncı kez ve hepsinden daha kuvvetli bir kuşatmayla karşılaşan İstanbul bu sefer de alınamadı. Bizans İmparatoru kuşatmayı kaldırabilmek için Padişahın dikkatini başka yere çekmek gerektiğini biliyordu ve bunu da başardı. Padişahın dikkatini başına yeni belalar açarak başaracağını farkında olan İmparator II. Murat'ın küçük kardeşi ve Isparta sancak Beyi olan Şehzade Mustafa'yı teşvik ederek şehzadenin saltanat davasına kalkışmasını sağlamıştır. İşte bu yüzden Sultan Murat İstanbul kuşatmasını kaldırmıştır.²⁴¹

Şehzade Mustafa Bizanslılardan aldığı Rum askerleri, başından beri Osmanlılarla çekişen Karamanoğlu'nun, Turgutlu Türkmenlerinin ve Germiyan Oğlunun kuvvetlerinden destek alarak Bursa üzerine yürür. Bursa halkı Sultan Murat'a biat ettiklerini, gerekirse şehri savunacaklarını ve Karaman oğlunun kuvvetleri ile Bursa'yı işgal etmenin doğru olmayacağını bildirerek Şehzade Mustafa'nın Şehre girmesini engellerler. Şehzade Mustafa İznik'e yönelir. Kale komutanı Firuz Beyin Oğlu Ali Bey gelişmelerden II. Murat'ı haberdar eder. II Murat Kaleyi savaşmadan teslim etmesini yalnız kendi yetişene kadar Mustafa'yı orada tutmasını ister. Bunu sağlamak içinde kardeşinin akıl hocası olan Şarapdar İlyas'ı da yanına çekmeye çalışır ve bunu da başarır²⁴².

Şehzade Mustafa İznik'e savaşmadan girer. Böylece hükümdarlığını ilan etmiş olur. Sultan Murat'ın ordusu yola çıkışının dokuzuncu günü gece geç saatlerde İznik'e girer. O anda hamam da bulunan Küçük Mustafa Mihal Oğlu Mehmet Bey tarafından yakalanmak üzere iken Küçük Mustafa'nın Beylerbeyi olan Taceddin Oğlu Mahmut Bey efendisine bir at bulup onu kaçırmak ister. Fakat başarılı olamaz. Mihal Oğlunun baskını durdurup onunla savaşmaya başlar. Taceddin Oğlu ile Mihal Oğlu arasında başlayan bu çarpışma sonun da

²⁴¹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.450-453.

²⁴² Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti, (Siyasi- Dini-Kültürel-Sosyal) İslâm Tarihi*, C.X, s.243.

Taceddin Ođlu, Miĥal Ođlunu attan dūřūrerek ađır biĥimde yaralamıřtır. Miĥal Ođlu birkaç gūn sonra bu ađır yara sebebi ile vefat etmiřtir. Miĥal Ođullarına teslim edilen Taceddin Ođlu parĥalanarak ōldūrūlmūřtur. Kūĥuk Mustafa da yakalanarak idam edilmiřtir.²⁴³

II. Murat ćelebi Mustafa ile uğraştığı sıralarda Eflāk Beyi bu karışık ortamdan istifade ederek Tuna Boylarındaki Osmanlı yerleşim merkezlerine saldırılarda bulunmuştur. Bu sırada Murat Bey de İsfendiyār Beyle uğraşıyordu. Eflāk beyinin saldırısını ōđrenir ōđrenmez bu bōlgeye uĥ beyi Firuz Bey komutasında bir kuvvet gōndermiřtir. Eflāk beyi bu akıncı kuvvetleri ile bir sūre mūcadele ettikten sonra II. Murat'ın Anadolu'daki başarılarını gōrūnce bazı şartları kabul ederek barış istemiştir. Bōylece Eflāk Beyliđi yeniden Osmanlılara katılmış oluyordu. Sultan Murat amcası Mustafa ćelebi ile kardeşi kūĥuk Mustafa meselesini hallettikten sonra bunları isyana teşvik eden Bizans İmparatorluğuna karşı tutumunu iyice sertleştirmiştir. Kendisi Anadolu'da birliği sağlamak iĥin hazırlanmaya başladığı sırada, Turhan Bey emrindeki akıncı kuvvetlerini 1423 yılında Mora taraflarına gōndermiřtir. Turhan Beyin yanında Evrenos Oğulları da bulunmaktaydı. Turhan Bey ve Evrenos Oğulları kısa bir sūrede Mora'ya girmeyi başarmışlardır. Daha sonra Selanik ūzerine yūrūyerek burayı kuşatmaya başladıkları sırada Teselya, Etonya ve Yanya gibi Rum Prensleri de Osmanlılara yardım etmişlerdir.²⁴⁴

Venedikliler Selanik ĥevresini kaybettiler. Osmanlı baskısını kaldırmak iĥin Bizans İmparatorunun aracı olmasını istemişler, ancak II. Murat Selanik'i almakta kararlıydı. Karaman Oğulları meselesini halleden Sultan Murat Edirne'ye gelir ve oradan 1430 yılında Serez'e ulaşır. Anadolu ve Rumeli kuvvetlerini birleştiren Sultan Murat, Anadolu Beylerbeyi Hamza Bey komutasındaki kuvvetleri ōncū birlik olarak gōndermiřtir. Bu sırada II. Murat kuşatma merkezine gelerek Evrenos Ođlu Ali Beyin tavsiyesi ile ordunun gayretini artırmak iĥin şehirdeki her şeyin askerlere verileceğini duyurmuştur. Bu etkileyici sōzlerden sonra Osmanlı ordusu genel hūcumu geĥerek kale kapılarının aĥılması ile Selanik fethedilmiştir.²⁴⁵

Osmanlı İmparatorluğunun Arnavutluk ūzerindeki faaliyetleri II. Murat'm saltanat yıllarında da devam etmiştir. Evrenos Ođlu Ali Bey bu bōlgelerde yapmış olduğu seferlerde

²⁴³ Hammer, *Būyūk Osmanlı Tarihi*, C.I, s.454; Ařıkpařaođlu, a.g.e., s.86.

²⁴⁴ Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.141.

²⁴⁵ Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.172.

büyük başarılar kazanmıştır. Bu seferler sonucunda Arnavut Beyleri Osmanlı hakimiyetini kabul etmişlerdir. Oğullarını rehin olarak Sultan Murat'a göndermişlerdir. Osmanlılar Arnavutluğun güney bölgelerindeki yerleşim merkezlerinde teşkilatlarını kurmuşlar ve kuzeydeki dağlık bölgelerde kabilelere dayanan Arnavut Beylerini de kendilerine bağlı birer Senyör olarak bırakmışlardır. Kuzey bölgesinin Ergiri sancak beyi Yuvan Kastrioto en kuvvetli beylerden birisi idi. Bu beyin Venedik Himayesine girmiş olması II. Murat'ın Arnavutluk üzerine yeniden harekete geçmesine sebep olmuştur. Ergiri bölgesinde zaman zaman çıkan saldırı hareketlerinde Osmanlı kuvvetleri mağlup olmuşlardır.

Arnavutluk'un orta bölgelerinde hakimiyetini devam ettiren Andria Topia Osmanlı kuvvetlerine karşı saldırı hareketlerinde bulunması üzerine Sultan Murat bu âsi Arnavut Beyi üzerine Evrenos Oğlu Ali Beyi göndermiş fakat o da mağlup olmuştur.²⁴⁶ Daha sonra gönderilen İshak Beyin kuvvetlerini de dağıtan Arnavutlar bu başarılarından sonra Türklerin sığınmış olduğu Ergiri kalesini kuşatma altına alırlar. Arnavut isyanı ve Ergiri kalesi kuşatmaları üzerine bizzat kendisi sefere çıkan II. Murat önce Serez'e oradan da Manastıra gelmiştir. Burada Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa ile uç beyleri olan Turhan ve İshak Beyleri Ergiri üzerine göndermiştir. 1435 Yılında gönderilen bu Türk kuvvetleri Ergiri kalesinde mahsur kalan Türkleri kurtarmışlardır. Daha sonra başlatılan hareket sonunda isyan bastırılmıştır.²⁴⁷

Bu sıralarda Sırp despotu Brankoviç bir yandan Sırpı Osmanlı aleyhine kışkırtıyor diğer yandan da Eflâk Pensliğine müdahalede bulunuyordu. Sultan Murat'ın Macaristan'a yapacağı seferlerde her türlü kolaylığı sağlayacağını ve Osmanlı ordusuna kılavuzluk yapacağına söz vermesine rağmen Sultan Murat Eflâk Prensinin bu sözüne seviniyor, fakat onun iki yüzlülüğünü de bildiğinden Macarlarla arasını açmak için ona bir miktar kuvvet vererek Transilvanya'ya akın yapmasını emreder. Böylece II. Murat hem Macarlara darbe vuracak, hem de Eflâk-Macar dostluğunu bozmuş olacaktı.

Sultan Murat Macaristan'a sefer yapmak istediği sırada Belgrat'ın alınması gerektiğini düşünür ve Evrenos Oğlu Ali Beyi çağırır. Ali Bey'e Macaristan bölgesini kimin daha iyi bildiğini sorar. Ali Bey de şöyle der: "Sultanım! Emrederseniz bu göreve

²⁴⁶ Halil İnalcık, "Murat II", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VIII, MEB Yay., İstanbul-1979, s.604-605.

²⁴⁷ Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.191.

ben geçeyim. Tüm yollarını ve yörelerini öğreneyim.” Sultan Murat şöyle der: “ Şimdi Rumeli ve Anadolu askeri gitsinler. Ali Bey der: “ Sultanım, şu andaki akıncı kuvvelerim bana yeter. Padişahımın himmeti ve Allah’ın yardımı bunların hepsinden iyidir. Sultan Murat’da sen nasıl bilirsen öyle yap der. Evrenos Oğlu ve emrindeki akıncılar geriden gelen orduya yol açmak üzere Tuna’yı geçerek Temeşvar bölgelerinde kırk gün çarpışmada bulunurlar ve 1436 yılında yapılan bu çarpışmalar neticesinde bir çok ganimet ve esir elde ederler.²⁴⁸

Macar Kralı Şigismund’un ölümü üzerine taht mücadelelerinden yararlanan II. Murat kalabalık bir kuvvetle Semendre yanından Tuna’yı geçerek Transilvanyaya ulaşır. Bu sefer sırasında Sırp Despotu Brankoviç ile Eflak Prensi Vlad Drakul da Sultan Murat’ın yanında yer almışlardır. Macaristan hiç bir zorlukla karşılaşılmadan ele geçirilmiştir.

Sırp Despotunun Osmanlı taraftarı görünüp gizlice Osmanlılar aleyhine bazı hareketlerini haber alan Üsküp Sancak Beyi İshak Bey, durumu merkeze bildirir. Bunun üzerine İshak Bey komutasındaki bir ordu Sırbistan içlerine akın yapmak üzere gönderilir. Bu akınla Sırp despotunun Macarlarla olan ilişkisi kesilir ve Osmanlılara olan bağı güçlendirilir. İshak Bey komutasındaki Osmanlı ordusunun Sırbistan ortalarına kadar ilerlemesi sırp despotu Brankoviç’i telaşa düşürür. Bu sıralarda Evrenos Oğlu Ali Beyin Macaristan’a yapmış olduğu bir akında başarı sağlayamaması Brankoviç’i tekrar Macarlarla ilişkilerini geliştirmeye yöneltmiştir.

II. Murat Edirne’ye döndüğünde Sırp despotunu ve Eflâk Voyvodasını davet eder. Davete gelmeyen Sırp despotu bir oğlunu Edirne’ye göndererek Sultan Murat’ı oyalamaya çalışır. Bu hareket üzerine Sultan Murat Sırbistan’ı işgal etmeye karar verir. Gazi İshak Bey ve Timurtaş Paşanın torunu Osman Bey komutasındaki bir orduyu Sırbistan’ı işgal etmek üzere gönderir. Üç yıllık bir kuşatmadan sonra İshak Bey emrindeki Osmanlı kuvvetleri Semendre’yi fethetmişlerdir.²⁴⁹ Bu sırada Sırp Despotu Brankoviç Macaristan’a kaçar. Macar Kralı Albert’ın de içinde bulunduğu bir Macar ordusu Gazi İshak Bey ile Osman Bey idaresindeki Osmanlı akıncı kuvvetleri tarafından ağır bir yenilgiye uğratılır. Bu savaş

²⁴⁸ Nevzat Kösoğlu, *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler*, Ötüken Yayınları, İstanbul-1990, s.156.

²⁴⁹ Nevzat Kösoğlu, *a.g.e.*, s.156.

sonucunda akıncılar yine bir çok ganimet ve esir elde etmişlerdir. Yine bu sıralarda Osmanlı akıncıları Bosna krallığının merkezi Yayçayı' da kuşatmışlardır.²⁵⁰

Macarlara kesin bir darbe vurabilmek için Sultan Murat Belgrat kalesini kuşatmaya karar verir. 1441 yılında Evrenos Oğlu Ali Bey komutasındaki öncü akıncı kuvvetleri Belgrat'a doğru ilerlerken Sultan Murat'da maden yatakları ile ünlü olan Novoberda üzerine yürüyerek burayı ikinci defa fethetmiştir. Novoberda'nın fethinden sonra Sultan Murat Evrenos Oğlu Ali Beyle birlikte Belgrat'ı kuşatmıştır. Evrenos Oğlu Ali Beyin çeşitli savaş taktiklerine rağmen Belgrat kalesinde gösterilen şiddetli direnç, kalenin alınmadan kuşatmanın kaldırılmasına neden olmuştur.²⁵¹

Belgrat kuşatmasının başarısız bir şekilde sonuçlanması üzerine başlayan ve mağlubiyetlerle geçen birkaç yılın verdiği cesaretle Hıristiyanlar Osmanlıları Avrupa'dan atacaklarına inanmaya başlamışlardı. Macarlar karşısında kayda değer ve yenilgi ile biten çarpışmaların ilki Mezid Bey komutasındaki Transilvanya'ya yapılan akın hareketleridir. Bu akıncı kuvvetleri 1442 baharında Transilvanya'ya girerek başarılı akınlarda bulundular. Ve Sent İmre mevkiinde Macar ordusunu ağır bir yenilgiye uğratmışlardır. Mezit Bey İdaresindeki Osmanlı akıncıları daha sonra da Hermanştad kalesini kuşatmışlardır. Bu sıralarda tarihlerimizde Yanko olarak bilinen Hunyadi Yanoş Macarların Osmanlılara karşı savaşlarında ilk defa ortaya çıkmıştır. Jan Hunyad (Hunyadi Yanoş), muhasara altında bulunan kalenin yardımına gelmiştir.

Mezit Beyin gururu yüzünden kaybedilen bu savaş hakkında Hammer şunları söylemektedir. “ Mezid Bey daha önceleri kazandığı başarı ile gururlandığından, onları karşılamaya yürüdü. Mezid Bey, yiğitlikleri ile tanınmış seçkin sipahilerine Hunyad'ın atıyla taşıdığı silahları tarif ederek onlar hakkında bilgi vermiştir. Sipahilerde Hunyad'ı ölü veya diri yakalayıp getireceklerine söz vermişlerdir. Casusları aracılığıyla bunu öğrenmiş bulunan Hunyad, atını ve silahlarını arkadaşı Simon'un silahları ve atı ile değiştirmiştir. Simon, değiştirilmiş olan bu kıyafete aldanarak Türklerin hücumuna uğradı. Bu karışıklıkta Simon en iyi askerlerinden 3.000 kişi ile birlikte yok olmuştur. Fakat Hunyad'ın gücü Hermanştad muhafızlarının bir çıkışı savaşın Macarlar tarafından

²⁵⁰ Necati Tacan, a.g.e., s.15.

²⁵¹ T.W. Arnold, “ Belgrad ”, mad., İslâm Ansiklopedisi, C.II, MEB Yayınları, İstanbul-1979, s.476; Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C.I, s.482-483; Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.196.

kazanılmasına sebep olmuştur.”²⁵² Böylece Mezid Bey galip gelmek üzere iken Hermanştad’daki kuşatılmış kuvvetin kaleden çıkıp harbe iştirak etmesi ile iki kuvvet arasında kalan akıncılar 20.000 şehit ve 5000 esir vererek ağır bir yenilgiye uğramışlardır. Esirlerden bir çoğu Hunyadi Yanoş yemek yerken karşısına çıkarılmış ve öldürülmüşlerdir. Bu savaşta Mezid ve Oğlu da ölmüştür.²⁵³

Sultan Murat Osmanlı akıncılarının uğradığı bu yenilginin intikamını almak üzere Rumeli Beylerbeyi Kula Şahin Paşa (Hadım Şehabeddin Paşa) idaresindeki 80.000 kişilik bir kuvveti Eflak üzerinden Macaristan’a akın yapmak üzere gönderir. Bu kuvvetler Rumeli askerleri ile akıncılardan oluşuyordu. Bu kuvvetlere Sultan Murat 2.000 kişilik yeniçeri askeri vermiştir. Bu savaşa önem verdiği için de bazı ünlü komutanları atamıştır. Bu komutanlar arasında, Timurtaş Oğlu Osman Çelebi, Evrenos Oğlu Ali ve İsa Beylerin yanında Sınır Beylerinden Yakup, Firuz, Ali Fenaridan Hızır Bali, Kapıcı Baş Uğur Beyler gibi komutanlar bulunmaktaydı. Ordusunun kalabalıklığına ve kendi komutanlık gücüne güvenen Şahin Paşa eğlencelere dalarak ihmalkâr davranıyordu. Akıncı beylerinin bütün uyarılarını ve tavsiyelerini dikkate almayıp kendi bildiği gibi hareket etmesi sonucunda Osmanlı ordusunun Hunyadi Yanoş tarafından pusuya düşürülüp ağır kayıplar vermesine neden olmuştur. Bu yenilgi Hermanştad yenilgisinden daha da ağır olmuştur. Savaşta Firuz, Yakup, Ömer, Hızır Bali ve Baş Komutan Şahabbettin Paşa esir edilmişlerdir. Bazı tarihçilere göre ise bu komutanlar esir değil şehit düşmüşlerdir.²⁵⁴

Üst üste kazanılan galibiyetler sonucunda Macarlar bu zaferleri kullanarak Avrupa’yı Osmanlılar üzerine sefer yapma konusunda yönlendirmişlerdir. Bu gayretlerinin de sonucunu almışlardır. Avrupa’da bu iki yenilginin de etkisi ile Türkleri Avrupa’dan atmak amacı ile yeni bir Haçlı ordusu oluşturulmuştur. Bu ittifakın içerisinde Macarlar, Lehler, Eflak, Alman İmparatorluğundaki milletler, Belçika ve Fransa gönüllülerinin yanında Anadolu’da Karamanoğlu İbrahim Beyden oluşmaktaydı.²⁵⁵

Haçlı ordusu ile Osmanlı ordusu arasında 1443 yılında Sofya’nın doğu bölgesi olan İzladı derbendi önünde yapılan savaşta, Osmanlı ordusu yenilgiye uğramıştır. Bu

²⁵² Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.484.

²⁵³ Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.202.

²⁵⁴ Hoca Saadettin, a.g.e., C.II, s.205.

²⁵⁵ Suat İlhan, a.g.e., s.163.

yenilgiden gerekli tedbirleri zamanında almadığı iddiası ile Kasım Paşa tarafından suçlanan ve Tokat kalesine hapsedilen Akıncı komutanı Turhan Bey sorumlu tutulmuştur. Osmanlılar bu savaştan sonra Yalvaç ve Morova savaşlarını da kaybederler. Osmanlı ordusu zor duruma düşmüştür. Doğudan ve batıdan saldırıya maruz kalmıştır. Sultan Murat Macaristan kralına barış çağrısında bulunur. Haçlılar tarafından kabul edilen barış isteği 12 Haziran 1444 Edirne de imzalanmıştır. Bu anlaşma Edirne-Segedin anlaşması olarak bilinmektedir.²⁵⁶

Anlaşma sağlandıktan sonra Sultan Murat Karamanoğlu İbrahim Bey üzerine gidiyor. Karamanoğlu, Sultan Murat'ın üzerine yöneldiğini öğrenince barış istiyor. Bir çok taviz ve düşmanlık etmeme şartı ile Sultan Murat anlaşma isteğini kabul ediyor. Osmanlıda düzeni sağlayan Sultan Murat yorulduğunu bahane ederek tahtı Oğlu şehzade Mehmet'e bırakır. Hıristiyan dünyasını Edirne-Segedin anlaşmasını bozmaya yönelten sebep ise tecrübeli bir hükümdar olan Sultan Murat'ın tahttan feragat ederek devletin başına çocuk denilecek yaşta birinin geçmesinin Osmanlıları Avrupa'dan uzaklaştırmak için büyük bir fırsat olarak değerlendirmeleridir. Bu fırsatı değerlendirmek için büyük bir Haçlı ordusu meydana getirirler.

Haçlı ordusunun Tuna'yı aşarak Vidin ve Niğbolu'ya doğru ilerlemeleri üzerine Edirne de bulunan devletin ileri gelenleri II. Murat'a haber göndererek ordunun başına geçmesini isterler. Çandarlı Halil Paşanın isteği ile baş kumandanlığa getirilen II. Murat düşmanı karşılamak üzere harekete geçerken, II. Mehmet'de Edirne'de kalmıştı. Haçlı ordusunun Balkan dağlarını geçmesine engel olmak için bu bölgelerdeki tüm geçitler kontrol altına alınmıştır. Niğbolu Beyi Firuz Bey Oğlu Mehmet Beyle temas kurularak Haçlı ordusunun ilerlemesi yakından takip edilmiştir. Haçlıları takip eden II. Murat 1444'de Varna'ya ulaşır ulaşmaz savaş düzeni alır. Osmanlı ordusunun sağ koluna Anadolu Beylerbeyi Karaca Paşa ile akıncı Beyi Turhan Bey, sol koluna da Rumeli Beylerbeyi Hadım Şahabeddin Paşa getirilmiştir. Kendisi de ordunun baş komutanı olarak kapı kulu askerleri ile birlikte merkezde yer almıştır. Şiddetli çarpışmalar sonunda zafer Türklerin

²⁵⁶ Erol Güngör, a.g.e., s.226.

olur. Varna savaşının Türklerin zaferi ile sonuçlanması Türk ve İslam Tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bizans İmparatorluğunun kaderi de bu savaşla belirlenmiş oluyordu.²⁵⁷

Varna savaşından sonra bir yıl kadar padişahlık yapan II. Murat tahtı tekrar oğlu II. Mehmet'e bırakmıştır. Kendisi ise Edirne'de kalmayarak Manisa'ya çekilmiştir. II. Murat'ın saltanatı bırakması üzerine devlet erkânı arasında iktidar mücadelesi başlamıştır. Yeniçeri isyanı patlak verdiği sıralarda veziriâzam Çandarlı Halil Paşa ve Diğer devlet erkânı aralarında gizlice görüşerek devletin iç ve dış güvenliğini için II. Murat'ın tekrar iş başına geçmesi gerektiğine karar vererek II. Murat'ı Edirne'ye çağırırlar. Davut beyin Eflak'ta yenilmesi II. Murat'ın çağırılmasında önemli faktörler arasında yer almaktadır.

II. Murat tekrar tahta geçer geçmez Mora seferine çıkmaya karar vermiştir. Mora bölgesi hakkında gerekli istihbaratı Paşa Yiğit Oğlu Turhan Beyden almak istemiştir. Turhan Beyi huzuruna çağırarak “ Turhan! Bu Germe hisarı ki Mora'nın ağzıdır, onu nasıl alabiliriz.? Bana bildir ve oranın nasıl fethedileceğini bana söyle” der. Turhan Bey der ki: “ Sultanım! Bu Germe Hisarı garip bir hisardır. Girmesi bir denizden bir denize kadar çekilmiştir. Ve bu iki deniz bu bölgeyi tamamen sarmıştır. Sanki bu bölge bir ada gibidir. Germedeki hisarlar o bölgeye karadan bir kapı gibi olmuştur. Germeye beş yerinden iyi hisarlar yapmışlardır. Her hisarda çok iyi hazırlıklar yapmışlardır. Her bir hisara üç yerden savaş yapmak gerekmektedir.” II. Murat'da şöyle der: “ Turhan! Gönlüm Mora'yı almak ister.”²⁵⁸ Der ve Turhan Beyi öncü birlik olarak Mora'ya gönderir. Turhan Bey ve II. Murat'ın gayretleri ile Mora 1446'da fethedilir.

Mora seferini tamamlayan II. Murat Arnavutluk üzerine yönelir. Arnavutluk bölgesini II. Murat güçlü bir direnişle karşılaşmadan Osmanlı topraklarına katar. Sultan Murat, Arnavutluk seferi sırasında Hunyadi Yanoş'un bir Haçlı ordusu ile sefer hazırlıkları yaptığını haber alır almaz Sofya'ya geçer. Haçlı orduları Kosova'ya gelmeden önce II. Murat, Haçlı ordusu kadar bir kuvvetle Kosova'ya ulaşır. Osmanlı ve Haçlı orduları yaklaşık olarak 90.000 kişiden oluşmaktaydı. Sultan Murat, savaşa girmeden önce Haçlı orduları kumandanı Hunyadi Yanoş'a bir elçi göndererek barış teklifinde bulunur. Fakat bu teklif kabul edilmez. Savaş kaçınılmaz olunca savaş düzeni alınır.

²⁵⁷ Abdullah Çangaoğlu, “ Varna Mücâhidi Karaca Paşa ”, *Sızıntı Dergisi*, Sayı.151, Nil Yayınları, İstanbul-1991, s.32.

²⁵⁸ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., s.106; Hoca Sadettin, a.g.e., C.II, s.230-240.

Bu savaşta Sultan Murat'ın yanında İşhak Bey Ođlu İsa, Pařa Yiđit Ođlu Turhan, ve Mihal Ođlu Hızır Bey gibi akıncı kumandanları bulunmakta idi. Özellikle Turhan Beyin büyük başarılar göstermesi üzerine kuşatıldığını anlayan dūřman ümitsizce savaşmaya başlamıştır. Bu savaşta Hunyadi Yanoř II. Murat'ın bulunduğu yere saldırı emri verdi ise de kendisi gece yarısı gizlice kaçmıştır. 17-19 Ekim 1448 yılında yapılmış olan II. Kosava savaşı Osmanlıların kesin zaferi ile sonuçlanmıştır.²⁵⁹

Haçlılar daha önce yapılmış olan Sırp Sındığı, Çirmen, I. Kosava, Niğbolu, ve Varna savaşlarında olduğu gibi bu savaşta da Osmanlı ordusu karşısında ağır bir yenilgiye uğramışlardır. Hıristiyan Avrupa devletleri Osmanlılar karşısında bu altıncı yenilgisinden sonra bir daha haçlı seferleri düzenlemeyip sürekli savunma durumunda kalmışlardır.²⁶⁰ Kosova zaferinden sonra Edirne'ye dönen Sultan Murat hem zaferi kutlamak hem de oğlu şehzade Mehmet'i evlendirmek için büyük bir şenlik hazırlıkları başlatır. II. Murat düğün şenliklerinden kısa bir süre sonra hastalanarak şubat 1451 yılında vefat etmiştir.²⁶¹

C- OSMANLI DEVLETİNİN YÜKSELİş DÖNEMİNDE AKINCILARIN FAALİYETLERİ

Fatih Sultan Mehmet'in Manisa'da geçirdiği ikinci şehzadelik devri, gerek şahsı, gerek Osmanlı Devleti için çok verimli ve faydalı olmuştur. Çünkü, genç şehzâde burada geçirdiği zaman zarfında bir yandan akademik bir faaliyet devresine girmiş, diğer yandan dünya cihangirlerinin hayatlarını dikkatle inceleyerek herbirinin doğru ve yanlış taraflarını tespit etmiştir. Böylece Fatih, tarih mâceralarının muhasebesini yaparak ileride yapacağı plân ve sistem fikirlerinin temelini oluşturuyordu. Oraçağı kılıcıyla kapayan Fatih Sultan Mehmet dönemi ise, Osmanlı-Türk tarihinin akın devri olmuştur. İmparatorluğun akıncı teşkilatı, Fatih devrinde mükemmeliyetin zirvesine ulaşmış, kanunlaşmış, âdet ve an'anelerle başlıbaşına bir karektere sahip olmuştur. Aynı zamanda büyük akıncı aileleri teşekkül etmiştir. Akıncılar'a, mensup oldukları ailelere göre isim verilmeye başlanmış ve

²⁵⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.507-508; İ. Hakkı Uzunçarşalı, a.g.e., C.I, s.416-450; İsmet Miroğlu, a.g.md., *Doğuştan Günümüze Büyük İşlâm Tarihi*, C.X, s.203-205; Aşıkpaşaoğlu, a.g.e., s.112.

²⁶⁰ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti (Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal) İşlâm Tarihi*, C.X, s.294.

²⁶¹ Aşıkpaşaoğlu, a.g.e., s.116; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.523.

bu akıncı aileleri Türklük ve İslâmiyet için faaliyetlerine Fatih Sultan Mehmet döneminde de devam etmişlerdir.

1- Fatih Sultan Mehmet (Mehmet II) Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Fatih diye tarihe geçen ve Türklerin yetiştirdiği en büyük padişahların başında gelen Sultan II. Mehmet Manisa da sancak Beyi olarak bulunduğu sırada babası, II. Murat'ın vefatı üzerine 18 Şubat 1451 yılında Perşembe günü Edirne'de tahta geçmiştir. Babasının ölümünden 15 gün sonra II. Mehmet Osmanlı Ülkesinin Padişahı olarak ikinci kez tahta çıkmıştır. Başlangıçta babasının barışçı politikasını Anadolu'yu kurtarmak için ister istemez uygulamak zorunda kalmıştır. Çok iyi bir devlet ve siyaset eğitimi almış bir hükümdardı. O devrin ünlü hocaları tarafından yetiştirilmişti. Bunlar arasında en ünlüsü Ak Şemseddin'dir.²⁶² İlk iş olarak her fırsatta Osmanlı'nın başına dert açan Karaman oğlunun üzerine yürümüş ve Karaman oğlu ile savaşmadan ondan gelen barış isteğini kabul etmiştir.

Çünkü Bizans her saltanat değişiminde olduğu gibi yine Osmanlıyı karıştıracak kıpırdanmalar içerisine girmişti. Sultan Mehmet tahta geçer geçmez İstanbul'u düşünmeye başlamıştı. Çünkü bu şehri fethetmekle sadece bir başkent kazanmayacak aynı zamanda kurdukları devletin, Avrupa kıtasındaki topraklarının garantisi olacaktı. Fethettikleri ülkelerin merkezinde bulunan yeni başkent ellerine geçmeden Türkler tam anlamıyla emniyette olamayacaklardı. Bu nedenle II.Mehmet Karaman seferinden sonra İstanbul'u fethetmek için gerekli gördüğü hazırlıklara başlamıştır.²⁶³ II. Mehmet ilk tedbir olarak Boğazkesen (Rumeli) Hisarını yaptırdı. Bu hisarı yaklaşık üç ay gibi kısa bir zamanda bin kadar usta ve iki bin kadar işçi ile yaptırmıştır.²⁶⁴ Edirne'de fetih hareketlerini tasarlarırken ordunun güçlendirilmesi için yeni gemilerin yapılmasını ve eskilerin tamir edilmesini emretmiştir. İstanbul'un surlarını yıkabilmek için o ana kadar görülmemiş büyük toplar yaptırmıştır.

İstanbul'un fethinde önem arz eden konulardan birisi de Bizans'a gelecek yardımların engellenmesi idi. Bu konuda her çareyi düşünüyor ve her tedbire baş vuruyordu. Bu tedbirler doğrultusunda Turhan Bey ve oğulları Ahmet ve Ömer Beyleri

²⁶² Osman Nuri Topbaş, *Abide Şahsiyetleri ve Müesseseleri ile Osmanlı*, Erkam Yayınları, Erkam Matbaası, İstanbul-1999, s.98.

²⁶³ Sâmîha Ayverdi, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, s.220-221.

²⁶⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.528.

Mora topraklarında akınlar yapmak için görevlendirdi. Çünkü Mora'da Bizans İmparatorunun kardeşleri hüküm sürmekte idiler. Fatih İmparatorun bunlardan yardım istediğini duymuş ve bu yüzden Turhan Beyi ekimde sefere çıkarmıştı. Osmanlı akınları despotların kuvvetlerini yok ederek onlara göz açtırmadığı gibi Bizans tarafından beklenen yardımın da gelmesine engel olmuşlardır.²⁶⁵ Dayı karaca Bey de İstanbul çevresindeki Rum kasabalarını teker teker ele geçirmiştir. Bu kasabalar Karadeniz sahilindeki Misivri, Ahyolu, Vize ve Ayios Stefanos idi.²⁶⁶

Fatih bütün hazırlıkları tamamladıktan sonra 23 Mart 1453'te Edirne'den hareket eder. 6 Nisan 1453 yılında İstanbul'un surları önüne gelir. Yaklaşık iki ay süren kuşatmadan ve şiddetli çatışmalardan sonra Fatih'in bu gün bile insanı hayranlığa sürükleyen dâhice sergilediği savaş stratejileri ve Osmanlı askerlerinin kahramanlıkları sayesinde 29 Mayıs Salı sabahı namazdan sonra bütün hatlar ile gerçekleştirilen hücum sonunda Ulubatlı Hasan ve 30 arkadaşının Topkapı surlarına sancağı dikmesi ile İstanbul Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiştir.²⁶⁷

İstanbul'un fethedilmesi ile ülkesinin ortasında bulunan ve bir ada durumuna gelmiş olan bir engeli ortadan kaldıran Osmanlı devleti Avrupa'da hakimiyetini sağlamlaştırmıştır. ve Balkanların içinde bulunduğu karışık durumdan faydalanarak Balkanlara doğru genişleme siyasetine ağırlık veren Fatih Sultan Mehmet, bundan sonra Avrupa devletleri üzerine seferler yapmaya başlayacaktır.

Arnavutluk'ta faaliyetler gösteren İskender Bey Fatih'in tahta geçmesinden kısa bir müddet sonra Napoli krallığının himayesine girer. İstanbul'un fethinden sonra ise Venedik Cumhuriyetinden de destek alarak Osmanlı topraklarına saldırılara başlar. Fatih'in Sırbistan seferi ile meşgul olduğu sırada 1455 te Berat şehrini kuşatır. Bunun üzerine Fatih Evrenos Oğlu İsa Bey komutasındaki akıncı kuvvetlerini İskender Bey üzerine gönderir. İsa bey kumandasındaki Türk akıncıları İskender Bey kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğratır. Bu savaştan sonra İskender bey ve yeğeni Hamza Beyinde bulunduğu bir kısım Arnavut beyleri Osmanlılara karşı itaat edeceklerini bildirirler. İskender Bey bu yenilgiden sonra Sırp, İngiliz ve Almanlardan aldığı destekle 1457'de tekrar Osmanlı kuvvetlerine karşı

²⁶⁵ Erol Güngör, a.g.e., s.234.

²⁶⁶ Hoca Sadettin, a.g.e., C.III, s.12.

²⁶⁷ Nevzat Kösoğlu, a.g.e., s.160-163.

saldırlara başlar. İsa Bey komutasındaki Osmanlı akıncı kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğratar ve daha önceki karşılaşmalarda Osmanlıların hizmetine girmiş olan yeğeni Hamza Beyi de esir alır.²⁶⁸

Sırbistan Kralı, fethi kutlamak için diğer Avrupa ülkelerinin liderleri gibi Fatih'i kutlamak için elçi gönderse de Osmanlı topraklarına tecavüz etmeye başlamıştı. Bu yüzden Üsküp yolu kapanarak gidiş ve gelişler tamamen durdurulmuştu. Bu nedenle 1454 yılı ilk baharında Osmanlı kuvvetleri Sırbistan üzerine akın düzenlemiştir. Akınların düzenlenmesini sağlayan temel faktörler arasında Priştine Kadısının Sırp Kralının sebep olduğu hadiseleri (yağmalar) Fatihe bizzat arz etmesidir. Fatih Sultan Mehmet'de bunu öğrendikten sonra bir taraftan akıncıları Sırbistan üzerine gönderirken (Evrenos Oğlu İsa Bey komutasındaki akıncı kuvvetleri Sırbistan içlerine kadar ilerleyerek bir çok esir ve ganimet elde ederler) bir taraftan da Sırp Kralına elçi yollamıştır. Elçinin Sırp'lar tarafından oyalanması üzerine ordunun toplanmasını beklemeden yirmi bin kişilik bir kuvvetle Sırbistan üzerine sefer düzenlemiştir. Fakat seferi, günümüzde tam olarak bilinmeyen bir nedenle yarıda kesmiş ve Edirne'ye dönmüştür.²⁶⁹

Bu sıralarda Hunyadi ve Brankoviç idaresindeki Macar kuvvetleri Osmanlı topraklarına saldırarak Vidin kalesini yıkıp Niş bölgelerini yağmalamışlardır. Akıncı Beyi Firuz Bey Macarlarla burada yaptığı savaşta yenilerek esir düşmüştür. Osmanlı Padişahı Macar ve Sırp'ların bu hareketi üzerine 1455 baharında II. Sırp seferine çıkar. Bu sırada sınır komutanı Evrenos Oğlu İsa Bey de Fatih'e haber göndererek Hünyadi Yanoş'un ülkesine döndüğünü ve Sırbistan'a saldırmanın tam zamanı olduğunu bildirmiştir. Evrenos Beyden gelen bu haber üzerine Fatih Novoberda'ya akın yapmaya karar verir. Kırk günlük kuşatma sonucunda bu kale teslim olur. 1456 baharında ise Fatih üçüncü kez Sırbistan seferine çıkar. Daha önce de kuşatılan fakat düşürülemeyen Belgrat Evrenos Oğlu Ali Bey tarafından kuşatılmış fakat Hunyadi Yanoş'un Transilvanya'da kazanmış olduğu başarılarından sonra kuşatma kaldırılmıştır.²⁷⁰

Fatih Sırbistan'ı almak için Sadrazam Mahmut Paşayı bu bölgeye gönderir. Mahmut

²⁶⁸ Halil İnalçık, " Mehmet II ", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VII, MEB Yay., İstanbul-1957, s.520-522.

²⁶⁹ Selahattin Tansel, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmet'in Siyasî ve Askerî Faaliyetleri, MEB Yayınları, İstanbul-1971, s.113-124.

²⁷⁰ Vahit Çabuk, Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi, C.III, s.56.

Paşa akıncıları, Anadolu askerlerini ve Yeniçeriden oluşan kuvvetlerini Sofya da toplar. Sırbistan'a girilerek Semendire önlerine gelinir. Semendire kale komutanının teslim olması için akıncı beyleri İshak Bey ve Ahmet Bey Oğlu İsa Bey gönderilir. Kale komutanının teslim olmaması üzerine kale kuşatılır. Fakat bir hafta sonra kuşatma kaldırılarak Belgrat önlerine gelinir. Sivrice Hisarı alındıktan sonra Fatih ordusu ile Niş'e dönmüştür. Bundan sonra kuzeye doğru hareket ederek Güvercinliği kuşatmıştır.

Mahmut Paşa Sırbistan içlerinde dolaşırken Minnet Oğlu Mehmet Beyi Macaristan akımına göndermiştir. Mehmet Bey Tuna'yı geçerek etrafı yağmalayıp tahrip ettikten sonra Mahmut Paşanın kuvvetlerine katılmıştır.²⁷¹

Mora'nın elde edilmesi Osmanlılar açısından oldukça önemlidir. Çünkü burası İtalya'ya düzenlenecek seferlerde bir üs niteliği taşımaktaydı. 1458 yılında Fatih Mora'ya akın düzenler. Bu akın sonucunda Mora Despotları, Osmanlılar ile antlaşma yapmak zorunda kalır. Mora seferi sonucunda Kuzey Mora, sancak beyliği haline getirilerek buranın idaresi akıncı kumandanlarından Ömer Bey'e verilmiştir.²⁷²

Fatih'in birinci Mora seferinden sonra Atina Türklerin hakimiyeti altına girer ve Turhan Oğlu Ömer Bey sayesinde Franko ikna edilerek, şehir kan dökülmeden ele geçirilir. Mora'daki Arnavutlardan destek alan Thomas, Osmanlılara karşı isyan başlatır. Çıkan bu isyanı bastıramayan Ömer Bey görevden alınarak yerine Hamza Bey tayin edilir. Fatih Sultan Mehmet'in tayin ettiği Mora sancak Beyi Hamza Beyin de başarısız olması üzerine buraya Zağanos Paşa gönderilir.²⁷³

Fatih Mora seferi ile meşgul olduğu sıralarda Balkan devletlerinin dikkatlerini başka noktalara çekmek için akıncı kumandanlarından Evrenos Oğlu İsa Beyi Arnavutluk'a, Hasan Bey Oğlu İsa Beyi de Macaristan'a göndermiştir. Evrenos Oğlu İsa Bey akın hareketlerinde başarılar göstermesine rağmen Macaristan tarafına giden akıncılar ise ağır bir yenilgiye uğramışlardır. Bunun üzerine Fatih, Mihal Oğlu Ali Beyi Macaristan üzerine gönderir. Ali Bey de 1459'da Macarları ağır bir yenilgiye uğratarak gittiği bölgeleri yağma ettikten sonra geri dönmüştür.

²⁷¹ Halil İnalçık, " Mehmet II ", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VII, s.522.

²⁷² Metin Kunt, a.g.md., C.II, s.88-89; Halil İnalçık, "Mehmet II", mad., İslâm Ansiklopedisi, C.VII, s.520.

²⁷³ İsmet Miroğlu, a.g.md., Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C.X, s.221-222.

Tuna nehrini devleti için doğal bir sınır olarak kabul eden Fatih Sultan Mehmet ve önceki Osmanlı hükümdarları bu nehrin kuzeyinde bulunan ve bu günkü Romanya'yı kapsayan Eflak ile Boğdan Prenslüklerini himayeleri altında bulundurmaya gerekli görüyorlardı. Macaristan ve Lehistan bölgelerine akınlar düzenleyebilmek için Eflak ve Boğdan bölgesini tampon bölge olarak kullanma taraftarı idiler. Fakat burada hüküm süren prensler Osmanlı ile yaptıkları anlaşmalar olmasına rağmen sözlerinde durmayarak Osmanlılar aleyhine Macarlarla ittifak yoluna gittiler. Bunun yanında o sıralarda Eflak prensi olan ve tam anlamıyla bir zulüm delisi olan Wlad'ın davranışları Eflak üzerine sefer yapılmasını gerekli kılmıştı.

1462 Eflak seferinde Ali Bey akıncıları ile öncü birlik olarak ordunun güvenliğini sağlamak için gönderilir. Bu savaşta Turhan Oğlu Ömer Bey, Evrenos Oğlu Ahmet, Mihâl Oğlu Ali Bey, Malkoç Oğlu Bâli Bey, Mihâl Oğlu İskander Bey gibi ünlü akıncı komutanları yer almıştır.²⁷⁴ Osmanlı Ordusunun Eflak'a girmesi üzerine Evrenos oğlu Ali Bey akıncı kuvvetleri ile Eflak topraklarına akınlar yapmaya başlar. Kazıklı Voyvoda gerilla taktiği uygulayarak Osmanlı ordusunu yıpratmaya çalışmıştır. (Kazıklı Voyvoda'nın yirmi bin kadar Türk'ü kazıklara taktırması, canlı canlı yaktırması ve birçok işkencelerinden dolayı kendisine bu isim verilmiştir.)²⁷⁵ Ancak başarılı olamayarak kaçmak zorunda kalır. Evrenos Oğlu Ali Bey de onu takip ederek kuvvetlerinin bir kısmını esir alır. Turhan Oğlu Ömer Bey ise akıncı kuvvetleri ile ileri bir harekâta geçerek Kazıklı Voyvoda kuvvetlerinin önemli bir kısmını esir almıştır. Kuvvetlerinin Osmanlı akıncıları tarafından dağıldığını ve kendisi için de her şeyin bittiğini gören Kazıklı Voyvoda bir baskın yapmak üzere Padişahın Çadırı yerine İshak Paşanın çadırına yönelmiştir. Bu baskın sırasında Voyvoda başarısız ve yaralı olarak önce Boğdan'a oradan da Macaristan'a kaçar. Mihâl Oğlu Ali Bey ve Turhan Oğlu Ömer Bey Takip için görevlendirilir. Takip sonucunda akıncı komutanları beraberinde bir çok mal ve esir getirmişlerdir. Ordu bir ay Eflak'ta kaldıktan sonra her türlü ihtimal göz önünde tutularak Mihâl Oğlu Ali Bey Eflak'ta bırakılır.²⁷⁶

Bosna akınından önce tekrar Mora Sancak Beyliğine getirilen Turhan Oğlu Ömer

²⁷⁴ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, s.154.

²⁷⁵ Nejdet Öztürk, "Kazıklı Voyvoda Kimdir?", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı.77, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Etem Matbaası, İstanbul-1993, s.17-20.

²⁷⁶ Âgâh Sırrı Levend, *a.g.e.*, s.188.

Beyin bir bahane ile Venediklilere ait Koron ve Modon şehirlerine saldırması sonunda Osmanlıların Venediklerle arası açılır. Bu sıralarda Osmanlı aleyhine plân kuran Arnavutluk, Macar ve Venedik Cumhuriyetleri arasındaki gizli bir anlaşma Ömer Beyin bu hareketi sonucunda su yüzüne çıkmıştır. Bunu bilen Fatih büyük bir deniz kuvvetine sahip olan Venedik'e yardımda bulunabilecek olan Macaristan'la ikisinin arasına girmeyi askeri açıdan gerekli görüyordu. Bu nedenle Bosna'yı fethetmeye karar verdi. Bosnalılar Katolik baskılarından bıktıkları için ve Fatih Sultan Mehmet'in din ve Mezhep konularındaki hoş görüşünü bildikleri için Osmanlılara karşı koymaya pek taraftar değildiler. Bu nedenle Kral karşı koymayarak teslim olmuştur. Buralar Nimet Bey idaresindeki bir sancak beyliği haline getirilmiştir. Bosna'nın alınması akıncıların seferlerini genişletmiş, bundan sonra İstirye, Karniyol, Karintiye, Venedik bölgelerine akınlar daha da sıklaşmıştır.

Fatih Sultan Mehmet'in Yayça kalesini kuşattığı sırada Mihal Oğlu İskender Bey'in muhafızlığını yaptığı İzvornik Kalesini de Macarlar kuşatmıştı. İzvornik sıkıştırıldığı sıralarda kuvvetlerinin azlığı ve yiyeceklerinin tükenmesi üzerine Veziriazam Mahmut Paşa Rumeli kuvvetleri ve Rumeli akıncıları olan Mihal Oğlu Ali Bey, İshak Bey Oğlu İsa Bey, Umur Bey, Mihal Oğlu İskender Beylerle birlikte yardım için Fatih tarafından görevlendirilirler. İzvornik'e en kısa yol bir boğazdan geçiyordu. Bu boğazda Macar kuvvetleri tarafından tutulmaktaydı. Mihal Oğlu Ali Bey de boğazı abluka altına alarak boğazdaki Macarlar'ı sıkışmasına neden oldu. Kısa bir zamanda boğazdaki kuvvetleri püskürterek İzvornik'e ulaşılmıştır. Mahmut Paşanın emri ile Mihal Oğlu Ali Bey kaçmakta olan orduyu Sava nehrine kadar takip ederek bir kısmını öldürüp bir kısmını da esir almıştır. Kalanlar ise boğulmuşlardır. Fatih'in Venediklilerle savaştığı sırada Turhan Oğlu Ömer Bey, akıncıları ile Venedik'e tâbi olan Modon arazisine kadar olan yerleri tahrip etmiştir.²⁷⁷

1470 Yılında yapılan akınlar birkaç koldan olmuştur. Akıncılar yaşlı bir komutan idaresinde Karniyol, Leybah ve Rodofsvert veyahut Nöstatel üzerine akınlar yaparak bir çok ganimet ve esir elde etmişlerdir. 1471 baharında kalabalık bir akıncı kuvveti Rumeli'nin batı sınırlarından iki kol halinde harekete geçmişlerdir. Bunlardan birisi

²⁷⁷ Erol Güngör, a.g.e., s.245.

Sırbistan içlerine diğeri ise Bosna Beyi İshak Bey komutasında Hırvatistan'a girerek İstirye'ye kadar ilerlemişlerdir. İshak Bey Hırvatistan'ı baştan başa geçerek yağmalamıştır.

1473 yılında Bosna'dan hareket eden akıncılar Hırvatistan'ı geçerek Leybah önlerine kadar gelmişlerdir. Bura da üç kola ayrılarak biri Drava üzerine ikincisi Blayburg üzerine üçüncü kol ise Möhlingen tepelerinde mevzilenmişlerdir. Akıncılar biraz daha ilerledikten sonra geri dönmüşlerdir. Leybah önlerinde ayrılan kollardan ikincisi İskalavyonya ve Macaristan'a girerek buraları yağmaladıktan sonra İzomza üzerinde gözüktükten sonra buralara korku salıp memleketlerine dönmüşlerdir.²⁷⁸

Fatih Sultan Mehmet, 1473 yılında Uzun Hasan'la Erzincan'da yapılan Otlukbeli savaşından önce tüm Eyâlet Beylerini ve bu beyliklere tâbi devlet ve beyliklerine orduya katılmalarını emreder. Mihal oğlu Ali Bey ile kardeşi İskender Bey emrindeki Rumeli akıncılarını ise öncü olarak Sivas Bölgesine göndermiştir.²⁷⁹

1474 Yılında Malkoç Oğlu Bâli Bey akıncıları Semendire üzerinden Tuna'yı geçerek Varadin bölgelerini tahrip etmişlerdir. Ülkenin Kralı akıncılara karşı gerekli olan hazırlığını yapmıştı. Bâli Bey, Hasan Bey Oğlu İsa Beyi ileri sürerek kendisi de pusu kurmuştur. Başlayan savaş sonucunda akıncılar galip gelerek düşman birliklerini dağıttılar. Yine bu tarihlerde Mihal Oğlu komutasındaki akıncılar Dalmaçya'yı yağmalamışlardır. Fatih İškodra kuşatmasından önce Mihal Oğlu ve akıncılarını öncü olarak göndermiş ve bu akıncılarda büyük bir ganimetle geri dönmüşlerdir . Mihal Oğlu Ali Beyin akıncıları Fatih'in Boğdan seferi sırasında Macaristan ve Tuna Bölgelerinde akınlara devam etmişlerdir. Bu akınlar sırasında akıncılar başarı sağlayamamışlardır.

1475 yılında İstirye taraflarında yapılan sefer sırasında akıncılar bozguna uğramak üzere iken Ahmet Paşanın yardımı ile yenilgiden kurtulmuşlardır. Bu tarihte başka bir akıncı kuvveti ise Bosna'dan Karniyola'ya girerek orasını yağmalamıştır. 1476 yılına gelindiğinde ise Mihal Oğulları Macaristan üzerine akınlar yapmışlardır.

Yine aynı yılda akıncıların bir kısmı İstirye taraflarına seferler düzenlerken bir kısım akıncı kuvvetleri de Bosna bölgesine girerek buraları yağmalamışlardır. 1476 yılında da Mihal Oğulları Macaristan'a yapmış olduğu seferde ise yenilgiye uğramışlardır.

²⁷⁸ Necati Tacan, a.g.e., s.31-32.

²⁷⁹ İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Al-i Osman VII. Defter*, (Haz., Şerafettin Turan), TTK Yayınları, Ankara-1957, s.331-332; İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C II, s.98; Hoca Sadettin, a.g.e., C.III, s.160.

1477 Yıllarında ise Fatih İşkodra'nın alınmasını gerekli görüyordu. Bunun içinde Venedik kuvvetlerinin ortadan kaldırılması lazımdı. Venedikliler zerine akın yapmak için Bosna Sancak Beyi Ömer Beyi görevlendirir. Venediklilerin haber almada yetersiz kalmalarından yararlan mer Bey Gre köprüsünden 1.000 atlı geçirir . Kendisi ise nehrin uygun bir yerinden geçerek savaş için pusu kurmuştur. Savaşta uygulanan bu taktik sayesinde akıncılar galip gelmiş ve nleri yeni akınlar için açılmış oldu. İzonzo ve Tagliamento nehirleri arasındaki topraklara girip buralarda bir ay süre ile dolaşmışlardır. Arazinin bütün olumsuzluğuna rağmen Venedik'e birkaç saat uzaklıkta olan Piyava kıyılarına kadar olan yerleri dolaşmışlardır. Venediklilerin kuvvet toplamasına rağmen akıncılar görevlerini yerine getirip memleketlerine geri dönmüşlerdir.²⁸⁰

Yapılan bu akınlar üzerinden bir yıl geçmesine rağmen II. Mehmet Venediklilere barışı kabul ettirememişti. Bunun için İşkodra'yı zorla almaya karar vermiştir. Bunun için de Mihal Oğlu Ali Bey'i 8.000 kişilik bir akıncı kuvveti ile İşkodra'yı kuşatmak için göndermiştir. Arkasından da İskender Beyin 4.000, Molkoç Oğlunun da 3.000 kişilik akıncı kuvvetleri görevlendirilmişti.²⁸¹ Asıl ordu ise Davut Paşa komutasında arkadan geliyordu. İskender Bey, İzonso (Aksu) kıyılarına gelindiğinde akıncılarını ikiye ayırıyor. Bir kısım akıncı kuvveti, ordunun arkasını emniyet altına almak için nehrin Osmanlı toprakları bölümünde bırakılıyor. Kendisi de emrindeki diğer akıncılarla birlikte nehri geçerek Gradiska şehrine doğru ilerlemişlerdi. Burada akıncılar bir gün bekledikten sonra sarp bölge olan İstirye dağlarını akıncıların gösterebileceği bir yetenekle geçmişlerdir. Venedik komutanı akıncılarla karşılaşmak yerine bunları bu dağlarda kısırmayı planlamıştı. Fakat dağları geçmede gösterilen mahareti gördükten sonra akıncılarla karşılaşma yiğitliğinde bulunmamıştır.

Akıncılar, Drava nehrini tekrar geçerek Vaysenfels ve Villaha (Villeh) bölgesine kadar ilerleyerek yağmalayıp bir çok esir ve ganimet alarak geri dönmüşlerdir. Fatih Sultan Mehmet büyük bir çaba göstermesine rağmen İşkodra'yı savaşla alamamıştı. Fakat akıncıların Venedik bölgesine yaptığı akınlar ve etrafa saçtıkları korku Venedikliler üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Akıncıların Venedikliler üzerinde oluşturduğu bu etki

²⁸⁰ Rağıp şevki Yeşim, a.g.m., s.20.

²⁸¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.123.

on altı yıl süren savaşı sona erdirmiş, Venedikliler barış yapmak zorunda kalmışlardır. Savaşla alınamayan İşkodra savaş yapılmadan Venedikliler tarafından Osmanlılara bırakılmıştır. Böylece Venedikliler yılda 100.000 altın tazminat ödemek zorunda kalmışlardır.²⁸²

Venediklilerle barış yapıldıktan sonra akınlar tekrar Macaristan üzerine yönlendirildi. Kırk bin kişilik bir akıncı kuvveti Macaristan'a ve buradan da Erdel'e girmiştir. Akıncı kuvvetlerinde Mihal Oğulları Ali Bey ve İskender Bey, Evrenos Oğulları Hasan ve İsa Beyler, Malkoç Oğlu Bâli Bey bulunmaktaydı. Bunları kumanda eden ise Mihal Oğlu Ali Beydi. Akıncılar Erdel'i dolaştıktan sonra dönüş sırasında Kızıl Kule de arkalarından yetişen ve çevre ülkelerden oluşmuş Erdel Voyvodası komutasındaki düşman ile karşılaştılar. Savaş başlangıcında akıncılar galip durumdaydı. Akıncılar savaş esnasında arkalarını emniyet altına almamışlardı. Bu sırada arkalarından savaş alanına yetişen Tamşovar Kontu Kinis'in, savaşa girmesi savaşın akışını değiştirmiştir. Bâli Beyin bütün gayretlerine rağmen Ali Beyin başarılı olamayışı ve İsa Beyin de bu sırada ölmesi akıncıların maneviyatını bozmuştur. Malkoç Oğlu da iki arada kaldı. Akıncılar üç bin şehit vererek tekrar Erdel'e dönmüşler.²⁸³

1480 Yılında yapılan akınlar bir yıl önce yapılan akınlarda karşılaşılan yenilginin intikamını almak için düzenlenmiştir. Akınlar Karniyol ve İstirya, üzerlerine yapıldı. 1480 yılında Sava nehrini geçerek Sent Peter, Maraybuh, Uvidah, Sent Maksimiliyen.Kravyar, Sent Mikail bölgelerine ulaştılar. Akıncılar Ren bölgesinde düşman kuvvetleri ile karşılaşırlar. Fakat düşmanın bir oyunu ile düşmanı çok kalabalık sanarak geri çekildiler. İki kola ayrılarak İstirya'ye geldiler. Birinci kol, Karniyol tarafına yönelmiştir. İkinci kol ise yukarı İstirya'ye girdi. Her iki kolda bir çok esir ve ganimet alarak geri dönmüşlerdir.

1444-46 Yılları arasındaki ilk hükümdarlığından sonra, yirmi bir yaşında ikinci kez Osmanlı Padişahı olan Fatih Sultan Mehmet tarihin kaydettiği en büyük padişahlardan birisidir. Yeni çağı başlatan önemli olayların başında gelen İstanbul'un fethini gerçekleştirip bin yüz yıllık Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğunu kaldırarak Fatih Unvanını aldığı gibi, yüksek yeteneği ve dehası ile dost ve düşmanlarına gücünü kabul

²⁸² Aşıkpaşaoğlu, a.g.e., s.159-160.

²⁸³ Vahit Çabuk, Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi, C.III, s.162-163; Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C.II, s154-155.

ettirmiş olan büyük bir Türk Hükümdarı idi. Otuz yıl devam eden devlet başkanlığı süresinde fetihten fetihe koşmuş, Anadolu ve Rumeli’de bir çok seferler yaparak Anadolu’nun birliğini büyük ölçüde sağlamıştır. Bundan başka Bosna dahil olmak üzere Balkanları tamamen fethetmiştir. Anadolu’daki beylikler üzerine yaptığı seferlerde büyük başarılar kazanmıştır. Bu başarılar sayesinde Anadolu’da Türk birliği büyük ölçüde gerçekleştirmiştir. Rumeli de ise Sırbistan Mora, Bosna Hersek, Arnavutluk ve Eflak-Boğdan gibi bölgeleri Osmanlı idaresi altına alarak Adriyatik sahillerine kadar ulaşmıştır.

Fatih Sultan Mehmet 1481 yılı Nisanın 29’unda büyük bir ordunun başında hasta olmasına rağmen Üsküdar’a geçmiş ve bir at arabasına binerek, doğuya doğru ilerlemeye başlamıştı. Ancak Gebze yakınların da hastalığı şiddetlenerek 3 Mayıs 1481 yılında otuz bir yıl süren hükümdarlığı vefatı ile son bulmuştur.²⁸⁴

Bazı kaynaklarda ise Fatih’in “ Maesta Jakopo adlı Yahudi bir doktor tarafında zehirlendiği kaydedilmektedir. Bu doktor aynı zamanda Yakup Paşa ünvanı ile saray doktorları arasında yer almaktaydı.”²⁸⁵

2- II. Bâyezid Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Fatih Sultan Mehmet’in ölümü yeni bir Padişah tahta geçinceye kadar bir iç karışıklığa meydan vermemek için bir müddet gizli tutulmuştur. Fatih’in ölüm haberi duyulunca yeniçeriler ayaklanarak İstanbul’u yağmalamaya başlamışlardır. Fatih’in üç oğlundan biri olan II. Bâyezid tahta geçmiştir. Fatih’in oğullarından Mustafa babası sağ iken 1474 yılında vefat etmiştir. Taht için daha avantajlı olan Cem Sultan padişahlığını ilan eden ağabeyi II. Bâyezid’e karşı harekete geçerek Bursa üzerine yürür.²⁸⁶

II. Bâyezid’in 31 yıllık saltanatını iki devire ayırmak mümkündür. Sultan Cem’in ölümüne kadar olan on dört yıllık devre ve ondan sonraki on yedi yıllık ikinci devre. Fakat her iki devrede, Osmanlılar açısından bir durgunluk dönemi olmuştur. Birinci devrede Sultan Cem’in varlığı ile meşgul olan II. Bâyezid ikinci devrede de bu tesir altında kalarak ortaya çıkan safevi meselesi ve oğullarının taht mücadelesi sebebi ile aktif bir siyaset yürütememiştir.

²⁸⁴ İsmet Miroğlu, a.g.md., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C.X, s.251.

²⁸⁵ Osman Nuri Topbaş, a.g.e., s.132.

²⁸⁶ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti (Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal) İslam Tarihi*, C.XI, s.105.

1481 Yılı Bursa'nın Yenişehir ovasında yapılan savaşta II. Bâyezid 22 yaşındaki Cem Sultanın ordusunu bozguna uğratması üzerine Cem Sultan Memlûk hükümdarlığına sığınır. Bundan sonra Cem Sultanın sürgün hayatı başlamış olur. Cem Sultan Kahire de bir yıl kalarak Anadolu'ya tekrar geri döner. Aynı yıl içerisinde 1482 yılında Rodos'a geçer. Bundan sonra Cem Sultan, Hıristiyanların II. Bâyezid'i dolandırmaları, tehdit etmeleri hatta durdurmaları için kullandıkları bir koz haline gelmiştir. Cem Sultan Rodos'ta 34 gün kalmış, kendi isteği ile 46 günlük deniz yolculuğundan sonra Nice'e gitmiş ve burada altı yıl dört ay kalmıştır. Fransa, "Macaristan ve Venedik Cem Sultanı ele geçirebilmek için birbirleri ile yarışıyorlardı. Çünkü Cem Sultan gerçekten Osmanlı aleyhine kullanabilecekleri büyük bir kozdu. Cem Sultan 14 Mart 1489'da Şövalyeler tarafından Roma'ya ulaştırılmış ve 1495 yılında Napoli'de hastalanarak vefât etmiştir.²⁸⁷

Cem olayı uzun yıllar Sultan Bâyezid'i uğraştırarak hareket alanını kısıtlamıştır. Taht iddiasında bulunan bir kardeşin, Fatih'in başlatmış olduğu fetih hareketlerinin yavaşlamasına da sebep olmuştur. II. Bâyezid saltanatının ilk yıllarında fetih hareketleri yavaşlamış olsa da durmamıştır. Gerileme sayılacak tek nokta İtalya'nın fethinden vazgeçilmesi ve İtalya topraklarında fethedilmiş olan Otranto'nun 1481 yılında kaybedilmesidir. Aynı yıl içerisinde Macaristan'a akınlar yapılmıştır. 1482 yılına gelindiğinde ise Evrenos Oğlu Hüseyin Bey emrindeki akıncı kuvvetleri Prut tarafına gönderilerek burası kuşatılmıştır.

Akgerman üzerine gönderilen akıncı kuvvetleri Karniyol bölgelerinde faaliyette bulunarak bir çok esir ve ganimetle dönmüşlerdir. 1486 yılında Stefan Akgerman'ı geri almak için yeniden seferler başlatmıştır. Bu defa Malkoç Oğlu Bâli Bey Boğdan seferi için görevlendirilmiştir. Rumeli akıncıları ile Prut'u geçerek Boğdanlılarla savaşmıştır. Avusturya ve Lehlerden yardım alan Boğdanlılar akıncıların etrafa dağılmalarından yararlanarak akıncıları sıkıştırma teşebbüsünde bulunurlar. Bâli Beyin akıncıları etrafa saldırarak kendisi de Prut üzerinde bir köprü kurmak için yeterli kuvvetle orada kalmıştır. Akıncılar yapılan savaşı kazanarak Malkoç Oğlu Ali Bey Stefan'ı geri çekilmek zorunda bırakmış ve yüklü miktarda ganimet ve esir elde edilmiştir.²⁸⁸

²⁸⁷ Hoca Sadettin, a.g.e., C.III, s.192-232.

²⁸⁸ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, s.325; İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.183; Hoca Sadettin, a.g.e., C.III, s.241-242.

1488 Yılında yapılan Osmanlı Memlûk savaşında Evrenos Oğlu İsa ve Süleyman Beylerin şehit düşmesi ve bazı beylerinde gayretsiz davranmaları yüzünden Osmanlı kuvvetleri yenilmiştir.²⁸⁹ Bundan sonra Şah Budak Beyi Dulkadirli beyliğini ele geçirmek üzere Bâyezid tarafından Anadolu'ya gönderilir. Amasya sancak Beyi Hızır Bey Oğlu Mahmut Paşayla Kayseri Sancak Beyi Mihal Oğlu İskender'i de Şah Budak'a yardım için görevlendirir. Fakat Şah Budak'ın 1490 yılında Dulkadirli Beyliğini ele geçirme hareketi başarısızlıkla sonuçlanır. Türk akıncıları Bosna'nın fethinden sonra Hırvatistan, Sirem, İsklavonya ve Kuzey Venedik topraklarına akınlarını yoğunlaştırmışlardır.

1492 Yılına gelindiğinde Meşhur Akıncı Beylerinden Bosna Beyi İskender Bey vefat etmiş, onun yerine geçen kardeşi Mihal Oğlu Ali Bey ilerlemiş yaşına rağmen faaliyetlerini devam ettirmiştir. Bu sırada Meşhur Akıncı uç Beylerinden Turhan Oğlu Ömer de vefat etmişti. Malkoç Oğlu Bâli Bey Silistre taraflarında, Evrenos oğulları ise Arnavutlukta Sancak Beyi olarak görev yapıyorlardı.²⁹⁰

II. Bâyezid babasının alamadığı Belgrat üzerine sefer düzenler. Ordunun konaklama merkezi olarak Sofya seçilir. Ordu, Sofya'ya gelinceye kadar Semendire komutanı oluşturduğu akıncı kuvvetleri ile Sabaç'ı kuşatmıştı. Bosna'daki akıncı kuvvetleri ise bazı kaleleri almış ve Yayça'yı tehdit edecek kadar yaklaşmışlardı. Bunun üzerine Macarlar içteki kavgalarını bir tarafa bırakarak Kinis Komutasında Birleştiler ve akıncıları yendiler. Süleyman Paşanın bu durumu padişaha bildirmesi ile Belgrat'ın alınmasından umut kesilir. II. Bâyezid, Hersek Oğlu Ahmet Paşayı Sofya da bırakır Üsküp taraflarına da Davut Paşayı göndererek kendisi de ordu ile birlikte Yahya Paşanın öncülüğünde Sofya'dan Arnavutluğa yönelmiştir.

Belgrat'ın alınmamasının öcü Avusturya'ya yapılan akıncı akınıyla alınmaya çalışılmıştır. Yapılan seferde akıncılar üç kol halinde ilerlemişlerdir. Birinci kol Karniyola'ya, ikinci kol Karaintia'ya girdi. Akıncılar bu bölgelerde ilerlerken Alman İmparatorunun ordusu ile aniden karşılaşılır. Alman ordusuna Karaintia beyleri de katılmışlardı. Akıncıların yolu kapatılmış ve savaş birkaç saat sürmüştü. Mihal Oğlu Ali Beyin beraberinde götürdüğü esirlerin zincirlerini kırarak arkadan akıncılara saldırması ile akıncılar savaşı

²⁸⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, s.331.

²⁹⁰ Kemâl Yavuz ve Diğerleri, "Bâli Bey", mad., *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, C.III, İhlâs Yayınları, İstanbul-1994, s.183.

kaybetmişlerdir. Bu savaşta Mihal Oğlu Ali Bey esir düştü ve asılarak öldürülmüştür.²⁹¹ Akıncıların üçüncü kolu ise aşağı İstirya bölgesine yönelmiş ve Avusturya- Macaristan toprakların da dolaşmaya başlamışlardı. Hadım Ali Paşa komutasında bulunan bir başka akıncı kolu ise Erdel'e girmiştir. Bu akıncı birlikleri de tıpkı Malkoç Oğlu Ali Bey gibi akınlarında başarı sağlayamamışlar ve Eflak'a geri dönmüşlerdir.²⁹²

Üç koldan yapılan akının, özellikle Mihal Oğlu Ali Bey gibi büyük bir akıncı komutanının öcünü almak ve aynı zamanda Türkleri Bosna'dan çıkarmak isteyen düşmanı durdurmak için Bosna Beyi Yakup Bey Komutasında akıncı kuvvetleri Yayça önlerine kadar gelir. Yayça kalesi komutanına Yakup bey askerleri kırdırmak yerine birebir yapılacak bir dövüş teklifinde bulunur. Fakat Yayça Kalesi komutanı buna cevap olarak baskın niteliğinde bir saldırıda bulunur. Saldırı sonucunda ağır kayıplar vererek geri dönmek zorunda kalır. Akıncılar buradan İstirya'ya kadar ilerlerler. Buradan da Hırvatistan'a girerek bu bölgelerde bir süre daha dolaşmışlardır.²⁹³

1496' da Hırvatistan'a, 1497 yılında da Dalmaçya'ya akınlar düzenlemişlerdir. Bu sırada Firuz Bey de Kotor iskelesini almak istedi ise de Venedik savunması karşısında başarı sağlayamamıştı. 1498'de Ali Paşa Zara çevresini tekrar tahrip edip Dalmaçya'da bir çok Venedik Kasabasını yağmalamıştır. Bu son akınlar Osmanlı Venedik savaşının başlangıcı olmuştur. Venedik ile savaş çıkınca 1499 yılında Bosna Sancak Beyi olan ihtiyar İskender Paşa tekrar Dalmaçya ya akınlar düzenlemiştir.²⁹⁴

1498 Yılı başlarında Lehistan'ın Osmanlı himayesine girmiş olan Boğdan Prensiğine saldırması üzerine Osmanlı-Lehistan savaşı başlamıştır. Savaşın idaresi Silistre Sancak Beyi olan ünlü akıncı kumandanı Malkoç Oğlu Bâli Beye verilmiştir. Bâli Beyin 1498 yılının ilk ve son baharında olmak üzere iki Lehistan seferi vardır. Bunlar, Osmanlı tarihinin en önemli akın hareketlerindedir. Bu savaşlara 40.000 akıncı yani bu ocağın tam kadrosu katılmıştır.²⁹⁵

²⁹¹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, s.336.

²⁹² Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, s.337.

²⁹³ Hoca Sadettin, *a.g.e.*, C.III, s.276-285.

²⁹⁴ Necati Tacan, *a.g.e.*, s.56.

²⁹⁵ Fevzi Devrim ve Diğerleri, "Bâli Bey", *mad., Yeni Rehber Ansiklopedisi*, C.III, İhlâs Yayınları, İstanbul-1994, s.183.

Bu savaşta ordunun sağ tarafına Bâli Beyin büyük Oğlu Ali Bey, geri birliklere ise küçük oğlu Tur Ali Bey atanmıştı. Sol kanat kumandanı ise Kasım Bey-Zâde Mustafa Beydi. Türk akıncıları önce Prut, sonra da Dniester nehirlerinden kuzeye doğru ilerlemişlerdir. Mustafa Bey Galiçya'yı yağmalayarak Kuzey batıya doğru ilerlemişti. Bâli Beyin kuvvetleri ise önce Lehistan'ın önemli şehirlerinden Lemberg şehrini ele geçirmiştir. Böylece Galiçya bölgesinin tamamı yağmalandıktan sonra akıncılar kuzey batıya doğru harekete geçmişlerdir. Buralardaki bölgeleri yakıp yıkan Türk akıncıları Baltık denizine doğru ilerlemişlerdir. Bu başarılar üzerine Bâli Beyin rütbesi Sancak Beyliğinden Beylerbeyliğine (Tüm Generallikten, Generalliğe yükseltilmiştir.) Bundan sonra da Bâli Beye Bâli Paşa denilmiştir.

II. Bâyezid İlbsan Sancak Beyi ve akıncı kumandanı Evrenos Oğlu Mehmet Beyi Arnavutluk'daki hareket için görevlendirir. 1479 Senesinde yapılan Venedik anlaşması ile Draz şehrini ve Bosna'nın kuzeyindeki Macarlara ait bazı kaleleri ele geçirmiştir. 1501 yılında başka bir akıncı kolu ise Sava ve Drava nehirleri arasındaki şehirleri yağmalamışlar, Yayça kalesine gönderilmekte olan eşya ve yiyeceklere de İskender Paşanın Oğlu Mustafa Bey el koymuştur.²⁹⁶

Fatih Sultan Mehmet ve II.Bâyezid dönemlerinde akıncıların gerçekleştirdiği yağmalar, fetihler ve akınlar Macarların, Lehlerin ve Venediklilerin gözelerini o kadar korkutmuştu ki bu ülkelerle birlikte diğer ülkelerde Türklerin dostluğunu düşmanlığına yeğlemişlerdir. Osmanlı da, devletin gelmiş olduğu yapısı gereği artık Avrupa devletleri ile siyasî ilişkilerini artırmışlardır. Osmanlı Padişahları, Fransa Kralı ile ilişki kurmuşlar, Papayla olan ilgilerini artırmışlar ve hatta Papayla karşılıklı hediye alıp vermişler. Bütün İtalya devletleri Türklerle dostluk kurabilmek için uğraşmışlar ve Macarlar da 30 yıllık bir anlaşma imzalamışlardır. Venediklilerle yapılan anlaşma beş yılıktı. Macar ve Venediklilerle yapılan anlaşma hemen hemen bütün Avrupa devletlerini kapsar nitelikte olmuştur.

Avrupa'ya karşı otuz yıl içerisinde yirmi akın düzenlenmiş ve bütün Avrupa'yı yıldırılmış olan akınlar durmuş oluyordu. 1500 yıllarından sonra Türk akıncılığı yaklaşık bir çeyrek asır kadar durgunluk dönemi yaşıyor. Bu devirde büyük akınlar yoktur. Osmanlı

²⁹⁶ Hoca Sadettin, a.g.e., C.III, s.329-330.

doğuya yönelmiş ve Avrupa ile genellikle barış içerisinde kalınmıştır. Böylece akıncılığın birinci dönemi kapanıyor Kânûnî ile birlikte büyük Avrupa seferleri ve I. Viyana kuşatması ile de II. dönemi başlamış oluyordu.

II. Bâyezid'in yaşlanması üzerine oğulları arasında taht hesapları yapılamaya başlamıştır. Bunun sebebi ise Bâyezid'in enerjik olmayışı, içedönük bir ruh yapısına sahip olması. Ömrünün son zamanlarında dünya hayatının sıkıntılarında iyice bıkmış, rahatı ve sükûneti hasretle arar bir hale gelmesi, hatta tahttan feragat niyetini zaman zaman açıkça söylemesi şehzadelerin erken bir taht kavgasına girmelerindeki faktörlerdir.

Bu taht kavgası sırasında Bâyezid ile Selim arasında Çukur Çayır bölgesinde meydana gelecek savaş başlamak üzere iken Rumeli akıncıları ve Sancak Beylerinin İstirhamları savaşın çıkmasını engellemiştir.²⁹⁷ 24 Nisan 1512 yılında II. Bâyezid oğlu Selim namına tahttan feragat etmiştir. O günlerde İstanbul da bulunan Şehzade Selim halkın bitmek tükenmek bilmeyen tezahürlerine muhatap olmuştur.

24 Nisanda Sultan Selim tahta geçme merasimi için Topkapı sarayına giderken II. Bâyezid'de eski saraya gitmişti. On bir gün sonra Dimitoka'ya gitmek için saraydan ayrılır. İstanbul'dan hareket eder ve bir ay iki gün sonra 21 Mayıs 1512 yılında Edirne'nin güney doğusundaki Çorlu yakınındaki Abalar köyünde vefat etmiştir. II. Bâyezid Fatih'ten sonra bütün Osmanlı padişahları içerisinde en bilge olanıdır. Mükemmel bir tahsil görmüştür.²⁹⁸

3- Yavuz Sultan Selim Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Yavuz Sultan Selim II. Bâyezid'in en küçük ve hayatta kalan tek oğludur. Şehzadelik döneminde Trabzon Sancak Beyliği görevinde bulundu. Bu göreve getirilmesinde en önemli etkenlerden birisi de diğer şehzadelere göre daha yiğit enerjik, ileri görüşlü bir yapıya sahip olmasıdır. Yavuz Sultan Selim yapacağı işlerde bir karara varmadan önce mutlaka çevresindeki insanlarla konuşur olayı değerlendirir ve en son olarak karara varır. Her şeyden önce karar verdikten sonra kararını uygularken son derece tutarlı davranır ve bu konuyla ilgili çıkacak bir zorluktan asla yılmaz. Saltanat kavgası sırasında yanındaki en güvendiği insanları babasının yanına göndererek bilgi almış ve bu davranışı ona Osmanlı saltanatını kazandırmıştı. Çünkü adamları ona herhangi bir konuda

²⁹⁷ Azmi Bilgin ve Diğerleri, *Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi*, C.II, İz Yayınları, İstanbul-1996, s.171.

²⁹⁸ Şerafettin Turan, "Bâyezid II", mad., *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.V, TDV Yay., İstanbul-1992, s.237.

nasıl davranacağı konusunda eldeki bilgilerden yola çıkarak yol gösterirlerdi. Yavuz Sultan Selim casusları sayesinde İstanbul , Edirne ve Amasya'da ki havadisleri çok iyi elde etmekle kalmadı aynı zamanda kendi hakkında da çok iyi propaganda yapabilme fırsatını da bulmuştu. İstihbarata oldukça önem verirdi. Hazinesinin dolu olmasına özellikle dikkat eder, sadeliğe önem verir ve ülkenin her köşesinde adaletin hakim olmasını isterdi.²⁹⁹

Sultan Selim babasının elinden saltanatı zorla almasından sonra Osmanlı Devletinde yeni bir dönem başlayacağı kesindi. Daha Şehzadeliği sırasında Anadolu'daki kızılbaş olaylarında göstermiş olduğu başarı ve kararlılıkla Şah İsmail'i yenilgiye uğratan bir Şehzadenin hükümdarlığında elbette ki bazı şeyler farklı olacaktı. Yavuz Sultan Selim tahta geçtiği sırada rakipsiz değildi. Kardeşleri Korkut ve Ahmet Beylerle Saltanat için mücadele etmek zorunda kalmıştır. Sultan Selim devletle ilgili herhangi bir eylem yapmadan önce kardeşlerini bertaraf etmek zorundaydı. Şehzadeleri ve bunların çocuklarını ortadan kaldırmayı Memleketin geleceği açısından gerekli görmüş ve hepsini öldürmüştür. Yalnız Sultan Selim kardeşlerini ve onların çocuklarını isteyerek öldürmediğini, bunları yaparken de büyük ızdırap çektiğini fakat devletin devamı ve düzeni için bunların gerekli olduğunu söylemiştir.³⁰⁰

Şehzade olaylarından sonra Sultan Selimin dikkati tamamen doğuya yönelmişti. idareyi ele geçirdiği zaman düşmanları sindirilmiş ve hudutları sağlama alınmış bir Rumeli'ye karşılık devletin geleceğine göz dikmiş doğu düşmanları ile yüz yüze gelmişti. Çünkü Trabzon Sancak Beyi iken Şah İsmail üzerine seferler yapmış ve doğu hakkında kullandığı casuslar vasıtası ile bir çok bilgiye sahipti. Durumun ciddiyetinin farkındaydı. Şiiler özellikle Osmanlı'da saltanat kavgalarının yoğun olduğu dönemlerde Anadolu'da her zaman kışkırtma hareketlerinde bulunuyorlardı. Tahta geçmesini kutlamak ve babası zamanında yapılan antlaşmaları yenilemek isteğinde bulunan Avrupa devletlerinin elçileri ile saltanat kavgaları nedeni ile yeterince ilgilenemeyen Yavuz, Anadolu'da bir müddetten bu tarafa Kızılbaşların çıkardıkları karışıklıklar ve onları destekleyen Safavi devletini dikkate almadan batıya yönelmenin akıllıca bir hareket olmayacağını düşünerek antlaşmaları yenilemek ve batı devletleri ile dostça ilişkiler kurma yolunu seçmişti.

²⁹⁹ Şinasi Altundağ, " Selim I ", mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.X, MEB Yay., İstanbul-1966, s.432-433.

³⁰⁰ Dimitri Kantemir, a.g.e., s.190.

Bu nedenle Yavuz ve şartların zorlaması II. Bâyezid'in son zamanlarında akıncılar, eski hareketli günlerini anmakla zaman geçirmişlerdir. Yavuz Sultan Selim Döneminde akıncılar iki belirgin olayda aktif rol oynamışlardır. Bu olaylar Şehzade Ahmet'in takibi ve Çaldıran savaşında öncü olarak görevlendirilmeleridir.

Şehzade Korkut taht iddialarından vazgeçerek itâtını bildirmişti. Fakat şehzade Korkut, saltanat iddiasından vazgeçmiş görünse de tahtı son anda elinden kaçırın Şehzade Ahmet bu iddiasını devam ettirmiştir. Bu arada Konya'yı işgal ederek hükümdarlığını ilan eder. Oğlu Alaaddin'i Bursa'yı kuşatmak için gönderir. Bu durumu haber alan Yavuz Selim Oğlu Süleyman'ı yerine vekil bırakarak 70.000 kişilik bir kuvvetle Şehzade Ahmet üzerine yürür. Alaaddin Amcasının büyük bir kuvvetle üzerine geldiğini haber alınca Konya'ya çekilir. Yavuz Sultan Selim'in Bursa'dan hareket ederek üzerine geldiğini öğrenen Ahmet Amasya'ya kaçmak ister. Yavuz Sultan Selim Şehzade Ahmet'in takibi için görevlendirdiği meşhur akıncı Beyi Malkoç Oğlu Bâli Beyin Oğlu Ali Bey komutasındaki kuvvetler Şehzade Ahmet'in Amasya'ya çekilmesini önlemişlerdir. Yanındaki kişilerin gün geçtikçe azaldığını gören Ahmet, Şah İsmail'in yardımını istemek üzere iki oğlunu İran'a göndermiştir.³⁰¹

Akıncıların bu dönemde ikinci faaliyetleri ise Çaldıran meydan muhaberesinde görülmüştür. Çaldıran savaşından önce akıncı beylerinden Mihal Oğlu Mehmet Bey kumandasındaki akıncılar Safavi topraklarına akın yapmak üzere gönderilmiştir. Yine Çaldıran zaferinden kısa bir süre önce akıncı kuvvetlerinin kumandanı Mihal Oğlu Mehmet Bey, Şah İsmail'in hareketleri konusunda önemli istihbarat çalışmaları yapmıştı. Çaldıran savaşı sırasında akıncı askerlerinden birisi Şah İsmail tarafından yakalanır. Yavuz Selim'in kumandanlarını ve çeşitli kol ordularını gördükçe Şah İsmail Osmanlı ordusu hakkında askerden bilgi almak ister ve aralarında şöyle bir diyalog gelişir. Bir kan ırmağı gibi tepeleri istilâ eden bu kırmızı sancaklar nedir? diye sorar. Akıncı da : - Bunlar Köse Mihal'in torunlarından Mihal Oğlu Mehmet Bey kumandası altındaki Niğbolu süvarileridir. Daha sonra Şah İsmail : Çaldıran ovasına inen yeşil bayraklılar hakkında bu yeşil bayraklılar nedir diye sorar? Akıncı, bunların İsfandiyâr Oğlu komutasındaki Bolu ve

³⁰¹ Şinasi Altundağ, a.g.md., İslâm Ansiklopedisi, C.X, s.425; Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C.II, s.402.

Kastamonu askerleri olduğunu ve bunların akıncılarla birlikte Osmanlı ordusunun öncü birlikleri olduğunu belirtir.

Çaldıran savaşında Rumeli Beylerbeyi olan Hasan Paşa ve bir çok ünlü akıncı komandanları ile birlikte Malkoç Oğlu Ali Bey ve Kardeşi Tur Ali Bey de şehit olanlar arasında yer alıyorlardı.³⁰²

Kemal Paşa Zâde Şehit Düşen Malkoç Oğlu hakkında şöyle der;

“ Depüb alay-ı şâh’a ibn-i Malkoç
 Tokuştı kurcı (Acem) ile nitekim koç
 Koyun gellesine (sürüsüne) girdi san kurd
 Ki itdi irdü ginin kellesin hord (Yedi)
 Kime rast gelse ol cenk-ü-çalışta
 İki pare ilerde bir çalıšta
 Çü nar’a uruben Allah der id.
 Nice Kurçı’ ya (Acem’e) ol dem Şah der idi.
 Niçe kürçi püşt (arkadaşını dönüb) olub sipaha
 Rivayettir ki el irgördi (yetişt) Şah’a
 Veli (lakin) ol demde takdir-i İlâhi
 Ecel irdi elinden aldı şahı”³⁰³

Yavuz Sultan Selim Çaldırandan başka Mercidabık, Ridaniye meydan savaşlarını kazanmış, Mısır ve İran’ı işgal etmiştir. Avrupa üzerine herhangi bir sefer de bulunmamıştır. Avrupa üzerine sefer düzenleme ihtiyacını duymuş fakat kaleler fethetmek yerine ülkeler fethetmeyi tercih etmiştir. Bundan dolayı bir sefer düzenlemeden önce hazırlıklarının tam olmasını istiyor fakat hazırlıkları yetersiz bulup babası gibi yarım bir sefer yapmak yerine yapmamayı tercih ederek kapıkulu askerlerini Edirne’ye gönderdikten sonra kendisi de arkalarından Ağustos 1520’de hareket ettiği sırada halk dilinde yanıkara olarak bilinen şirpence adı verilen bir çıban sırtında çıkar. Yara her geçen gün büyüyüp açılır. 21 Eylül 1520’de bir Cuma günü akşamı 51 yaşında iken Çorlu karargahının bulunduğu Sirt köyünde vefat etmiştir.³⁰⁴ Selim devletin sınırlarını genişletmiş, o zamana

³⁰² Erol Güngör, a.g.e., s.262.

³⁰³ Ahmet Uğur, a.g.e., s.73.

³⁰⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.301; Hoca Saadettin, a.g.e., C.IV, s.354-358.

kadar sadece iki kıtada toprakları bulunan Osmanlı devleti Mısır'ında alınması ile üç kıta üzerine yayılmıştır. Böylece üç kıtada toprakları bulunan muazzam bir devlet oluşmuş oluyordu. Selim döneminde Doğu Akdeniz Osmanlı sahili halini alıyordu. Dünyanın önemli ticaret yolları ve güzergâhları Osmanlıların eline geçmiş oluyordu.

4- Kânûnî Sultan Süleyman Döneminde Akıncıların Faaliyetleri

Selimin ölümü üzerine yerine Manisa Valisi olan tek oğlu Şehzade Süleyman Padişah olmuştur. Kânûnî Sultan Süleyman, 30 eylül 1520'de genç yaşta tahta geçti. Sultan Süleyman tahta geçmeden önce devlet yönetiminde birebir bulunmuştu. Yavuz Sultan Selimin tahta geçmesi üzerine Şehzade Süleyman İstanbul'a çağrılır. Yavuz'un kardeşleri ile mücadelesi sırasında İstanbul'da ona vekâlet etmişti. Babası kardeşlerini yenip tahtta rakipsiz bir hale gelince genç şehzade merkezi Manisa olan Saruhan Sancak Beyliğine gönderilmişti. Bu suretle devlet idaresindeki tecrübesi artırılmış oldu. Sultan Süleyman, babasından dünyanın en zengin en güçlü ordusuna sahip bir miras devralmıştı. Kısa zamanda giriştiği fetihlerin büyüklüğü kadar devleti idare edişindeki ustalık, akıllı ve fazîletli olması ile herkesi kendine hayran bırakan Kânûnî'ye düşmanı olan Avrupa devletleri tarafından **Muhteşem Süleyman** lakabı verilmiştir.³⁰⁵

Buna rağmen Türk halkı Avrupalıların takmış olduğu muhteşem lakabına pek rağbet etmemişlerdir. Muhteşem, büyük lakapları yerine Türk halkı Sultan Süleyman'a Kânûnî lakabını daha uygun bulmuştur. Türklerin Kânûnî lakabını vermelerinin sebebi Sultan Süleyman'ın kanunlar yapmasından kaynaklanmıyordu. Kânûnî lakabı oluşturulan kanunlara tam anlamıyla uymasından ve tüm Osmanlı da bu günün anlamında hukukun üstünlüğünü yani bir hukuk devletini geçerli kılmasından kaynaklanıyordu. Osmanlının o dönemde bir hukuk devleti olduğu bütün Avrupa devletleri tarafından gayet iyi biliniyordu. Hatta bu dönemde İngiltere Kralının bir heyet göndererek Osmanlının hukuk sistemini incelediği kimi kaynaklarda belirtilmiştir.

Kânûnî'nin hak ve adâleti ile ilgili uygulamalara açıklık kazandırabilecek Belgrat sancak beyliğine getirilmiş halasının oğlu Koca Bâli Beye yazılmış mektuba bakmamız yeterli olacaktır. Koca Bâli Bey Macaristan, Almanya ve Polonya üzerine gerçekleştirdiği

³⁰⁵ Fairfax Downey, *Kânûnî Sultan Süleyman*, (Çev., Enis Behiç Koryürek), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul-1975, s.5; Osman Nuri Topbaş, a.g.e., s.169.

başarılı akınlardan sonra Sultan Süleyman'a mektup yazarak Tuğ verilmesini ister. Sultan Süleyman ise bu isteği kestirip atmak yerine ona diplomatik bir cevap gönderir. Bu mektubun birinci kısmında başarılarını övüp onu ödüllendirdiğini yazan Sultan Süleyman'ın ikinci bölümde ise “ her iş Allah'tan bilesin ve katiyyen nefesine gurur getürmeylesün. –kendi kılıcımla bu kadar memleket feth eyledüm demeyesün. Memleket Allah'ındır. Saniyen Hz. Peygamberindir. Salisen emr-i Hak ile Halifenündür. ve Beg olamak iki kefelü terazidür. Hak subhanehu ve teala cümlemüzi adil kullarından eyleye. Ser'asker ve Beglik hesabıyla hükmün yürüdüğü yerlerde olan zulmü ta'addiden (tecavüzden) ruz-ı mahşer de bize itab olur ise senün damenüne (yakana) yapışam..” diyerek otoritesinin olduğu yerlerde hak ve hukuk ilkelerine uymasını ister. Mektubun ilerleyen bölümlerinde halka nasıl davranması gerektiğini belirtir. Ve şöyle der. “ İhtiyarlarını baba bilesün. Daha aşağılarını kardeş bilesün. Oğullarına merhamet ve şefkat edesün. Karındaşlarına ikram eylesesün. Babalarına ta'zim ve tekrim eylesesün. Asker-i İslam'a bir vech ile müzayeka çekdüremeyesün. Ve ol diyarlarda mütemekkin olan ibadullah fukarasın gözleyesün. Sadakaya muhtaç bulunanların beyt-ül-mal-i müsliminden kisvetlerin (elbise), zahirelerin ve diğer ihtiyaçlarını göresün. Fukara Hakk Teala'nın kuludur...”³⁰⁶

1532 Yılında bir sancak beyine gönderilen bu mektuptan da anlaşılacağı üzere Osmanlı'nın yükselmesi ve üç kıtada topraklarının olması tesadüfî değildir. Osmanlılar, yükselmesini adâletli, ehliyetli, zekî, yetenekli ve hak yolundan ayrılmayan Padişah ve devlet adamlarına borçludur. Ki bunların içinde Kânûnî Sultan Süleyman'ın yeri daha fazladır. Osmanlı da gerçekleşen bütün fetihler hak ve İslâm için gerçekleşmiştir. Akıncıların da taşıdığı ruh budur. Bu ruhu Osmanlı kaybetmeye başladığı andan itibaren gerileme dönemine girmiştir.

Avrupalılar, babası Yavuz Sultan Selim vefat edince şehzade Süleyman'ın padişah olması üzerine Haçlı dünyasının genç ve tecrübesiz bir düşman ile muhatap olacaklarını düşünüp ümide kapılarak sevinmişler ve “ Aslan öldü yerine kuzu geldi demişlerdi.” Ancak çok geçmeden bu sevinç yerini büyük bir hayal kırıklığına bırakmıştı. Çünkü Yavuz

³⁰⁶ İbrahim Atay, “ Kânûnî'den Bâli Bey'e Mektup Var..”, Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı.56, İhlâs Yayınları, İhlâs Matbaası, İstanbul-1998, s.55-56.

Sultan Selim'in ani ölümü ile hazırlık aşamasında olan Avrupa seferi sanki önemle üzerinde durulan bir mirasmış gibi oğlu Kânûnî Sultan Süleyman tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sultan Süleyman I. Belgrat seferinden önce ilk iş olarak Mısır ve Kahire bölgelerinde meydana gelen Canbirdi (Türkçe de Canverdi) isyanı başlamıştı. Kanuni Sultan Süleyman babasının ölümünden sekiz ay geçmemişti ki ilk seferine çıkar. Bu sekiz ay içinde Canbirdi Gazali isyanını bastırıldığı gibi devletin yapısı ile ilgili bir takım düzenlemeler yapma yoluna gitmişti. Kânûnî bütün dünyada heyecanla beklenen ilk seferini Macaristan'a yöneltmesi, Avrupa ve Doğu ülkelerinin rahat bir nefes almasını sağlamıştır. Çünkü nereye yapılacağı belli olmayan bir sefer beklemek yerine yönü belli olan bir sefere karşı hazırlık yapmak daha iyiydi. Sultan Süleyman'ın Macaristan'a yönelmesini sağlayan önemli faktör, Macaristan'a gönderilen elçi Behram Çavuşun Macaristan kralı tarafından öldürülmesidir.

18 Mayıs 1521'de Kânûnî Sultan Süleyman'ın komutanlığında ordu İstanbul'dan hareket etmiştir. Belgrat'ı daha önce II. Murat, Fatih ve II. Beyazıt kuşatmasına rağmen alamamışlardı.³⁰⁷ Sultan Süleyman Belgrat seferlerinin hazırlıklarını yaparken kuşatma sırasında şehre diğer Hıristiyan ülkelerinden gelecek yardımın kendilerini zor duruma düşüreceğini bilmesinden dolayı Gazi Hüsrev Beyi çevredeki geçit yollarını tutması ve Zemlin kalesini alması için ordudan önce Belgrat çevresine gönderir. Bu sıralarda Mihal Oğlu Mehmet Bey Erdel (Transilvanya) ve Sultan-Zâde Bâli Bey de Hırvatistan taraflarına akınlara başlamıştı. Asıl orduya ise Mora Sancak Beyi Turhan Oğlu Ömer Beyzade Hasan bey öncülük yapıyordu. Kânuni'nin kumanda ettiği asıl ordu ilerde gidiyordu. Kânûnî, İshak Bey Oğlu İsa Beye de Belgratı alabilmek için Bögür delen kalesini yaptırmıştı. Aynı zamanda bu kale Kânûnî'nin fethettiği ilk kaledir.

Gazi Hüsrev Beyin Zemlin kalesini alması ile Belgrat'ın Macaristan'la olan ilişkisi kesilmiş oluyordu. 26 Temmuzda Kânuni Sava Nehrinden karşıya geçmiş ve Belgrat şehrini 8 Ağustos 1521 yılında teslim almıştır. Halkın bir kısmı İstanbul'a gönderilerek bugün Belgrad ormanları diye bilinen çevreye yerleştirilmiştir.³⁰⁸ Şehrin teslim

³⁰⁷ Peçevî, a.g.e., C.I, s.71-72.

³⁰⁸ Divna Djuric Zamolo, "Belgrad", mad., TDV İslâm Ansiklopedisi, C.V, TDV Yayınları, İstanbul-1992, s.408.

alınmasından yaklaşık 21 gün sonra Fatih, II. Bâyezid, ve II. Murat tarafından kuşatılan fakat alınamayan Belgrat kalesini Kânûnî almayı başarıyor.

Kânûnî Sultan Süleyman fetihten sonra Semendire ve Belgrat muhafızlığına Bosna Sancak Beyi Yahya Paşa Oğlu Bâli Beyi tayin etmiş ve 19 Ekimde Türk ordusu tekrar İstanbul'a geri dönmüştür.³⁰⁹ Belgrat'ın alınması Avrupa da büyük yankılara yol açmıştı. Çünkü Avrupalılara göre Belgrat Hıristiyan âleminin düşürülmez kalelerinden birisi idi. Bu seferden sonra Venediklilerle barış imzalanmıştı. Zira Sultan Süleyman ikinci seferini Rodosa yapacaktı ve bu deniz savaşında Venediklilerin tarafsız kalması oldukça önemli idi. Bu antlaşma Osmanlı'ya büyük kolaylık ve fayda sağlayacaktı. 20 aralık 1522 yılında imzalanan teslim anlaşması ile Rodos adası fethedilmiş ve 214 yıllık Rodos Haçlı devleti tarihe karışmıştır. Rodos adası kolay alınmamıştır. Çok şiddetli çarpışmalar ve Rodos'ta bulunan casusların fedakârca uğraşmaları sonucunda yaklaşık beş ay süren bir kuşatma sonucunda alınmıştır. Rodos adasının fethedilmesi ile Sultan Süleyman'ın ünü bütün Avrupa'da son haddine varmıştır. Belgrat ve Rodos'un fethedilmesi, Osmanlıların daha büyük fetihlerinin bir işareti olarak kabul edilmiştir.

Belgrat'ın alınmasından sonra Macaristan, Hırvatistan, Transilvanya ve Dalmaçya gibi yerler daha rahat ve güvenli bir şekilde Osmanlı akınlarına hedef olmuştur. Özellikle Gazi Hüsrev ve Bâli Beylerin akınları Mohaç savaşına kadar devam etmiştir. Bu akınlardan birinde Bosna Beylerbeyi Yahya Paşanın oğlu Bâli Bey İslankamin kalesi üzerine yürür ve kaleyi aldıktan sonra Sirem taraflarına gönderilir. Yapılan bu seferde akıncılar iki kola ayrılarak birinci kol Mihaloğlu Mehmet Bey komutasında Eflak üzerinden Erdel ve Temaşvar bölgelerinde yağma yapmakla görevlendirilirken, ikinci kol ise Ömer Bey oğlu Hasan Bey idaresinde Padişah'ın ordusuna katılmak üzere emir alarak çevre kasabalarını yağmalamışlardır. Akıncılar, yapılan bu akında birçok esir ve ganimet elde etmişlerdir.³¹⁰ Belgrat'ın fethinden sonra uç bölgelerinde Macarlarla küçük çaplı da olsa bazı çatışmaların çıkması üzerine Kânûnî Mohaç meydan savaşının yapılmasına karar vermiştir. İstanbul-Mohaç yolunu Osmanlı ordusu 4 ay gibi bir sürede geçmiştir. Buraya ulaşırken iki büyük

³⁰⁹ M. Cavid Baysun, " Süleyman I ", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.II, MEB Yayınları, İstanbul-1979, s.484; İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.310-312; Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, s.8-12.

³¹⁰ Peçevi, a.g.e., C.I, s.73.

nehir geçilmiş, düşman topraklarında yürünmüş ve bazı kalelerde muhasara altına alınmıştır. 29 Ağustos'da Osmanlı ordusu Mohaç ovasında idiler.³¹¹ Ovaya gelmeden önce Sultan Süleyman düşman ve arazinin yapısı hakkında ayrıntılı bilgi alabilmek için Serhat Beylerinin davet edilmesini emreder. Çünkü düşman ülkesi hakkında en çok bilgiye sahip olan akıncı beyleri idi. Bunun üzerine derhal etrafa görevliler gönderilerek uç beyleri Kânûnî'nin huzuruna çağırılırlar.

İbrahim Paşa Serhat Beylerinden Hüsrev Beyi çağırarak Padişah size düşman ve arazi hakkında danışmak istiyor der. Hüsrev bey de şu cevabı verir. “ Biz serhadda danışacağımız zaman, serhadın görmüş geçirmiş ihtiyarlarına danışırız. Kendi başımıza bir iş yapmayız. Ferman olunursa varıp söyleşelim ve size cevap getireyim. Bunun üzerine Kânûnî Sultan Süleyman, kimlere danışacaksınız o adamları buraya getirin dedi. Hüsrev Bey, durduğu tepe üzerinden aşağıdaki bir adama seslendi. Tiz var, Koca Alay Beyi, Kara Osman, Mehmet Subaşı, Adil Toyca, Balaban Çeri Başı gelsinler! Padişah danışmak istiyor dedi. Emri alan adam yerinden fırladı. Aradan çok zaman geçmedi; bir de baktılar ki karşılarında bir adam çıka geldi. Bu, Adil Toyca idi. Yaşlı, iri bir adam. Tolgası başında, kepeneği atının terkisinde, sakalı yok fakat pala bıyıkları tolgasının dışına fırlamış, sanki düşman bağına saplanacak birer ok. Hüsrev Bey ona gel, Adil Toyca dedi. Padişahımız danışmak, yapılacak işleri görüşmek istiyor dedi. Adil Toyca derhal şu cevabı verir. Artık bu yerde danışma olur mu? Düşmanla dövüşmekten başka bir şey olur mu? Beni koca alay beyi size gönderdi. Düşman alayları görünmüş, çarhamız (öncüler) elleşmeye başlamış. Gelin, sancağınızın dibinde bulunun. Alayları ağırlıklarından ayrı görün. Sonra, atını sürdürdü. Alaya doğru dolu dizgin savuşup gitti.

İşte o zamanlar da akıncı beyleri, padişaha karşı bile böyle davranırlardı. Düşman ezmekten Türklüğü yüceltmekten başka bir şey düşünmezlerdi. İşleri güçleri,canlarını feda ederek memleketlerinin yüzünü ak etmek, düşmanlarını daima aciz görmek ve aciz bir hale getirmektir. Serhadler de, Türk toprağının en fedakar, en bahadır koruyucuları bunlardı. Orduya zaferi bunlar hazırlarlardı. En çetin kalelerin alınmasını bunlar kolaylaştırırlardı.

³¹¹ Ahmet Refik, Türk Akıncıları, s.145.

Düşmanı mahvetmek için, onun kolunu ve kanadını ilk defa onlar kırdılar. Türk ordusuna pek çok zaferleri kazandıran da yine akıncılar olmuştur.”³¹²

Macaristan'ın kötü yönetimi altında ezilen bir çok Macar köylüleri memnuniyetsizliklerini belirtmek amacı ile Protestanlık hareketine katılırken bir çok Macar askeri de Osmanlı akıncı Beyi Bâli Beye sığınmışlardır. Macar ordusu hemen hemen bütün Avrupa devletlerinin katılımı ile oluşmuştu ve sayıları yaklaşık olarak 200.000 kişi idi. Osmanlı ordusu yaklaşık olarak 100.000 askerden oluşmaktaydı. Türk ordusunun merkezinde padişah bulunmakta idi. Sol kanatta Rumeli Sipahilerine daima İbrahim Paşa, sağ koldaki Anadolu Sipahilerine de Anadolu Beylerbeyi Behram paşa kumanda ediyordu. Öncü kuvvetlerini ise Gazi Damat Yahya Paşazade Gazi Sultan zade Bâli Bey, artırcıyı da yine akıncı askeri ile Gazi Damat Ferhat Beyzâde, Gazi Hüsrev Bey oluşturuyordu.³¹³

Daha sonra akıncı beylerinden Yahya Paşa Oğlu Bâli Beyin ikazları ile savaş düzeni değiştirilmiştir. Çünkü bu akıncı kumandanı Macar zırhlı askerleri ile bir çok defa savaştığı için onların savaşta nasıl bir taktik uyguladıklarını çok iyi biliyordu. Macarların yandan saldırılarına karşı Bâli Bey şöyle savaş düzeni aldırmıştır. Önde veziri azamla Rumeli askerleri, ikinci safta Anadolu Beylerbeyi ve en arka safta Padişaha bağlı kuvvetler yer almıştır. Bu savaş düzenine göre Macar zırhlı askerleri saldırıya başladığında Bâli Beyin düzenlediği saflar yanlara açılarak düşmanı içeri çekmek sureti ile imha edeceklerdi. Bosna Beyi Hüsrev Beyin kuvvetleri ise yedekte kalarak ihtiyaç duyulmadıkça savaşa katılmayacaklardı. Bâli Beyin katkıları ile Macar kuvvetleri içeri alınıp topların önüne getirildikten sonra akıncılar ve deliler Macar kuvvetlerini arkadan çevirdiler. Bu şaşkınlık üzerine Macarlar korkuya kapılıp dağılmışlardı. Macar ordusunun büyük bir kısmı bataklıkta boğularak can vermiştir. Macarları bataklık kenarına yönlendiren ise Osmanlı Süvarilerinin ve akıncılarının ustaca kullandıkları atlar olmuştur. At oyunları ile Macarlar şaşkına çevrilmiş bataktan kurtulamamışlar.³¹⁴

Savaştan hemen sonra Sultan Süleyman akıncıları Macaristan'ın iç bölgelerine akınlar yapmak üzere göndermiştir. Mohaç meydan savaşı sonucunda bütün Macar ordusu

³¹² Ahmet Refik, *Türk Akıncıları*, s.17-19; Peçevî, *a.g.e.*, C.I, s.95-96.

³¹³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, s.47-49.

³¹⁴ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, C.VI, s.526-527

imha edilmiş ve bağımsız Macar devleti yerine artık tarih Osmanlıların egemenliği altındaki bir Macaristan'dan bahsetmeye başlamıştır.³¹⁵

Mohaç savaşını zaferle sonuçlandıran Osmanlı akıncıları ilerlemelerine devam ederek karşılarına çıkan küçük Macar birliklerini dağıtmışlardır. Macarların uzun bir uğraşı sonucunda ulaştıkları yere akıncılar çok kısa bir sürede ulaşarak Budin'e yani bugünkü Budepeşte şehrine ulaşmışlardır. Osmanlı ordusuna karşı koyacak bir kuvveti kalmayan Macarlar şehrin anahtarlarını Kânûnî'ye teslim etmek zorunda kalırlar.

Kânûnî'nin Bosna Beylerbeyi olan Gazi Hüsrev Paşa ile Semendre Sancak Beyi Paşa Bâli Bey bu savaşta büyük başarılar göstermişlerdir. Bu kumandanların savaş ve faaliyet sahası Hırvatistan, Esklavonya, Dalmaçya ve Kuzey Bosna olmuştur. Yayça'yı fethetmeleri en büyük başarılarından birisidir. Bunlardan başka bir çok kaleler bu kumandanlar tarafından fethedilmiştir.

Macaristan saltanat mücadelesinde Ferdinand'a yenilen Zapolyai Osmanlılardan krallığı ele geçirme konusunda yardım ister. Sultan Süleyman bunu kabul eder ve Macaristan'a sefer düzenler. Yarım günlük kuşatmadan sonra şehri ele geçiren Kânûnî Zapolyai kral ilan ederek merasimle krallık tacı giydirir.³¹⁶

Bu sırada Macar Krallık tacı (Korona adı verilir ve Macarlar bu tacı giymeden Kral olunamaz. Kutsal kabul edilir.)³¹⁷ Ferdinand'ın casusları tarafından Viyana'ya kaçırılacağı haberini alan Osmanlı istihbâratı derhal harekete geçer. İzvornik sancak beyi olan Küçük Bali Bey Viyana yolunda tacı ele geçirerek Sultan Süleyman'a geri gönderir.³¹⁸

Küçük Bâli Beyin kardeşi Semendere Sancak Beyi Mehmet Bey Alman öncü kuvvetlerini Viyana'nın güney doğusunda ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Böylece Osmanlı ordusu Viyana önlerine kadar gelerek Hıristiyanlık için tek imparatorluk olan Alman İmparatorluğunun Taht şehri kuşatmaya başlamıştır. Viyana seferi başlamadan önce Vezir Mustafa Paşa ölmüş yerine Rumeli Beylerbeyi olan Kasım Paşa getirilmiştir. Rumeli Beylerbeyliği ise İbrahim Paşaya verilmiştir. 1529 Yılında yapılan Viyana savaşı Osmanlı

³¹⁵ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.328; Peçevi, a.g.e., C.I, s.89.

³¹⁶ Kemâl Karpat, "Erdel", mad., TDV İslam Ansiklopedisi, C.XI, TDV Yayınları, İstanbul-1995, s.281.

³¹⁷ Peçevi, a.g.e., C.I, s.153-155.

³¹⁸ Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C.III, s.68-69.

Türk tarihi için en büyük akın hareketi olmuştur.³¹⁹ Bu savaşın hazırlıkları ve yapılması sırasında akıncıların etkisi büyük olmuştur. Kânûnî'nin Viyana kuşatması sırasında Alman ordusu Türk akıncılarının Orta Avrupa da bulunmasından rahatsızlanarak Viyana şehrine dışarıdan yapılması gereken yardımı yapamamıştır.³²⁰

Viyana kuşatması devam ettiği sıralarda Türk akıncılarının faaliyetleri daha da yoğunlaşmıştı. Ünlü akıncı kumandanlarından Bâli Beyin kardeşi Yahya Paşa oğlu Mehmet Beyin kumandasında Bavyera, Bohemya ve Mora'yı, Malkoç Oğlu Kasım Beyin kumandasındaki akıncı birlikler ise Avusturya'yı baştan başa yağmalamışlardır. Bu sıralarda Mehmet Bey komutasındaki akıncılar da Morava'nın merkezlerine kadar ilerleyerek buraları fiilen ele geçirmişlerdir.

Diğer bir akıncı kolu ise Avusturya'yı doğudan batıya doğru baştan başa geçerek İsviçre'ye girmişlerdir. Bu akınlar sonucunda Türk Akıncıları tarihlerinde ilk ve son olarak Ren nehrine kadar ulaşmışlardır. Diğer bir akıncı kolu ise kuzey batıya doğru yönelerek Bavyera'nın doğu bölgelerini yağmalamışlardır. Osmanlı ordusunun ağır toplarının Budin Viyana yolunun yoğun yağmurdan dolayı bataklık haline gelmesi nedeni ile Budapeşte'de bırakılmış olması, kışın gelmesi ve soğukların artmasıdır.³²¹ Viyana şehrinin kuşatmaya çok iyi hazırlanması ki Hammer'e göre Viyana halkının çok iyi savaşmalarının nedeni cesaretlerinden değil Türklere duymuş oldukları öfke ve kinden kaynaklanıyordu.³²² Kış gelmesi ve soğukların artması ise Viyana kuşatmasının tamamlanmadan yarı da kesilmesine neden olmuştu. Ayrıca Sultan Süleyman bir kalenin alınmasında ağır kayıpların verilmesinden hiç hoşlanmıyordu. Ordu zaten bu sefer sırasında yeterince ganimet almıştı. Buna rağmen 14.000 kayıp verilmiştir.

Asıl ordu önce Sofya'ya oradan da Edirne üzerinden İstanbul'a gelmiştir. Ordu Viyana'dan çekildikten sonra büyük akınlar devam etmiştir. Sultan Süleyman'ın zaferi bütün imparatorlukta sevinçle kutlanırken 1529 yılının son aylarında akıncılar hala Alman eyâletlerinde akınlar yapmaya devam ediyorlardı. Molkoç Oğlu Kasım Bey'in akıncıları

³¹⁹ F.Giese, *Anonim Tevârîh-i Al-i Osman*, (Hazırlayan, Nihat Azamat), Marmara Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul-1992, s.160.

³²⁰ Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kânûnî ile Kırkaltı Yıl*, TTK Yayınları, Ankara-1991, s.35; Georg Schreiber, *a.g.e.*, s.108-111.

³²¹ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, C.VII, s.140.

³²² Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, s.72.

ordunun rahatça çekilebilmesi için büyük fedakârlıklar gösteriyorlardı. Ordunun güvenliğini sağlarken de bir taraftan Avusturya'yı batıdan doğuya doğru yağmalamaya devam ediyorlardı. Bu yağmalar sırasında Kasım Bey 16.000 akıncı ile Enez ırmağını geçerek batı Avusturya'ya girmişler ve buralarda da yağmalama işlevlerini yerine getirmişlerdir.

Başka bir akıncı kolu da Stirye Eyaletini darmadağın ederek bu eyaletin merkezi olan Graz' da dahil olmak üzere bu bölgelerdeki şehir ve kasabaları tahrip etmişlerdir. Diğer bir akıncı kolu ise Karintiya'ya girmiş ve bu eyaletin kuzeyinden başlayarak bir çok yerleri ele geçirmişlerdir. Bir başka akıncı kolu da Hırvatistan ve Slavonya üzerlerine akınlar düzenlemiştir.³²³

1530 Yıllarında gelindiğinde ise Almanların Budin Muharasası patlak vermiştir. Budin Kalesini korumak üzere Kasım Paşa görevlendirilir. Kasım Paşa'nın kendi başına kaleyi koruması mümkün olmayınca da dışarıdan yardım etmesi amacı ile Malkoç Oğlu Mehmet Bey görevlendirilmiştir. Mehmet Bey yardım ederek bu kuşatmanın gerçek kahramanı olmuştur. Mehmet Beyin çabaları sonucunda Budin kalesi Osmanlıların elinden çıkmamıştır. Bu kuşatmadan sonra Kasım paşa Zigetvar taraflarında görev almıştır. Çünkü bu bölge Osmanlı İmparatorluğunun Orta Avrupa'daki çıkarları açısından oldukça fazla önem taşıyordu. Kasım Paşanın Zigetvar taraflarına gittiğini haber alan Bohemya Kralı bunu fırsat bilerek tekrar Budin Kalesini kuşatmaya başlamıştır. Zigetvar tarafına giden Kasım Paşa ise her şeye rağmen Budin'i boş bırakmıyordu. Almanların Budin'e yürüdükleri haberini alınca tekrar Budin'e dönmüştür. Budin önlerine gelindiğinde Almanlar kuşatmaya başlamışlardı.³²⁴

Kasım Paşa 13.000 kişilik kuvvetleri ile kuşatmayı yararak Budin kalesine girmeyi başardı, arkasından da Mehmet bey yardıma gelmede gecikmedi. Fakat bu yardım bile kuşatmanın kırılması için yeterli değildi. Hatta kuşatmayı kaldırmak için Sultan Süleyman'ın sefere çıkması bile düşünülüyordu. Bu vaziyette Yahya Paşa-zade akıncılara has bir düşünce tarzıyla Alman ordusu içine casuslar sokar. Bu casuslar akıncı ve akıncı beylerinden oluşmaktaydı. Akıncı beyleri Sultan Süleyman'ın ordusuyla Budin'e çok

³²³ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, s.99-101.

³²³ Peçevî, a.g.e., C.I, s.158-160.

yaklaştığı söylentisini Alman ordusu içerisinde yaydılar. Bu söylentiye inanan Alman başkumandanı korkuya kapılarak silahlarını dahi bırakmış ve kuşatmayı kaldırıp kaçmıştır. Bu olaydan sonra Kasım Paşa emrindeki akıncılar hızla Avusturya topraklarına girerek büyük çapta ganimetle geri dönmüştür.³²⁵

25 Nisan 1532'de Kânûnî Almanya üzerine ikinci seferine çıktı. Bütün diplomatik girişimlere rağmen Kanuni seferden vazgeçmemiştir. 25 Haziranda ise Belgrad'a varıldı. Belgrad'dan hareket ettikten on üç gün sonra Siklos Kalesi, Babaçsa, Belevar, Wutusç ve Safade kaleleri ele geçirildi. 30 temmuzda Kanije Kalesi alındı. 1 Ağustosta Koparmak, Poeloeske, Tüskevar kaleleri de fethedildi. Bu seferde Güns Kalesi Semandere Sancakbeyi Mehmet Bey'in bütün çabalarına rağmen on sekiz gün boyunca kuşatılsa da karşılaşılan direnç ve yağmurun etkisiyle alınamamıştır. Bu kalenin alınamaması Avrupa devletleri tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır.³²⁶

Sultan Süleyman'ın bütün kışkırtmalarına rağmen Alman imparatoru bir meydan savaşına cesaret edemez. Böylece Alman topraklarının tamamı Türk işgallerine açılmış olur. Türk ordusu Avusturya'yı işgale başlamıştı. Almanlar Viyana'nın ikinci kez kuşatılmasından korktukları için Viyana Kalesini güçlendirmişlerdi. Viyana kalesinin Katzensitein baronu savunacaktı. Ve Alman İmparatoru da bizzat kaledeydi. Buna rağmen Türkler akınlarını durdurmadılar. Malkoç Oğlu Mehmet Beyin ölümüne rağmen Türkler Orta Avrupa'yı yakıp yıkmaya devam ediyorlardı.

İran seferinden sonra 1534 yılında Yahya Paşa Oğlu Mehmet Bey Mora sancak beyliğine atanmıştı. Bu atama sonucunda Mehmet Bey Osmanlının elinden çıkan Koron adasını tekrar ele geçirmiştir. Kaleyi savaşla almak yerine kalenin içerisindeki Rum, Frenk ve Arnavutları birbirine düşürerek kaleyi kolay bir şekilde tekrar ele geçirmiştir.³²⁷

1537 Yılına gelindiğinde ise Bosna Beylerbeyi akıncı kumandanı Gazi Hüsrev Bey düşman elinde bulunan Bosna'nın Klis kalesine yürüyerek hem kaleyi teslim almış hem de düşman askerlerinin bir kısmını öldürmüş bir kısmını da esir etmiştir. Bundan sonra Hüsrev Bey Beylerbeyi yardımcısı olan Murat Bey ile birlikte Dalmaçya, Bosna ve

³²⁵ Peçevî, a.g.e., C.I, s.161-170.

³²⁶ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.334.

³²⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.335; Peçevî, a.g.e., C.I, s.172.

Hırvatistan'da Almanların elinde bulunan bir kaç kaleyi de (Kadın, Oburca, Korfu, Pojega) fethetmiştir. Bu olay mahallî sayılmakla beraber savaşa neden olmamıştır.³²⁸

Semendire Sancak Beyi Yahya Paşa Oğlu Mehmet Beyin Hırvatistan'daki fetihleri Ferdinand'ı telaşlandırması üzerine General Katzianer komutasında Mehmet Bey üzerine bir Alman ordusu hazırlanır. Mehmet Bey ise tek başına Alman ordusuna karşı koyacak kuvvette olmadığından dolayı diğer akıncı beylerinden yardım istemiştir. Bu Beyler Bosna Beylerbeyi Gazi Hüsrev Paşa, Hüsrev Beyin Sancak beylerinden İzvornik Sancak Beyi Cafer Bey, Klis sancak Beyi Gazi Murat Bey, Alaca hisar Sancak Beyi Yahya Paşa Oğlu Ahmet Bey, Mehmet Beyin ağabeyi olan Mohaç kahramanı Gazi Bali Paşadır. Mehmet Beyin serhat arkadaşları onun yardım isteğini akıncılara mahsus bir metotla yerine getirmişlerdir.

Yardıma gelen akıncı kuvvetleri ile Alman ordusunun bir kış mevsiminde karşılaşması Türk akıncılarının genellikle uyguladığı savaş taktikleri neticesinde Alman ordusu kaçmak zorunda kalmıştır. Kaçmakta olan Alman ordusunun bir kısmını esir alıp bir kısmın da öldürmüşlerdir. Zafer haberini bu esirlerle beraber İstanbul'a Mehmet Beyin Oğlu Aslan Bey götürmüştür. Kânûnî yeğeni olan Aslan Beyi böyle bir müjdeli haberden sonra alay Beyliğinden Sancak Beyliğine yani Albaylıktan Tümgenerâllik rütbesine yükseltmiştir.³²⁹

1538 Yılında ise Vezir Mustafa Paşa ölmüş onun yerine Rumeli Beylerbeyi Mehmet Paşa getirilir. Hüsrev Paşa ise Rumeli Beylerbeyliğine getirilmiştir.³³⁰ Mihal oğlu Hızır bey Boğdan seferi için akıncılarla birlikte öncü birlik olarak gönderilmiştir. Tuna kıyılarına varıldığında ise Yahya paşa Oğlu Mehmet Bey ve İshakçı denen yerde akıncılarla birlikte Hızır Beyin Ordusuna katılmışlardır. Kurulan köprüden Tuna'nın diğer tarafına geçmişlerdir. Akıncı baş kumandanı Mihal Oğlu Mehmet Paşa Eflakın bütün şehirlerine Türk subaşılar tayin ederek ülkenin idaresini tamamen kendisine bağlamış ve buna itiraz eden voyvodaları da tahtından indirmiştir.

1541 Yılında Macaristan'ın bir eyalet niteliğinde Osmanlı İmparatorluğuna katılması sırasında Kasım Paşa büyük yaralıllıklar göstermiştir. Yine aynı yılda akıncı beyi

³²⁸ Peçevî, a.g.e., C.I, s.193-199.

³²⁹ Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, C.III, s.162.

³³⁰ Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, C.III, s.169.

Mehmet Paşa komutasındaki kuvvetler, Alman ordusunu yenerek ağır bir zayıf verdirmişlerdir. Kasım Paşa ise kuvvetleri ile birlikte Tuna üzerinden yürüyerek Almanların elinde bulunan Peşte'yi bugün ki Budin denen yeri tekrar ele geçirmiştir.³³¹

1542 Yılına gelindiğinde ise Ferdinand bir sonbahar seferi ile Budin'i düşürmek istemiştir. Ferdinand'ın sonbaharı seçmesinin nedeni ise kış aylarında Türk kuvvetlerinin yardıma yetişemeyeceğini düşünmesidir. Kuşatmada Alman orduları ile birlikte İspanyol ve papalık birlikleri başta olmak üzere bir çok Avrupa kuvvetleri de bulunmaktaydı. Bu Haçlı kuvvetleri toplamı 100.000 kişiden oluşmuştu. Büyük bir haçlı ordusunun hazırlandığının ve bu ordunun Macaristan'a doğru hareket ettiğini haber alan Sultan Süleyman Rumeli'deki askerlere hazır olmaları konusunda emir gönderir. Yahya Paşa Oğlu Bâli Paşa, kardeşi Mehmet Bey, Mehmet Beyin Oğlu Aslan Bey gibi akıncı kumandanları, Bosna Beyler beyi Ulâma Paşa, Semendire Sancak Beyi Mehmet Bey, Pojega Sancak Beyi Murat Bey gibi beyler süratli bir şekilde Budine hareket etmişlerdir.³³² Böylece 8.000' e yakın Türk Kuvveti Budin'de toplanmıştır.

Haçlı Ordusu sekiz bin akıncının savunduğu kalenin önüne gelmişler. Sultan Süleyman Ve vezirleri bu sekiz bin akıncının 100.000 kişilik Haçlı ordusuna yaklaşık bir iki ay dayanabileceğini tahmin edip gerekli olan tedbirleri düşünmeye başlamışlardı. Fakat bu tedbirlere gerek kalmamış. Çünkü yüz bin kişilik Haçlı ordusu sekiz bin akıncının savunduğu Budin Kalesi önünde bir hafta kalarak geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Haçlı ordusu'nun yarısından fazlası ölmüş ya da esir olmuştu. Geri kalan ise perişan bir halde Avusturya topraklarına doğru kaçmışlardır. Akıncılar da kaçan düşman ordusunun gittikleri yere kadar takip etmişlerdir.

Budin zaferinden sonra Kânûnî 1543 yılının baharında Almanya ile bir savaş daha yapmak sureti ile orta Avrupa'daki Osmanlı hakimiyetini daha da güçlendirmeyi düşünmüştü. 23 Nisan 1543'te Kânûnî İstanbul yerine Edirne'den onuncu seferini yapmak üzere hareket etmiştir. Erzak ve mühimmatın sevk görevini Segedin sancak beyi Ali Bey ve yardımcısı Sinan Ağa üstlenmiştir. Ordu Belgrat Edirne yolunu yaklaşık bir buçuk ayda almıştır. Burada orduya Rumeli Beylerbeyi ve Anadolu Beylerbeyi de katılmıştır.

³³¹ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VI, s.545.

³³² Peçevî, a.g.e., C.I, s.230.

Bu sırlarda ilk Budin Beylerbeyi olan Vezir Uzun Süleyman Paşa ölmüş, yerine Yahya Paşa-zade Vezir Bâli Paşa getirilmiştir. Bâli Paşa yanında Bosna Beylerbeyi olduğu halde 22 Haziran 1543'te Valpo kalesini fethetmiştir. Bu sırada Kânûnî Türk kuvvetleri ile henüz Belgrat Budin yolunda devam etmekteydi. Bâli Paşa Valpo'dan önce Almanların elinde bulunan Belostina, Rahoça, Sofronika Athina gibi kasabaları da almıştı. Volpo kalesi Kara Ahmet Paşanın da Bâli Paşaya katılması ile fethedilmiştir.³³³

4 Temmuz 1543 yılında yaklaşık üç yıl önce Osiyek Sancak Beyi olan Murat Bey ve Mohaç sancak Beyi Kasım Paşa tarafından alınan fakat tekrar Almanlar tarafından ele geçirilen, zamanla da Osmanlının Macaristan'da bulunan en önemli şehri olacak olan Beç şehri ele geçirilmiştir. 29 temmuzda Kânûnî Estergon kalesi önüne gelmiştir. Estergon kalesi doğu Avrupa yoluna hakim en önemli şehir konumundaydı. Bu nedenle Estergon kalesi yıllar boyu akıncıların en önem verdiği şehir statüsünü hep korumuştur. Şehir üç yıldan beri Almanların elinde bulunmaktaydı. On iki gün süren Muhasaranın ardından ağustos ayında Estergon kalesi tekrar Türkler tarafından ele geçirilmiş oluyordu. Estergon Kalesi Budin Eyaletine bağlı bir sancak merkezi yapılmıştır.

Estergon kalesinin fethedildiği sıralarda bilinmeyen bir günde Budin Beylerbeyi olan Vezir Gazi Koca Bâli Paşa ölmüştür. Yerine ise Bâli Paşanın kardeşi Mehmet Bey vezir rütbesi ile getirilmiştir.³³⁴ Sultan Süleyman'ın onuncu seferine Estergon kalesi ismini vermişti. Estergon'nun fethedilmesi ile Lehistan da bağlılığını Kânûnî'ye bildirmiştir. Beç, Estergon ve Türklerin önem verdiği şehirlerden birisi olan ve adına İstolni-Belgrat dedikleri şehirde 1540 yıllarında Almanlar tarafından ele geçirilmişti. Buranın alınması demek Macaristan'ın Osmanlı yönetimi altında birleşmesi anlamına gelmekte idi. Kânûnî bu sefer sırasında burayı da tekrar ele geçirmek istiyordu. On beş gün kuşatılan kale 4 eylül de Osmanlıların eline tekrar geçmiş oluyordu. İstolini-Belgrat bir sancak merkezi olarak Budin'e bağlanmıştır.³³⁵ Sancak Beyliğine de Ahmet Bey getirilmiştir. Ahmert Bey, Bâli ve Mehmet Beylerin küçük kardeşidir ve bu akıncı beyleri aynı zamanda Sultan Süleyman'ın halasının oğulları oldukları için o dönemlerde oldukça fazla itibara sahip idiler.

³³³ M. Tayyib Gökbilgin, "Süleyman I", mad., *İslam Ansiklopedisi*, C.XI, MEB Yayınları, İstanbul-1970, s.126-127.

³³⁴ Peçevî, a.g.e., C.I, s.247.

³³⁵ İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., C.II, s.493-494.

Kânûnî Estergon seferinden döndükten sonra Bâli Beyin kardeşi Budin Beylerbeyi olan Mehmet Bey buralarda bulunan en yetkili kişi olarak fetih hareketlerine başlamıştır. Mehmet Paşanın fethettiği en önemli kaleler Beç Kalesi ve Balaton gölü arasında Dombovar ve Hatvandır. Mehmet Paşanın fetihleri sadece bu üç kaleyle sınırlı değildir. Bunların yanında bir çok önemli kale ve şehirleri de ele geçirmiştir.

Mehmet Paşa gibi Bosna Beylerbeyi olan Ulâma Paşa da yanında Hersek Sancak Beyi olan Malkoç Bey olduğu halde Dalmaçya ve çevrelerinde bir çok Alman kalesinin alınmasını sağladılar. Mehmet paşanın Beylerbeyliği sırasında Macaristan'ın tüm fethi tamamlanmış ve bu dönemde ilk defa sayım yapılmıştır.³³⁶

1543 Seferinden sonra Almanlarla Osmanlılar arasında mühim bir çatışma olmamış ve diplomatik girişimlerin bir sonucu olarak 10 Kasım 1545'te bir buçuk yıllık bir anlaşma imzalanmıştı. 1547 yılında da Almanya ile İstanbul anlaşması imzalanmıştı.³³⁷ İstanbul anlaşmasından sonra 1551 yılına kadar Almanlarla anlaşmayı bozacak bir olay olmamıştır.

10 Temmuz 1551 yılında Rumeli Beylerbeyi Sokollu Mehmet Paşa İran seferi nedeni ile Alman İmparatorunun bazı karışıklıklar çıkarma eğilimine bir son vermek ve Erdel'de meydana gelen taht mücadelesini Osmanlıların destekledikleri II. Janos'un kaybetmesi nedeni ile ona yardımda bulunmak amacıyla bir sefere çıkmak için Sofya'dan Belgrat'a hareket etmiştir. Osmanlıların Tunayı geçtiğini öğrenen Almanlar Erdel'e akınlar düzenlemeye başladılar. Burada bulunan kaleleri ele geçirerek buralara kendi askerlerini yerleştirirler. Durumun bir Osmanlı Alman savaşına doğru gitmekte olduğunu sezen Budin Beylerbeyi olan vezir Ali Paşa gerekli tedbirleri almaya yönelmiştir. Bu sıralarda Yahya Paşa-zade Gazi Mehmet vefat etmiş yerine ilk önce Kasım Bey ve bir müddet sonra değerli bir devlet adamı olan Ali Paşa atanmıştır.

Almanlar Ulama Paşa ve 5000 akıncının müdafaa ettiği Libva'yı kuşatmışlardır. Alman ordusu yaklaşık 100.000 kişiden oluşmaktaydı. Ve bu ordu sadece Almanlardan meydana gelmiyordu. Ulama Paşa ve Akıncıları kaleyi bu Alman ordusu karşısında 12 gün savunabilmiş ve daha sonra Sokollu'nun 30 km uzakta olmasına rağmen yardıma gelmemesi nedeni ile kaleyi teslim etmiştir. Yanındaki adamlarına ve kendisine devletler

³³⁶ Peçevi, a.g.e., C.I, s.258.

³³⁶ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.I, s.522.

arası anlaşmalar gereği kaleyi teslim ederken dokunulmaması gerekirken Almanlar bu anlaşmalara tamamen zıt bir davranışta bulunarak Ulama Paşa ve adamlarına saldırmışlardır. Ulama Paşa ve birkaç gazi dışında kimse kurtulamamıştır.³³⁸

1551-52 Kışı Erdel, Türk-Alman mücadelesine sahne olmakta devam etmiştir. Sokullu, kış dolayısıyla Sofya'ya çekilmişti. General Toth onbin Alman İspanyol ve İtalyanlardan oluşan kuvvetleriyle Segedin kalesini kuşatmışlardır. Segedin Sancak Beyi Ali Bey gafil avlanmıştır. Uzun bir kuşatmayla karşı karşıya olduğunu tahmin eden Ali Bey, Bosna Beylerbeyi olan Ali Paşadan yardım istemiştir. Ali Paşa çok hızlı hareket ederek bir gece vakti top atışlarıyla başlayan saldırısıyla General Toth'un kuvvetlerini dağıtmıştır. Daha sonra Tuna'yı doğudan batıya atlayarak Veszprem'i almıştır.³³⁹ İstolini-Belgrad sancak beyi olan Hamza Bey de sancak merkezine giderken Almanların baskınına uğrayarak şehit edilmiştir. Sokollu Paşanın alamamış olduğu Timaşvar kalesi Vezir Kara Ahmet Paşa tarafından alınarak buranın sancak beyliğine Kasım Paşa atanmıştır.³⁴⁰

Ahmet ve Ali paşaların başarıları Alman İmparatoru Ferdinand'ı endişeye sürüklemişti. Ali Paşa 1552 yazı başında beş önemli kaleyi almıştır. Osmanlı sınırının Avusturya'nın iç kısımlarına kadar ilerlemesinden duyulan kaygı nedeni ile Ferdinand bir ordu hazırlamıştır. İki ordu, 11 ağustosta karşı karşıya gelmişler ve savaşı Ali Paşa Komutasındaki Osmanlı kuvvetleri kazanmıştır. Ali Paşanın yanında Arslan Bey de yer alır. (Sonradan babası ve amcası gibi Budin beylerbeyi olmuştur.) Düşmanı savaşta tamamen bozan Ali Bey dört bin esir ve kırk bayrak ve sancak almıştır.

1552'den 1556'ya Kadar Osmanlı Alman ilişkileri yine durgunluk dönemine girmişti. Budin Beylerbeyi Gazi Ali Paşa yeni faaliyetlere 1556 yılında başlamıştır. Bu yılda Alman İmparatoru cihan imparatorluğu fikrinden vaz geçmiş ve meydanı rakibi Sultan Süleyman'a bırakmıştı. Ali Paşa Almanların elinde bulunan Macar kalesi olan Sigetvar'ı muhasara altına almıştır. Fakat iki ay süren kuşatma sonunda kaleyi almayı başaramamıştır.

Toygun ve Ali paşaların Beylerbeylikleri süresince Türk serhat beyleri Almanya sınırını sağlam şekilde tutmasını, düşmanı baskı altına almasını, kontrolü karşı tarafa

³³⁸ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, s.381-382.

³³⁹ Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, s.383-384.

³⁴⁰ Ahmed Reşid, *Tarih-i Osmanî*, Dersaadet Matb., İstanbul-1328, s.27; Peçevi, a.g.e., C.I, s.281-283.

vermemeyi bildiler. Bunların başında İstolni- Belgrat Sancak Beyi ve Budin Beylerbeyi Mehmet Paşa-zade Arslan Bey, Estergon sancak Beyi Ahmet Bey, Hatvan sancak Beyi Mehmet Bey, Nöygrat Sancak Beyi Süleyman Bey, Luman Sancak Beyi Nasuh Bey geliyordu. Sigetvar başarısızlığından birkaç ay sonra Budin Beylerbeyi Gazi Ali Paşa Öldü. Yerine Kasım Paşa ikinci kere Budin Beylerbeyi oldu. Ertesi yıl 1557 ağustosunda Toygun Paşa, Kasım Paşanın yerine ikinci kere Macaristan kral naibi olarak Budin'e gelmiştir.³⁴¹

Bu tarihten 1566 yılına kadar Avrupa'da kayda değer bir kara hareketinden bahsetmek mümkün değildir. Özellikle Barbaros Hayrettin Paşa gibi denizciler vasıtası ile Osmanlı'da fetih hareketleri denizlerde devam etmekte idi. Osmanlı güçlü donanması ile Akdeniz'i bir Osmanlı gölü haline getirmiş, Hint okyanusuna kadar açılmıştı. 1566 yılında ise Avusturya Hükümeti ile imzalanan anlaşmanın Avusturya da meydana gelen taht değişikliğinde yenilenmemesi üzerine harp taraftarı olmayan Semiz Ali Paşanın ölümü ile onun yerine geçen Sokollu Mehmet Paşanın da etkisi ile Avusturya'ya karşı harp ilan edilir.

Bu sefer artık yaşanmış olan Cihan Padişahının on üçüncü ve son seferi olacaktı. Sultan Süleyman özellikle Sigetvar ve Eğri kalelerinin alınması ile Macaristan'da Osmanlıya karşı oluşan direniş hareketlerinin ortadan kaldırılabilceğine inanıyordu.³⁴² Sokollu'nun da etkisi ile bu sefere çıkmasının nedenlerinden birisi de on yıldır sefere çıkmayışı ile almış olduğu eleştirilere de bir cevap verme isteği idi. Kânûnî bu sefere çıktığında yetmiş iki yaşındaydı ve damla (gut) veya nikris adı verilen bir hastalığı da vardı.³⁴³

1 Mayıs 1566 yılında İstanbul'dan hareket eden Kânûnî 19 haziranda Belgrat'a gelir. Aynı anlarda Budin Beylerbeyi Paluta kalesi üzerine başarısız bir akın gerçekleştirir. Osmanlı ordusu direk olarak Sigetvar kalesi üzerine giderek kale kuşatılır. Kale komutanı kaleyi başarılı bir şekilde müdafaa ediyordu. Başlatılan şiddetli akınlardan bir sonuç alınamayınca Kanuni üzölmekteydi.³⁴⁴ Kale daha sonraları alınmış ve kale komutanı yakalanarak idam edilmiştir. Fakat kaleye saldırılar devam ederken yaşlı Padişah on üçüncü

³⁴¹ Nazım Tektaş, a.g.e., s.257.

³⁴² Dimitri Kantemir, a.g.e., s.249.

³⁴³ Erol Güngör, a.g.e., s.310; Peçevî, a.g.e., C.I, s.394.

³⁴⁴ Ferudun Emecen, "Kânûnî Devri", mad., *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C.X, Çağ Yayınları, İstanbul-1992, s.378-380; Peçevî, a.g.e., C.I, s.397.

seferinde iken hayata gözlerini yummuştur. 6 Eylül 7 Eylül'e bağlayan gece sabah dört sularında vefat etmiştir.

Padişahın ölümü sefer sırasında kale düşünceye kadar askerlerden Sokollu tarafından saklanmış (hatta Kânûnî'nin ölüm haberini II. Selim'e götüreren asker bile Padişahın ölüm haberini götürdüğünü bilmemekte idi.) ve Kânûnî'nin oğlu II. Selim'e haber verilmiştir. Kalenin düşmesinden sonra askerler padişahın arabası yanında hafızların Kur'an okuduklarını gördüklerinde Kânûnî'nin öldüğünü anlıyorlar ve derin bir üzüntüye kapılıp yürümekten vazgeçiyorlardı. Sokollu'nun etkili konuşması üzerine ordu tekrar yürümeye başlıyor.³⁴⁵

Yirmi altı yaşında tahta geçen ve 46 yıl Osmanlıda hüküm süren Kânûnî Süleyman'ın saltanatı sırasında Osmanlı Devleti üç kıtada hakimiyet kurmuş bir cihan devleti halini almıştı. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında yapılan savaşların büyük bir bölümünü kazanan Osmanlı ordusunun yönetimini eline alan Sultan Süleyman Devletin genişlemesinde ve yükselmesinde de büyük bir paya sahiptir.

Kânûnî'nin ölümü ile birlikte Osmanlıda bir yükselme dönemi kapanıyor ve Türk milletinin binlerce yıllık geçmişinde ulaşabileceği en yüksek noktaya gelmiş olunuyordu. Sultan Süleyman birçok açıdan eşine az rastlanır bir devlet başkanıdır. Hükümdarlığı sırasında dünyanın bütün servetleri ayakları altına serilmiş, bir savaşla bir ülkenin varlığına son vermiş, dünyanın bütün hükümdarlarına emirlerini dinletmiş bir adam kırk altı yıllık hükümdarlığını asla zevk ve sefâ içerisinde geçirmemiş bilakis hayatının on yıldan fazlasını yağmur ve kar altında çadırda savaş alanlarında geçirmiştir. Batılıların Ona “ **Muhteşem** ” demeleri boşuna değildir. Onun döneminde Türk Milletinin kazandığı şan hiçbir dönemle kıyaslanamaz.

Kânûnî, şöhretini yalnızca yaptığı seferler ve bunun sonucunda kazandığı zaferlere borçlu değildir. Kânûnî'nin en belirgin özelliği toplattığı ve açıkladığı kanunları Devletin ve ordunun ihtiyacı doğrultusunda kullanmasıdır. Kânûnî döneminde Avrupalılar Osmanlı devletinden bir hukuk devleti olarak bahsederlerdi.³⁴⁶ Kânûnî'nin ölümünden sonra onun

³⁴⁵ Yavuz Bahadıroğlu, *Osmanlı Padişahları Ansiklopedisi*, C.I, s.262; M. Tayyib Gökbilgin, “ Süleyman I”, mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.XI, s.148.

³⁴⁶ İsmet Miroğlu, “ Osmanlı Yönetiminde İnsan ve Hukuka Saygı ”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Sayı.58, İhlâs Yayınları, İstanbul-1999, s.14-17.

yerine Oğlu II. Selim geçmiştir. III. Selim, III. Murat ve III. Mehmet dönemlerinde artık Osmanlı İmparatorluğu doğal sınırlara ulaşmıştı. Avrupa’da da Rönesans hareketleri başlamış ve devlet yapılarında önemli değişiklikler baş göstermişti. Avrupa Ortaçağın karanlık yapısından sıyrılmıştı. Bunların yanında Osmanlı İmparatorluğu’nun da yapısında bozukluklar başlamıştı. Devlet yönetiminde artık işinin ehli olanlar yerine, rüşvet ve çeşitli oyunlar ile vasıfsız yöneticiler işbaşına getirilmeye başlandı. Bu dönemlerde Osmanlı İmparatorluğunda fetih hareketleri, özellikle uç bölgelerde gerçekleşen fetih hareketleri durmuştu. Bu nedenler ve devlet politikası olarak ta savaşlarda akıncıların yerine Tatar birliklerinin kullanılmaya başlanması akıncılara duyulan ihtiyaın azalmasına neden olmuştu. Akıncılar kılıçlarını kınlarına koymuşlar ve sanki 1595’te Eflak akını sırasında Tuna da Sinan Paşanın agz llğ ve tedbirsizliği ile gelen felakete kendilerini hazırlamışlardı.

D-AKINCI OCAĞININ KALDIRILIŞI VE NEDENLERİ

Osmanlı imparatorluğunun duraklama devrinin başlaması ile birlikte artık fetihler ve akınlar yapılamaz olmuştu. Bu dönemde Osmanlı tamamen kendi yapısı içerisinde kalmayı ve sahip olduğu sınırları koruma eğiliminde idi. Duraklama döneminde savaşların yapısında da değişikler başlamıştı. Bu dönem içerisinde ordular karşılaşıyor ve daha çok meydan savaşları oluyordu. Yapılan bu büyük savaşlarda sonuçlara ulaşılıyor ve devletler yıkılıyordu. Devletler savaş hazırlıklarını da meydan savaşları doğrultusunda gerçekleştiriyordu. Duraklama ve bunu takip eden dönemlerde artık teknolojinin de savaşlarda kullanılmaya başladığı dönemlerdir ki bu teknoloji (toplar, tüfekler vb araçlar) gerilla taktiği kullanan ve artık sayıları da buna pek müsait olmayan akıncılar açısından meydana gelen olumsuz faktörlerdi. Akıncılar da genellikle at üzerinde kendilerine has silahlar kullanmaktaydılar. Osmanlının duraklama dönemlerinde akıncılar için çok elverişli olan uzun mesafeleri kısa sürede geçebilecek şekilde yetiştirilen ve buna benzer bir çok özellikleri, bulunan akın atlarının yetiştirilememesi akıncı ocağının zayıflama sebepleri arasında sayabiliriz.³⁴⁷

³⁴⁷ Abdülkadir zcan, “ Osmanlılarda Askeri Teşkilat ”, mad., **Osmanlı (Tarih-Medeniye-Kültür)** Ansiklopedisi, C.IV, Ağaç Yayınları, Acar Matbaası, İstanbul-1993, s.115.

Fakat asıl akıncı teşkilatının zayıflamasını ve ortadan kalkmasını sağlayan nedenlerin oluşmasını başlatan olay 1595 yılında Koca Sinan Paşanın Eflak'ta gerçekleştirdiği sefer olmuştur. Bu sefer üzerinde biraz duralım. Çünkü bu sefer akıncıların bir çoğunun savaş meydanında yok olmasını ve Osmanlı'nın da çöküşünü hazırlayan temel faktör sayılan yeteneksiz ve açgözlü insanların yönetimde nasıl etkili olduklarını ortaya koymada açıklayıcı olabilir.³⁴⁸

XVI. Yy sonlarında Türklerin Eflak dedikleri güney Romanya'nın Voyvodası olan Mihail devlete isyan etmesi üzerine Sadrazam Sinan Paşa büyük bir ordu ile Romanya içlerine girmiştir. Daha önceki savaşlarda Türk ordusu karşısında yenik düşen Mihail bu defa ezilmek istemediği için çeşitli planlamalar yapmaktaydı. Bu planları hazırlarken de casusları aracılığı ile Osmanlı Ordusu hakkında gerekli olan tüm bilgileri alıyor ve kullanıyordu. Özellikle Türk ordusunun hareketlerini izleyerek savaş stratejileri geliştirmeye çalışmaktaydı.

Sinan Paşanın Targovişte şehrinden ayrıldığını haber alan Mihail, Eflak'a girmiş fakat Osmanlı ordusundan kaçabilmek için gerekli olan tedbirleri de elden bırakmamıştır. Mihail'in bu saldırılarında ele geçirilen Ali Paşa, Koçi Bey ve diğer yüksek rütbeli subaylar çeşitli işkencelerle öldürülmüştü.³⁴⁹ (bir rivayette bu subaylar hafif ateşte kızartılarak yenilmiştir. Bir rivayete göre de kazıklara oturtulmuşlardır.) Bu olayların devam ettiği sıralarda bu durumdan habersiz ve bütün uyarılara rağmen tedbirsiz hareket eden Sinan Paşa Tuna kıyılarından Yerköyü kalesine doğru gelmiştir. Buradan da Tunanın diğer yakasına geçiş yaparak Rusçuk denilen yere ulaşmayı plânlamıştı. Bu plâna göre Tuna köprüsünden önce Sinan Paşa ve beraberindeki ordu Rusçuk'a ulaşacaktı. Ordunun ağırlıkları ile birlikte geçmesi üç gün üç gecede gerçekleşecekti. En son olarak geri güvenliğini sağlayan akıncılar köprüden geçecekti ve köprü atılacaktı.

Uzun süre Vezirlik makamında kalan Sinan Paşa akıncıların toplamış olduğu ganimetlerden serdar payını kaçırmamak için köprü başlarına tahsildarlar koymuştur. Bu zamana kadar orduda böyle bir uygulama daha önce hiç görülmemiştir. Tahsildarlar köprüden geçen askerleri teker teker kontrol ediyordu. Bu sıralarda asi Voyvoda Mihail'in

³⁴⁸ Evliya Çelebi, a.g.e., C.VII, s.57.

³⁴⁹ Vahit Çabuk, Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi, C.V, s.115.

kalabalık bir ordu ile yaklaştığı da bilinmekteydi. Böyle bir durumda iken ordunun Tuna'nın iki yakasında ikiye ayrılarak bölünmesinin tehlikeli olabileceği Sinan Paşaya defalarca hatırlatılmasına rağmen o, bu sözlere kulak asmamış ve uygulamasına devam etmiştir. Bu sıralarda Mihail de kendisine göre bir plân hazırlamakta idi.

Onun plânına göre Türk ordusu Tuna köprüsünden geçinceye kadar savaş hareketi başlamayacaktı. Akıncılar hariç diğer tüm ordu geçince Mihail top ateşi açtırmaya başlar. Çünkü Mihail biliyordu ki akıncılar canlarını vermeden silahlarını teslim etmezlerdi. Bu akıncı geleneği idi. Mihail yüzlerce metrelik köprü üzerinde akıncıları Tuna'ya dökmek istiyordu. Düşman toplarının sesi duyulunca Sinan Paşa ganimet toplama emrini kaldırmış fakat bu çok geç verilmiş bir emirdi. Akıncı ordusunun bir çoğu Tuna köprüsü üzerinde iken düşman toplarından birkaç tanesinin köprüye isabet etmesi sonucunda köprü yıkılmıştır. Köprü üzerinden geçmekte olan binlerce akıncı da son bahar coşkusu ile çağılayan Tuna da can vermişlerdir. Geri de kalan birkaç bin akıncı da düşman kılıçları altında can verirler.³⁵⁰

Bu baskında akıncıların büyük bir kısmı ölmüştür. Geride sadece birkaç bin akıncı kalmıştır. Bu suretle on altıncı asrın son yıllarında Türk akıncı ocağı bir daha altından kalkamayacağı büyük bir darbe almıştır. Bu büyük faciadan sonra akıncılar bir daha toparlanamamışlar ve eskiden sahip oldukları önem ve itibarı bir daha asla yakalayamamışlardır. Bu tarihe kadar Osmanlı ordusuna öncülük eden Orta Avrupa'ya kadar ilerleyen, Avrupa için büyük bir korku kaynağı olan, delicesine düşman içlerine saldırarak ülkeleri tarumar eden, düşmanın maneviyatını zayıflatan, Türk zaferlerini kolaylaştıran ve buna benzer bir çok önemli işler gerçekleştiren Türk akıncılarının macerâları Koca Sinan Paşanın hırsı ve tedbirsiz davranışları nedeni ile Tuna nehrinde son bulmuştur. Bu facia akıncılar için sonun başlangıcı olmuştur. Böyle bir olaydan sonra akıncılar sadece bir isim olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir diyebiliriz.

XVI.Yy Osmanlı kumandan ve devlet adamlarından olan Koca Sinan Paşa, 1520 yılında, Topoyani (Bugünkü Arnavutluk'ta) dünyaya gelmiş ve 3 Nisan 1596'da İstanbul'da vefat etmiştir. Babasının adı Ali olup, İlbasan'lıdır. Küçük yaşta Rumeli'nden

³⁵⁰ Nâimâ Mustafa Eferndi, *Tarihi Nâimâ*, C.I, (Sadeleşiren, Zuhuri Danışman), Bahar Matbtası, İstanbul-1967, s.134-137.

devşirme olarak getirilen Koca Sinan Paşa Enderun'da yetiştirilir. Sarayda Kânûnî Sultan Süleyman Han (1520-1566) devrinde Osmanlı saray hizmetine alınarak Bîrûn'da Çaşnigîr (sofracı) Başlılıkla görevlendirilmiştir. Malatya, Kastamonu ve Gazze'de sancak beyliği yapmıştır. 1567 Yılında Erzurum, Halep ve Mısır sancak beyliğine tayin edilir. 1569 Senesinde Mısır beyler beyliğinde bulunduğu sırada Yemen'de İmam Mutahhar'ın başlattığı ayaklanma üzerine Yemen serdarlığına atanır. 1570'te Ayaklanmayı bastırarak Yemen'i tekrar Osmanlı'lara bağlaması üzerine Koca Sinan Paşa, "Yemen Fatihî" adıyla ün kazanmıştır.

Koca Sinan Paşa, 1574'te Akdeniz Kuvvetleri komutanı olarak Kılıç Ali Paşa ile birlikte Tunus'taki kaleleri ele geçirir. Bu başarısından dolayı Koca Sinan Paşa vezirlik makamına yükseltilir. 1580 yılında ilk defa sadrazamlığa getirilen Sinan Paşa, İran üzerine gönderilen orduya başkomutanlık yapar. Bu savaşta Sinan Paşa'nın yararlılığı görülmediği için iki yıl kaldığı sadrazamlıktan atılarak Malkara'ya sürülür. Bundan sonra biri 1589'da, diğeri 1592'de olmak üzere ikikere daha sadrazam olmuşsada gene çok geçmeden görevden alınıp sürgüne gönderilir. Dördüncü defa 1593'te sadrazam olan Sinan Paşa, rakiplerine üstünlük amacıyla padişahı Avusturya'ya savaş açmaya razı eder. Koca Sinan Paşa'nın komutanlığını yaptığı Osmanlı kuvvetleri, Avusturya'lılar karşısında bozguna uğratılması üzerine derhal azl edilen Sinan Paşa'nın yerine Lâla Mehmet Paşa getirilir.³⁵¹ Fakat, kurnaz ve karıştırıcı bir adam olan Sinan Paşa, Mehmet Paşa'nın ölümü üzerine tekrar sarayı elde edip sadrazamlık makamına geçer. Bu beşinci sadrazamlığında ancak beş ay kadar kalabilmiş ve doksan yaşında iken ölmüştür. Koca Sinan Paşa, Yemen'i alması Akdeniz'de birkaç başarı sağlaması bir yana, açgözlülüğü, paraya düşkünlüğü ve zalimliği ile tanınır. Koca diye tanınmasında onun büyüklüğünden değil çok yaşamış olmasındandır.³⁵²

Bu olaylarla birlikte akıncı ocağı zayıflamış akıncı ocağı ve akıncıların sayısı azalmıştı. XVI. Yy sonlarından itibaren sayıları iyice azalan akıncılar serhadlerde görev yerine artık geri hizmetlere alınmışlardı. Akıncıların görevlerini XVII. Yy'dan itibaren Kırım Hanlarının emrinde bulunan Tatar askerleri yapmaya başlamışlardır.³⁵³ Akıncıların

³⁵¹ İ. Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.III, Türkiye Yayınevi, İstanbul-1971, s.159.

³⁵² Şerafettin Turan, "Sinan Paşa Koca", mad., *İslâm Ansiklopedisi*, C.X, MBE Yay., İstanbul-1980, s.670.

³⁵³ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri*, C.I, Fey Vakfı Yayınları, Hilâl Matbaası, İstanbul-1990, s.221.

önemini kaybedip yerlerine serhat kulu askerlerinin kullanılmaya başlanması artık bu ocağa fazla bir ihtiyaç kalmadığının göstergesidir diyebiliriz. Akıncı ocağına duyulan ihtiyacın azalmasını bu ocağın sönmesindeki nedenler arasında saymak mümkündür.

Akıncı ocağının ortadan kaldırılmasına neden olan başka bir sebep ise, Koçi Bey şöyle ifade etmektedir. “ Açılan zeâmet ve tımarları İstanbul’ dan Veziriazam idare etmekte idi. Beylerbeyliği ehliyetsiz kimselere verildiği zaman, ehliyetli olanlar divan-ı Humâyuna gelerek şikayet ederlerdi. Ehliyetsizlere görev veren de, şikayet edilecek yerde yine veziriazamdı. Veziriazam görevi ehliyetsizlere verince hak sahibi olanlar kime varıp şikayet etsinler. Akıncı grubunun dahi bir kısmı ulufeli kul, bir kısmı ise kul namına olup diğer bir kısmı da akıncılığı inkâr ederek geriye ancak iki bin kadar akıncı kalmıştır. Yörükler ve müssellemler tairesi mukataya bağlanmışlardı. Anadolu vilayetlerinde olan piyadeler Tımar olup hükümsüz bırakılmışlar. Hâlâ adı geçen taifelerden seferi humâyuna hiç kimse gitmeyip onların hizmetlerini mevcut olan tımar görevlileri yerine getiriyordu. Velhasıl tımar görevlileri ki din askerlerinin seçmeleridir. Irgat işini görür oldular. Bu halde olunca din düşmanlarından nasıl intikam alınır. Ve padişah hizmeti nasıl görülür. İşin doğrusuda budur.”³⁵⁴

Koçi Beyin yazdıklarından anladığımız kadarı ile akıncılar, Eflak savaşından sonra sayıları azalınca eskisi gibi seferlere katılmak yerine buldukları yerlerde kalmayı tercih etmişlerdir. Toprakla uğraşmayı din ve devlet adına savaşmaya tercih etmişlerdir. Zaten sayıları da iki bin civarlarına kadar düşmüştür. Bazıları akıncılıklarını inkar etme yolunu dahi seçmişlerdir. Bu olayların gerçekleşmesine, paraya olan tutku, savaşmaktan kaçma, Eflak’ta arkadaşlarının tedbirsizlik yüzünden telef olması ile devlete duyulan tepki gibi nedenler gösterilebilir. Her ne olursa olsun bir gerçek var. O da akıncı teşkilatı 1595 yılında gerçekleşen köprü faciası ile devlette ve dünyada meydana gelen değişmeler sonucunda bir daha eskisi gibi faaliyet gösterememişlerdir. 1826 Yılına gelindiğinde ise herhangi bir faaliyeti olmayan akıncı teşkilâtının Osmanlı’nın diğer askerî birliklerde olduğu gibi varlıklarına resmi olarak ta son verilmiştir. Bu tarihten itibaren yiğitlik ve kahramanlıkları ile bilinen akıncılar, kahramanlık şiirleri ve destansı hikayelerde yerlerini almışlardır.³⁵⁵

³⁵⁴ Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, (Sadeleştiren, Zuhuri Danışman), MEB Yayınları, İstanbul-1997, s.26.

³⁵⁵ Abdullah Saydam, a.g.e., s.331.

SONUÇ

Akıncılar; Osmanlı Devleti zamanında kullanılan bir çeşit süvari askerleridir. Bu teşkilatın kuruluş gayesi ise savaş usulü olarak diğer askerlerden bambaşka bir sınıfı oluşturmaktadır. Akıncılar Balkanlarda ve Rumeli'deki saldırılara karşı ve Osmanlı Devletinin yükseliş dönemlerinde çeşitli amaçlarla kullanılarak siyasal ve askeri tarihimize önemli rol oynamışlardır. Pek seri hareketlerinden dolayı Osmanlı Türklerinin hafif süvari kuvvetleri bu isimle tanınmışlardır. Avrupa sınırındaki eyalet ve sancaklarda bulunup, bir program ve plân dahilinde yaz ve kış demeksizin akında bulunurlar, düşmanın genel durumu, mühimmat depoları ve stratejik yerleri hakkında önemli bilgiler toplarlardı. Akıncı, öncüdür, serdengeçtidir, fedaidir ve bir gönül eridir. Yolu açan, arkadan gelen askerlere zemin hazırlayan odur. Fakat çoğu kez bu yolda başlarını ve canlarını feda ederlerdi.

Belirttiğimiz gibi akıncı fedaidir. Osmanlılar Rumeli'ne adım atınca bu zor misyonu omuzlayan akıncılar olmuştur. Akın, bir kara sevdadır, akıncı ise bu sıkıntılı yolun kara sevdalısı kimselerdir. Evliya Çelebi Viyana ziyaretgâhlarına gittiğinde birçok yerlerde yığın halinde on iki bin akıncının silahlarıyla birlikte yattığını anlatmaktadır. Bu da bize gösteriyor ki akıncılar bu meşakkatli yolda birçok yerde can vermişlerdir. Akıncı aynı zamanda bir ideâlisttir. İdeâl sahibi olmayanlar bu ocakta yer bulamazlardı. Bu kutsal ocak, akıncıların kalp ve kafalarını yoğurarak tam bir hizmet eri yaptıktan sonra Avrupa'nın ortalarına kadar onları göndermiştir. Bu iş ise çok derin kuvvetli îman gerektiriyordu. Akıncılar, deyim yerinde ise kelle koltukta, kefeni boynunda bir görev üstlenmişlerdi. Cihât ideâli, milli mefkûreler ve en uzak noktalara akın yapmak, akıncıyı Avrupa içlerine kadar binlerce defa çekip götürmüştür.

Başka topluluklardan bu ocağa asker alınmazdı. Akıncı olmak için Osmanlı Türkü olmak şarttı. Yaptığı iş en ufak bir hatayı, gecikmeyi affetmez bir özellik taşımaktaydı. Şahsi bir hata, bir akıncı birliğinin yok olmasına sebep olabilirdi. Ocakta, cesaret ve yiğitliğin yanı sıra bilgi ve kültür de esas alınmıştır. Akıncıların çoğu Avrupa'ya girip çıktıkları için birkaç dili ana dilleri gibi konuşurdu. Akıncıların kendilerine göre düzenli teşkilatları vardı. Akıncı kanunu gereğince bin akıncıya bir binbaşı, yüz akıncıya bir

yüzbaşı, on akıncıya bir on başı kumanda ederdi. Akıncı birliklerinin ne zaman ve nerede olacağı belli olmazdı. Düşmanla karşılaştıkları zaman hızlı bir şekilde küçük birliklere ayrılarak savaş düzeni alırlardı. Hücum eden birlik başarı sağlayamazsa, diğer birlikler yıldırım hızıyla düşman saflarına saldırarak onları sarsar ve parçalardı. Bir akının akın ismini alabilmesi için mutlaka başlarında akıncı beyinin yani akıncı kumandanının emri altındaki bütün askerlerle yapılması gerekiyordu. Her akıncının ismini, diğer özelliklerini belirten ve hangi bölge akıncılarından olduğu yazılı defterleri de bulunmaktaydı.

Türkler, Anadolu'nun batısında Osmanlı adıyla devlet kurdukları zaman askerleri akıncılardan oluşmaktaydı. Hiçbir devlette olmadığı gibi Osmanlılarda da daimi bir ordu yoktu, devamlı orduyu sonra oluşturmuşlardır. Yeniçeri denilen bu devamlı ordu merkezde bulunup devletin büyüklüğüne göre sayıları yetersizdi. Asıl kuvvet yine eyalet askerlerinden meydana gelmekteydi. Bunlar savaş zamanlarında sancak beylerinin emri altında toplanırlardı ve Yeniçerilerle birlikte orduyu meydana getirmiş olurlardı. Akıncılar da eyalet askerlerinin bir çeşidi olup uç bölgelerde otururlardı. Yukarıda da belirttiğimiz gibi akıncılar bir kanuna bağlı olup devletin emri olmadan savaş yapmazlardı. O zamanlar Avrupa devletleri krallıkla yönetiliyordu. Fakat kralı dinlemeyen birçok Derebeylikler ve Feodal örgütler meydana gelmişti. İşte bu Avrupa beyleri birbirleriyle anlaşıp irili ufaklı ordular meydana getirerek devamlı Türklere saldırılarda bulunuyorlardı. Sınırlardaki akıncı beyleri de bunlara karşı kanun gereği savaş yaparlardı. Avrupa beyleri gibi devleti hiçe sayarak dinlemezlik etmezlerdi. Şayet düşman saldırısı akıncıların karşı koyamayacağı bir güçte olursa o zaman devletin asıl ordusu işe karışırdı. Sırsındığı, Niğbolu, Varna, birinci ve ikinci Kosova savaşları bu tür savaşlardan olup Avrupalıların saldırılarına karşı Osmanlılar tarafından yapılmış meydan muharebeleridir. Osmanlı akıncıları yağma hareketlerinde bulunmak için değil, Türleri Avrupa topraklarından tamamen silmek isteyen saldırılara, karşı koymak için hareketlerde bulunmuşlardır.

Bunları anlatırken akıncıların hiç zararı olmamıştır demek istemiyoruz. Mutlaka akıncılar birçok zararlara sebebiyet vermişlerdir. Osmanlı Devletinin genişleme ve yükselme dönemlerine baktığımız zaman bu ocağın zararından çok faydasının olduğunu görmek mümkündür. Osmanlı Devletinin sınırlarının genişlemeye başladığı ve yükselme dönemleri incelendiği zaman akıncıların en son sınır bölgelerine kadar giderek birinci derecede rol oynadıkları da inkâr edilemez. Akıncılar, düşmana verdiği korku,

yaptıkları hareketlerle sınır bölgesindeki ülkelerin maddî ve manevî güçlerini kırarak onları zayıflatmışlardır. Kanunî Sultan Süleyman da bu sayede Avrupalıları rahat bir şekilde dize getirmiştir.

Bu düşünceler ışığında sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Akıncılık, Osmanlı Devleti zamanında var olması gereken bir teşkilât olup Osmanlılar için önemli yararlılıklar gösteren bir örgüt olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

- ABBASOĞLU Halûk ve Diğerleri, “ Evrenosoğulları ”, mad., **Ana Britannica**, C.XII, Ana Yayıncılık, İstanbul-1994.
- ADALI Oya ve Diğerleri, “ Mihâloğulları “, mad., **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C.XVI, Gelişim Yayınları, İstanbul-1986.
- AKDAĞ Mustafa, **Türkiye'nin İktisâdî ve İctimâî Tarihi**, C.I, Cem Yayınevi, İstanbul-1995.
- AKGÜNDÜZ Ahmet, **Osmanlı Kânunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri**, C.I, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul-1990.
- AKGÜNDÜZ Ahmet-ÖZTÜRK Sait, **Bilinmeyen Osmanlı**, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul-1999.
- AKINCI İbrahim Ethem, **Demirci Akıncıları**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara-1989.
- AKSUN Ziya Nur, “ **Osmanlı Devletinin Tahlili, Tenkitli Siyasî Tarihi** ”, **Osmanlı Tarihi**, C.I, Ötüken Yayınları, İstanbul-1994.
- AKTAŞ Ümit, **Osmanlı Çağı ve Sonrası**, Bakış Yayınları, İstanbul-1998.
- AKTEPE M. Münir, “ XIV. ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânma Dair ”, **Türkiyât Mecmuası**, C.IX, İÜ Türkiyât Enstitüsü Yay., İstanbul-1951.
- ALGÜL Hüseyin-ÇETİN Osman, **İslâm Tarihi**, C.IV, Gonca Yay., İstanbul-1987.
- ALTUNDAĞ Şinâsi, “ Selim I ”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.X, MEB Yayınları, İstanbul-1966.
- AND Metin, “ XVI. Yüzyılda Eyâlet Askerleri ve Deliler ”, **Hayat Tarih Mecmuası**, C.I, Sayı.4, İstanbul-1970.
- ANDI Fatih ve Diğerleri, “ Osmanlılarda Devlet Yönetimi ”, mad., **Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- ARMAĞAN Mustafa, “Orhan Gazi”, mad., **Osmanlı (Tarih- Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- ARNOLD T.W., “ Belgrad ”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.II, MEB Yayınları, İstanbul-1979.
- ASPARUK Cumhur, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri**, C.III, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara -1995.

- ÂŞIKPAŞAOĞLU, Âşıkpaşaoğlu Tarihi, (Çev., Nihal Atsız), MEB Yay, İstanbul-1992.
- ATAY İbrahim, “ Kanatlı Süvariler Akıncılar ve Deliler ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.37, İhlâs Yayınları, İstanbul-1997.
- , “ Kânûnî’den Bâli Bey’e Mektup Var..”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.56, İhlâs Yayınları, İstanbul-1998.
- AYVERDİ Sâmiha, **Ah Tuna Vah Tuna**, Kubbealtı Yayınları, İstanbul-1996.
- , **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**, Kubbealtı Yay., İstanbul-1999.
- BABİNGER Franz, ” En Marge Deun Acte Cocernant Le Penğyek Et Les Aqıngı”, **Irene Beldiceanu-Stainherr**, REİ, C.XXXVII, Sayı.1, Paris-1969.
- , “ Turhan Bey ”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.XII/II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul-1988.
- BAHADİROĞLU Yavuz, **Osmanlı Padişahları Ansiklopedisi**, C.I, Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1986.
- , **Murat I**, Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1984.
- , **Orhan Gazi**, (Hayatı-Mefkûresi-Mücadelesi), Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1983.
- BAŞAR Fahamettin, “ Evrenos-Oğulları ”, mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.XI, TDV Yayınları, İstanbul-1995.
- , “ Niğbolunun Haçlılara Mezar Olduğu Gün ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı. 30, İhlâs Yayınları, İstanbul-1996.
- BAŞTAV Şerif, “ Eski Türklerde Harp Taktiği ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı.22, Ankara-1964.
- BATUTA İbn-i, **İbn-i Batuta Seyahatnâmesi’nden Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-2000.
- BAYRAM Mikâil, **Âhî Evren ve Tasavvufî Düşüncenin Esasları**, TDV Yayınları, Ankara-1995.
- BAYSUN M. Cavid, **İslâm Ansiklopedisi**, C.II, MEB Yayınları, İstanbul-1979.
- BİLGİN Azmi ve Diğerleri, **Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.II, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- BOZDAĞ İsmet, “ Osman Gazinin Can Kardeşi Köse Mihâl ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.56, İhlâs Yayınları, İstanbul-1998.

- , “ Doğan! Bre Doğan!..”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.40, İhlâs Yayınları, İstanbul-1997.
- BOZDEMİR** Mevlüt, **Türk Ordusunun Tarihsel Kaynakları**, AÜSBF Yayınları, Ankara-1982.
- CELALOĞLU** Mustafa, **Tabakatül Memâlik ve Deracâtül Mesâlik**, Yayın Kodu 29a (Milli Kütüphane Mfa (A) 2189 Numaralı Nüsha).
- CEVAT** Ahmet, **Tarih-i Asker-i Osmân-î**, C.I, İstanbul-1299.
- CİN** Halil-**AKGÜNDÜZ** Ahmet, **Türk İslâm Hukuk Tarihi**, C.I, Timaş Yayınları, İstanbul-1990.
- ÇABUK** Vahit, **Osmanlı Devletinde Esnaf Teşkilâtı ve Lonca**, Vadi Yayınları, İstanbul-1987.
- , **Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi**, C.II-V, Emre Yayınları, İstanbul-1999.
- ÇAĞATAY** Neşet, **İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1992.
- , **Bir Türk Kurumu Olan Âhîlik**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1997.
- ÇANGAOĞLU** Abdullah, “ Varna Mücâhidi Karaca Paşa ”, **Sızıntı Dergisi**, Sayı.151, Nil Yayınları, İstanbul-1991.
- CELEBİ** Evliya, **Seyahatnâme**, C.I-VIII, (Sad., Mûmin Çevik), Üçdal Yayınları, İstanbul-1985.
- ÇETİN** Osman, **Anadolu’da İslâmiyet’in Yayılışı**, Marifet Yayınları, İstanbul-1990.
- , **Sicillere Göre Bursa’da İhtidâ Hareketleri ve Sosyal Sonuçları**, TTK Yayınları, Ankara-1999.
- DANIŞMEND** İsmail Hâmi, **Garb Membaalarına Göre Eski Türk Seciyye ve Ahlâkı**, İstanbul-1961.
- , **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C.III, Türkiye Yayınları, İstanbul-1971.
- DEVELİ** Hayati ve Diğerleri, **Osmanlı (Tarih-Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.

- DEVELİOĞLU Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitap Evi Yayınları, Ankara-1995.
- DEVİRİM Fevzi ve Diğerleri, “ Bâli Bey ”, mad., **Yeni Rehber Ansiklopedisi**, C.III, İhlâs Yayınları, İstanbul-1994.
- DİVİTÇİOĞLU Sencer, **Osmanlı Beyliğinin Kuruluşu**, Eren Yayınları, İstanbul-1996.
- DOĞAN D. Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük**, İz Yayınları, Ankara-1996.
- , “Rumeli”, mad., **Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- DONUK Abdülkadir, “Kuruluşunun 2200. Yılında Türk Ordusu”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 340, Ankara Üniv. Basım Evi, Ankara-1991.
- DORAS Sabahattin, **Osmanlı Albümü, Osmanlı Zaferleri**, C.III, Osmanlı Yayınları, İstanbul-1988.
- DOWNEY Fairfax, **Kânûnî Sultan Süleyman**, (Çev., Enis Behiç Koryürek), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul-1975.
- EFENDİ Abdurrahman Şerif, **Osmanlı Devleti Tarihi**, C.I, (Yayına Hazırlayanlar, Ahmet Demir-Mehmet Kafkas), Kaynak Yayınları, İzmir-1995.
- EFENDİ Hoca Saadettin, **Tâcü't-Tevârih**, C.I-V, (Haz., İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1999.
- EFENDİ Nâimâ Mustafa, **Tarihi Nâimâ**, C.I, (Sadeleştiren, Zuhûri Danışman), İstanbul-1967.
- EFENDİ Peçevî İbrahim, **Peçevî Tarihi**, C.I-II, (Haz., Bekir Sıtkı Baykal), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1999.
- EKER Aytaç ve Diğerleri, “ Mihâloğulları ”, mad., **Yeni Rehber Ansiklopedisi**, C.XIV, İhlâs Yayınları, İstanbul-1994.
- EKİNCİ Yusuf, **Âhîlik**, Sistem Ofset, Ankara-1989.
- EKREMOĞLU Niyazi, “İhtişamın Tapusu Osmanlı Ordusunda ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.53, İhlâs Yayınları, İstanbul-1998.
- EI-CÂHİZ, **Hilâfet Ordusunun Menkabeleri ve Türklerin Fazîletleri**, (Çev. Ramazan Şeşen), TKAE, Yayınları, Sayı.21, Ankara-1988.
- EMECEN Feridun, “ Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya Osmanlı Siyasî Tarihi ”, mad., **Osmanlı Devleti Tarihi**, C.I, Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul-1999.

- , "Kânûnî Devri", mad., **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C.X, Çağ Yayınları, İstanbul-1992.
- ERALP T. Nejat, **Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara-1993.
- ERASLAN Cezmi ve Diğerleri, **Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- ERGÜÇ Arslan, " Dede Korkut Kitabında Silah", **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 46, Ankara-1966.
- EROĞLU Cengiz ve Diğerleri, **Osmanlı Ordu Teşkilâtı**, TTK Yay., Ankara-1999.
- ESİN Emel, " Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü ", **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı.70, Ankara-1968.
- EYİCE Semavi, " Bâli Bey Câmii ", mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.V, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul-1992.
- GENÇ Reşat, **Karahanlı Devlet Teşkilâtı**, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul-1981.
- GİESEFE F. **Anonim Tevârîh-i Al-i Osman**, (Haz., Nihat Azamat), Marmara Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1992.
- GİRAUD Rene, **Göktürk İmparatorluğu**, (Çeviren, İsmail Mangaltepe), Ötüken Yayınları, İstanbul-1999.
- GÖKBİLGİN M. Tayyib, " Mehmet III ", mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.VII, MEB Yayınları, İstanbul-1979.
- , " Edirne ", mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.X, TDV Yayınları, İstanbul-1994.
- , " Süleyman I ", mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.XI, MEB Yayınları, İstanbul-1970.
- , **Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân**, İÜEF Yayınları, No. 748, İstanbul-1957.
- , " Mihâl-oğulları ", mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.VIII, MEB Yayınları, İstanbul-1979.
- GÖKÇEK Yaşar, **Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilâtı ve Gazi Mihâloğulları**, Alagöz Yayınları, Konya-1997.

- GÖKÇEL Tanju-TUNÇDOĞAN Teoman, **Gelişim Ünlü Kişiler Sözlüğü**, C.I, Gelişim Yayınları, İstanbul-1978.
- GÖKÇİN Muammer, “ Rumeli’nde Bir Şehit Sultan Murat Han ”, **Sızıntı Dergisi**, Sayı.148, Nil Yayınları, İstanbul-1991.
- GÖZAYDIN Nevzat ve Diğerleri, **Türkçe Sözlük**, C.I, TTK Yayınları, Ankara-1998.
- GÜLERMAN Adnan-TAŞTEKİL Sevda, **Âhî Teşkilâtının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-1993.
- GÜLLÜLÜ Sabahattin, **Âhî Birlikleri**, Ötüken Yayınları, İstanbul-1992.
- GÜNGÖR Erol, **Tarihte Türkler**, Ötüken Yayınları, İstanbul-1997.
- HACIEMİNOĞLU M. Necmettin, “Türk Milleti ve Ordusu”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 46, Ankara-1966.
- HACİB Yusuf Has, **Kutadgubilig**, (Çev., Reşit Rahmeti Arat), Türk Tarih Kurumu Yayınları, TTK Basım Evi, Ankara-1988.
- HALAÇOĞLU Yusuf, “ At ”, mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.IV, TDV Yayınları, İstanbul-1991.
- , **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, TTK Yayınları, Ankara-1988.
- DOĞRU Halime, **Osmanlı İmparatorluğunda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilâtı**, Eren Yayınları, İstanbul-1990.
- HAMMER J.V. **Osmanlı Tarihi**, C.I, (Çev., Mehmet Ata, Sadeleştiren, Abdülkadir Karahan), MEB Yayınları, İstanbul-1991.
- , **Büyük Osmanlı Tarihi**, C.I, (Çev., Mümin Çevik-Erol Kılıç), Üçdal Yayınları, İstanbul-1989.
- HÂTEMİ H. Hüsrev, **Hoşça Bak Zâtına**, İşaret Yayınları, İstanbul-1989.
- HEYET Cevat, **Türklerin Tarih ve Kültürüne Bir Bakış**, (Çev., Melek Müderiszade), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1996.
- İLGÜREL Mücteba, “ II. Selim (Sarı Selim)”, mad., **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C.X, Çağ Yayınları, İstanbul-1992.
- , “Yeniçeriler ”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.XIII, MEB Yayınları, İstanbul-1986.

- İLHAN Suat, **Türk Askerî Kültürünün Tarihi Gelişmesi (Kutsal Ocak)**, Ötüken Yayınları, İstanbul-1999.
- İNALCIK Halil, “ Bâyezid I Yıldırım ”, mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.V, TDV Yayınları, İstanbul-1992.
- , “ Mehmet II ”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.VII, MEB Yayınları, İstanbul-1957.
- , “ Osmanlı Devletinde Türk Ordusu ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 22, Ankara-1964.
- KAFESOĞLU İbrahim, “At ”, mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.IV, TDV Yayınları, İstanbul-1991.
- , **Türk Bozkır Kültürü**, TKAE, Ankara-1987.
- , **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1988.
- , “ Türk Ordusu”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı.22, Ankara-1964.
- KAHRAMAN Âtîf, **Osmanlı Devletinde Spor**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-1995.
- KALKAN Mustafa, **Orta Asya Türk Devletlerinde Ordu ve Savaş Stratejileri**, Kaynak Yayınları, İzmir-1995.
- KALKAŞENDİ, **Sübbü'l-A'sâ**, C I, Mısır-1418.
- KANTAR Cemal, “Akıncılar ”, **Diyanet İşleri Başkanlığı (Dînî-Alâkî-Edebî ve Meslekî) Aylık İlmî Dergi**, C.X, Sayı. 110-111, TDV Yayınları, Ankara-1971.
- KANTEMİR Dimitri, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi**, C.I, (Çev., Özdemir Çobanoğlu), Çağ Yayınları, İstanbul-1998.
- KARA Mustafa, “ Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar ”, mad., **Osmanlı (Tarih-Medeniyet- Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- , **Tekkeler ve Zâviyeler**, Dergâh Yayınları, İstanbul-1990.
- KARPAT Kemâl, “ Erdel ”, mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.XI, İstanbul-1995.
- KAYABALI İsmail-ARSLANOĞLU Cemender, “ Tarih Boyunca Türk Ordusunu Meydana Getiren Cemiyet ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı.130, Ankara-1973.
- KAZICI Ziya, **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti, (Siyasî-Dînî-Kültürel-Sosyal) İslâm Tarihi**, C.X-XI, Kayihan Yayınları, İstanbul-1995.
- , **İslam Müesseseleri Tarihi**, Kayihan Yayınları, İstanbul-1996.

- KAZICI Ziya-ŞEKER Mehmet, **İslâm Türk Medeniyeti Tarihi**, Çağrı Yayınları, İstanbul-1981.
- KEMAL İbn-i, **Tevârih-i Âl-i Osman, VIII. Defter**, (Sad. Ahmet Uğur), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1997.
- , **Tevârih-i Al-i Osman, VII. Defter**, (Haz., Şerafettin Turan), TTK Yayınları, Ankara-1957.
- KEMAL Nâmık, **Osmanlı Tarihi**, Hürriyet Yayınları, Ankara-1971.
- KIVILCIMLI Hikmet, **Osmanlı Tarihinin Maddesi**, C.I, Tarihsel Maddecilik Yay., İstanbul-1974.
- KOÇİ BEY, **Koçi Bey Risalesi**, (Sadeleştiren, Zuhuri Danışman), MEB Yayınları, İstanbul-1997.
- KÖPRÜLÜ M. Fuat, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Diyanet İşleri Bşkanlığı Yayınları, Ankara-1976.
- , **Osmanlı Devletinin Kuruluşu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1988.
- KÖPRÜLÜ Orhan F, “ Yemişçi Hasan Paşa ”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.V, MEB Yayınları, İstanbul-1977.
- KÖSOĞLU Nevzat, **Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler**, Ötüken Yayınları, İstanbul-1990.
- KUNT Metin, “Siyasal Tarih 1300-1600”, mad., **Türkiye Tarihi**, C.II, Cem Yayınları, İstanbul-1988.
- KÜÇÜKDAĞ Yusuf-ABACI Caner, **Selçuklular ve Konya**, Mikro Yay. Konya-1999.
- LAMPTON Ann K.S. ve Diğerleri, “ The Emergence of The Ottomans ”, mad., C.I, **The Cambridge History of Islam**, Cambridge University Press, London-1970.
- LEVEND Âgâh Sırrı, **Gazavât-Nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-Nâmesi**, TTK Yayınları, Ankara-2000.
- LEWIS Bernard ve Diğerleri, “ The Emergence of The Ottomans ”, mad., C.I, **The Cambridge History of Islam**, Cambridge University Press, London-1970.
- LİGETTİ L, **Bilinmeyen İç Asya**, C.I, (Çev., Sadrettin Karatay) MEB Yayınları, İstanbul-1990.

- MANTRAN Robert, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, (Çev., Server Tanilli), Say Yayınları, İstanbul-1992.
- MERÇİL Erdoğan, **Müslüman-Türk Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1997.
- MİROĞLU İsmet, “ Fetret Devrinden II. Bâyezid’e Kadar Osmanlı Siyâsî Tarihi ”, mad., **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C.X, Çağ Yayınları, İstanbul-1992.
- , “ Osmanlı Yönetiminde İnsan ve Hukuka Saygı ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.58, İhlas Yayınları, İstanbul-1999.
- NUTKU Emrullah, “ Osmanlı Donanmasının Akıncı Kolları ”, **Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, Sayı.10, İstanbul-1978.
- ÖGEL Bahaeddin, **Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi**, C.I, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-1981.
- , **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul-1988.
- , **İslâmiyet’ten Önce Türk Kültür Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1991.
- , **Türk Kültür Tarihine Giriş**, C.I-VIII, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1978.
- ÖZCAN Abdülkadir, “ Akıncı ”, mad., **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.II, TDV Yayınları, İstanbul-1989.
- , “ Osmanlı Askerî Teşkilâtı”, mad., **Osmanlı Teşkilâtı**, C.VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-1999.
- , “ Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi ”, mad., C.I, **IRCICA Araştırma Merkezi Yayınları**, İstanbul-1994.
- , “ Osmanlılarda Askerî Teşkilat ”, mad., **Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.IV, Ağaç Yayınları, İstanbul-1993.
- ÖZTÜRK Nejdet, “ Kazıklı Voyvoda Kimdir? ”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı.77, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul-1993.
- PAKALIN Mehmet Zeki, “ Akınlar ve Akıncılar ”, **Tarihi Osmânî Encümeni Mecmuası**, TOEM, C.VIII, Sayı. 47, Enderun Yayınları, İstanbul-1335.

- , **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I, MEB Yayınları, İstanbul-1971.
- PARLATIR İsmail ve Diğerleri, **Türkçe Sözlük**, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1998.
- PARMAKSIZOĞLU İsmet ve Diğerleri, **Türk Ansiklopedisi**, C.I, MEB Yayınları, İstanbul-1968.
- PAŞA Ahmet Cevdet, **Kısa-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ**, C.II, Bedir Yayınları, İstanbul-1994. *
- , **Tarihi Cevdet**, C.I-IV, İstanbul-1286.
- PAŞA Mahmut Şevket, **Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyesi**, C.I, İstanbul-1325.
- PAŞA Mustafa Nuri, **Netayic'ül-Vukûât**, Uhuvvet Matbaası, C.I-II, İstanbul-1327.
- PÜSKÜLLÜOĞLU Ali, **Arkadaş Türkçe Sözlük**, Arkadaş Yayınları, Ankara-1994.
- RASİM Ahmet, **Osmanlı Tarihi**, (Haz. İsmet Parmaksızoğlu), MEB, Yayınları, İstanbul-1968.
- , **Osmanlı**, Umut Matbaası, İstanbul-1999.
- REFİK Ahmet, **Tarîh-i Osmânî**, Kitaphâne-i Askerî, Matbaa-i Hayriye, İstanbul-1330.
- , **Türk Akıncıları**, Milliyet Matbaası, İstanbul-1933.
- REFİK İbrahim, **Köklerden Göklere**, Genel Dağıtım Yayınları, İstanbul-1997.
- , **Tarih Şuuruna Doğru**, C.III, Genel Dağıtım Yay. İstanbul-2000.
- REŞİD Ahmed, **Tarh-i Osmanî**, Dersaadet Matbaası, İstanbul-1328.
- SAMİ Şemseddin, **Kâmus-i Türkî**, Bedir Yayınları, İstanbul-1316.
- SAYDAM Abdullah, **Osmanlı Medeniyeti Tarihi**, Derya Kitapevi, Trabzon-1999.
- SCHREİBER Georg, **Edirne'den Viyana Kapılarına Kadar Türklerden Kalan**, (Çev., Esat Nermi Erendor), Aksoy Yayınları, İstanbul-1999.
- SERTOĞLU Mithat, **Osmanlı Tarih Lügâti**, Enderun Yayınları, İstanbul-1986.
- SOLAKZÂDE, **Solakzâde Tarihi**, C.I, (Sadeleştiren, Vahit Çabuk), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul-1989.
- SÜMER Faruk, **Türklerde Atçılık ve Binicilik**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1983.
- ŞAHİN İlhan, " Kuruluştan Fetret Devrine Kadar Osmanlı Siyasî Tarihi ", mad., **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C.X, Çağ Yayınları, İstanbul-1993.

- ŞİMŞİRGİL Ahmet, “ Kosova’da Verilen Kurban ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.50, İhlâs Yayınları, İstanbul-1998.
- , “ Söğütte Doğan Güneş ”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.58, İhlâs Yayınları, İstanbul-1999.
- TACAN Necati, **Akıncılar ve Mehmet II, Bâyezid II, Zamanlarında Akıncılar**, Askerî Matbaa, İstanbul-1936.
- TANERİ Aydın, **Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1981.
- TANSEL Selahattin, **Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmet’in Siyasî ve Askerî Faaliyetleri**, MEB Yayınları, İstanbul-1971.
- TAŞÇIOĞLU Yılmaz ve Diğerleri, **Osmanlı (Tarih-Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- TAŞKIRAN Cemalettin, “ Yükselme Döneminde Osmanlı Ordusu ”, mad., **Osmanlı Teşkilatı**, C.VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-1999.
- TEKTAŞ Nazım, **Osmanlı (Çadırdan Saraya)**, C.I, Burak Yayınları, İstanbul-1999.
- TEMİR Ahmet, “ Eski Türklerde Sosyal Teşkilât ve Askerlikle ilgili Sözler ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 22, Ankara-1964.
- , “ Tarihte Türk Askeri Benliği ”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 22, Ankara-1964.
- TEVETOĞLU Fethi ve Diğerleri, **Türk Ansiklopedisi**, C.I, MEB Yay. İstanbul-1968.
- TOPBAŞ Osman Nuri, **Abide Şahsiyetleri ve Müesseseleri ile Osmanlı**, Erkam Yayınları, İstanbul-1999.
- TRİFANOV Yordan, “Tarih ve Rivayetlerde Mihal Bey Oğulları”, (Çeviren, Türker Acaroğlu), **Ülkü Mecmuası**, Sayı. 96, Ankara-1941.
- TULUM A. MertoI, “Asker Millet Olarak Yaşamının Sırrı”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı. 46, Ankara-1966.
- TUNALI Tahsin, “ Niğbolu Zaferi ve Yıldırım Bâyezid ”, **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı.11, İstanbul-1971.
- TURAN Osman, **Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1998.

- , **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, C.II, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1998.
- , **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1998.
- TURAN Şerafettin, “Sinan Paşa Koca”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.X, MBE Yay., İstanbul-1980.
- , “Bâyezid II”, mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.V, TDV Yay., İstanbul-1992.
- TÜRKAY Cevdet, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemâtlar**, Ana Yayınları, İstanbul-1979.
- UĞUR Ahmet, **Yavuz Sultan Selim**, EÜSB Enstitüsü Yayınları, Kayseri-1992.
- UZUNÇARŞILI İ. Hakkı, “Mehmet I”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.VII, MEB Yayınları, İstanbul-1957.
- , “Murat I”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.VIII, MEB Yayınları, İstanbul-1979.
- , “Evrenosoğulları”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.IV, MEB Yayınları, İstanbul-1977.
- , “Akıncı”, mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.I, MEB Yayınları, İstanbul-1978.
- , **Osmanlı Tarihi**, C.I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1988.
- ÜNAL M. Ali, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta-1997.
- ÜNAL Tahsin, “Osmanlı Ordusunun Savaşa Çıkışı”, **Türk Kültürü**, TKAE, Sayı.46, Ankara-1966.
- ÜNLÜ Seyfettin, “Edirne”, mad., **Osmanlı (Tarih- Medeniyet-Kültür) Ansiklopedisi**, C.I, İz Yayınları, İstanbul-1996.
- WITTEK Paul, **Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu**, (Çeviren, Fatmagül Berktaş), Pencere Yayınları, İstanbul-1995.
- YAMAN Mehmet, **Büyük Türk Akıncısı, Evliyâsı, Hekîmi Karaca Ahmet**, Ufuk Matbaası, İstanbul-1989.
- YAŞA Dursun, **Kahramanlık Şiirlerimizden Bir Demet**, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara-1972.

- YAZICI Nesimi, "Lonca Sisteminde İşsizlik Sigortası ", **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı.7, İhlâs Yayınları, İstanbul-1994.
- YEDİYILDIZ Bahaeddin ve Diğerleri, " Turhanoğulları ", mad., **Yeni Türk Ansiklopedisi**, C.XI, Ötüken Yayınları, İstanbul-1985.
- YEŞİM Ragıp Şevki, " Fâtih'in Bosna Seferine Yol Açan Akıncılar ", **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı.4, İstanbul-1968.
- YILDIZ H. Dursun ve Diğerleri, " Malkoç-Oğulları ", mad., **Meydan Larouse Büyük Lügât ve Ansiklopedisi**, C.VIII, Meydan Yayınları, İstanbul-1972.
- YILMAZ Ömer Faruk, **Osmanlı Tarihinden Altın Sayfalar**, C.I-II, Osmanlı Yayınları, İstanbul-1998.
- YİNANÇ Mükrimin Halil, " Bayezid I ", mad., **İslâm Ansiklopedisi**, C.II, MEB Yayınları, İstanbul-1979.
- YÜCEL Ünsal, **Türk Okçuluğu**, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Anlara-1999.
- YÜCEL Yaşar, **Muhteşem Türk Kânûnî ile Kırkaltı Yıl**, TTK Yay., Ankara-1991.
- YÜCEL Yaşar-SEVİM Ali, **Türkiye Tarihi**, C.II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1990.
- ZAMOLO Dıvna Djuric, " Belgrad ", mad., **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.V, TDV Yayınları, İstanbul-1992.

E K L E R

1- AKINCI

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beyler beyi haykırdı: ilerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna dan kabilelerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün, doludizgin boşanan atlarımızla,
Yerden yedi kat arşa kanatlandık, o hızla.

Cennette bu gün gülleri açmış görürüz de,
Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde.

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendi!¹

Yahya Kemâl BEYATLI

¹ Yahya Kemâl Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz, MEB Yayınları, İstanbul-1985, s.131.

2- TÜRİK DESTANIN' DAN

Çalındı nekkâre, çözüldü sancak,
Dört yandan koşarak geldi Gaziler.
Kıyamet dolusu er sancak, sancak!
Kırklar, evliyalar, serden geçtiler...

Kuşanın kılıncı der Gazi Hunkâr,
Geçiti bağlamış komşumuz kâfir.
Dürün hesabını, tutuşsun oklar
İllâ şu hisarı almak gerektir.

Kılıcın göklere değsin âvazı,
Vurun kalesine tozu kalmasın.
Bursa'da kılınsın cuma namazı,
Görmedik desinler böyle bir akın!...

Seller aşılır oldu uçan süvarilerle,
Hisarları yıkıyor biçtikleri kelleler,
Kuşlardan kanat alıp rüzgârlarla el ele,
Kaç kralın tacına mâl olacak bu sefer.

Toprak taşıyamazsa kaçsın ayaklarından,
Her şafaktan başka gök, denizleri isterler.
Bu gaziler, yiğitler alev bayraklarından,
Fatihlerin rüyası: Altın şehri isterler...

Aşınca Marmara'yı tulumdan bir kaç salla,
Aynasında yazılı Rum illerinin bahtı.
Şimşekleri şaşırtan dolu dizgin dört nalla,
Zelzeleye tutulur köhne Bizans'ın tahtı!..

Sayıları pek azdı; Fakat meydanın eri,
Pazuları kuvvetli, Okları şaşmaz yoldan.
Yüzleri ak, dualı, adları Akıncı,
Sel olup kapladılar ovayı sağdan, soldan.

Atılın şahbazlarım, bu gün gayret günüdür.
Çalın kılıcınızı, koman düşmanı sakın.
Ya gazilik rütbesi yahut cennet günüdür.
Talihini döndürün artık ihtiyar çarkın.

Allah Allah sesleri yıldırımlaştı gökte,
Okları orman gibi karartıyor ovayı.
Kana battı binlerce yiğit pehlivan gövde,
Şehitlerin rengi ile sardılar Kosava'yı...

Tarihe bağışlayıp özlediği zaferi,
Hepsi bir destan kattı bu erlik savaşına.
Al yeşil sancağımız donatırken gökleri,
Hünkâr serdar olmuştu şehitlerin başına...²

Halûk Nihat PEPEYİ

² Bâki Süha Ediboğlu, Yurt ve Kahramanlık Şiirleri, İnkılap ve Aka Kitap Evi, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul-1967, s.95-96.

3- HELE

Bakın hele Şu akıncı yiğide,
Dolu dizgin Şu at sũrũŐe hele!
Kır atıyla toz bulutu içinde
KalkmıŐ rũzgâr ile yarıŐa hele!
Huy ğrenmiŐ Azrail den talimle.
Gtũrũ pazarlık etmiş lũmle
Şahin gibi dne dne alımla
Erlık meydanına varıŐa hele!
Mızrak dikmiş eğerinin kaŐına
“Ya Şehit, ya gazi” yazmıŐ dŐũne
Kılıcı sıyrıp dũŐman başına
Şimşek akar gibi vuruŐa hele!
Af gerekmez bu kâfirin suuna
Meğer aman deyip cenkten kaçma
Tekbir getirerek saflar içine
Boz kurt girer gibi giriŐe hele!
Bir iniyor, bir kalkıyor palalar
Sapır sapır dkũlũyor kelleler
Kıpkırmızı alev olmuş yeleder
Kan ile karıŐa karıŐa hele!
CoŐmuŐ kopuzları er ozanların
Ŭnlũyor namını kahramanların
Haddi hesabı yok çıkan canların
Gelmez on bini bir kuruŐa hele!
Oluk oluk kan doluyor yalağâ
Cenk tũrkũsũ zevk veriyor kulağâ
Canım kurban ok uçuran bileğâ
Yayı hilâl yapan kirişe hele!
Derbederim Arık-Ozan derbeder
Her milleti bir vatanla zarbeder
Erkek olan Tũrklũk için harbeder
İnanmam bu miskin barıŐa hele!³

Mustafa Arif ARIK

³ Rıza Akdemir, Dinî ve Millî Őiirler Antolojisi, TDV Yayınları, Ankara-1991, s.18-19.

4- ALDIK DA GELDİK

Vurdukca parlasın alevi kının
Alınmaz kaleler bizden sakının
Biz bu seller gibi çoşkun akının
Hızını Asya'dan aldık da geldik.

Sellerle şahlanıp gelen akıncı
Parçalar târihi çoşarsa hıncı
Zaferle bilenir yalın kılınıc
Dağlardan dağlara çaldık da geldik.

İntikam kanını Tuna'dan içtik
Aşılmaz belleri tayfunla geçtik
Erleri, Mertleri savaşta seçtik
Kaç bahar yollarda kaldık da geldik.

Dünyayı kurtardık gaflet çağından
Işıklar topladık Turan bağından
“ Yenilmez “ gücünü Tanrı dağından
Güneşi Pamir'den aldık da geldik.⁴

Zeki KARAAĞAÇLI

⁴ Rıza Akdemir, a.g.e., s.177.

5- SÜVARİLER

Biz kasırğa oğulları, biz kanatlı süvariler,
Sınırlarda akın eden tamam yedi bin nefer!
Ordumuzun dolu dizgin hücumlarından,
Dalgalanır bir kahraman uğultu.
Şimşek gibi kılıç çalan,
Yorulmayan bu ordu
Hep muzaffer
Cenk eder.
Bu asker,
Er oğlu er,
Şeh-leventler fırkası!
Bulutlardan bizi sorar
Varılmayan ufukların arkası.
Uzak değil varılmayan şu ufuklar!
Bizim için yeryüzünde yoktur asla uzak yer;
Bizim için bütün yollar şereflere doğru gider...
Akşam üstü, alaylarla biz geçerken bu yollardan,
Mızrakları gören sanır: Yerde uçan bir orman!
Kabardıkça kır atların yeleleri,
Na'ralarla, kişnemeler ne korkunç!..
Korkusuzlar, arş ileri!..
Günbatısı kızıl tunç!..
Ova: Tufan!
Gök: Duman!..
Ey vatan!
Güzel Turan!..
Sana feda biz varız.
Düşman oğlu, meydana çık!
Kahramanlık kimde ise anlarız.
Ilgarlarda yiğitlerin bahtı açık.
Hak yolunda gazilerin kılıçları bütün kan!
Her zaman kan!... Fakat bizim bayrağa şan,
Bayrağa şan!...⁵

Enis Behiç KORYÜREK

⁵ Dursun Yaşa, Kahramanlık Şiirlerimizden Bir Demet Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Yorum Matbaası, Ankara-1972, s.74-75.

6- MOHAÇ

Yâdet büyük ecdadını tarihini aç da
Kof kibrini Garbın yere serdikti Mohaç'da!
Gazilere gökten ilâhi ışık indi.
Eşsiz savaşın çünkü mükâfatı Budin'di.

Tekbir sesi, heybetli nidalar: Koma vur, yak
Dolmuştu o engin ovanın ufkuna mutlak.

Kırk bin Macar'ın ruhu o gün gökleri sardı
Besbelli ki Türk soyuna dünya gene dardı.

Kin uğruna saplandı bataklıklara bir taht
Din uğruna olmuştu Macarlar gene bedbaht.

Söndürdü kılıç içlere dolmuş ulu hıncı,
Allah'ına yüz sürdü inip on bin akıncı.

Kaç sûr üzerinden okunurken gür ezanlar,
Girmişti "Budın" koyuna küffarı bozanlar.

Gökler dökülen kanların aksiyle kızardı,
Bir soya beşik zannedilen saha mezardı.

İmdat umuyorken nice gafil kuru haçtan,
Nam üstüne nam aldı atam geçti Mohaç'tan.⁶

Edip AYEL

⁶ H. Fethi Gözler, Türk Çocuklarına Vatan, Millet ve Kahramanlık Şiirlerinden Bir Demet, MEB Yayınları, İstanbul-1991, s.46-47.

7-AKINCI TÜRKÜSÜ

Evvel bahar yaz ayları gelende
Akar boz bulanık suyu Tuna'nın
Şakıyıda bülbüller ötende
Eser bâd-ı sabâ yeli Tuna'nın

Alaman dağından gelip geçersin
Çok yiğidin müşkilini açarsın
Analar ağlatıp kanlar saçarsın
Söylemeye dili yoktur Tuna'nın

Hiç kimseler bilmez nerededir başı
Akıttım gözümde kan ile yaşı
Yalılarda eksik olmaz savaşı
Hendekleri dolu leştir Tuna'nın

Cemre yere düşse sökölür buzu
Suya gark olmuştur yerdedir yüzü
Arzûlayıp gider Karadenizi
Adalara uğrar yolu Tuna'nın

Karac' oğlan bunu böyle dedimi
Gece gündüz akar gider kademi
İner Belgrat, Varna'yı, Vidin'i
Serhadlere uğrar yolu Tuna'nın

KARACAOĞLAN

(Bu türkü de bahsedilen bilinen Karaca oğlan değildir Kanuni devrinde XVI. Asırda yaşamış aynı adı taşıyan ünlü bir akıncı saz şairidir.)⁷

⁷ Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, C.IX, Ötüken Yayları, İstanbul-1978, s.431.

8- AKINCI TÜRKÜSÜ

Ne çeker kulların serhad ilinde,
Bilinmez Hünkârım görülmeyince.
Bunca memleketin kâfir elinde,
Kaldı inanmadın ayrılmayınca.

Kimi şehit oldu kimi giriftar,
Kâfirin elinden iniler zar-zar.
Estergon'la Budin hem Eğre Oyvar,
Ele girmez şahım yorulmayınca.

Gaziler başına takıp çelengi,
Kırardı nicesi Macar, Freng'i,
Neylesin kulların edemez cengi,
Halü hatıraların sorulmayınca

Hasan dek göklere çıkmıştır ahım,
Hüdâm bağışlasın çoktur günahım,
Tımaşvar kal'asın bil Padişahım,
Vermeyiz kâfire kırılmayınca.⁸

Aşık HASAN

⁸ Atıf Kahraman, Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara-1995, s.40-41.

9- AKINCI TÜRKÜSÜ

Gazilerin serafrâzı ağası,
Vasfım söyleyen diller ağlasun,
Binlerce guzât ile o kahramanın,
Guzâya gittiği yollar ağlasın.

Gaza mişesisin pîr ü pelengi,
Fî sebilillah dı gazası, cengi,
Kaplan postu ile altın çelengi,
Bile tagındığı teller ağlasun.

Nam-ı Hakkı dilde tekrar eyleyin,
Şecât güherin izhar eyleyin,
Gice gündüz ana tımar eyleyin,
Yarasını saran eller ağlasın.

Din uğruna dâim giderdi yola,
Etdiği gazalar gelir mi dile,
Hısım akrabası kardaşı bile,
Hizmetinde olan kullar ağlasın.

Gevheri sırrına sırdaş olanlar,
Serhadlerde ana padaş olanlar,
Gaza da kendüye yoldaş olanlar,
Döküp gözlerinden kanlar ağlasın.⁹

Aşık GEVHERİ

⁹ Tayyib Gökbilgin, Rumeli de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fatihân, İÜEF, Yayınları, No. 748, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul-1957 s.255-256.

Akıncılar (Ressam MÜnif Fehim tarafından tarihlerimizin tarifine göre yapılmıştır)
(Mufassal Osmanlı Tarihi tablosu No. 14)

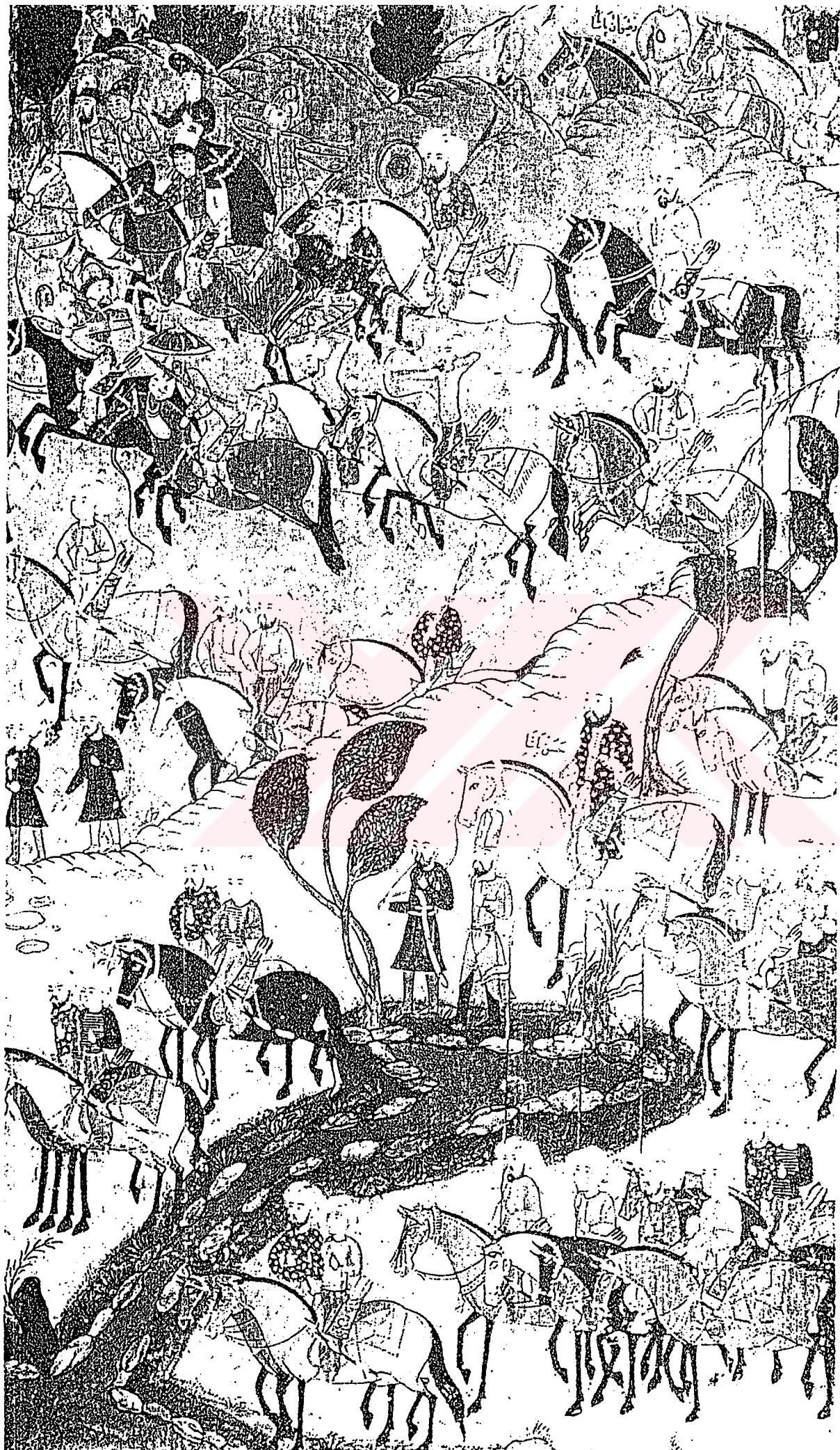
• Türk akınlarının Belgrad Kalesine yaptıkları bir hücum.

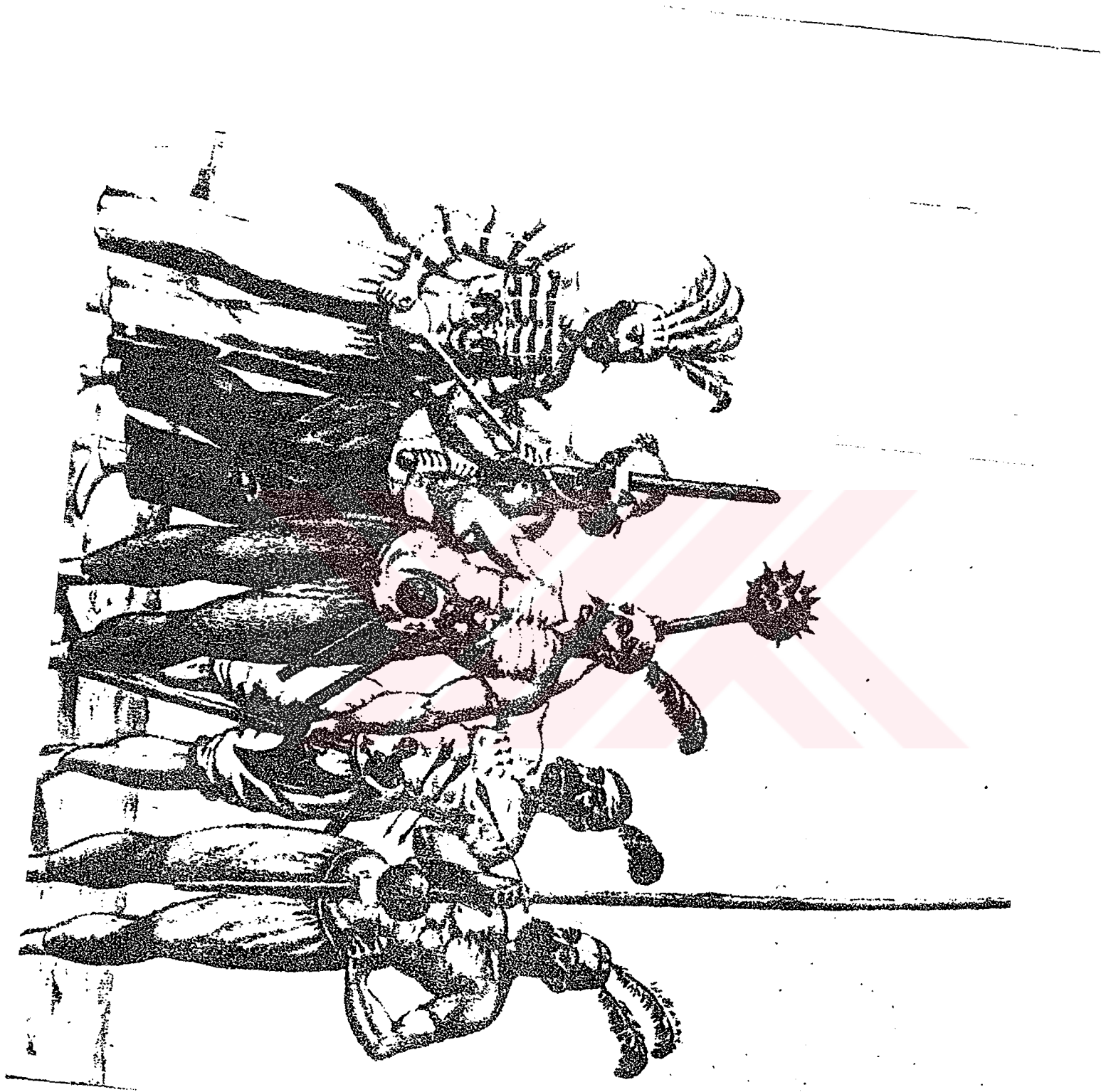

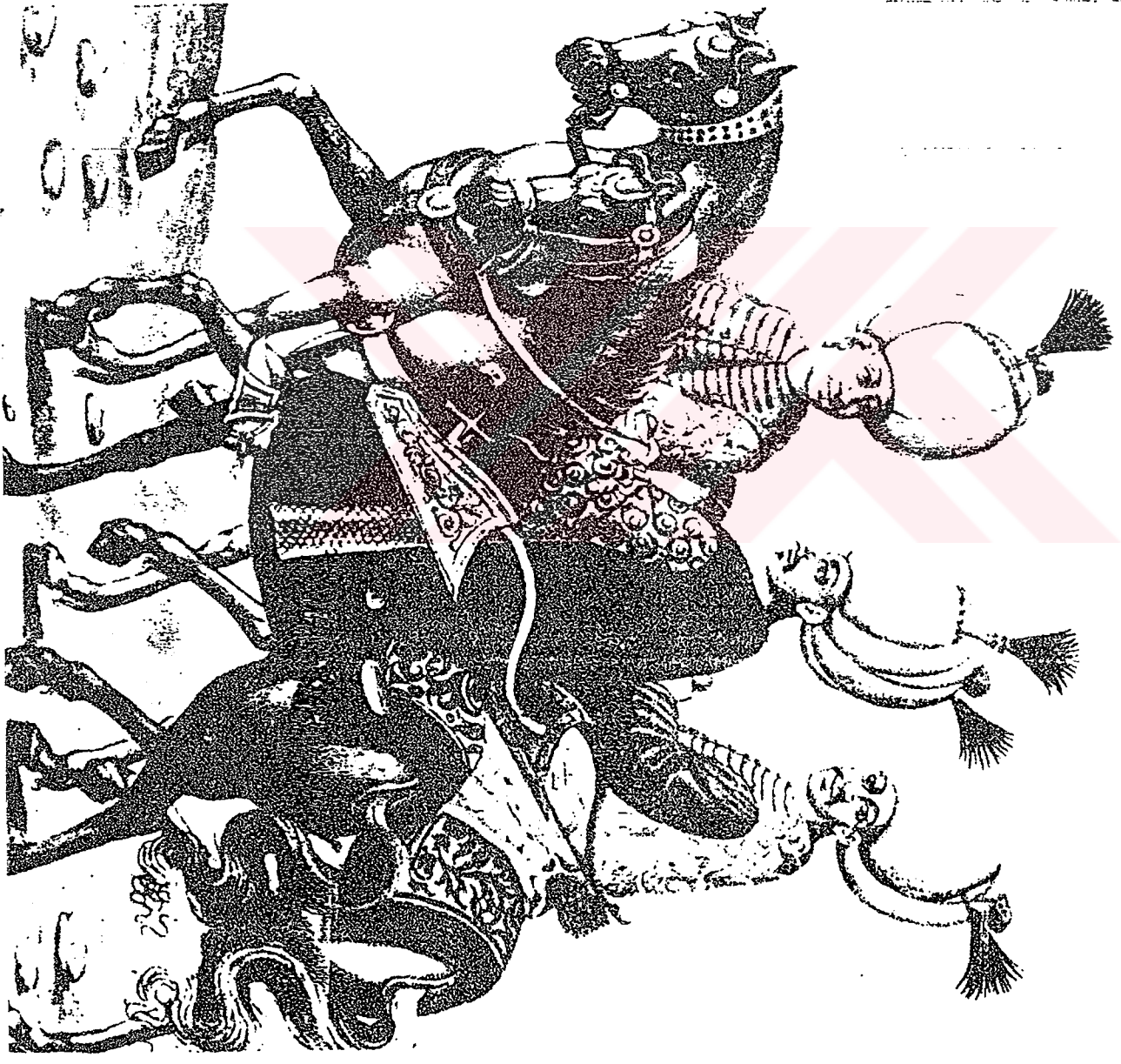
Osmanlı Akıncılarının Erdel'e düzenledikleri bir akın.

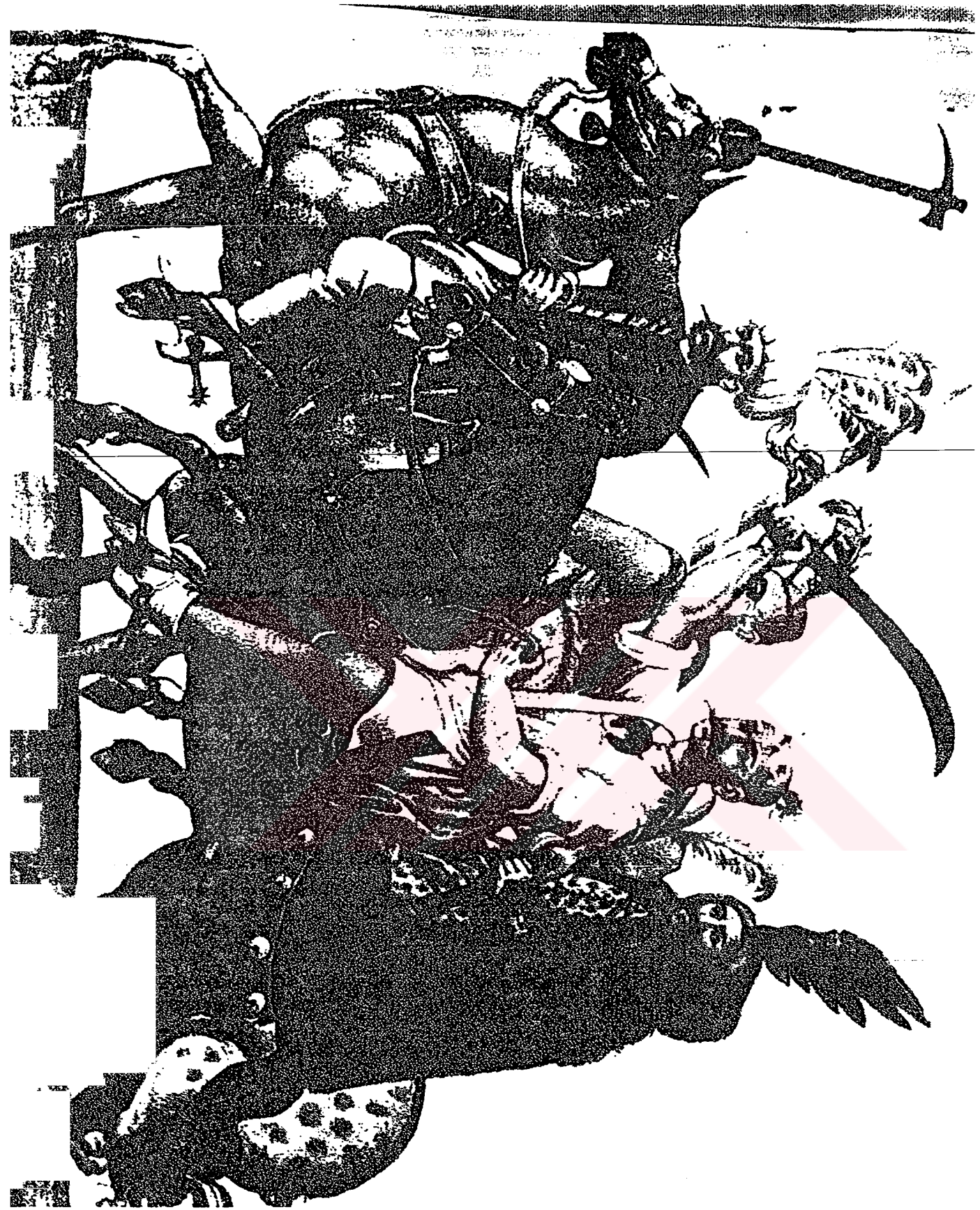

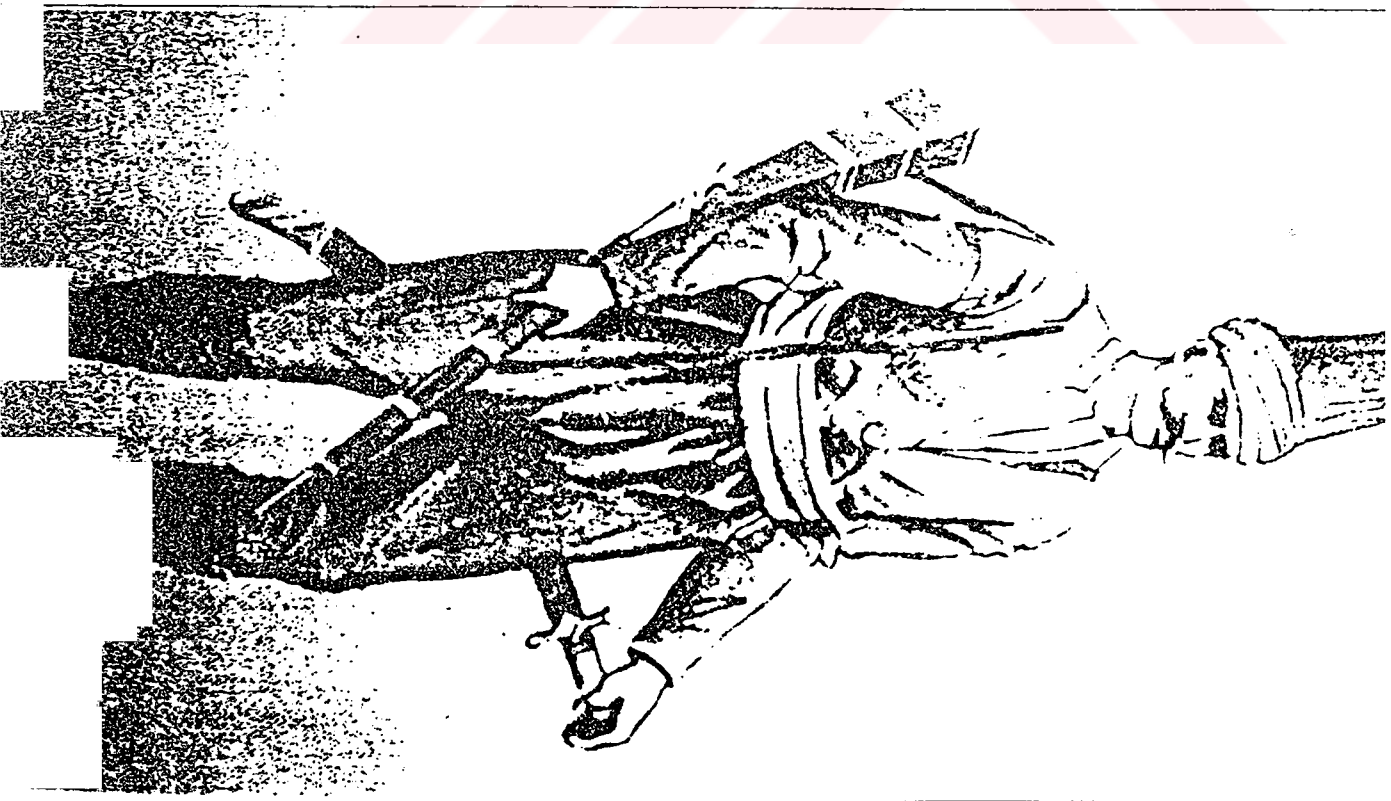
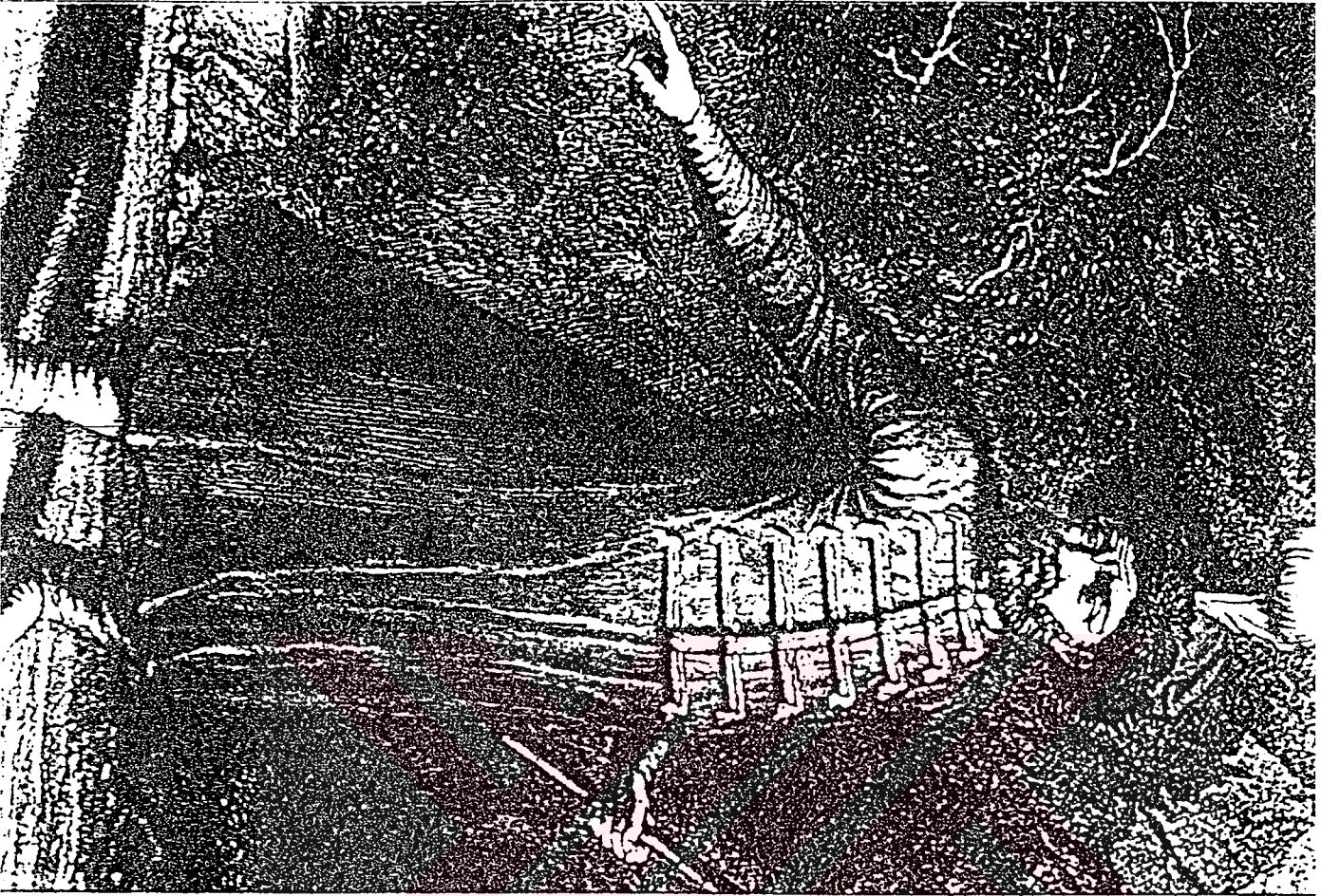

ÖZGEÇMİŞ

1965 yılında Adana'nın Kadirli kazasında doğdu. İlkokulu Kadirli ilçesine bağlı Yukarı Karakütük Köy'ünde bitirdi.

Orta ve Lise öğrenimini 1986 yılında Kadirli İmam-Hatip Lise'sinde tamamladı. Aynı yıl Diyanet İşleri Başkanlığı'nda İmam-Hatip olarak Kocaeli Müftülüğü'nde göreve başladı.

1995 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. Aynı tarihte öğretmen olarak atandığı Gölbaşı İmam-Hatip Lisesi'nde bu görevine devam etmektedir.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ